

акционарско

друштво

ПРОЈЕКТ

БАЊАЛУКА

БЕСЕЛИНА МАСЛЕШЕ 1/IV

жир. рач. 562-099-00000341-53 НЛБ Развојна банка Бања Лука
жир. рач. 555-007000-19705-21 Нова Банка Бања Лука
жир. рач. 551-790-22202-56-739 Уникредит а.д. Бања Лука

факс: ++387 51/233 298
тел: ++387 51/211 516
e-mail: projekt@inecco.net

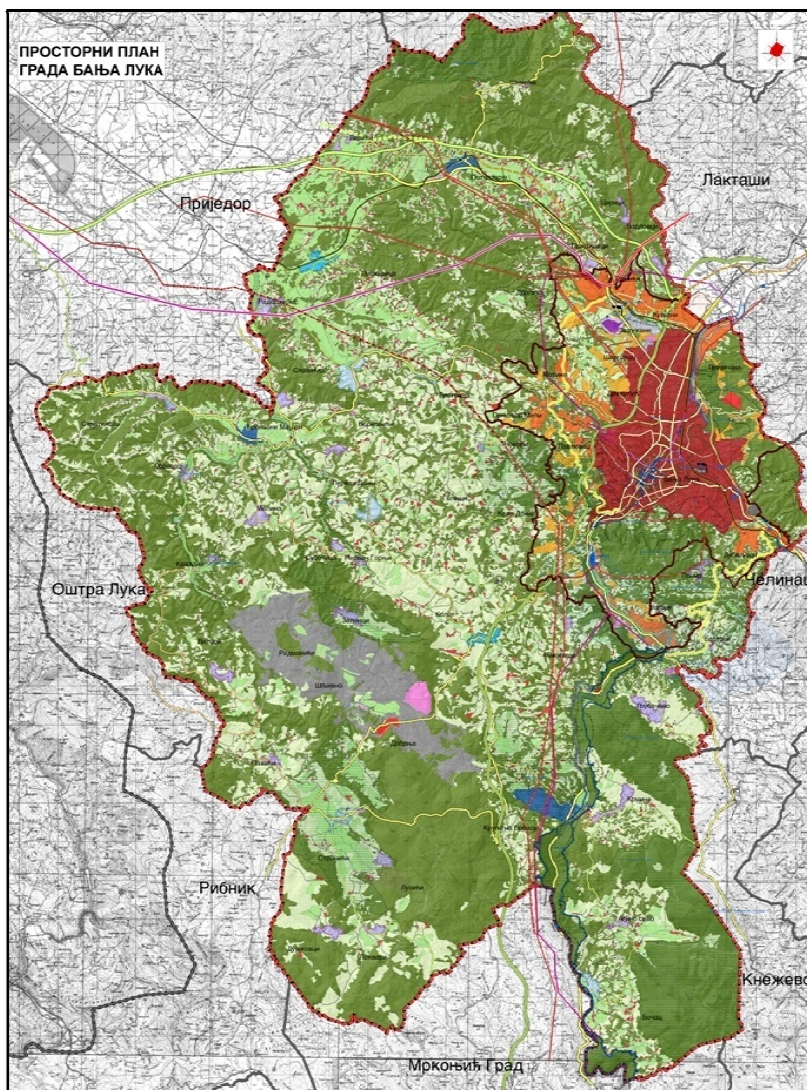

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka
Naučno istraživački institut

Br. reg. Upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Bijeljina

ISO QMS 9001
ISO EMS 14001
ISO OHSAS 18001

Banja Luka, Kralja Petra I Karadorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.com i izg@blic.net

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА БАЊАЛУКА

Бањалука, март 2014. г.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА БАЊАЛУКА

ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ:

07-013-505/11 од 14.07.2011. године
(Службени гласник Града Бањалука бр.21/11)

ИНВЕСТИТОР: ГРАД БАЊАЛУКА

НОСИЛАЦ ПРИПРЕМЕ: АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА ГРАДА –
ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ

НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ:

конзорциј:

- „ПРОЈЕКТ“, А.Д. БАЊАЛУКА – лидер конзорција
Генерални директор: Мр Мирослав Вујатовић, дипл.инж.саоб.
број пројекта: 324-3/2012
- ИНСТИТУТ ЗА ГРАЂЕВИНАРСТВО "ИГ", д.о.о, БАЊАЛУКА
Генерални директор: Мр Слободан Станаревић, дипл.инж.грађ.
број пројекта: 155-1/12

Радни тим:

Намјена површина и синтеза плана:

Радојка Ножица, дипл.инж.арх.
Дарја Дојчиновић, дипл.пр.планер
Ивана Ојданић, дипл.пр.планер
Наташа Милошевић, дипл.инж.арх.
Ивана Малешевић, дипл.инж.арх.
Слободанка Новаковић Миљановић, дипл.инж.арх.
Милица Вујанић, дипл.инж.арх.
Наташа Бојагић, дипл.екон.
Гордана Мирковић, арх.грађ.тех.

Становништво, становање, систем насеља и јавне службе:

Гордана Јевтић, дипл.пр.планер
Марко Кнежевић, дипл.пр.планер
Дијана Милановић, дипл.пр.планер

Саобраћај:

Јадранка Иветић, дипл.инж. грађ.
Милева Тошић, дипл.инж.саоб.
Љиљана Радивојша, дипл.инж.грађ.
Обрад Боснић, дипл.инж.грађ.
Дарко Чворић, дипл.инж.саоб.
Душко Бургић, грађ.тех.

Хидротехника:

Мирјам Милојевић, дипл.инж.грађ.
Весна Софиљ, дипл.инж.грађ.
Даријан Мишановић, дипл.инж.грађ.
Владимир Пашић, инж.грађ.

Електроенергетика и телекомуникације:

Марко Савић, дипл.инж.ел.
Наташа Томовић, дипл.инж.ел.
Драган Закић, дипл.инж.ел

Термоенергетика:

Родољуб Јанковић, дипл.инж.маш.
Свјетлана Ђејић, дипл.инж.маш.
Зоран Јанковић, дипл.инж.маш.

Природни ресурси и заштита природе:

Дарко Јованић, дипл.инж.шум. (коорд.тима)
Добрила Тасовац, дипл.инж.пољ.
Мр Раде Лукић, дипл.инж.пољ.
Далибор Ђајић, дипл.инж.пољ.
др Љиљана Стојановић Бјелић, дипл. инж.техн.
Вања Шатара, дипл.инж.техн.

Клима:

Мр Славко Максимовић, дипл.мет.

Геодезија:

Мирјана Анђелић, мастер инж.геод.
Весна Пејић, мастер инж.геод.
Слободан Станић, геод.тех.

Геологија:

Бранко Иванковић, дипл.инж.геол.

Културно - историјско наслеђе:

Борис Баца, дипл.инж.арх. (коорд.тима)
Мирослав Гаћеша, дипл.инж.арх.
Милан Радуљ, дипл.инж.арх.
Михајло Божовић, дипл.инж.арх.
Слободан Гелић, дипл.инж.арх.
Наташа Гргић, дипл.инж.арх.

Заштита животне средине:

Синиша Цукут, дипл.инж.техн. (коорд.тима)
Саша Дуновић, дипл.инж.техн.
Велибор Комленић, дипл.инж.зжс.

Привредне дјелатности.

Мр Драгана Поповић, дипл.туризмолог.
Др Небојша Бомештар, дипл.екон.

КООРДИНАЦИОНИ ТИМ:

Мр Мирослав Вујатовић, дипл.инж.саоб.
Мр Слободан Станаревић, дипл.инж.грађ.
Радожка Ножица, дипл.инж.арх. (руководилац радног тима)
Гордана Јевтић, дипл.пр.планер (замјеник руководиоца радног тима)

САДРЖАЈ

A. УВОД.....	11
Б. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ОРГАНИЗАЦИЈЕ, УРЕЂЕЊА И КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА	13
Б.І. Равномјеран територијални развој.....	15
Б.ІІ. Унапређење регионалног и међународног значаја	16
Б.ІІІ. Трансгранична сарадња	20
Б.ІV. Систем и функције насеља.....	21
В. СТАНОВНИШТВО.....	25
Г. ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА	30
Г.І. Намјена простора и просторне цјелине.....	30
Г.І.1. Основна намјена површина	30
Г.І.2. Просторне цјелине	32
Г.І.3. Урбана и ванурбана подручја	33
Г.І.3.1. Уже урбано подручје	36
Г.І.3.2. Шире урбано подручје.....	38
Г.І.3.3. Урбана подручја секундарних центара	39
Г.І.3.4. Рурална грађевинска подручја	39
Г.І.3.5. Урбани стандард.....	40
Г.І.4. Пословне и предузетничке зоне	41
Г.І.5. Туристичке зоне и центри	43
Г.І.6. Заштићени пејзажи	46
Г.І.7. Кањон Врбаса.....	47
Г.ІІ. СТАНОВАЊЕ И СТАМБЕНИ ФОНД.....	52
Г.ІІІ. ПРИВРЕДА.....	54
Г.ІІІ.1. Пољопривреда	55
Г.ІІІ.2. Шумарство	57
Г.ІІІ.3. Водопривреда	57
Г.ІІІ.4. Лов и риболов	58
Г.ІІІ.5. Рударство и Енергетика	59
Г.ІІІ.6. Индустрија	60
Г.ІІІ.7. Грађевинарство	61
Г.ІІІ.8. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура.....	62
Г.ІІІ.9. Телекомуникације	63
Г.ІІІ.10. Трговина и занатство	63
Г.ІІІ.11. Туризам и угоститељство	64
Г.ІІІ.12. Просторна организација привредних капацитета	66
Г.ІV. НЕПРИВРЕДА (ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ).....	68
Г.ІV.1. Образовање	68
Г.ІV.1.1. Основно образовање	71
Г.ІV.1.2. Средњошколско образовање	74

Г.IV.1.3. Високо образовање	75
Г.IV.2. Здравство	75
Г.IV.2.1. Клинички центар Бања Лука.....	76
Г.IV.2.2. Дом здравља	76
Г.IV.3. Култура	77
Г.IV.4. Наука	78
Г.IV.5. Социјално старање.....	78
Г.IV.6. Спорт и рекреација	79
Г.IV.6.1. Затворени спортски објекти.....	79
Г.IV.6.2. Отворени спортски објекти.....	79
Г.IV.7. Управа и сличне дјелатности.....	79
Г.IV.8. Вјерски објекти.....	80
Г.IV.9. Комуналне дјелатности	83
Г.IV.9.1. Пијаце	83
Г.IV.9.2. Гробља	83
Г.V. ИНФРАСТРУКТУРА.....	87
Г.V.1. САОБРАЋАЈ.....	87
Г.V.1.1. Друмски саобраћај.....	87
Г.V.1.2. Жељезнички саобраћај.....	89
Г.V.1.3. Терминали и јавни превоз	89
Г.V.1.4. Бициклистички саобраћај	90
Г.V.2. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА	90
Г.V.2.1. Снабдијевање водом	90
Г.V.2.2. Канализација	94
Г.V.2.2.1. Канализација употријебљених вода	94
Г.V.2.2.2. Постројење за пречишћавање отпадних вода	94
Г.V.2.2.3. Оборинска канализација.....	95
Г.V.3. ЕНЕРГЕТИКА	95
Г.V.3.1. Електроенергетска инфраструктура.....	95
Г.V.3.2. Термоенергетска инфраструктура	99
Г.V.3.2.1. Даљинско гријање.....	99
Г.V.3.2.2. Локално гријање	100
Г.V.3.2.3. Гасификација	101
Г.V.3.3. Обновљиви извори енергије.....	101
Г.V.3.3.1. Обновљиви извори топлотне енергије.....	102
Г.V.3.3.2. Обновљиви извори електричне енергије	103
Г.V.3.4. Енергетска ефикасност.....	105
Г.V.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	107
Д. НАМЈЕНА ПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЉИШТА.....	109
Д.І. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ.....	109
Д.І.1. Опште смјернице за уређење пољопривредног земљишта.....	109
Д.І.2. Заштита пољопривредног земљишта	110
Д.І.3. Пољопривреда и климатске промјене.....	111
Д.ІІ. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ	112
Д.ІІ.1. Градске шуме - прва зона	112
Д.ІІ.2. Приградске шуме - друга зона	113
Д.ІІ.3. Привредне шуме са рекреативном функцијом - трећа зона	114

Д.ІІ.4.	Привредне шуме - четврта зона	115
Д.ІІ.5.	Опште смјернице уређења шума на цјелокупном подручју.....	115
Д.ІІ.6.	Ловство	116
Д.ІІІ.	ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	116
Д.ІІІ.1.	Водно земљиште	117
Д.ІІІ.2.	Уређење обала и корита ријека	117
Д.ІІІ.3.	Планирање акумулација и искоришћење хидроенергетског потенцијала	117
Д.ІV.	ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ	118
Д.V.	МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ	122
Е.	ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ	123
Е.І.	МОРФОЛОШКИ, ГЕОЛОШКИ, ХИДРОГЕОЛОШКИ, ИНЖЕЊЕРСКО-ГЕОЛОШКИ УСЛОВИ СА МЈЕРАМА ЗА ЗАШТИТУ, ОЧУВАЊЕ И АКТИВИРАЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА.....	123
Е.ІІ.	КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ	124
Е.ІІ.1.	Пројекција климатских промјена у глобалним размјерама у 21. вијеку.....	124
Е.ІІ.2.	Трендови температуре ваздуха	125
Е.ІІ.3.	Трендови падавина	129
Е.ІІ.4.	Прелиминарна процјена температуре ваздуха и падавина до 2030. године	132
Е.ІІ.5.	Утицај промјена у простору на локалну климу	132
Е.ІІ.6.	Оцјена изложености Републике Српске неповољним утицајима климатских промјена и препоруке.....	134
Ж.	УНАПРЕЂИВАЊЕ ДЕВАСТИРАНИХ И УГРОЖЕНИХ ЗЕМЉИШТА	136
З.	ЗАШТИТА ПРОСТОРА	136
З.І.	ЗАШТИТА ПРИРОДНОГ И КУЛТУРНОГ НАСЛИЈЕЂА	136
З.І.1.	Природно наслеђе	136
З.І.2.	Културно наслеђе	140
З.ІІ.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	146
З.ІІ.1.	Правно-нормативне мјере	146
З.ІІ.2.	Техничко-технолошке мјере	146
З.ІІ.3.	Мјере за заштиту квалитета површинских и подземних вода	147
З.ІІ.4.	Мјере за заштиту квалитета ваздуха и смањење нивоа буке.....	147
З.ІІ.5.	Мјере за заштиту квалитета земљишта	147
З.ІІ.6.	Мјере за управљање отпадом.....	148
З.ІІ.7.	Мјере за заштиту подручја квалитетне животне средине	148
З.ІІІ.	ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, ТЕХНИЧКИХ ОПАСНОСТИ И РАТНИХ ДЕЈСТАВА.....	149
З.ІІІ.1.	Заштита од природних несрећа	149
З.ІІІ.1.1.	Заштита од земљотреса и клизишта	149
З.ІІІ.1.2.	Заштита од поплава и ерозије	150
З.ІІІ.1.3.	Заштита од временских непогода	151
З.ІІІ.1.4.	Заштита од епидемије заразних болести	151
З.ІІІ.2.	Заштита од техничко-технолошких несрећа (удеса)	152
З.ІІІ.2.1.	Заштита од пожара и експлозија	152
З.ІІІ.2.2.	Експанзија и експлозија плина и опасних материја.....	153

3.III.2.3. Радиоактивно, биолошко и хемијско загађење	153
3.III.3. Заштита од осталих несрећа	153
3.III.3.1. Заштита од неексплодираних убојних средстава и мина.....	153
3.III.3.2. Заштита од ратних дејстава.....	153
3.III.4. Остале мјере заштите од елементарних непогода	155
3.III.4.1. Евакуација	155
3.III.4.2. Збрињавање угрожених и настрадалих	155
И. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, КОРИШЋЕЊА И ГРАЂЕЊА ПРОСТОРА.....	156
И.И. Изградња објеката.....	156
И.И.1. Опште смјернице за изградњу стамбених, пословних и јавних објеката.....	156
И.И.2. Помоћни објекти	158
И.И.3. Привремени објекти	159
И.И.4. Пословне хале, производни и складишни комплекси.....	159
И.И.5. Пољопривредна домаћинства.....	160
И.И.6. Објекти за држање животиња	161
И.И.7. Туристичко-рекреативне цјелине	162
И.И.8. Викенд објекти у туристичким и природним цјелинама	163
И.И. Инфраструктурни објекти и површине	163
И.И.1. Саобраћај	163
И.И.2. Електроенергетика	165
И.И.3. Хидротехника	166
И.И. Пољопривредно земљиште.....	166
И.И. Шумско земљиште	167
И.И. Воде и водно земљиште	168
И.И. Културно-историјско и природно наслеђе.....	169
К. СМЈЕРНИЦЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА.....	170
К.И. ОСНОВНЕ СМЈЕРНИЦЕ	170
К.И. СМЈЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА	172
К.И.1. Опште смјернице за израду докумената просторног уређења	172
К.И.2. Смјернице за израду урбанистичког плана града Бањалука	173
К.И.3. Смјернице за израду спроведбених докумената просторног уређења	174
К.И.4. Смјернице за израду докумената просторног уређења у контексту заштите пољопривредних површина.....	175
К.И. СМЈЕРНИЦЕ ЗА НЕПОСРЕДНУ ПРИМЈЕНУ ПЛАНА	176
К.И. ПОСЕБНЕ СМЈЕРНИЦЕ	177
К.И.1.1. Смјернице за реализацију плана у области саобраћаја.....	177
К.И.1.2. Смјернице за реализацију плана у области хидротехнике	178
К.И.1.3. Смјернице за реализацију плана у области електроенергетике	180
К.И.1.4. Смјерница за реализацију плана у области термоенергетике	180
К.И.1.5. Смјернице за уређење и коришћење пољопривредног земљишта.....	180
К.И. ОСТАЛЕ СМЈЕРНИЦЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА.....	181
К.И.1. Програми и стратегије за реализацију плана	181
К.И.2. Економски инструменти.....	182
К.И.3. Организациони инструменти	182

K.V.4. Правни инструменти.....	183
K.V.5. Технички инструменти	183
K.V.6. Формирање информационог система за потребе планирања простора	184

СПИСАК ГРАФИЧКИХ ПРИЛОГА

КАРТЕ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА:

1. Територија и границе

- 1.1. Територија и границе - насељена мјеста и катастарске општине
- 1.2. Територија и границе - насељена мјеста и мјесне заједнице

2. Извод из Просторног плана Републике Српске

3. Природни услови и ресурси

- 3.1. Рељеф и хидрографија
- 3.2. Нагиби терена
- 3.3. Геолошка карта
- 3.4. Инжењерско-геолошка карта
- 3.5. Хидрогеолошка карта
- 3.6. Сеизмолошка карта
- 3.7. Карта минералних сировина
- 3.8. Карта подземних вода и њихове заштите
- 3.9. Педолошка карта

4. Пољопривредна земљишта

- 4.1 Пољопривредно земљиште
- 4.2 Бонитет
- 4.3 Пољопривредна подручја

5. Шумска земљишта

- 5.1 Шуме и шумска земљишта
- 5.2 Вегетацијска рејонизација

6. Становништво и становање

- 6.1. Број становника 1948-2011
- 6.2. Густина насељености
- 6.3. Стамбене зоне
- 6.4. Број стамбених објеката (процјена 2011)
- 6.5. Становање – густина настањености (процјена 2011)
- 6.6. Становање – суфицит стамбених јединица

7. Изграђеност и функционисање простора

- 7.1 Мрежа насеља
- 7.2 Грађевинско земљиште и изграђене цјелине
- 7.3 Јавне дјелатности (непривреда)
- 7.4 Привредне дјелатности
- 7.5 Привредне дјелатности-урбано подручје
- 7.6 Природне вриједности и културно-историјска добра
- 7.6.1 Природне вриједности и културно-историјска добра – Уже урбано подручје-
- 7.6.2 Природне вриједности и културно-историјска добра – Статус заштите: Комисија БиХ-
- 7.6.3 Природне вриједности и културно-историјска добра – Статус заштите: Републички завод

7.7 Заштита животне средине

8. Инфраструктура

8.1.1 Саобраћајна инфраструктура

8.1.2 Саобраћај на инфраструктура – постојећи саобраћај и саобраћај планиран претходном документацијом

8.1.3 Саобраћај - јавни превоз

8.2.1 Хидротехничка инфраструктура – водовод

8.2.2 Хидротехничка инфраструктура- мјешовити и фекални колектори

8.3. Енергетска инфраструктура

8.4.1 Телекомуникациона инфраструктура – оптички каблови и АТЦ централе

8.4.2 Телекомуникациона инфраструктура – базне станице М:тел

8.4.3 Телекомуникациона инфраструктура – базне станице Еронет, БХ Телеком и КДС централе

8.5 Комунална инфраструктура

9 Намјена површина – синтезна карта стања

КАРТЕ ПЛАНИРАНОГ РЈЕШЕЊА:

- I Основна намјена површина
- II Број становника и густина насељености по насељеним мјестима 2030
- III Мрежа насеља
- IV Урбана и рурална подручја
- V Саобраћај и саобраћајна инфраструктура
- VI.1. Хидротехничка инфраструктура
- VI.2 Хидротехничка инфраструктура – одводња отпадних вода
- VII Електроенергетска и ТТ инфраструктура
- VIII.1. Термоенергетска инфраструктура
- VIII.2 Термоенергетска инфраструктура - топлификација
- IX Пољопривредно земљиште
- X Шуме и шумско земљиште
- XI Јавне дјелатности (непривреда)
- XII Привредне дјелатности
- XIII Туризам и заштита простора
- XIV Природне вриједности
- XV Заштита животне средине
- XVI Спровођење просторног плана – документи нижег реда

Прилог: Валоризациона табела културно-историјског наслеђа

А. УВОД

Просторни план Града Бањалуке је дугорочни, стратешки плански документ који одређује основне правце развоја овог подручја. Овај документ у основи садржи сва релевантна сазнања о простору и генерише њихово рационално и одрживо коришћење. Израђен је са циљем да се кроз његово спровођење омогући рационално коришћење природних ресурса овог подручја уз задовољење економске, социјалне и еколошке компоненте.

Важећи прописи из области просторног уређења дефинишу просторне планове као развојне, стратешке дугорочне документе којима се утврђују основни циљеви и принципи развоја у простору. Просторни план јединице локалне самоуправе преузима и детаљније разрађује планска одређења из Просторног плана Републике Српске уз уважавање природних и културно-историјских вриједности подручја града.

Изради Просторног плана града Бањалука приступило се на основу одлуке Скупштине града Бањалука бр. 07-013-505/11 донесене на сједници одржаној 14.07.2011. године. Одлуком Скупштине града Бањалука бр. 07-013-600/11 од 12.09.2011 (Службени гласник Града Бањалука бр.24/11) именован је Савјет Плана за потребе стручног праћења, усмјеравања и заузимања стручних ставова о рјешењима која се предлажу просторним планом.

За носиоца припреме именована је Административна служба Града – Одјељење за просторно уређење, док је за носиоца израде Плана изабрана група понуђача: „Пројект“ а.д. Бања Лука и Институт за грађевинарство „ИГ“ д.о.о. Бањалука. Уговор о изради плана потписан је 15.05.2012. године.

Изради Плана претходио је низ активности који су створили основне претпоставке за доношење Одлуке о изради.

Одјељење за просторно уређење Административне службе града Бањалука обратило се дописом друштвеним, културним, образовним, привредним и другим субјектима и организацијама за доставу података, захтјева и програма развоја у појединим областима а у складу са важећим прописима из области просторног уређења. Такође је проведена анкета по мјесним заједницама те су резултати сабрани и обрађени у прегледној табели. На основу достављених одговора, спроведене анкете, информација и документације из административне службе Града Бањалука формирана је аналитичко-документациона основа и дефинисане су смјернице за израду просторног плана Града Бањалука.

Наведена документација објављена је на јавном увиду те је одржана и стручна расправа након чега је донесена на сједници Скупштине града Бањалука уз Одлуку о приступању изради просторног плана.

Општа методологија за израду докумената просторног уређења састоји се од следећих фаза:

- Формирање документационог основа:
 - о Организациона и стручна припрема
 - о Анализа и оцјена постојећег стања (укључујући ресурсе и развојне потенцијале)
 - о Проблеми развоја и уређења простора
 - о Циљеви
 - о Програм, односно концепција развоја
- Израда документа просторног уређења кроз фазе израде:
 - о Преднацрта
 - о Нацрта и
 - о Приједлога документа просторног уређења и
 - о Смјерница за спровођење плана

Методологија израде и информационо-документациони основ плана разматрани су на сједници Савјета плана одржаној 26.09.2013.

У Документационом основу су садржане све значајне карактеристике простора и значајни развојни правци. У складу са тим, од стране носиоца припреме Плана, прикупљена је сва расположива релевантна информационо-документациона основа, и иста предата носиоцу израде Плана. Обрадом прикупљених података од стране носиоца израде Плана, сагледани су и обрађени сви аспекти значајни за овај простор. Саставни дио просторне основе је и GIS база у којој су садржани сви подаци релевантни за овај План. Текстуални дио Документационе основе чине 432 странице, а графички дио чини 39 тематских карата рађених у размјери 1:50.000, 2 тематске карте рађене у размјери 1:25.000 и 3 тематске карте рађене у размјери 1:10.000.

Просторни план града дефинишу дугорочни циљеви просторног планирања и развоја градског подручја, те је при приступању изради приједлога плана урађена и стратешка процјена утицаја планских рјешења на животну средину.

Цјелокупна структура земљишта је картирана у форми вектора (полигон, линија, тачка) са придруженом базом података (GIS) у којој су садржани сви релевантни подаци који ће представљати полазну основу за све наредне активности на коришћењу и обради земљишта. Основу за наведено картирање представља сателитски снимак, рекогносцирање терена, топографске карте у размјери 1:25.000 и 1:50.000, те планови у размјери 1:2.500 и 1:5.000 те посебни секторски графички и други подаци.

Преднацрт просторног плана града Бања Лука разматран је на сједници Савјета плана одржаној 10.06.2013. те је коригован и допуњен на основу примједби, мишљења и сугестија чланова Савјета. Преднацрт плана разматран је потом на стручној расправи, одржаној 27.08.2013. године у просторијама Градске управе града Бања Лука којој су поред чланова Савјета плана присуствовали и представници органа и организација надлежних за послове планирања и програмирања просторног развоја и пратећих дјелатности. Два дана касније (29.08.2013) одржана је додатна сједница Савјета плана. На стручној расправи и сједници Савјета поднесене су примједбе, приједлози и сугестије на основу којих је план коригован и допуњен.

Нацрт просторног плана града Бања Лука утврђен је на Сједници скупштине Града Бањалука 01.10.2013. године.

Јавни увид у Нацрт просторног плана града Бања Лука у трајању од 30 дана обављен је у периоду од 01.11.2013. до 01.12.2013. године. У току одржавања јавног увида одржана је јавна презентација просторног плана у културном центру „Бански двор“ 12.11.2013. године, а Нацрт Плана упућен је органима и организацијама надлежним за послове планирања и програмирања развоја ради давања сагласности и мишљења.

Наконведеног јавног увида Носилац припреме плана, Одјељење за просторно уређење Града Бањалука, доставио је примједбе, сугестије и мишљења која су размотрена од стране носиоца израде плана. Стручна расправа о примједбама и ставу носиоца израде плана одржана је 23.12.2013. године у културном центру „Бански двор“.

Графички и текстуални дио плана допуњен је на основу прихваћених примједби са јавног увида и стручне расправе и достављен носиоцу припреме плана на процедуру утврђивања Приједлога плана и прибављања сагласности. Уз примједбе које нису прихваћене или су дјелимично усвојене приложено је писмено образложење Носиоца израде плана о разлозима неусвајања примједбе, односно дијела примједбе.

Приједлог плана презентован је и разматран на сједници Савјета плана 31.1.2014. На приједлог Одјељења за просторно уређење и Савјета за израду Просторног плана 14.02.2014. године утврђен је Приједлог Просторног плана града Бањалуке, закључком Градоначелника бр. 12-Г-1625/14. Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију дало је сагласност на Приједлог Плана рјешењем бр. 15.02-363-16/14 од 07.03.2014. године.

Б. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ОРГАНИЗАЦИЈЕ, УРЕЂЕЊА И КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Општа концепција организације, уређења и коришћења територије Града Бањалука у периоду до 2030. год. заснива се на равномјернијем територијалном развоју, активирању привредних потенцијала, развоју туризма, заштити и активирању природних вриједности и потенцијала, уз поштовање принципа одрживог развоја и нарочито заштите животне средине у складу са актуелним трендовима.

У планском периоду очекује се даљи развој Града Бањалука као административног, привредног и културног центра од републичког и међународног значаја, са високо урбанизованим и технолошки развијеним урбаним нуклеусом и развијеним руралним простором, организованим у полицентричној мрежи насеља. Развојни импулси урбаног језгра допиру далеко у територију ширег окружења, интегришући бројније демографске ресурсе.

У циљу остваривања овог планског концепта предвиђа се унапређење саобраћајне и инфраструктурне опремљености, мултифункционално повезивање урбаних и руралних дијелова, планског уређења и контролисане изградње простора, унапређење јавних служби и урбаног стандарда и одрживо коришћење природних добара.

Праћењем кретања броја становника, капацитета и структуре пословних предузећа и јавних служби уочава се, у претходном периоду, континуиран пад у насељима руралног простора, изразити развој градског центра и континуирано јачање приградских насеља. Нарочито је забрињавајуће гашење школа у селима и све мање учешће дјеце и омладине у укупном становништву.

Услијед ових трендова један од основних циљева просторног развоја је равномјернији територијални развој и оживљавање руралних простора. Планираном мрежом насеља предвиђа се формирање више центара који ће бити носиоци развоја и побољшања услова живота на селу.

Да би се активирало ванурбано подручје планира се: алоцирање и дисперзија предузетничких и јавних функција у ванурбано подручје; развој туризма; усмјеравање инвестиција и реализација подстицаја за живот и рад у ванградској територији; унапређење инфраструктурне опремљености и унапређење мреже јавних служби, нарочито оних оријентисаних ка младим породицама, дјеци и омладини, као један од предуслова демографског опоравка ванурбаног подручја.

Урбано језгро града представља комплексну цјелину која се интензивно гради и уређује и поред отежавајућих економских околности. У планском периоду очекује се даљи развој и унапређење урбаних функција и унапређење урбаног стандарда у овој цјелини. Комплексна проблематика урбаног уређења градске структуре овог типа захтијева разраду кроз урбанистички план, којим ће се планирати размјештај пословних, стамбених и јавних функција, саобраћајних и инфраструктурних система, система зелених површина и свих пратећих урбаних функција.

Уже урбано подручје треба развијати као атрактиван градски простор са развијеном мрежом јавних градских површина, и инкорпорираним природним и културним наслеђем. У складу са традицијом посебно се истиче обавеза озелењавања и развоја мреже градских паркова, пространих алеја и булевара са шетницама и дрворедима.

Уз сами нуклеус ужег урбаног подручја формиран је широки прстен приградских насеља са преовлађујућом стамбеном функцијом, која се интензивно граде и инфраструктурно опремају. Обједињена су у оквиру ширег урбаног подручја и директно се ослањају на структуру ужег урбаног језгра. У овом смислу урбанистичким планом одредиће се и посебне смјернице за њихову изградњу и опремање.

Привредни развој би се у временском хоризонту плана требао заснивати нарочито на развоју дјелатности које су способне за конкурентски наступ на домаћем и иностраном тржишту као што су индустрија, пољопривреда и туризам.

Индустрија која се заснива на природним ресурсима Града Бањалука мора имати приоритет у развоју. Посебно треба издвојити прерађивачку индустрију, на бази развоја пољопривреде и бољег искоришћења пољопривредног земљишта.

Туризам и угоститељство би у планском периоду требали имати много већи значај него у досадашњем периоду. Планом су евидентирани бројни туристички потенцијали те се отвара могућност развоја полицентричне мреже туристичких зона, нарочито у ванурбаним подручјима. Развојни потенцијали су највише везани за изузетне природне и културне вриједности те се наглашава важност њихове заштите и интегралног приступа у одлукама везаним за уређење и коришћење на начин да се не угрози њихов значај.

Значај и улога пољопривреде и шумарства произилази из значајних природних услова за њихов развој (вриједно пољопривредно земљиште и шумски комплекси) те се истичу као важни чиниоци у стратегији организације, уређења и коришћења простора.

Пољопривреда је једна од кључних дјелатности за развој ванурбаног простора територије Града Бањалука а представља и веома важан фактор за одржање равнотеже и заштите животне средине. У политици привредног развоја Републике Српске економски развој овог сектора је један од кључних фактора укупног привредног развоја. Пољопривредна политика заснива се на искоришћењу природних и људских ресурса, примјењивању мјера за смањење сиромаштва руралног становништва и на јачању конкурентности унутар сектора. Неопходно је побољшати трговински биланс у пољопривреди и укупну продуктивност сектора повећати додатну вриједност и побољшати логистику и прераду. Побољшање ефикасности и продуктивности примарног сектора морају бити праћени напором у развоју професионалних и техничких вјештина радне снаге кроз едукацију и стручну преобуку и стварање и јачање специјализованих берзи, осигуравајућих завода, руралних банака и кредитних институција и гаранцијског фонда. Посебну пажњу треба посветити заштити и контроли квалитета пољопривредног земљишта. Планом се стога разрађују смјернице за смањивање обима претварања пољопривредног земљишта у друга земљишта, нарочито квалитетних бонитетних класа.

Планске активности који се односе на газдовање шумама дефинисани су шумско - привредним основама, основним планским документом у шумарству који мора бити усаглашен са овим планом. Активности су планиране кроз просту и проширену репродукцију а затим и већу заступљеност осталих видова коришћења шума (остали шумски производи, рекреација, туризам и др). Проширена репродукција обухвата шумско узгојне радове на реконструкцији и директној конверзији деградираних високих и изданаčkih шума. План проширене репродукције шума углавном је заснован на пошумљавању голети и других деградираних необраслих земљишних површина које су погодне за пошумљавање и газдовање. Потребно је обезбиједити средства и за уређивање шума у контексту уређења парк шума и сличних активности у контексту социјалне и заштитне функције шума.

Такође, у планском периоду посебну пажњу потребно је посебну пажњу посветити заштити шума у контексту заштићених објеката природе. У том смислу, кроз поступак сертификације идентификовани су локалитети који се предлажу за заштиту и који се овим планом и потврђују. У планском периоду, кроз одговарајућу документацију дефинисану законима који третирају област заштите природе, потребно је спровести формалну заштиту и дефинисати изворе финансирања за адекватно газдовање овим ресурсима.

У оквиру актуелних пројеката изградње енергетских постројења неопходно је створити све предуслове за њихов развој али уз садржајне мултикритеријумске анализе и одабир рјешења која су изведена из интегралног приступа коришћења простора, прије свега очувања истакнутих природних и створених вриједности и укупног стандарда живота становништва у њиховом непосредном окружењу.

Уопште гледано обавеза је концептирања привредних и друштвених функција у оквиру принципа одрживог развоја и заштите животне средине. У општој концепцији просторног развоја се, стога, истиче заштита природних ресурса, нарочито пољопривредног и шумског земљишта и заштићених природних вриједности, док се изградња усмјерава на мање продуктивним земљиштима. Такође су

актуелне теме бољег искоришћења постојећег грађевинског земљишта, нарочито „brownfield“ локација, те примјена принципа енергетске ефикасности.

Укупан просторни развој неопходно је прилагодити евидентираним климатским промјенама, нарочито спровођењем мјера у области пољопривреде, шумарства, хидротехнике, термоенергетике, начину планирања грађевинског земљишта и другим пратећим областима.

У складу са актуелним трендовима и потребама истиче се потреба унапређења јавних служби и институција. Овај аспект, уз укупан привредни и инфраструктурни развој доприноси унапређењу функционалног урбаног подручја Бањалука у правцу постизања већег међународног значаја. У складу са актуелним трендовима развоја Града Бањалука као регионалног и политичко-економског центра развој политичких, економских, саобраћајних и културних функција усмјеравати у правцу јачања метрополитенских функција као далеког стратешког циља у постпланском периоду.

Б.І. Равномјеран територијални развој

Један од основних циљева просторног развоја је равномјеран развој територије што подразумијева активирање ванурбаног подручја, полицентричан модел развоја насеља ванурбане територије, привредних, туристичких и капацитета јавних служби.

Концепт полицентричног модела развоја ванурбаног подручја подразумијева развој насеља са управним, привредним, туристичким и другим функцијама из којих ће се ширити развојни импулси. Неопходно је да се смање територијалне разлике по питању просперитета и оствари једнакост у приступу инфраструктури и знању.

Функционално повезивање унутар планског подручја обезбједиће жељени степен кохерентности планског подручја и интензивирати његове локалне и регионалне функције. Повезивање и умрежавање полифункционалних веза унутар планског подручја представља веома важан фактор ублажавања и елиминисања просторно-функцијских разлика између дијелова територије и повећање степена унутрашње територијалне кохезије. Функционално повезивање и јачање унутарње кохезије подручја Града Бањалука подразумијева: полицентричност (формирањем више центара који ће бити носиоци развоја у оквиру заједнице насеља као основне просторно-функционалне јединице); социјалну, економску и еколошку одрживост система насеља (побољшањем услова живота на селу).

Планом се предвиђа развијена мрежа система насеља са мултифункционалним међусобним везама. Одрживост интерних функционалних веза планског подручја и екстерних са окружењем допринијеће оживљавању укупног планског подручја.

Да би се активирало ванурбаног подручје неопходно је провести следеће:

- Дисперзију предузетничких дјелатности у ванурбаном подручју (Поред развоја технолошког бизнис парка као специфичног центра који на једном мјесту обједињује већи број субјеката развоја неопходно је развити и мрежу предузетничких зона која ће покривати цијелу ванградску територију).
- Алокацију и дисперзију јавних функција у ванурбаног подручје, нарочито оних које су везане за пољопривреду, шумарство, експлоатацију минералних сировина, али и свих других које врстом посла нису везане за градску територију
- Развој туризма
- Усмјеравање инвестиција и реализацију подстицаја за живот и рад у ванградској територији
- Унапређење инфраструктурне опремљености
- Унапређење система јавних служби у оквиру мјесних заједница, нарочито оних оријентисаних ка младим породицама, дјеци и омладини, као један од предуслова демографског опоравка ванурбаног подручја

Посебна пажња у овом смислу требала би се посветити унапређењу неразвијених подручја територије Града како би се барем садашње становништво задржало на том подручју. То подразумева додатно инвестирање у техничку и друштвену инфраструктуру, прерађивачке погоне засноване на природним ресурсима, туристичке објекте и алтернативне енергетске изворе, те развој шумарства и пољопривреде.

Б.ІІ. Унапређење регионалног и међународног значаја

У планском периоду очекује се даљи развој Града Бањалука као административног, привредног и културног центра од републичког значаја. Битно је, међутим и да се Град Бањалука позиционира у мрежи градова у окружењу те да постепено развија метрополске функције.

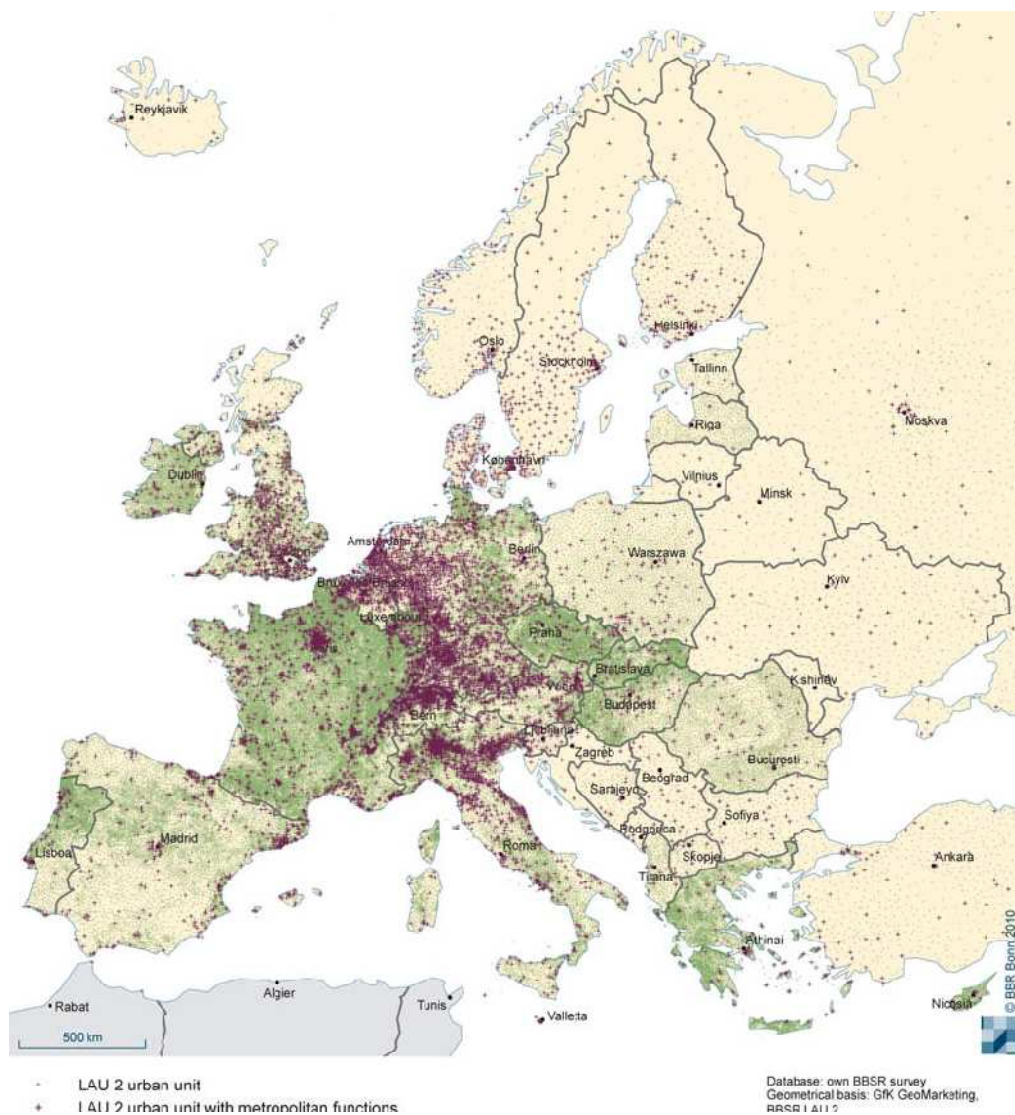
Према типологији коришћеној у публикацији „State of European cities Report“ из 2007. године Бања Лука је у новом нацрту извјештаја за 2010. годину (State of European cities in transition 2010) дефинисана као међународно чвориште (international hub). У истој публикацији Бања Лука има висок положај у хијерархији градова Југоисточне Европе као секундарни главни град у Босни и Херцеговини.

Као велико функционално урбано подручје Бања Лука свакако треба тежити да постане ФУП међународног значаја (сценарио за 2020. годину по пројекту PlaNet Sense из 2006. године).

У актуелним трендовима глобализације и трендовима просторног планирања у Европи, велики градови добијају све више на значају као носиоци друштвеног, економског и културног развоја. Производни процеси су фрагментисани, засновани на интернационалној подјели рада и реинтеграцији, а контрола производње је често одвојена од мјеста производње. При томе не само да велика предузећа и финансијски центри раде на глобалном принципу већ и научни, културни и туристички центри. Многи центри се стога европеизују као посљедица европских интеграција, јединственог тржишта и слободе кретања. Метрополе и метрополска подручја формирају оквир у коме се остварују ове мреже и представљају носиоце међународних веза. На овај начин се локално и регионално сусреће са глобалним повећавајући при том свој значај. Теме као што су конкурентност градова, градски маркетинг и градски „брендинг“ постале су изузетно значајне.

Развој Бањалуке као урбаног центра подразумева урбану обнову, интегрисање коришћења земљишта, саобраћаја и инфраструктуре, одрживост развоја, омогућење економске конкурентности кроз обезбјеђење развојних могућности, промоцију социјалне инклузије и процјену и контролу утицаја развоја на животну средину. У овом смислу битно је обезбиједити постепен али континуиран развој тзв. метрополских функција (нарочито политичких, економских, научно-истраживачких, саобраћајних и културних).

Битно је напоменути да Бања Лука, као велико функционално урбано подручје (ФУП) од националног значаја, (са популацијом дијелова територија општина Челинац и Лакташи који непосредно гравитирају Бања Луци броји изнад 250.000 становника), тешко може да достигне у наредних 20 година вишу категорију - Metropolitan Growth Area (Подручје метрополитанског раста), тачније категорију - Weak Metropolitan Growth Area (слабо подручје метрополитанског раста). Међутим, у оквиру урбаног развоја, могуће је развијати поједине метрополске функције како би се истакла у мрежи функционалних урбаних подручја и усмјерила ка постизању виших циљева. У оквиру категорије велико функционално урбано подручје Бања Лука свакако треба тежити постизању међународног значаја (сценарио за 2020. годину по пројекту PlaNet Sense из 2006. године).

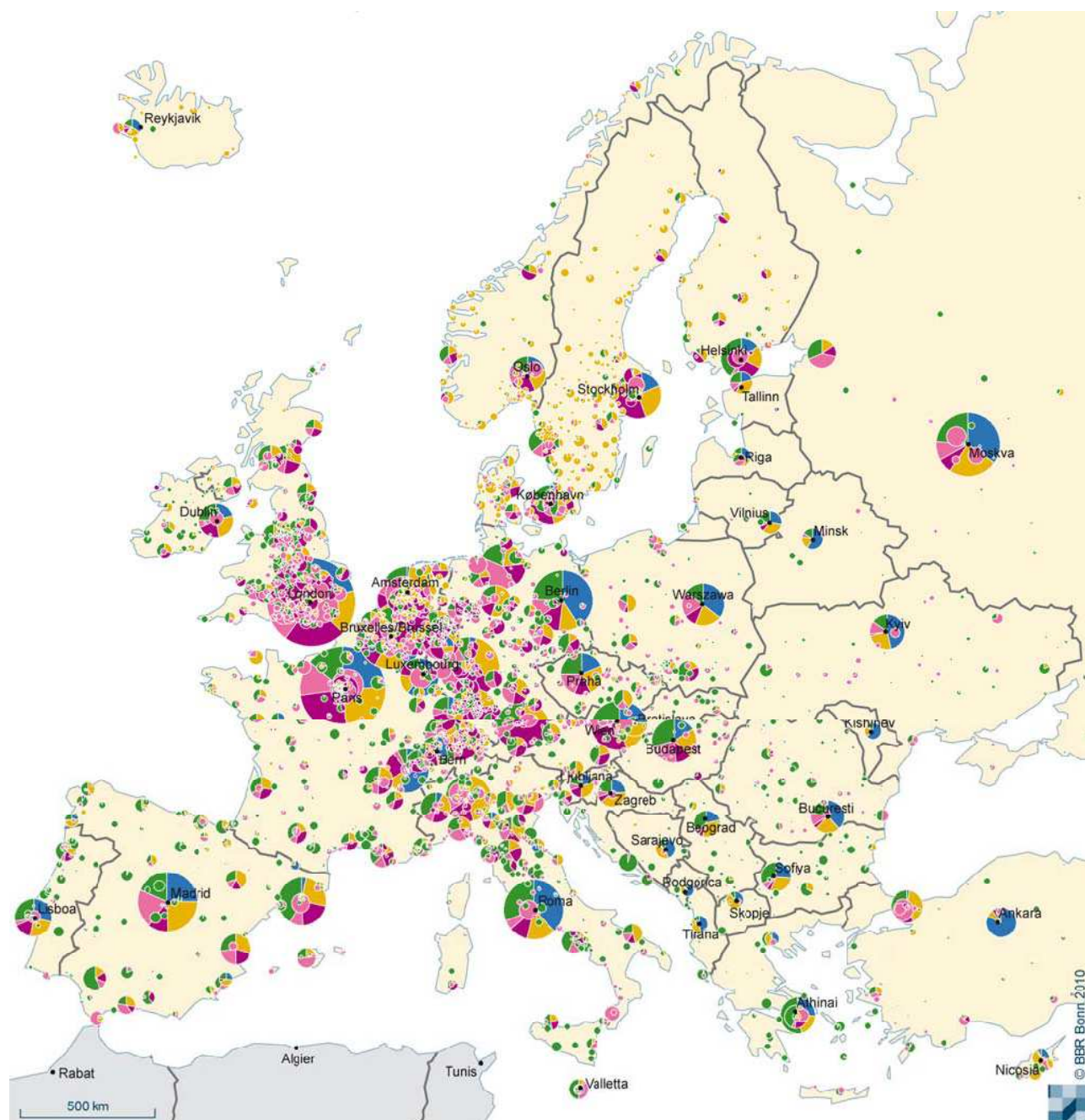
Мрежа европских урбаних центара - ниво LAU2

Развој метрополских функција подразумева већи политички и економски значај, те развој науке, саобраћаја и културе. Поред велике популације и густине становништва, економске моћи и вањског економског значаја метрополе дефинишу и следећи критерији:

- Присуство политичких и економских центара одлучивања, са регистрованим сједиштима међународно значајних институција, сервиса, великих компанија и кровних организација (прати се бројем државних и европских институција, међународних организација, невладиних организација од међународног значаја, бројем банака, берзи, осигуравајућих компанија, предузећа са преко 500 запослених и др.)
- Присуство развијених сервисних и финансијских центара са непристрасним посредничким предузећима и међународном логистичким компанијама
- Присуство истраживачких и иновативних центара са међународно значајним институцијама у пољима истраживања и развоја, науке и наставе. Иновације не подразумевају само сферу науке и истраживања већ и специфичне односе између предузетника и институција да би се иновације промовисале и провеле (присуство научних и истраживачких институција, технолошких паркова, пословних инкубатора и др.)
- Велики транспортни оквир са веома погодном локацијом унутар европске мреже транспорта и комуникација, међународних аеродрома, лука и везом на трансевропску мрежу (присуство врхунске инфраструктуре, добра међународна приступачност, обим саобраћаја путника и робе, интернета и размјена знања – одржавање конгреса и сајмова)
- Интернационално оријентисана културна сцена у приватном и јавном сектору (број позоришта, опера, музичких догађаја, јавних институција, галерија, локација заштићених Унеском, доступност врхунских културних институција и манифестација)
- Постојање градских симбола – специфичне архитектуре и културног пејзажа који одражавају суверенитет територије и друштвене погледе

Основне мјере за развој метрополских функција су:

- Груписање функција и кооперација у области инфраструктуре
- Унапређење квалитета међународних веза
- Боље умрежавање унутар европских метрополитенских региона и унапређење прекограничних развојних концепата
- Обезбјеђење и развој високих квалитета заштите околине
- Регионални маркетинг

Index value

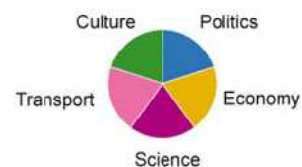
(standardised, maximum = 100)

Significant locations

London	100.0
Paris	93.7
Bruxelles	53.9
Moskva	52.0
Frankfurt am Main	47.2
Berlin	46.8
Roma	45.8
Madrid	45.6
Wien	42.8
München	40.4

Shares according to functional areas

Databse: own BBSR survey
Geometrical basis: GfK GeoMarketing, BBSR LAU 2

Мрежа европских градова према заступљеним метрополским функцијама

Б.ІІІ. Трансгранична сарадња

Добар геостратешки положај Града и веза са аутопутем Е661 и аутопутем коридора Vc, повезују ово подручје са европским коридорима и отварају бројне могућности за различите видове међурегионалних и трансграничних удруживања те привлачење домаћег и страног капитала. У оквиру овог домена политика истиче се даље неопходност јачања веза између руралних и урбаних подручја, што бањалучкој регији са евидентним пољопривредним потенцијалом отвара значајне шансе, али и захтијева мудра улагања у повезивање, унапређење и стимулисање руралног залеђа.

У оквиру различитих програма и иницијатива Европске Уније које су покренуте да би се поспјијешило интеррегионални просторни развој и олакшао приступ Унији кроз усклађивање просторних структура, треба се осврнути на оне у које су Република Српска и Босна и Херцеговина већ укључене, а које могу дати резултате у домену социо-економског развоја Града Бањалука усклађеног са еколошким принципима.

Трансгранична сарадња Републике Српске

Извор: Графички прилог „Просторни план Републике Српске до 2015“,
Урбанистички завод РС, Бања Лука, 2008.

У циљу остварења просторних услова за трансграничну сарадњу планом се дефинишу мјере за:

- Унапређење саобраћајних комуникација (друмског, жељезничког и авио саобраћаја) и умрежавање са међународним саобраћајним коридорима
- Понуду разноврсних предузетничких зона, инфраструктурно опремљених и саобраћајно повезаних са зонама демографских ресурса
- Активирање енергетских потенцијала и умрежавање са међународним енергетским коридорима (гасификација, електроенергетика и др.)
- Очување и одрживо коришћење природних ресурса
- Развој непривредних дјелатности и просторних капацитета за трансграничну сарадњу у овој области.

Б.ІV. Систем и функције насеља

Функционално повезивање унутар планског подручја обезбиједиће жељени степен кохерентности планског подручја и интензивирати његове локалне и регионалне функције. Повезивање и умрежавање полифункционалних веза унутар планског подручја представља веома важан фактор ублажавања и елиминисања просторно-функцијских разлика између дијелова територије и повећање степена унутрашње територијалне кохезије. Функционално повезивање и јачање унутарње кохезије подручја Града Бањалука подразумева: полицентричност (формирањем више центара који ће бити носиоци развоја у оквиру заједнице насеља као основне просторно-функционалне јединице); социјалну, економску и еколошку одрживост система насеља (побољшањем услова живота на селу).

Потенцијале за носиоце функционалног повезивања имају насеља са дјелимично развијеном социјалном, привредном или управном структуром. Насеља која су у постојећем стању одређена као локални центри околних села (Бронзани Мајдан, Поткозарје, Пискавица, Борковићи, Бистрица, Голеша, Кола, Стричићи, Крупа на Врбасу) ће у просторном моделу мреже насеља на подручју Града Бањалука у 2030. години бити полови будућег развоја, различитог хијерархијског нивоа, при чему је планирано економско, социјално и еколошко јачање ових насеља, а самим тим и појединих насеља која им гравитирају.

У циљу развоја кохерентне просторно-функцијске организације Града Бањалука на бази природно-еколошких, демографских, социјално-економских и других карактеристика њеног геопростора, предлаже се модел будућег система насеља, са вишестепеном хијерархијом центара сљедеће категорије:

- Центар града - Бањалука
- Секундарни центри
- Центар заједнице села
- Локални центар
- Приградска насеља
- Остала насеља

Градском центру гравитирају:

- секундарни центри: Крупа на Врбасу, Поткозарје, Бронзани Мајдан
- центри заједнице села: Кола и Пискавица
- локални центри: Драгочај, Јагаре-Карановац и Бистрица
- приградска насеља: Куљани, Мотике, Павловац, Прњавор Мали.

Секундарним центрима гравитирају насеља са функцијом локалног центра и то:

- Крупи на Врбасу гравитира: Бочац,
- Колима гравитирају: Стричићи
- Бронзаном Мајдану гравитирају: Голеша, Борковићи,

Локалним центрима гравитирају остала насеља.

Остала, сеоска и приградска насеља су најбројнија категорија. Она углавном имају стамбено-економски карактер, без икаквих спољних функција према сусједним насељеним мјестима. Остала насеља на планском подручју су: Рекавице, Понир, Дебељаци, Кола Доња, Прњавор Мали, Павловац, Чокори, Мотике, Шарговац, Дракулић, Крмине, Агино Село, Верићи, Шимићи, Мелина, Кмећани, Обровац, Стратинска, Славићка, Зеленци, Вилуси, Пријаковци, Рамићи, Церици, Куљани, Барловци, Пријечани, Љубачево, Бастаси, Радосавска, Суботица, Перван Горњи, Перван Доњи, Дујаковци, Локвари, Павићи, Добрња, Лусићи.

Одрживост интерних функционалних веза планског подручја и екстерних са окружењем допринијеће оживљавању укупног планског подручја.

Планиране просторне цјелине на територији Града Бањалука:

СЕКУНДАРНИ ЦЕНТРИ	НАСЕЉА У САСТАВУ	ПОВРШИНА ЗОНЕ (km ²)	БРОЈ СТАНОВНИКА 2030.год.	ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2030.год. (st/km ²)
БАЊАЛУКА	Бањалука, Рекавице, Понир, Дебељаци, Кола Доња, Прњавор Мали, Павловац, Чокори, Мотике, Шарговац, Дракулић, Барловци, Пријечани, Залужани, Куљани	222,65	218.558	981,62
КРУПА НА ВРБАСУ	Крупа на Врбасу, Крмине	92,58	2.432	26,27
ПОТКОЗАРЈЕ	Поткозарје, Верићи, Шимићи	132,53	4.220	31,84
БРОНЗАНИ МАЈДАН	Бронзани Мајдан, Мелина, Кмећани, Обровац, Стратинска, Славићка	140,15	3.363	23,99

ЦЕНТАР ЗАЈЕДНИЦЕ СЕЛА	НАСЕЉА У САСТАВУ	ПОВРШИНА ЗОНЕ (km ²)	БРОЈ СТАНОВНИКА 2030.год.	ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2030.год. (st/km ²)
КОЛА	Кола, Зеленци, Добрња, Павићи, Вилуси, Радманићи, Шљивно	194,06	2.299	11,85
ПИСКАВИЦА	Пискавица, Радосавска	71,45	3.251	45,50

ЛОКАЛНИ ЦЕНТАР	НАСЕЉА У САСТАВУ	ПОВРШИНА ЗОНЕ (km ²)	БРОЈ СТАНОВНИКА 2030.год.	ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2030.год. (st/km ²)
ДРАГОЧАЈ	Драгочај, Пријаковци, Рамићи, Церици	51,03	5.638	110,48
ЈАГАРЕ - КАРАНОВАЦ	Љубачево, Бастаси, Јагаре	42,31	3.016	71,28
ГОЛЕШИ	Голеши, Суботица, Перван Горњи, Перван Доњи	46,92	1.261	26,87
СТРИЧИЋИ	Стричићи, Дујаковци, Локвари, Лусићи	81,96	723	8,82
БИСТРИЦА	Бистрица	29,03	1.591	54,80
БОРКОВИЋИ	Борковићи	22,17	1.098	49,53
БОЧАЦ	Бочац, Агино Село	82,15	2.256	27,46

Центар града - градско насељено мјесто Бањалука обухвата подручје административне територије насељених мјеста: Бањалука, Залужани, Дракулић и Шарговац са планираних 206.054 становника. У Бањалуци је концентрисан највећи капацитет становништва, грађевинског фонда, привредних потенцијала, друштвене опреме и ширих функција, инфраструктуре и комуналне опреме. Бањалука је градски центар, регионални и макрорегионални центар.

Организовање функције и система центара на руралном подручју са 53 насеља и укупно планираних 43.652 становника захтијева материјално ангажовање града, уређење и опремање насеља, обезбјеђење вишег нивоа друштвене опреме, увођење елемената пољопривредне инфраструктуре и посебан привредни и еколошки програм заједничког подручја.

Секундарни центри, односно групације насеља формиране су на основу већ активираних просторних, функцијских, физиономских, социоекономских, културних и традиционалних веза и односа. У оквиру ових заједница насеља, улогу центра добијају она насеља која се истичу саобраћајно-географским положајем, бројем становника, нивоом опремљености објеката јавних служби и комуналне инфраструктуре, функцијским значајем, привредним и ванпривредним капацитетима, процентом деаграризованог становништва, и др. Ова насеља остварују шири функционални и развојни утицај на подручју које им гравитира и укупном подручју територије. У планском периоду, насеља Бронзани Мајдан, Поткозарје, Крупа на Врбасу ће имати улогу секундарних центара, која треба, прије свега, да обезбиједи непосреднију везу грађана са локалном управом, системом организације пољопривредне производње и пословања, услуга, јавних функција, постајући тако квалитетна испостава управних, привредних, услужних и друштвених функција Града на свом подручју, и уз подршку локалних центара главни просторни и функционални ослонац подизања општег квалитета и развојног капацитета заједнице насеља. Насеља Бронзани Мајдан, Поткозарје и Крупа на Врбасу ће се развијати као насеља са наглашеном јавном и управном функцијом и као секундарни центри за насеља Бочац, Голеши, Борковићи и Стричићи, односно њихов развој се усмјерава у правцу јачања урбаних карактеристика. Осим ове функције, насеље Крупа на Врбасу има и туристичку функцију и развијаће се као такво.

Насеља Пискавица и Кола, која се већ сада развијају аутономно, као будући центри заједнице села чине спрегу са планираним секундарним центрима, у развоју просторне цјелине којој припадају, и функционално ће се умрежити са њима. То су већа сеоска насеља, која према броју становника,

величини стамбеног фонда, заступљености објеката и услуга јавно-социјалне инфраструктуре, саобраћајној и комуналној опремљености, конкуришу центрима са којима остварују функционалне везе, али немају њихово гравитационо подручје. Опремљеност ових насеља јавним и осталим садржајима треба да задовољи потребе самог насеља али и села која им непосредно гравитирају. Оба насеља ће свој развој заснивати на пољопривредним дјелатностима.

Насеља Бочац, Голеш, Стричићи, Драгочај, Јагаре-Карановац, Борковићи и Бистрица су већа сеоска насеља која ће се функционално умрежити са одговарајућим центром заједнице села или секундарним центром. У планском периоду насеља ће имати улогу локалних центара. Развој ових насеља зависиће од демографске пројекције насеља и њиховог гравитационог подручја, изградње недостајућих објеката јавних служби, стања саобраћајне и комуналне инфраструктуре у насељима, односно побољшања укупног квалитета живљења у овим насељима. Насеља ове групе се могу развијати као насеља са специјализованим функцијама (као перспективни мањи центри привредно-услужног карактера), или као остала рурална насеља, при чему се за она насеља са повољнијом демографском ситуацијом може очекивати даља функцијска специјализација чији ће гравитациони утицај остати у границама постојећих атара насеља.

Категорију насеља са специфичном функцијом чине насеља у којима постоје одређени природни ресурси на бази којих је могућ даљи развој насеља. Овакве природне ресурсе у развоју користи, а и у перспективи их треба јачати и на бази њих се развијају:

- Чокори (коњички клуб, етнотуризам и пратећи садржаји),
- Кмећани (манастир Гомионица и долина ријеке Гомјенице као посебно подручје),
- Јагаре – Карановац (рекреациони садржаји уз Врбас),
- Стричићи (природни и културни пејзаж, манифестациони, планински и авантуристички туризам).

Развој ових насеља на подручју Града стимулирати формирањем мањих привредних и услужних капацитета у оквиру граница грађевинских подручја насеља, уз осавремењавање постојеће саобраћајне мреже и изградњом недостајућих дионица. Природно очувани предјели ових насеља омогућавају развој туризма и пољопривреде при чему је предуслов његовог остварења задржавање млађег становништва и подизање постојеће комуналне опреме на виши ниво.

Развој руралних насеља и руралног окружења заснивати на развојном капацитету насеља и њихових атара, функционалном повезивању насеља и њиховој рурално - урбаном комплементарности, саобраћајном и инфраструктурном капацитету насеља и окружења, на бонитетним капацитетима атара за привредну производњу, на опремљености насеља капацитетима јавне намјене и демографском капацитету.

Валоризација развојног капацитета руралног окружења, на подручју Града Бањалука, као носиоце развоја у систему насеља препознаје насеља у западном дијелу територије Града (Бронзани Мајдан и околна насеља), затим у сусједном средишњем дијелу (Бистрица, Голеш и др.) и сјеверном делу (Поткозарје, Верићи).

Категорија насеља чији ће се развој заснивати на пољопривредним дјелатностима подразумева: демографску политику села, опремљеност села техничком и саобраћајном инфраструктуром, развијање производних капацитета на бази локалних ресурса, диверзификацију пољопривреде у складу са еколошким својствима подручја, опремање села капацитетима јавне намјене, фискалне мјере подршке развоју пољопривреде и комплементарних дјелатности.

В. СТАНОВНИШТВО

Пројекција броја становника и домаћинства одређене територије представља веома важан полазни елемент у процесу просторног планирања. Према броју становника димензионишу се и остале компоненте простора као што су стамбени фонд, привредни капацитети, техничка и друштвена инфраструктура итд.

Основне двије компоненте које утичу на пројекцију броја становника и домаћинства су природно и механичко кретање.

Процјењивање демографског развоја на подручју Града Бањалука је зависно од низа фактора, како оних биолошких, понекад још и више од социјалних, економских, општих друштвених, политичких, али и општих околиних и других, па пројекције треба и цијенити у односу на процјену утицаја појединих чинилаца.

Година	2011	2021	2030
Бр.становника	227.603	238.398	249.706

На подручју Града у 2030. години планира се 249.706 становника. Број становника ће се повећати по стопи од 4,3 ‰, односно повећаће се за око 22.103 у односу на 2011. годину.

Подлогу за планирање и усмјеравање низа активности у простору чини и процјена броја домаћинства на подручју Града.

Година	2011	2021	2030
Број домаћинства	73.258	76.432	80.054

Полазећи од утврђених квантификација о бројчаном развоју становништва, а уз уважавање економских и социјалних аспеката, у планском периоду, процјене указују да ће у планском периоду до 2030. године преовлађујућа структура домаћинства бити 3,12 члана домаћинства.

Укупан број и структурна обиљежја становништва, са једне стране су носиоци процеса развоја, ствараоци личног, друштвеног и урбаног стандарда, док са друге стране су корисници тих створених добара и вриједности. Дакле, становништво својим бројем, старосном и полном структуром, социо-економским, образовним и свим осталим квантитативним и квалитативним карактеристикама чини основу за планирање широке лепезе физичких потреба у простору или урбаној средини.

У теорији демографског развоја и структуралних промјена распрострањено је гледиште да се промјене броја становника и структурна обиљежја плански прате, те да се на основу тако формираних актуелних података континуално планирају насељске потребе и садржаји чији су корисници становници конкретног подручја. Овакав став је врло рационалан и практичан, обзиром да се прије сваке развојне одлуке, стратешке или оперативне, мора рачунати са конзумом који ће користити конкретан предмет инвестирања, висином улагања и очекиваним ефектима тог улагања. Управо ово би био поступак за оперативне развојне одлуке у срединама које немају смирен демографски развојни ток, већ их карактеришу позитивни и негативни демографски удари, као што је случај Бањалуке. Утолико је теже формирати модел дугорочних демографских промјена који ће објективно и поуздано репрезентовати стање тих токова крајем планског хоризонта.

Приликом предвиђања будућег броја становника неопходно је имати у виду њихове дугорочне тенденције у прошлости и све чиниоце који су условљавали промјене у становништву. Неопходно је узети у обзир и претпоставке о будућем економском, социјалном и културном развоју од којих ће зависити демографски развој у цјелини. Оба приступа подразумевају добро познавање проблема становништва у области привредног кретања, биолошких и друштвених структура и асоцијација као и промјена у друштву, односно повезаности демографског и друштвеног развоја.

Постоји већи број теоријских приступа планирању броја становника у дужем временском периоду, у овом случају коришћен је математички метод, који је најједноставнији метод оцјене будућег становништва. Састоји се у томе што се на број лица одређен пописом или оцјеном за неки, обично скорашњи, датум у прошлости примјени стопа пораста као функција времена. Стопа може бити одређена посматрањем прошлог пораста или аналогично са другим популацијама у сличним условима. Главна карактеристика овог метода је то што се математички метод примјењује за добијање будућег броја укупног становништва, а не његових структура, пошто се базира на претпоставкама о ритму пораста укупног становништва током времена.

Пројекција броја становника Града Бањалука за 2021. и 2030. Гдину

Ред. број	Насеље	Број становника 2011. год.	Број становника 2021. год.	Број становника 2030. год.
	Град	227.603	238.398	249.706
	Градски центар	179.349	187.062	195.438
	Остала насеља	48.254	51.336	54.268
1	Агино Село	664	695	728
2	Бања Лука	179.349	187.062	195.437
3	Барловци	576	604	638
4	Бастаси	164	173	185
5	Бистрица	1.441	1.520	1.591
6	Бочац	1.393	1.452	1.528
7	Борковићи	978	1.038	1.098
8	Бронзани Мајдан	651	771	867
9	Церици	38	38	39
10	Чокори	291	312	338
11	Дебељаци	1.291	1.351	1.415
12	Добрња	91	98	107
13	Драгочај	2.524	2.642	2.766
14	Дракулић	1.231	1.333	1.532
15	Дујаковци	152	168	174
16	Голеси	477	499	532
17	Јагаре	1.757	2.125	2.219
18	Кмећани	272	300	314
19	Кола	1.466	1.534	1.570
20	Кола Доња	1.144	1.198	1.227
21	Крмине	654	686	705

22	Крупа на Врбасу	1.596	1.678	1.727
23	Куљани	4.144	4.364	4.500
24	Локвари	153	163	169
25	Лусићи	76	79	83
26	Љубачево	553	587	612
27	Мелина	679	723	757
28	Мотике	2.297	2.450	2.573
29	Обровац	430	460	486
30	Павићи	370	398	425
31	Павловац	1.147	1.312	1.436
32	Перван Доњи	259	280	302
33	Перван Горњи	338	353	370
34	Пискавица	2715	2835	2975
35	Понир	60	61	64
36.	Поткозарје	2.461	2.579	2.735
37	Пријаковци	794	912	990
38	Пријечани	1.649	1.735	1.883
39	Прњавор Мали	891	932	975
40	Радманићи	0	0	0
41	Радосавска	253	264	276
42	Рамићи	1.685	1.759	1.843
43	Рекавице	1.779	1.859	1.956
44	Славићка	607	635	671
45	Стратинска	240	251	268
46	Стричићи	265	278	297
47	Суботица	51	53	57
48	Шарговац	3.569	3.768	4.133
49	Шимићи	44	46	47
50	Шљивно	0	0	0
51	Верићи	1.313	1.374	1.438
52	Вилуси	111	116	124
53	Залужани	403	425	451
54	Зеленци	67	70	73

Према пројекцијама становништва на подручју Плана би 2030. године живјело 249.706 становника, 195.437 у градском и 54.268 у сеоском подручју. Укупно становништво имаће континуиран пораст до 2030. године.

Анализирајући кретање броја становника у периоду од 2011 до 2021. године, уочава се пораст од 10.795 становника. У наредном планском периоду до 2030. године број становника би се повећао за 11.308 становника.

Посматрано са гледишта града, подразумијева се да ће механички прилив и "повратак на село" успорити опадање броја становника на сеоском подручју. Уколико би се слиједили ови токови на сеоском подручју би требало очекивати око 54.268 становника до 2030. године.

Табела бр.3. Броја становника

Године	1991	2011	2021	2030
Град Бањалука	195.692	227.603	238.398	249.706
Градско насеље	143.079	179.349	187.062	195.438
Остала насеља	52.613	48.254	51.336	54.268

Према очекиваним промјенама броја становника на територији Града Бањалука, градском и осталом подручју, треба планирати и сразмјерно повећање броја и структуре домаћинства на поменутом подручју.

Повећање броја домаћинства условљено је повећањем броја становника и раслојавањем домаћинства.

Табела бр.4. Пројекције броја домаћинства за Град Бањалуку за 2011, 2021. и 2030. годину

	1991.год	2011.год	2021.год	2030.год
Град Бањалука	58.720	73.258	76.432	80.054
Градско насеље	44.685	58.043	60.368	62.640
Остала насеља	14.035	15.215	16.064	17.414

Код процјене броја домаћинства је ситуација слична процјени броја становника, односно број домаћинства се постепено повећава и до краја планског периода Град би имао 80.054 домаћинства. У односу на 2011. годину дошло би до повећања од 6.796 домаћинства. Просјечна величина домаћинства би била 3,12 чланова по домаћинству.

Планирана старосна структура

Као полазна основа сваког просторног и урбанистичког плана, како би био што реалнији и имао примјену, чине промјене демографских токова и структуре, као и пројекције тих токова у планском периоду. За потребе потпуније анализе и пројекције, неопходна је квалитетна, ажурна и систематизована информациона основа, која репрезентује појаве и процесе који су предмет посматрања, а везани су за одређену, конкретну, тј. просторно дефинисану цјелину.

У базном стању могу се користити поуздани, званични статистички подаци, док се кретања и токови до планског хоризонта процјењују, тачније планирају на основу статистичких метода.

Када се има у виду сврха демографских пројекција - улазни подаци за планирање просторног плана града Бањалука, уобичајено је да се у планирању потреба узимају максималне величине. То је оправдано полазиште из разлога што се формирају трајна добра високих инвестиционих вриједности, или да се намјени и сачува простор за будућа покољења.

На основу пројекција старосне структуре и функционалних добних група, до планског хоризонта 2030. године, на подручју града Бањалука, очекује се смањење млађих добних група, благи пораст радноспособног контингента становништва и неминовно повећање старије популације.

Табела бр.5. Планирана старосна структура

Година	Старосне групе у %			
	Укупно	0 – 14	15 – 64	> 65
2011.	100	12,9	72,9	14,1
2021.	100	12,6	73,10	14,2
2030.	100	12,0	73,4	14,6

Г. ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА

Г.І. Намјена простора и просторне цјелине

Г.І.1. Основна намјена површина

На графичком прилогу бр. I представљена је основна намјена површина са прегледом следећих категорија земљишта:

- Грађевинско земљиште
- Пољопривредно земљиште
- Шумско земљиште
- Водне површине
- Заштићена и рекреациона подручја
- Инфраструктурни системи
- Експлоатација минералних сировина и истражна поља
- Остала земљишта

Основна намјена површина изведена је на основу идентификовања постојећег стања природних ресурса (пољопривредног, шумског, водног земљишта) као и идентификовањем постојећих изграђених земљишта. Приликом анализе постојећег стања извршене су детаљне идентификације како би се стекао што бољи увид у потенцијале за развој и податке за планирање. На овакав приступ упућивале су и специфичности посматране територије, гдје су слабије заступљени већи комплекси земљишта једне намјене. Шири простор заузимају пејзажи уситњених цјелина пољопривредног и шумског земљишта, удаљени засеоци, појединачни стамбени објекти и пољопривредна домаћинства. Тежило се њиховој што прецизнијој идентификацији како би се могли сагледати модалитети инфраструктурног и комуналног опремања, те планирати привредне дјелатности и јавне службе. Планска рјешења, међутим, дата су на стратешком нивоу, у складу са карактером и нивоом обраде просторног плана, а у складу са стеченим сазнањима о постојећем стању.

Планиране зоне грађевинског земљишта предвиђене су у оквиру планираних урбаних и грађевинских подручја, предузетничких зона, туристичких зона и зона осталог грађевинског земљишта (депоније, гробља, земљиште посебне намјене)

Урбана, грађевинска подручја и остале изграђене цјелине представљена су на синтезној карти бр. I, те на картама бр. III и IV гдје се могу сагледати у мрежи насеља и међусобним односима.

У планском периоду нову изградњу треба усмјеравати у планирана урбана и грађевинска подручја, у постојеће изграђене цјелине или уз њих, у складу са важећим релевантним прописима. Треба тежити концентрацији грађевинских земљишта чиме би се остварили уштеде у комуналном опремању и развоју друштвених садржаја у насељима. Овако усмјерење у складу је и са препорукама за енергетски ефикасну изградњу, принципима одрживог развоја и просторног планирања оријентисаног ка заштити природних ресурса. У овом смислу треба развити подстицајне мјере за изградњу у центрима дефинисаним на графичком прилогу бр. III - План мреже насеља.

С обзиром на изражене трендове дисперзивне изградње, очекује се да ће се у планском периоду испољити оправдани захтјеви за изградњом и у простору ван планираних урбаних, грађевинских, пословних, туристичких и постојећих изграђених цјелина. Процјењује се, ипак, да се грађевинско земљиште ван наведених зона неће проширити у планском периоду више од 1% у односу на постојеће изграђене цјелине ван урбаних и грађевинских подручја, те да стога неће имати веће импликације на концепт просторног уређења.

Грађевинско земљиште ће се уређивати у складу са одговарајућом документацијом нижег реда којом ће се прецизно дефинисати његове границе. У склопу грађевинског земљишта документацијом нижег реда одређују се земљишта различите намјене.

Стратешка опредјељења за привредне дјелатности детаљније су обрађена на тематским картама бр. IX, X, XII и XIII, а за непривредне дјелатности на картама бр. III и бр. XI.

Планирани инфраструктурни системи представљени су на синтезној карти бр. I и на тематским картама бр. V, VI и VII. За поједине трасе инфраструктуре урађена су идејна рјешења те су они и прецизно дефинисани у плану. Инфраструктурни објекти за које нису разрађена идејна рјешења дефинисани су у виду осовине и коридора унутар којих ће се идејним рјешењима дефинисати прецизне трасе или у виду оријентационе трасе која ће се детаљно утврдити релевантном документацијом (студијама изводљивости, утицаја на животну средину, идејним рјешењима и др).

Шумско и пољопривредно земљиште обухвата највећу површину посматране територије. Планирано је очување и заштита шумских и пољопривредних комплекса, и њихово искоришћење у смислу развоја привреде. Приказана су на синтезној карти бр. I, а детаљније су обрађена на тематским картама бр. IX и X.

Воде и водно земљиште приказано је на синтезној карти бр. I, те на тематским картама бр. 3.1, 3.5 и 3.8. Евентуалне акумулације на водама дефинисаће се документацијом нижег реда након израде потребних студија, истраживања и идејних рјешења.

Експлоатација минералних сировина планира се у експлоатационим и истражним пољима као и на другим површинама на којима је евидентирана појава минералних сировина након што се изврше потребна истраживања. Експлоатациона и истражна поља назначена на синтезној карти бр. I, а детаљније обрађене на карти бр. 3.7.

Заштићена и рекреациона подручја у предметном обухвату подразумевају цјелине природног и културног наслеђа те зоне и појасеве заштите који се утврђују по тематским областима. Природно наслеђе планирано за заштиту (комплекси природних вриједности и појединачне локације) приказано је на синтезној карти бр. I, а класификовано и детаљније обрађено на карти бр. XIV. Сви локалитети културног наслеђа назначени су на карти бр. I, а класификовани и детаљније обрађени на картама бр. 7.6. У складу са важећим прописима зоне заштите дефинисане су графички или текстуално у оквиру тематских графичких и текстуалних прилога.

Прецизна планска рјешења приказана су за намјене које су посебном документацијом прецизно просторно одређене (нпр. геодетским тачкама одређена експлоатациона и истражна поља, заштићена подручја утврђена посебним прописима и документима вишег реда, инфраструктура за коју је израђена идејна документација и др).

Следећи савремене трендове у планирању и нарочито основне принципе „отвореног плана“ нису прецизирана чврсто одређена, графички и текстуално децидирана рјешења већ је синтезна намјена површина креирана у циљу идентификовања кључних елемената простора који стоје у међузависној вези и који битно утичу на структуру и динамику система. Умјесто локација и траса као физичких елемената система акценат се ставља на активности и комуникације као квантитативно-квалитативне предуслове рационалног дјеловања тржишта. Идентификовањем активности и њихове повезаности комуникацијама препознаје се просторна схема система и потом утврђују његове специфичности у конкретним, посебним условима кроз даље планирање, односно кроз израду одговарајуће урбанистичке и техничке документације.

Стратешка опредјељења и смјернице за организацију, уређење и коришћење наведених земљишта дефинисане су у наредним поглављима.

Г.1.2. Просторне цјелине

Земљишта наведена у претходном поглављу обликују просторне цјелине које се могу класификовати на различите начине у односу на угао посматрања.

Према општим географским карактеристикама, карактеристичном пејзажу, земљишту, начину становања и привређивања могу се издвојити следеће просторне цјелине:

- Бањалучка котлина (урбано подручје града)
- Кањон Врбаса са околним насељима
- Плато Мањаче
- Мањачко побрђе
- Гомионичко побрђе
- Пискавица планина
- Поткозарје

Наведене просторне цјелине нису прецизно географски ни административно подијељене, али имају заједничке карактеристике и интересе у смислу организације насеља, привредних и јавних дјелатности. У овом смислу оне су већ обрађиване посебним студијама руралних подручја и требају се узети у обзир приликом израде документације нижег реда.

Према степену изграђености, начину организације, коришћења и уређења простора у општој намјени простора издвајају се следеће просторне цјелине:

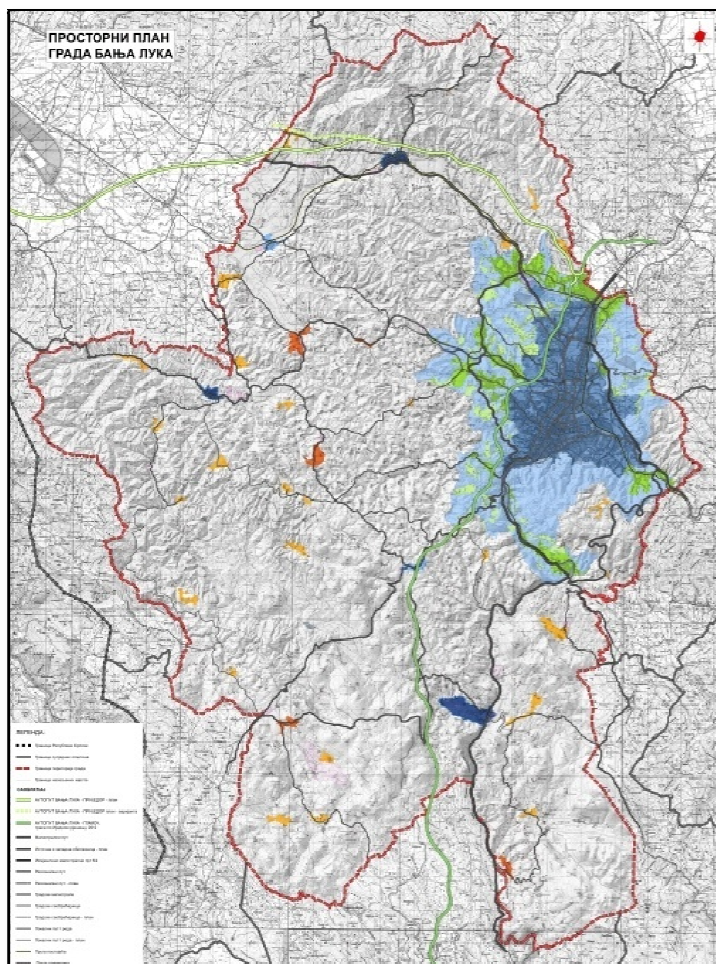
- Урбано подручје Бањалуке – заузима велику површину од 17.900 ha, са гушће изграђеним ужим урбаним подручјем и појасом приградских насеља која се интензивно граде, углавном индивидуалним стамбеним објектима
- Урбана и грађевинска подручја осталих насеља у ванурбаном простору – углавном мање цјелине уз објекте школа и мјесних заједница. Урбане функције и већи потенцијал за развој имају центри насеља Крупа на Врбасу, Бронзани Мајдан, Поткозарје, Кола и Пискавица
- Просторне цјелине руралне територије – групације засеока и издвојених објеката који су дисперзивно расути у великим просторним цјелинама шумског и пољопривредног земљишта. Изграђена земљишта нису компактна ни груписана у препознатљиве цјелине те се не могу сврстати у класичне типове насеља. Због удаљености грађевинских цјелина, засеока и појединачних објеката отежано је комунално опремање у смислу постизања ефикасних и квалитетних рјешења, те су рурална подручја испражњена. Уколико би се реализовала планска рјешења у области саобраћаја, инфраструктуре, привреде и јавних служби могао би се очекивати благи демографски и привредни опоравак, и насељавање земљишта у природном амбијенту, јефтинијих у односу на градско подручје и мање изложених буком, загађењем и другим неповољним аспектима густо изграђених градских зона.
- Шумски и пољопривредни комплекси
- Линијски коридори већих линијских инфраструктурних објеката (аутопутева, магистралних и регионалних путева, високонапонских далековаода и др)
- Паркови природе – углавном већи шумски комплекси и површине уз атрактивне водотоке (Сутурлија, Гомионица, слапови на Крупци)
- Вриједни културни пејзажи (плато Мањаче, Зеленци и обале Врбаса на потезу од Карановца до Трна)
- Кањон Врбаса (посебно подручје у дијелу ријечног тока од Бочца до Карановца)

Наведене цјелине захтијевају посебан начин коришћења, одговарајућу планску документацију и инфраструктурно опремање а у појединим случајевима и одговарајуће правне субјекте који ће њима управљати (паркови природе, аутопутеви и др).

Г.1.3. Урбана и ванурбана подручја

У складу са системом мреже насеља и општом концепцијом уређења и коришћења простора просторним планом дефинисана су:

- Урбано подручје насеља Бањалука као центра шире агломерације
- Урбана и грађевинска подручја насеља у остатку административне територије Града и то:
 - о Урбана подручја секундарних центара (Крупа на Врбасу, Бронзани Мајдан и Поткозарје)
 - о Рурална грађевинска подручја центара заједнице села (Кола и Пискавица)
 - о Рурална грађевинска подручја локалних центара (Бистрица, Борковићи, Стричићи и Голеша)
 - о Рурална грађевинска подручја центара примарних насеља (центри свих осталих насељених мјеста)
 - о Остала подручја земљишта различитих намјена (пољопривредно, шумско, водно и земљиште експлоатације минералних сировина, као и дисперзивно расуте мање изграђене цјелине бројних засеока и издвојених домаћинстава)

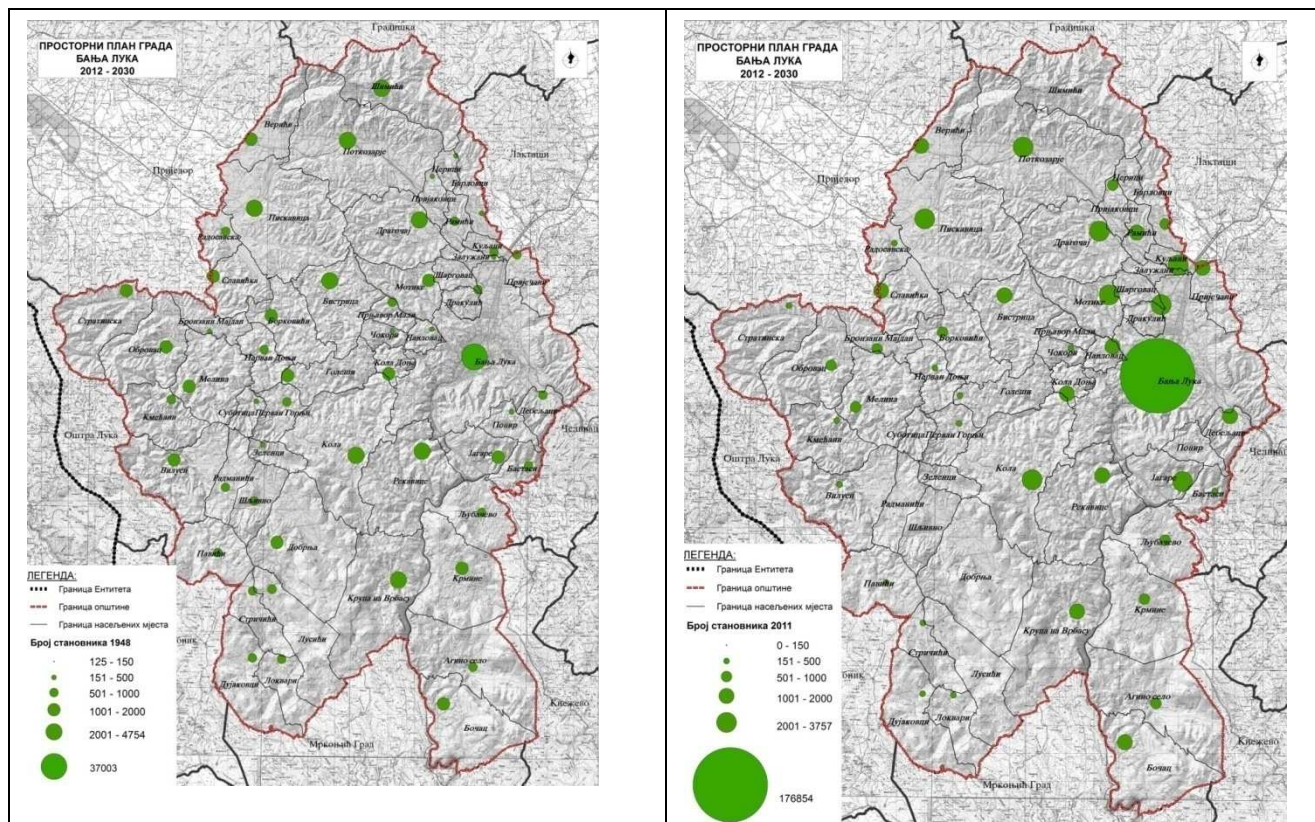

Урбана и рурална подручја

Приликом одређивања урбаног подручја насеља Бањалука узете су у обзир промјене у дистрибуцији становништва које су се десиле у протеклом периоду. Тако се већ у постојећем стању уочава појас приградских насеља у широкој површини око гушће изграђеног урбаног језгра. Ова насеља непосредно и свакодневно гравитирају градском центру и у њима живи половина свог становништва које живи ван ушег урбаног подручја.

Наиме, у периоду након 2. свјетског рата па све до данас интензивна је појава иселјавања становништва из ванурбаног у урбану подручје Бањалуке те у простор који се непосредно наслања на урбану подручје града. Временом се издвојио прстен насеља око гушће изграђеног ушег урбаног подручја а развој ових насеља нарочито је интензиван у периоду протеклих 15. година, због веће понуде и јефтиније цијене земљишта као и мањих накнада приликом прибављања неопходне документације за изградњу.

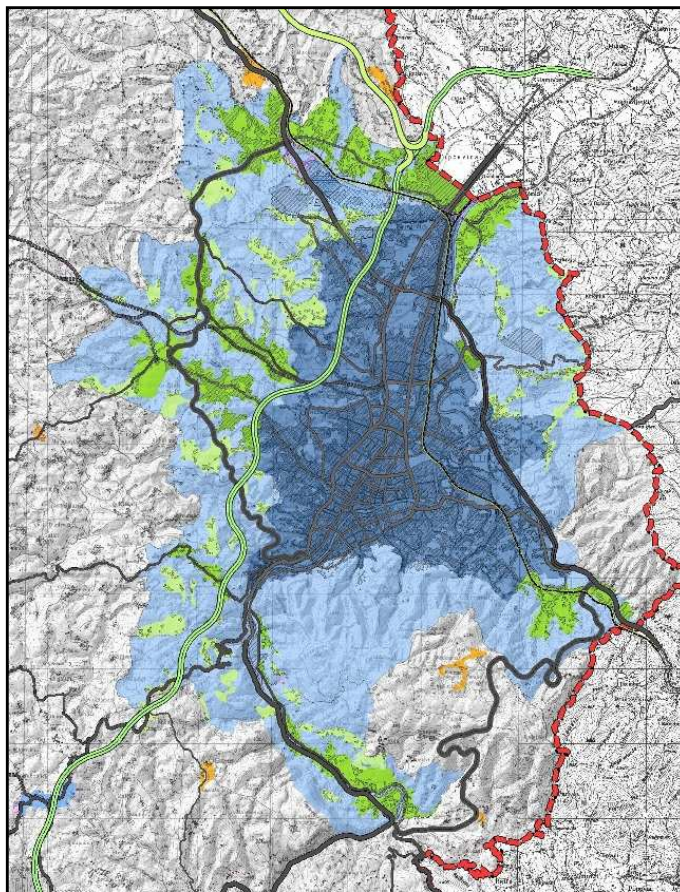
С обзиром на актуелне трендове и потражњу локација у овом појасу очекује се и даљи пораст броја становника и развој грађевинских подручја.

Број становника по насељима 1948. и процјена за 2011. годину

Са друге стране уже урбану подручје располаже довољном површином за проширење зона грађевинског земљишта и развој свих урбаних функција. Према процјенама постојећих докумената просторног уређења у оквиру ушег урбаног подручја могуће је смјестити и преко 400.000 хиљада становника. У ушем урбаном подручју заступљена су, поред грађевинског, и друга земљишта (пољопривредно, шумско, водно). Стога се у планском периоду треба посветити пажња да се планирају компактне грађевинске цјелине, у складу са демографским и статистичким показатељима и реалним планским процјенама, како би се избјегло непотребно ширење грађевинских цјелина и уопште ушег и ширег урбаног подручја. Комуналну инфраструктуру и јавне службе није могуће ефикасно финансирати, ни одржавати у зонама разуђене изградње и малих густина изграђености. У овом смислу актуелна је и заштите природних предјела, пољопривредних и шумских земљишта, а нарочито земљишта високог бонитета, као вриједног природног и развојног ресурса.

Услијед наведеног, просторним планом дефинисано је уже урбано подручје у површини од 5.224 ha у којем се планира интензивнија изградња и шире урбано подручје у површини од 12.676 ha које обухвата сва наведена приградска насеља која непосредно и свакодневно гравитирају ужем урбаном подручју. Шире урбано подручје обухвата и приградске локалне центре Драгочај и Карановац-Јагаре, те приградска насеља Шарговац, Мотике, Павловац, Прњавор Мали (Сарачица) и Дебелаци. Укупна површина урбаног подручја (узимајући у обзир и уже и шире урбано подручје) износи 17.900 ha.

Уже урбано и шире урбано подручје

У складу за одредбама Закона о уређењу простора и грађењу урбано подручје обухвата поред грађевинског и друга земљишта – пољопривредно, шумско и водно. Планирану површину стога треба третирали као простор у коме ће се дјелимично проширити зоне градског грађевинског земљишта. Према очекиваном порасту броја становника и развоју привредних дјелатности ово повећање не би требало износити више од 25%. Даљим планирањем кроз ниже планске документе треба тежити таквим рјешењима којима ће се задржати вриједно пољопривредно и шумско земљиште и максимално штитити као вриједан и необновљив ресурс. Посебну пажњу треба посветити формирању парк шума и рекреативних подручја у природи као зеленог прстена којим се обезбјеђују боље микроклиматске карактеристике али и равномјерна доступност рекреативних подручја у свим дијеловима града.

Грађевинске цјелине унутар планираног урбаног подручја насеља Бањалука треба максимално искористити за стамбену и осталу изградњу, што подразумева њихово рационалније искоришћење и погушћавање. На тај начин ће се до 2030. год. Грађевински реон минимално повећати, односно смањити се претварање пољопривредног и шумског земљишта у грађевинско.

У складу са свим наведеним, посебну пажњу треба посветити рационалном планирању и одржавању грађевинских подручја и земљишта, те је неопходно следеће:

- Ускладити планирана грађевинска земљишта са реалним пројекцијама броја становника, узимајући у обзир распоред становништва у укупној територији урбаног подручја
- Обим инфраструктурног опремања ускладити са реалним пројекцијама броја становника али и укупним трендовима опремања на нивоу цјелине урбаног подручја
- Рационалније искористити постојећа грађевинска земљишта
- Обезбиједити адекватну заступљеност озелењених и јавних отворених површина.
- Резервисати површине за даљи развој које се у планском периоду неће опремати, те могу представљати потенцијал за развој и унапређење урбане структуре у постпланском периоду

Г.І.3.1. Уже урбано подручје

У ужем урбаном подручју планира се интензивнија изградња, унапређење урбаног стандарда, већа заступљеност вишепородичног становања, административних, јавних и уопште пословних садржаја. Смјернице за уређење ужег урбаног подручја дефинисаће се урбанистичким планом. Израда урбанистичког плана је обавезна и треба бити приоритетна с обзиром величину урбане структуре града Бањалука, временски период који је протекао од израде претходног урбанистичког плана и трендове интензивне изградње у условима тржишне економије. Граница ужег урбаног подручја одређена је на основу сазнања стечених приликом обраде документационе основе просторног плана, те се урбанистичким планом може кориговати у складу са детаљнијим сазнањима.

Урбанистичким планом унутар ужег урбаног подручја дефинисаће се зоне грађевинског земљишта, водно земљиште, шумске површине и шума-паркови, цјелине вриједног пољопривредног земљишта које се штити од даље изградње и адекватне резервисане површине за будући развој.

У складу са традицијом уређења, актуелним трендовима и општом концепцијом организације, уређења и коришћења простора урбано језгро града мора се уређивати као атрактивна урбана цјелина што посебно значи:

- Формирање мреже јавних простора са истакнутим културним наслеђем, мреже градских паркова, пространих алеја са шетницама и дрворедима, сагледано у цјелини урбаног подручја, са јасним смјерницама за разраду кроз зонинг и регулационе планове
- Реализација атрактивних архитектонских и урбанистичких рјешења на локацијама које могу бити носиоци идентитета града а у функцији презентације друштвеног просперитета и унапређења регионалног и међународног статуса.
- Обезбјеђење разноврсне и диверсификоване понуде стамбеног простора (од социјалног типа становања, класичних типова приградских и градских насеља до квалитетнијег стамбеног фонда и ексклузивних насеља). Посебну пажњу посветити смјерницама за одржавање и унапређење постојећег стамбеног фонда, у складу са савременим захтјевима, а сагледано на нивоу цјелине урбаног подручја.
- Обезбјеђење разноврсне и диверсификоване понуде радних мјеста и локација за пословне и привредне садржаје

У складу са општом концепцијом развоја града Бањалука, и планираном интензивнијом урбаном изградњом, у ужем урбаном подручју посебну пажњу треба посветити систему јавних затворених и отворених простора и систему зелених површина:

- Урбанистичким планом дефинисати веће потезе који се протежу кроз више спроведбених докумената просторног уређења (булеваре, алеје, континуалне прстенове зелених површина, обале ријека, лонгитудиналне и концентричне шетнице, отворене културне сцене, визуре, градске репере и др). Изузетно је важно да се дефинишу архитектонски и пејзажни носиоци идентитета градске структуре на нивоу цјелине града

- Сprovedбеним документима просторног уређења обезбиједити разраду рјешења урбанистичког плана те довољну заступљеност отворених јавних површина: насељских дјечијих и спортских игралишта, насељских паркова, тргова и других отворених јавних површина. На нивоу насеља такође је неопходно дефинисати архитектонске и пејзажне носиоце идентитета урбане структуре. Плановима предвидјети позиције за споменике, скулптуре, фонтане, јавне чесме и тоалете, као и за киоске и штандове за продају на отвореном.

Сви програми и планови уређења морају бити усмјерени ка унапређењу функционалног урбаног подручја што превасходно значи унапређење нивоа урбанитета, садржаја културе, науке, ефикаснијег саобраћаја и уопште урбаних комуникација, разноврсне понуде радних мјеста, могућности за реализацију већих пословних инвестиција, разноврсне понуде станова и стамбених објеката и унапређења општег урбаног стандарда.

У контексту савремених трендова треба развијати градски маркетинг (промовисање и позиционирање у регионалној мрежи градова) укључујући и област просторног уређења и комуналног опремања (понуда локација изградњу, промовисање стамбених и пословних зона, инфраструктурних пројеката и др.)

С обзиром на установљене проблеме у комуналном опремању и укупном просторном уређењу размотрити могућности усмјереног инвестирања у циљним подручјима, по систему реализације градских развојних пројеката, а не искључиво реаговања на појединачне захтјеве инвеститора. У овом смислу могу се реализовати не само јавни простори и инфраструктура, већ и стамбена насеља, пословне и туристичке зоне, зоне унапређеног пословања и друге цјелине. Овакви пројекти су неопходни како би се тржишни трендови изградње усмјерили у жељеном правцу развоја урбане структуре. Детаљније планове доносити за зоне које се планирају у цјелини реализовати у краћем временском периоду те ове цјелине у потпуности комунално опремити. Преосталу територију дефинисати зонинг плановима који нуде више простора за праћење тржишних трендова у изградњи и постепену реализацију у дужем временском периоду.

У погледу система зелених површина неопходно је да буду заступљене разноврсне уређене зелене површине, већи број паркова равномјерно распоређених по територији града, алеје, шетнице, скверови, озелењени тргови. Тежити формирању линијских зелених структура (дрвореда и др.) којима ће бити увезани сви елементи зеленила (паркови, скверови, и др.) При планирању узети у обзир следеће параметре:

- Укупна површина јавних зелених површина у односу на бр. становника урбаног подручја треба да износи мин. 12 - 15 m²/становнику, а пожељно је постићи већу заступљеност од минималних.
- Минимална површина парка неопходна за једног посјетиоца износи 60 m², док проценат посјете у лјетном периоду износи 15% од укупног броја становника урбаног подручја.

Приликом дефинисања планских рјешења посебну пажњу треба посветити пољопривредном земљишту високих бонитетних категорија као посебног природног ресурса, а које је заступљено у ужем урбаном подручју. Како се ради о најквалитетнијим производним земљиштима на којима се постижу ванредни приноси размотрити све могућности уклапања оваквих цјелина у структуру ужег урбаног подручја. Уколико се не налазе на приоритетним правцима развоја града неопходно их је планирати за пољопривредну производњу (расадници, воћњаци, комплекси природњачких факултета и института), укључити их у урбани систем зелених површина (ботаничка башта, паркови и др.), те размотрити њихово очување као земљишта резервисаних за будући развој. У контексту климатских промјена, постизања енергетске ефикасности и адекватних биоклиматских карактеристика неопходно је унутар уже урбане структуре постићи адекватну заступљеност неизграђених али и даље уређених површина.

Претходно наведено посебно се односи на веће комплексе земљишта док су мање површине, већ окружене изграђеним објектима могу планирати за садржаје ужег урбаног подручја, уколико задовољавају остале урбанистичко-техничке услове (конфигурација терена, инжењерско-геолошки услови, заштићени објекти и површине и др.)

У циљу остварења претходно наведеног посебно треба размотрити могућност увођења адекватних фискалних и других мјера на нивоу ужег урбаног подручја којим ће се стимулирати обрађивање пољопривредног земљишта, коришћење и уређење грађевинског земљишта адестимулисати постојање запушеног, неуређеног и неискоришћеног земљишта, нарочито у оним зонама које су комунално и инфраструктурно опремљене.

Простор ужег урбаног подручја скоро у потпуности је покривен спроведбеним документима просторног уређења те ће се уређивати у складу са њима до доношења урбанистичког плана.

Г.І.3.2. Шире урбано подручје

Шире подручје обухвата значајне комплексе пољопривредног и шумског земљишта те су у њему планом издвојена приградска грађевинска подручја за интензивнији развој и изградњу. Прецизне границе грађевинских подручја и намјене по зонама одредиће се урбанистичким планом који је неопходно донијети за укупно урбано подручје. На графичком прилогу бр. І границе грађевинских подручја дате су оријентационо, у складу са расположивим подацима, и примјењиваће се до доношења урбанистичког плана.

Појас ширег урбаног подручја се разликује од класичног урбаног подручја по томе што има одлике мјешовитих насеља, односно и урбаних и руралних карактеристика, а прије свега га одликује:

- Заступљеност пољопривредног земљишта и становништва које се бави пољопривредом
- Заступљеност шумског земљишта и становништва које се бави шумарством
- Фарме и уопште држање стоке
- Заступљеност „периферних“ урбаних и ванурбаних садржаја као што су:
 - о Депонија
 - о Експлоатација минералних сировина
 - о Нова гробља
 - о Индустријске зоне, бетонаре, отворена складишта и др.

Стога се и мјере уређења могу на различите начине дефинисати тако да се у ширем урбаном подручју омогући развој примарног привредног сектора, и нормално функционисање цјелина руралних подручја док би се уже урбано подручје интензивније градило и комунално опремало. Поједине цјелине у ширем урбаном подручју се такође могу опремати као стамбена насеља кроз израду одговарајућих спроведбених докумената просторног уређења при чему треба тежити што рационалнијем коришћењу грађевинског земљишта и што мањем претварању других земљишта у грађевинско.

Неопходно је ревидовати политике управљања грађевинским земљиштем и уређењем простора из периода прије израде овог просторног плана, нарочито у смислу плаћања накнада јер финансијска логика упућује да је опремање разуђених земљишта у приградском појасу скупље и нерационалније у односу на гушће изграђене цјелине.

Приградска грађевинска подручја идентификована су у два типа, управо по врсти постојеће изградње, заступљености руралних и урбанизованих грађевинских цјелина и актуелних трендова:

- Приградска грађевинска подручја І типа подразумевају гушћу изградњу, претежно стамбене намјене и у њима се очекује интензивнија изградња и урбанија структура грађевинске матрице.
- Приградска подручја ІІ типа подразумевају изграђене цјелине мање густине са више заступљених пољопривредних домаћинстава и уопште већом заступљеношћу примарне привредне производње. У њиховим границама подразумева се стога и већи проценат

заступљености пољопривредног и шумског земљишта. У овај тип мање густине изграђености уврштене су и цјелине са заступљеним викенд објектима.

Изградња ван предвиђених грађевинских подручја, а у оквиру ширег урбаног подручја могућа је на основу документације нижег реда (стручних мишљења и урбанистичко техничких услова) којом се врши идентификовање природних и урбанистичко-техничких услова на специфичној локацији и процјена могућности изградње у складу са важећим прописима.

Г.І.3.3. Урбана подручја секундарних центара

У преосталом дијелу територије дефинисана су урбана подручја за централне просторе секундарних центара:

- Крупа на Брбасу
- Бронзани Мајдан
- Поткозарје

Као што је већ наведено у претходним поглављима у ова подручја треба усмјеравати изградњу и нарочито развој привредних и јавних функција. Центри наведених насељених мјеста одликују се потенцијалима за развој урбане матрице и развоја урбаних функција. Уз стамбене и пословне зоне планирати стога јавне садржаје и јавне отворене површине, те јавно зеленило и спортско-рекреативне садржаје.

Г.І.3.4. Рурална грађевинска подручја

Како се остала насеља сврставају у класична сеоска, у њима нису дефинисана урбана подручја већ грађевинска сеоска (рурална) подручја и то за:

- Центре заједнице села (Пискавица и Кола)
- Локалне центре (Бистрица, Борковићи, Бочац Стричићи и Голеши)
- Центре примарних насеља

У овим насељима се планира комплетно инфраструктурно опремање, саобраћајно повезивање и развој адекватних јавних садржаја ради остварења што бољег стандарда становања. У центрима заједнице села и локалним центрима планира се и развој предузетничких дјелатности које прате пољопривредну производњу.

У преосталој територији евидентирани су пространи ареали села полузбијеног, разбијеног и изразито разбијеног типа. У складу са традиционалном изградњом на овим просторима, засеоци су мали и често врло удаљени, а честа је и појава издвојених појединачних објеката.

У овим подручјима приоритетна је пољопривредна производња те се као такви задржавају и адекватно опремају у циљу праћења традиције и трендова становања и рада на земљишту у сопственом власништву.

На графичким прилозима су представљене постојеће изграђене цјелине, а даља изградња планира се уз постојећу према одговарајућим законима о шумском и пољопривредном земљишту и према смјерницама за провођење плана. У складу са препорукама за енергетски ефикасну изградњу, одрживом развоју и просторном планирању које је оријентисано ка заштити природних ресурса треба тежити концентрацији изграђених цјелина чиме се остварују уштеде у комуналном опремању и развоју друштвених садржаја у насељима. С обзиром на постојећу изразиту дисперзију ванурбаног простора, апсолутна концентрација изграђених цјелина није остварива у планском периоду, односно реално је очекивати да ће се у планском периоду јавити оправдани захтјеви за изградњом ван дефинисаних грађевинских цјелина. У овом смислу не ограничава се могућност изградње, а прецизно ће се дефинисати документацијом нижег реда, након сагледавања просторних могућности и урбанистичко-техничких услова на специфичној локацији. С обзиром да је главни циљ демографски

опоравак ванурбаног подручја ограничавање изградње у овом простору није прихватљиво, већ је напротив неопходно подстицати сва улагања и олакшати процедуре настањивања и привређивања. У циљу рационалне изградње и опремања треба развити посебне подстицајне мјере за изградњу у дефинисаним грађевинским подручјима (понула опремљених локација, обезбјеђење радних мјеста, административне и фискалне олакшице на нивоу јединице локалне самоуправе и др).

У руралним подручјима треба стимулисати:

- Даљи развој и одрживу експлоатацију ресурса у области пољопривреде, шумарства и водних ресурса
- Диверзификацију руралне економије (мала и средња предузећа, туризам, рекреација...)
- Оснивање комерцијалних и породичних пољопривредних газдинстава и фарми које треба повезивати у кластере
- Укрупњавање земљишних посједа
- Развијање прерађивачких капацитета
- Диверзификацијуи увођење иновација у пољопривредну производњу (имати у виду трендове тржишне тражње према органској производњи, те предност треба давати подручјима са најмањим утицајем аеро, хидро и других загађивача...)
- Смањење сиромаштва, стварање услова за лакши приступ рањивих група социјалним, здравственим, образовним и комуналним услугама
- Развој енергетских система базираних на алтернативним изворима енергије

Г.1.3.5. Урбани стандард

У смислу повећања урбаног стандарда нарочито је значајно обезбиједити висок стандард становања, инфраструктурну и комуналну опремљеност, адекватну заступљеност трговачких, услужних и културних садржаја те заступљеност јавних дјелатности и сервиса, јавних површина (тргови, паркови, алеје, шеталишта), спортских и рекреативних површина. Због недостатка финансијских ресурса у систему јавних услуга помоћ би требала да буде усмјерена на најугроженије системе (здравство и образовање) али такође и на оне системе који осигуравају максималан ефекат у кратком периоду.

Основне мјере које треба спровести у циљу унапређења нивоа урбанитета су:

- Пружање помоћи активностима урбаног али и руралног планирања.
- Перманентно одржавање и реконструкција насеља а нарочито њихових централних подручја.
- Стихијску дисперзирану изградњу малих густина треба замијенити децентрализованом урбанизацијом уз повећање густине насељености.
- Развој насеља мора бити свјесно усмјераван и контролисан што подразумева усмјеравање изградње на одабраним земљиштима послје комплексних анализа природних и антропогених фактора, а не стихијски развој по топлих систему или дуж саобраћајница.
- Урбанистичко уређење и опремање дијелова приградских насеља.
- Побољшање инфраструктурне опремљености. Сва насеља морају добити минималну, али комплетну инфраструктуру која подразумева саобраћајнице стандардних профила, електричну струју, водовод и канализацију са одговарајућим уређајима за кондиционирање воде за пиће и уређајима за третман употребљених вода.
- У урбаним подручјима мора се обезбиједити одговарајући стандард зелених површина од 12-15 м²/становнику и заступљеност разноврсног зеленила (паркови, скверови, дрвореди, шуме, парк шуме).
- При изградњи стамбених и пословних објеката обезбиједити адекватну озелењеност парцеле.

- Режији изградње морају дефинисати прихватљиве индексе заузетости и коефицијенте изграђености парцела који се не смију прекорачивати без сагласности надлежних урбанистичких служби.
- Неопходно је спроводити све мјере заштите животне средине, од свих облика загађења ваздуха, воде и земљишта.
- Територије насеља штите се и од других штетних утицаја – вибрација, буке, штетних зрачења и другог.
- Амбијент насеља се мора унапређивати као дио визуелног и културног идентитета. У овом смислу кроз планирање треба тражити квалитетна и атрактивна урбанистичка рјешења, путем конкурса, јавних набавки или другим ангажовањем.
- Унапређивање културе становања и културе грађења.

Г.І.4. Пословне и предузетничке зоне

Основним планским циљевима усмјерава се равномјеран развој територије што подразумијева прије свега привредни развој и усмјеравање предузетништва, како у урбаној тако и у ванурбаној територији. Планираним технолошким парком и развојем предузетничких зона у ужем урбаном и ширем урбаном подручју вршиће се концентрација радне снаге и радних мјеста у урбаном подручју. Стога се истиче неопходност реализације предузетничких зона на погодним локацијама у ванурбаном простору, те су оне планом предложене уз секундарне центре, центре заједнице села и поједине локалне центре, али се оставља могућност њихове реализације на свим локацијама које задовољавају природне и урбанистичко-техничке услове као и услове специфичних пословних технологија. У овом смислу неопходно је извршити припремање и опремање земљишта и понудити локације потенцијалним инвеститорима. Приликом реализације предузетничких зона тежити њиховом равномјерном размјештају у ванурбаној територији.

Карактеристика привредног развоја Бањалуке је заступљеност разноврсних индустријских и уопште привредних грана, те у том смислу, као и у складу са савременим трендовима треба развијати разноврсну понуду пословних зона и радних мјеста (у урбаним и ванурбаним подручјима, у близини насеља и издвојено од њих, са разноврсним степеном инфраструктурне опремљености, цијеном земљишта и сл.)

У контексту развоја метрополитанских функција територије неопходно је предузети мјере за привлачење крупних инвестиција што у просторном смислу значи уређење зона унапређеног пословања, укупњивање комплекса земљишта за веће пословне субјекте, припрема и опремање земљишта да одговори савременим условима пословања и заштите животне средине.

Прецизне локације пословних капацитета и прецизан размјештај по врстама се не могу утврдити и планирати просторним планом као стратешким документом, али се дају следеће основне одреднице за реализацију привредних и уопште пословних садржаја по зонама:

- Уже и шире урбано подручје града
У урбаном подручју очекује се даљи развој свих привредних грана, активирање постојећих, слабо искоришћених пословних зона и нарочито развој високо технолошких грана привреде које захтијевају високо образовану радну снагу. У складу са претходним карактеристикама развоја и актуелним трендовима у овој цјелини очекује се развој разноврсних грана индустрије (дрвне, метало-прерађивачке, текстилне и индустрије коже и обуће и других), грађевинарства, трговине, услуга, градског туризма, финансијских и информационих дјелатности.
У планском периоду може се очекивати дислоцирање индустријских капацитета из ужег урбаног подручја у шире, односно из атрактивних централних градских зона на мање атрактивна земљишта градске периферије. На основу постојећих сазнања није могуће одредити прецизне локације, већ ће се оне утврдити документацијом нижег реда.

Постојеће зоне и привредни капацитети евидентирани су на картама бр. 7.4. и 7.5. а планиране зоне уређиваће се у складу са документима просторног уређења. Израдом урбанистичког плана и ревизијом постојећих докумената просторног уређења детаљније ће се конципирати развој пословних зона у простору урбаног подручја.

- Технолошки бизнис парк

У овој зони очекује се развој производних и високо технолошких грана привреде уз учешће научно-истраживачких институција, развој робно-транспортног центра и пратећих служби за унапређење пословања. Технолошки бизнис парк тангирају саобраћајне комуникације високог ранга (аутопут, магистрални пут и жељезница), енергетска примарна инфраструктура (далеководи високог напона и трафостанице, планирана траса магистралног гасовода, планирано складиште ТНГ) те треба извести адекватне прикључке и приступе.

- Планиране предузетничке зоне у ширем урбаном подручју насеља Бањалука,

На карти синтезне намјене површина дати су приједлози потенцијалних локација за развој предузетничких зона у ванурбаном подручју у насељеним мјестима: Поткозарје, Пискавица, Бронзани Мајдан, Перван-Голеши, Кола, Стричићи и Бочац.

У овим зонама усмјеравати развој прерађивачке индустрије у функцији развоја пољопривреде, али и других производних капацитета, грађевинарства и предузетничких дјелатности (трговине, занатства, услуга и др.)

Предузетничке зоне неопходно је опремити свом потребном инфраструктуром, обезбиједити адекватну саобраћајну повезаност и спровести посебне мјере заштите животне средине (пречистачи отпадних вода, заштитни зелени појасеви и др.). Развој предузетничких дјелатности у овим зонама би се требао заснивати превасходно на искоришћењу природних ресурса – пољопривреди, сточарству и минералним сировинама.

- Остала урбана и грађевинска подручја

Очекује да ће постојећу дисперзивну стамбену изградњу пратити и развој предузетничких дјелатности и одговарајући број радних мјеста. Према савременим трендовима комбинују се функције рада и становања и развијају породична предузећа. Документацијом нижег реда треба стога предвиђати пословне дјелатности у свим урбаним и грађевинским подручјима као и осталим изграђеним цјелинама, када се укаже могућност и потреба њихове реализације, и у складу са просторним условима и врстом пословне намјене.

У овим зонама очекује се развој мањих производних капацитета, занатства, трговине, услуга и угоститељства.

- У руралним подручјима

Развој руралних подручја би требало заснивати на потенцијалима у области природних ресурса, нарочито пољопривредних површина које су у постојећем стању недовољно и неадекватно искоришћене. У овом смислу очекује се развој фарми, прерађивачких капацитета прехрамбене индустрије и других производних дјелатности.

У овим насељима чест је случај неповољних демографских ресурса (мали број становника, неповољна старосна структура становништва) док су створени ресурси занемарљиво присутни. Очуваност животне средине представља велику предност ових подручја што омогућава развој сеоског и еко туризма као и појединих дјелатности које се превасходно лоцирају на слабије насељеним просторима (сточне фарме, соларне и вјетроелектране, прерађивачки погони и сл).

Треба напоменути да развој туристичких, услужних и других дјелатности не смије бити препрека за развој пољопривреде као примарне привредне дјелатности у руралном простору. Пољопривреда се веже за пољопривредно земљиште и није могућа њена алокација или развој на другим просторима, те је од пресудне важности да се у пуном капацитету развија на свим расположивим земљиштима. Туристичке и друге зоне треба стога планирати тако да уобзире пољопривреду и шумарство као основне дјелатности а

избор додатних дјелатности у руралном простору треба усклађивати са природним и створеним условима локације.

- Активирање браунфилд (brownfield) локација за пословне дјелатности.

У урбаном подручју ове локације заступљене су у виду напуштених или неискоришћених индустријских комплекса, војних комплекса који нису у функцији одбране, напуштених складишта и других комплекса. Поједине локације у урбаном подручју атрактивне су за реализацију јавних и стамбено-пословних садржаја. У одређеним случајевима, услед специфичних околности пренамјена простора је једино исплативо и реално рјешење његове реконструкције. Остале локације, ипак, треба приоритетно планирати за привредне дјелатности, нарочито оне у ширем урбаном подручју.

У ванурбаном подручју браунфилд локације заступљене су у виду напуштених индустријских комплекса, напуштених комплекса бивших пољопривредних и земљорадничких задруга и објеката војних комплекса и војних економија који нису актуелни за систем одбране.

Г.1.5. Туристичке зоне и центри

С обзиром да је стратешким планом туризам планиран као један од носиоца привредног развоја посебна пажња је посвећена стварању просторних услова за реализацију туристичких капацитета и креирање просторног амбијента за развој туризма. У овом смислу цјелокупна изградња на територији Града треба да се развија у правцу постизања квалитетног амбијента, уређеног простора уз саобраћајнице и туристичке правце кретања. Очуваност природног амбијента и уопште животне средине представља велику предност ових подручја што омогућава развој сеоског и еко туризма.

На територији Града Бања Луке потребно је унаприједити постојећи туристички производ (градски, манифестациони, вјерски, авантуристички, ловни и риболовни туризам) као и развијати нови. Посебан акценат се ставља на развој бањског, спортско-рекреативног, конгресног, етно-туризма и туризма на сеоском газдинству. Развој ловног туризма на територији Града Бања Лука се дефинише у оквиру друге, треће и четврте рекреативне зоне. Под појмом ловног туризма се подразумева узгој, заштита и коришћење дивљачи те коришћење осталих функција ловног туризма (фото-сафари, посматрање и снимање дивљачи, одржавање ловно-туристичких манифестација и друго).

Обзиром на све већи значај конгресног туризма потребно је интензивно подстицати његов развој. У Бањалуци је смјештена већина републичких институција у области културе (Народно позориште РС, Народна и универзитетска библиотека РС, Музеј РС, Музеј савремене умјетности РС, Архив РС, Универзитет и друго) које обогаћују и унапређују туристичку понуду Града. Бања Лука као регионални, административни, универзитетски и културни центар испуњава услове за одржавање бројних пословних састанака, конференција, семинара, сајмова и изложби. С друге стране разноврсни спортско-рекреативни садржаји, ријека Врбас и градске знаменитости могу на изузетно добар начин да употпуне конгресну понуду. У Бањалуци се налазе и бројни културно-историјских споменици (тврђава Кастел, споменик на Бањ брду, Банске палате) који такође унапређују туристичку и културну понуду овог подручја. Међутим, уочени су и одређени недостаци који се односе на смјештај учесника семинара или састанака. Све ово наводи на закључак да озбиљнији развој овог вида туризма захтијева и значајна улагања у конгресни центар који се Планом предвиђа уз планирани спортско-рекреативни и сајамски комплекс у Куљанима. У функцији развоја конгресних садржаја су и постојећи и планирани хотели у централној градској зони.

На територији Града Бања Луке утврђују се четири зоне за реализацију туристичких и рекреативних садржаја:

Прва зона – зона блиске рекреације, обухвата урбаном подручје Града. Највећи дио града смјештен је у равничарском дијелу. Градско језгро у коме су смјештене све важне институције, вјерски објекти, споменици, тргови, пјешачке зоне, али и грађевине од којих велики број има национални значај, чине да Бања Лука може да развије градски туризам који све више добија на значају.

Градски туризам представља комбинацију културних, забавних и рекреативних садржаја.

У овој зони посебно се издваја:

- **туристичка зона Кастел** заједно са обалом Врбаса чини јединствену цјелину у којој су планирани културни, спортско-рекреативни и угоститељски садржаји.
- **туристичка зона: Просторно-амбијентална цјелина улица Веселина Маслеше** (Господска улица) са зградом Градске управе, Банским двором, палатом Предсједника РС и Музејом савремене умјетности РС чини јединствену цјелину у којој су планирани културни и угоститељски садржаји, односно развој градског туризма.
- **туристичка зона Траписти** чини једну цјелину заједно са самостаном Марија Звијезда, старом хидроцентралом, пиваром, зоо вртом, те представља велики потенцијал за развој сеоског, вјерског, спортско-рекреативног туризма посебно ако се узме у обзир његов положај у односу на центар града и ријеку Врбас.
- **туристичка зона: Просторно-амбијентална цјелина Српске Топлице са Бањ брдом** обухвата термалне изворе, бањско-рекреативни центар Шехер, излетиште Бањ брдо као и обале Врбаса. Термални извори у Српским Топлицама, заједно са свим осталим потенцијалима на овом локалитету (сакрални објекти, природни мотиви, излетиште Бањ брдо и др.) представљају велики туристички потенцијал Града. У овој зони су планирани угоститељски, бањски, спортско-рекреативни садржаји.

Друга зона – зона дневне рекреације, ова зона представља зелени прстен Града и повољан простор за развој излетничког туризма. Посебна пажња се треба посветити уређењу извора и потока у шумама, формирању пјешачких и бицикличких стаза, као и изградњи дрвених клупа за одмор. Такође, Планом се предвиђа и уређење парковских површина које у свом саставу могу имати и рекреативне садржаје као што су бицикличке и трим-стазе, излетишта и друго.

У овој зони посебно се издваја:

- **туристичка зона Сутурлија** обухвата ток ријеке Сутурлија и излетиште Шибови. Овај простор потребно је адекватно уредити и прилагодити туристичкој намени. Од рекреативних садржаја овдје се могу планирати пјешачке, бицикличке и трим стазе, спортски терени, дјечија игралишта. Овај простор се може унаприједити и изградњом смјештајних капацитета и ресторана са националном кухињом.

Трећа зона и четврта зона – зона викенд рекреације и осталих видова рекреације. Околина Бања Луке има изузетно повољне услове за развој руралног туризма. Развојем руралног туризма, побољшао би се животни стандард пољопривредног становништва, а на тај начин би се задржао и одређен број младог и радно способног становништва у тим насељима. Рурални туризам нарочито је изражен на подручју кањона Врбаса, платоа Мањаче и Поткозарја.

Четврта зона се издваја већом удаљеношћу од урбаног подручја и има велики потенцијал за развој спортско – авантуристичког туризма који представља спој авантуре, рекреације, релаксације и забаве. Најчешће је заступљен у следећим облицима: рафтинг, кањонинг, вожња дајаком, параглајдинг, алпинизам, брдски бициклизам, пјешачење, лов и друго. За развој спортско – авантуристичког туризма нарочито је повољно подручје Чемернице, Тисовца, Мањаче и кањон Врбаса.

У овим зонама посебно се издваја:

- **туристичка зона Крупа на Врбасу** чини велики потенцијал за развој спортско-рекреативног, вјерског, излетничког и етно туризма. У Крупи на Врбасу потребно је унаприједити постојећи туризам (вјерски, манифестациони, спортско-рекреативни, излетнички), као и развијати нови. На овом простору посебну пажњу туриста привлаче слапови и воденице на Крупи, манастир Св. Илије, средњовијековна руина Грабен, извор ријеке Крупе и црква брвнара. Овдје се могу планирати рекреативни садржаји као што су пјешачке, бицикличке и трим стазе, дјечија игралишта, излетишта, купалишта и друго. За потребе спорта и рекреације Планом се предвиђа и изградња затворене спортске дворане која ће осим за спортска такмичења, имати функцију и одржавања различитих културних дешавања. Овај простор је такође погодан и за

развој етно туризма. Са тим у вези, потребно је формирати смјештајне капацитете (мањи хотел, апартмане, бунгалове, камп кућице...), изградити угоститељске објекте који могу да буду ресторани здраве и традиционалне хране, унаприједити пјешачке и бициклистичке стазе, одржавати постојеће и изградити нове прилазе ријеци, као и туристичку сигнализацију.

- **туристичка зона Чокорска поља** је погодно за развој спортско-рекреативног и руралног туризма. Планирани су спортски терени за мали фудбал, рукомет, тениски терен, куглана, базен као и реконструкција постојећег коњичког клуба. Такође, планирана је и изградња етно села са основном намјеном трговина, угоститељство, занатска дјелатност – етно радионице, продавнице рукотворина, атељеи и галерије, продавнице здраве хране и друго. За развој туризма и угоститељства планиран је и ловачки ресторан, бунгалови, дјечије игралиште и друго.
- **туристичка зона Козаре и Поткозарја** огледа се у природним вриједностима погодним за развој етно и руралног туризма. Боравак на селу туристима пружа могућности за шетњу, јахање, планинарење, брање шумских плодова и љековитог биља, организовање излета до оближњих извора, културно-историјских споменика, као и друге рекреативно – забавне активности у природи. На овом подручју изузетну вриједност ће имати и производи старих заната и кућне радности, кроз које ће се упознати богато наслеђе овог краја.
- **туристичка зона Плато Мањаче** чини велики потенцијал за развој спортско-рекреативног (бициклизам, јахање, планинарење, параглајдинг и др.), ловног, манифестационог, излетничког и етно туризма. На овом подручју издвајају се одређене културно-историјске и природне вриједности и то: кућа Петра Кочића, црква Клисина, Врх Мањаче, извориште Леденац и друго. Планом се предвиђа и изградња спортско-рекреативног центра у Лусићком пољу који би обезбиједио све услове за рекреативно бављење спортом, као и изградњу дјечијих игралишта.
- **туристичка зона ријека Врбас** која својим слаповима, брзацима, стрмим стијенама, као и великим биодиверзитетом биљног и животињског свијета пружа велике могућности за развој спортско-рекреативног (рафтинг, пливање, дајак, кајак-кану, спортски риболов), авантуристичког, риболовног, научног и излетничког туризма. Спортски на води као што су рафтинг, кајак, кану, спортски риболов, као и специфичан врбаски чамац даје посебну атракцију овој ријеци. Управо због тога треба формирати спортско-рекреативне зоне оријентисане на спортове на води.
- **туристичка зона Бочац**, планирана је у приобалном појасу језера Бочац на подручју које почиње од ушћа Црне ријеке у Врбас на југу, до бране Бочац на сјеверу. Мањи дио овог подручја припада Граду Бањалука (зона уз брану), а остатак општини Мркоњић Град. На дијелу који припада Граду Бања Лука планирана је изградња бунгалова, љетног театра уз пратеће садржаје, који ће допринијети одржавању спортских и културних манифестација, односно развоју туризма.
- **туристичка зона Чемерница, Тисовац** обухвата шумовите предјеле планина Чемерница и Тисовац што је чини повољном за развој спортско-рекреативног, авантуристичког и зимског туризма.
- **туристичка зона Дубока** је простор повољан за изградњу туристичко-рекреативног центра у оквиру којег се могу издвојити туристички и спортско-рекреативни садржаји. Такође, могуће је побољшати смјештајне капацитете изградњом бунгалова, организовањем кампа, као и проширењем капацитета постојећег хотела.
- **туристичка зона Гомионица** налази се између села Обровац и Кмећани. У близини овог комплекса налази се манастир Гомионица што овај простор чини погодним за развој вјерског туризма. Околина Туристичко-рекреативног комплекса „Гомионица“ има изузетно повољне услове и за развој етно и руралног туризма. Повољни услови огледају се у очуваној природи, чистом ваздуху, богатој флори и фауни.
- **туристичка зона Стратинска** обухвата туристичко-рекреативни центар „Стратинска“ који је углавном неизграђен. На овом локалитету Планом се предвиђа развој спортско-рекреативних садржаја, као и побољшање смјештајних капацитета изградњом бунгалова.

Границе потенцијалних туристичких зона приказане су оријентационо и прецизно ће се дефинисати документацијом нижег реда, а у складу са значајем и површином зоне.

Постојећим документима просторног уређења¹ се предвиђа реконструкција и проширење постојећих рекреативних површина на ријеци Врбас, као и изградња двије нове локације. Једна локација је планирана на простору данашње шљункаре у Карановцу, а друга на простору Мађирског поља.

На простору данашње шљункаре у Карановцу Планом се предвиђа изградња спортско-рекреативног центра на води. То подразумијева изградњу пратећих спортских терена на отвореном (терен за кошарку, одбојку, рукомет, тенис...), као и затвореног спортског терена – дворане, реконструкцију постојећег фудбалског терена, те угоститељских и туристичких капацитета (реконструкција млинова, изградња бунгалова, апартмана).

Г.1.6. Заштићени пејзажи

У синтезној намјени површина уочавају се веће цјелине природних добара значајних предионих вриједности те су планирани у складу са важећим прописима у виду паркова природе, парк шума, заштићених културних и природних пејзажа и др. За поједине од њих дефинисана је и обавеза израде посебних докумената просторног уређења, нарочито у оним случајевима у којима се очекује потреба изградње и усклађивања више различитих активности у простору.

С обзиром на величину простора који захватају посебно се истичу:

- Паркови природе: Осмача - Тисовац – Чемерница, Старчевица, Козара – Поткозарје, Шибови – Сутурлија
- Заштићени културни пејзажи: Стричићи – Добрња, Зеленци и Манастир Гомионица са околином
- Заштићени природни пејзажи: Ријека Врбас - Кањон Врбаса – Тијесно, Ријеке Гомјеница и Суботица
- Парк шуме: Ада на Врбасу, Старчевица, Траписти и Шибови

У складу са Законом о заштити природе, у заштићеним пејзажима допуштене су привредне и друге дјелатности и радње али искључиво оне којима се не угрожавају битне карактеристике и улога пејзажа. Начин обављања привредних дјелатности и коришћење природних вриједности у заштићеном пејзажу утврђује се посебним актом о заштити надлежног републичког органа управе, у складу са документима предвиђеним Законом о заштити природе.

Парк-шуме су природне или сађене шума, веће пејзажне вриједности, намијењене за одмор и рекреацију, у којима су допуштене само оне активности и радње чија је сврха њихово одржавање или уређење.

Парк природе је пространо природно или дијелом култивисано копнено подручје са еколошким обиљежјима од међународног, међуентитетског или регионалног значаја и пејзажним вриједностима карактеристичним за подручје на којем се налази. Парк природе има изражене туристичко-рекреационе вриједности. Начин обављања привредних дјелатности и коришћење природних добара у парку природе утврђује се у складу са условима заштите природе, предвиђеним планом управљања. Парк природе може бити предложен за статус међународног еколошки значајног подручја

Паркови природе имају изражене васпитно-образовне, културно-историјске и туристичко-рекреационе вриједности. Начин обављања привредних дјелатности и коришћење природних добара у парку природе утврђује се у складу са условима заштите природе, предвиђеним планом

¹Регулациони план за уређење обала Врбаса у Бања Луци, Пројект а.д. Бања Лука, јун 2010

управљања. Управљач оваког заштићеног подручја чува, унапређује и промовише заштићено подручје.

У простору се обиљежава заштићено подручје, спроводе прописани режими заштите, осигурава неометано одвијање природних процеса и одрживог коришћења заштићеног подручја, обезбјеђује надзор над спровођењем услова и мјера заштите природе, прати кретање посјетилаца и њихове активности, воде евиденције о природним вриједностима и дјелатностима и процесима који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја.

Г.1.7. Кањон Врбаса

Просторним планом Града Бањалука предвиђа се утврђивање подручја посебне намјене у дијелу кањона Врбаса од Бочца до Карановца као комплексног подручја које одликују:

- Изузетне природне и пејзажне вриједности
- Бројни споменици културе у појасу непосредно уз кањон
- Главно водоизвориште за подручје Града Бањалука са дефинисаним зонама и појасом санитарне заштите
- Изузетан значај подручја у смислу развоја туризма
- Изузетан значај подручја у смислу рекреације становништва бањалучке агломерације, као и утицаја на рекреативне активности и друге манифестације у низводном дијелу тока ријеке

На основу наведеног предметни простор се планира као специфично туристичко и природно подручје, за које се прописује обавеза израде Зонинг плана подручја посебне намјене којим би се простор детаљније планирао и уређивао уз усклађивање свих активности у простору.

У простору је могуће планирање и извођење рекреативних и туристичких активности уз пратеће потребне садржаје – туристички инфо-центар, спортске садржаје, рафтинг-кампове, излетишта и сл. Стамбена и викенд изградња није примјерена у овом простору, а изградња туристичких садржаја треба бити ограничена на мање капацитете (бунгалове, кампове и сл).

У складу са постојећим стањем, пресеком расположиве документације и смјерницама надлежних институција предвиђена је могућност реализације хидроенергетског постројења на локацији „Бочац 2“ (на постојећој акумулацији - компензационом базену хидроелектране „Бочац“).

У контексту планирања простора кањона ријеке Врбас актуелна је и изградња акумулација, примарно у контексту искоришћење хидроенергетског потенцијала, али и укупног управљања ријечним сливом (акумулирање довољних количина воде у сливу, обезбјеђења довољног протицаја у низводним подручјима, смањење поплава и бројни други аспекти интегралног управљања водама)

Евентуална реализација додатних хидроенергетских објеката у дијелу Врбаса од Бањалуке до Бочца дефинисаће се документацијом вишег реда те планирати предвиђеним Зонинг планом посебног подручја „Кањон Врбаса“, уз уважавање свих осталих аспеката и усклађивање активности у простору.

Бројним документима и студијама израђеним у периоду претходних 25 година предлагане су различите варијанте изградње акумулација на ријекама на територији Града Бањалука, а у току израде просторног плана текао је и процес ажурирања и израде нове документације. Према пресеку све расположиве документације актуелна су различита рјешења овог простора а могу се уочити и неусаглашености рјешења предложених различитом документацијом, те се у даљем тексту даје кратак осврт и анализа.

Основно полазиште за идентификацију хидроенергетских пројеката је „Водопривредна основа слива ријеке Врбаса“ из 1987.год. Овим документом предложене су три варијанте искоришћења хидроенергетског потенцијала а као најбоља је оцијењена изградња ХЕ „Бањалука средња“. Због великог утицаја на простор од ове варијанте се касније одустало те је постала актуелна варијанта три хидроелектране ХЕ „Крупа на Врбасу“, ХЕ „Бањалука ниска“ и ХЕ „Новоселија“, а у складу са Новелацијом водопривредне основе слива ријеке Врбас из 1997. године као и Етапним просторним

планом Републике Српске из 1996. године. Новелација водопривредне основе је извршена само дјелимично, у сегменту уређења водног режима и квалитета вода низводно од Делибашиног Села.

У међувремену многе околности које се односе на остваривање планова из водопривреднеоснове су се промијениле, те је покренуто новелирање овог документа и издаја студија које у тренутку елаборирања нацрта Просторног плана Бањалука није било завршено. Према нацртима започете документације, међутим, уочава се дефинисање више варијантних рјешења без коначаног одређења и без одређења временског периода реализације. У контексту израде просторног плана Града Бањалука овакве дефиниције не пружају довољно података за планирање јер просторним планом није могуће дефинисање варијантних рјешења, услјед различитог утицаја на окружење (обим измјештања саобраћајница, резервисање коридора за њихово измјештање, функционалне везе међу насељима и др)

Занимљиво је истаћи да је 09.08.1955. године, од стране Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних вриједности Сарајево, донесено Рјешење бр.1186/55, којим се клисура на Врбасу између Јајца и Бања Луке, специјална клисура Тијесно и клисура између Крупе на Врбасу до Св. Иве, срез Јајце и Бања Лука, државно власништво, ставља под заштиту као природна ријеткост, те би према овој одлуци изградња хидроелектрана била неприхватљива. Међутим, и након овог документа приступило се изградњи хидроелектрана, те је хидроелектрана Јајце I пуштена је у погон 1957. године, а хидроелектрана Бочац 1981. године.

Према подацима Министарства индустрије, енергетике и рударства Влада Републике Српске склопила је већи број концесионих уговора од којих су неки већ раскинути а тренутно су на снази:

- Уговор о концесији за изградњу хидроенергетског система на Врбасу (ХЕ Крупа на Врбасу и ХЕ Бањалука – ниска) укупне инсталисане снаге 85,7 MW, потписан у новембру 2004. године
- Уговор о концесији за изградњу МХЕ „Делибашино село“ на ријеци Врбас, инсталисане снаге 4,1 MW, потписан у јулу 2007. године и
- Уговор о концесији за изградњу и коришћење МХЕ „Врбања I“ на ријеци Врбањи, инсталисане снаге 2,5 MW, потписан у фебруару 2006. Године.

Влада Републике Српске донијела је 2013. године и рјешење о додјели концесије за изградњу МХЕ Бочац 2 инсталисане снаге 10MW, али до тренутка финализирања просторног плана уговор о концесији није био потписан.

Концесије представљају битан обавезујући фактор, међутим, у току њиховог позиционирања у простору евидентиран је недостатак података да би се акумулације дефинисале на графичким прилозима у прописаној размјери. За поједине акумулације актуелно је новелирање идејних рјешења, а такође је уочено да се варијанте ХЕ Крупана Врбасу и ХЕ „Бочац 2“ преклапају, те се односе на исти простор са различитим варијантама акумулација. Установљен је и недостатак додатних просторних анализа и специфичних рјешења, нарочито обима и начина измјештања постојећих објеката, саобраћајница, мостова и других грађевинских објеката, те функционалних веза између насеља која се наслањају на простор кањона.

Могућност реализације наведених акумулација и хидроелектрана наводи се у важећем Просторном плану Републике Српске. У истом плану, међутим, наведена је и обавеза заштите кањона Врбаса као заштићеног природног пејзажа (што подразумева да се забрањују радње и активности којима се нарушавају примарне вриједности пејзажа), те се планира коришћење ове зоне у сврху водоснабдијевања, спортских активности и риболова. Такође, у текстуалном дијелу Просторног плана Републике Српске дефинисана је неопходност претходне израде Стратегије развоја енергетике како би се ријешили евидентирани конфликти у простору, а нарочито су истакнути конфликти у кањону Врбаса. Стратегија енергетике је, међутим, урађена тек након издатих концесија и није обрађивала наведене конфликти већ само могућност што већег искоришћења хидроенергетског потенцијала, те је

према томе сугерисана изградња свих хидроелектрана без осврта на њихову изводљивост и утицаје које имају на окружење.

У току израде Просторног плана града Бањалука покренута је измјена Просторног плана Републике Српске, а у програмским елементима Града Бањалука за измјену просторног плана посебно истакнута потреба преиспитивања рјешења хидроенергетских објеката.

Посебно је наведен закључак Скупштине Града од 27.05.2010 у ком се наводи да се због интереса развоја града и грађана који живе на простору тога обухвата ни под којим условима не може прихватити изградња ХЕ „Бањалука – ниска“. Такође је апострофиран и закључак Скупштине града од 30.11.2005 којим је затражено да се на нивоу Просторног плана Републике Српске кањон Врбаса заштити као посебно природно богатство, те да се у наведеном простору не планирају нити граде хидроцентрале.

Ови закључци, као и усвојене смјернице прослијеђене су као програмски елемент за измјену и допуну Просторног плана Републике Српске, а која је у моменту финализирања просторног плана града Бањалука била тек у фази разматрања преднацрта плана.

Због промијењених околности у простору, у међувремену је израђен и већи број студија и идејних рјешења те се у контексту новелирања водопривредне основе поред наведених хидроелектрана помиње и могућност више варијантних рјешења¹. Као алтернативно рјешење, умјесто изградње претходно поменутих хидроелектрана, предложене су мање електране.

На дијелу од Крупе до Новоселије дефинисане су следеће варијанте:

- ХЕ Бањалука 204 мнм и ХЕ „Новоселија“ 174,6 (једна од варијанти из Основе из 1987.г) или
- ХЕ „Грбићи“ 204 мнм и ХЕ „Новоселија“ 174,6 мнм (двје хидроелектране са могућношћу очувања кајакашке стазе) или
- ХЕ „Грбићи“ 204 мнм, ХЕ „Новоселија“ 172,5 мнм (са мањим утицајем на приобаље) а између деривациона ХЕ „Карановац“ 181,5 мнм

На дијелу од Бочца до Крупе:

- ХЕ „Крупа“ 228 (према Основи из 1987.г) или
- ХЕ „Боцац 2“ на локацији постојећег компензационог базена са котом успора 228 мнм и ХЕ „Крупа“ 218 мнм

Битно је напоменути да рјешења имају радикално другачији утицај на околни простор, не само у смислу величине акумулације већ и коришћења околне инфраструктуре, саобраћајних веза међу насељима у непосредној близини кањона а тиме и међусобним функционалним везама, као и везама са урбаним подручјем Бањалуке и ширим окружењем.

Због тога су у поступку израде нацрта плана обављена и додатна усаглашавања са надлежним институцијама.

Мишљењем Министарства индустрије, енергетике и рударства бр. 05.05.363-69/-1/13 од 19.07.2013.г. набројане су додијељене концесије и дефинисана обавеза њиховог узимања у обзир приликом дефинисања просторних рјешења, те наглашено да је у току израда Интегралне водно-енергетске студије која нуди више различитих техничких рјешења за хидроенергетске објекте на поменутих локацијама.

Мишљењем Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде бр. 12.07-7363/13 од 11.07.2013. године као прихватљиво се дефинише рјешење „да се за период важења

¹ Студија могућности изградње Хидроелектрана у делу слива реке Врбас у Републици Српској, Хидроинформациони систем „Врбас“, Институт за водопривреду „Јарослав Черни“, Београд, 2010. Закључци из ове студије уграђени су у приједлог студије „Ажурирање водопривредне основе слива ријеке Врбас“, консултантско предузеће COWI AS Norway, децембар 2011. године.

плана кањон ријеке Врбас користи као посебно природно богатство, а Просторним планом резервише простор и за могућу изградњу хидроенергетских објеката, али у једном од наредних планских периода". Објашњена је неминовност варијантних рјешења и развојних опција те у том смислу истакнута важност акумулација Врлетна Коса и Јањски отоци (које нису на територији Града Бањалука). Мишљењем су достављени подаци о начину приступа материјалима Преднацрта Стратегије интегралног управљања водама Републике Српске као и податке о предвиђању израде Плана управљања сливом ријеке Саве 2015 или 2016. Године.

На основу свега наведеног евидентан је недостатак података за доношење одлука о коначном начину коришћења простора у дијелу кањона ријеке Врбас, нарочито у смислу прецизирања рјешења на нивоу детаљности просторног плана јединице локалне самоуправе. Овај разлог је био и аргумент више да се кањон Врбаса планира као посебно подручје које ће се детаљније уређивати након усаглашавања ставова свих учесника у доношењу одлука као и усаглашавању релевантне документације. У међувремену се планира као природно подручје и туристичка цјелина на начин како је то наведено на почетку овог поглавља.

У овом смислу у даљем тексту посебно се истичу запажања изведена из анализе расположиве документације и анализе просторних параметара на нивоу просторног плана, која треба узети у обзир при изради зонинг плана, релевантних студија и дефинисању просторних рјешења.

Анализом ширег простора кањона Врбаса, проведеном у оквиру анализе постојећег стања за потребе израде просторног плана града Бањалука и сагледавањем укупних просторних чинилаца долази се до закључка да би реализација хидроенергетских постројења на дијелу ријеке Врбас имала много већи утицај на простор него што је то наведено постојећом документацијом.

За разлику од многих других ријека Републике Српске кањон Врбаса није пуст простор, нити „пасиван“ крај. У односу на друге ријеке Републике Српске, међутим, одликују га посебне природне и амбијенталне вриједности. Стога се планирању ове зоне мора примјенити другачији методолошки приступ, у односу на оне који се примјењују у другим дијеловима Републике Српске (нпр. у случајевима хидротехничких система на ријеци Босни, хидросистема Горњи Хоризонти или система малих хидроелектране на дивљим рјечицама у ненасељеним просторним цјелинама). Кањон Врбаса представља комплексан простор који се мора мултикритеријумски валоризовати, и интегрално планирати.

Поред хидроенергетског потенцијала воде и обале ријеке Врбас имају и друге функције. Непосредно у кањону те у његовом ширем окружењу живи бројно становништво распоређено у више насеља (Крупа на Врбасу, Крмине, Агино Село, Бочац) и бројним засеоцима. Реализацијом хидроелектрана на средњем току Врбаса постоји опасност од нарушавања организације система насеља и подстицања демографског пражњења цијелог јужног простора територије Града Бањалука, односно простора некадашње општине Крупа на Врбасу, уколико се не предвиде адекватне мјере и изведу потребне комуникације и садржаји.

Наиме, извођењем било које од могућих варијанти реализације хидроелектрана на потезу од Карановца до Бочца потапа се постојећи магистрални пут што проузрокује следеће:

- Крупа на Врбасу постаје изоловано насеље којем би се прилазило из правца Мањаче што би подразумевало неопходност реконструкције постојећих регионалних и локалних путева и у сваком случају лошије услове приступа насељу
- Насеља Бочац и Агино Село такође постају додатно изолована те би везу са окружењем могли остварити само локалним путем кроз насеље Крмине па потом до регионалног пута Бањалука-Кнежево, односно кроз Крупу на Врбасу према Платоу Мањаче.
- Дио насеља Рекавице, ближи простору кањона не би остваривао постојећу повезаност са Крупом на Врбасу и Карановцем (у постојећем стању овом трасом одвија се и јавни приградски саобраћај)
- Појединим групацијама кућа у зони између Рекавица и Крупе приступа се директно са магистралног пута. Неопходно је стога, рјешавање алтернативних приступних путева или исељавања објеката иако нису непосредно угрожени реализацијом акумулације

- Постојеће везе између насеља и појединих насеља биће знатно промијењене јер у постојећем стању она сва гравитирају постојећем магистралном путу и њиме остварују ефикасну везу са урбаним подручјем насеља Бањалука. Стога би било неопходно реализовати другачија рјешења јавног саобраћаја, јавних служби (нарочито основних школа) и извести реконструкције и побољшања бројних локалних саобраћајница. Битно је напоменути да у постојећим студијама изводљивости и идејним рјешењима ови аспекти нису обрађени а недостају и подаци о трошковима евентуалног измјештања магистралног пута.

На основу свега наведеног закључује се да би се реализацијом хидроенергетских постројења битно промијенили услови организације и коришћења простора у цијелом југоисточном дијелу територије Града Бањалука, односно у гравитационој зони насеља Крупа на Врбасу. Како је један од основних циљева плана равномјеран развој територије Града Бањалука и нарочито развој руралних подручја било би неопходно остварити додатна улагања на локалном нивоу.

Од просторних импликација на шире окружење битно је напоменути и следеће:

- Трајно се нарушавају природне вриједности због којих је наглашена потреба проглашења подручја заштићеним пејзажом
- Зона кањона представља једну од најважнијих рекреативних зона за подручје бањалучке агломерације од 220.000 становника (плаже, излетишта, викенд насеља...)
- У кањону је реализована инфраструктура за развој рафтинга у циљу развоја туризма и спортско-рекреативних активности, а подручје се одликује изузетним потенцијалом за развој ових активности
- Рад хидроенергетских постројења утиче на водостај Врбаса у дијелу кроз градско подручје и све активности које се на ријеци интензивно обављају, нарочито у току прољећа и лjeta. У овом смислу чест је случај да производња електричне енергије није могућа током одржавања појединих манифестација што треба узети у обзир.
- Реализација нових великих акумулација утицаће на промјену локалне климе при чему је за подручје бањалучке агломерације нарочито битна могућност додатног повећања влажности и магле у случају реализације постројења ближих урбаном подручју.

Приликом даљих анализа и израде документације треба узети у обзир и финансијске аспекте додатних потребних интервенција у простору, а које могу захтијевати знатна средства због специфичне конфигурације терена и просторне организације територије. У овом смислу поред стандардних трошкова изградње и експропријације земљишта посебно се истиче следеће:

- Неопходност дјелимичног или потпуног измјештања постојећег магистралног пута из кањона Врбаса (нпр. варијанта потпуног измјештања пута подразумијева изградњу нове дионице у дужини од 44 км и три моста).
- Санирање локалне мреже путева и комуникација која се веже за магистрални пут
- Неопходност изградње прикључног високонапонског далековода
- Улагања у одржавање животног стандарда становништва у простору уз кањон Врбаса

Г.ІІ. СТАНОВАЊЕ И СТАМБЕНИ ФОНД

На основу процјене броја становника и станова за 2011. годину, урађене су процјене броја станова и домаћинства, на подручју Града Бања Лука, до краја планског периода, односно 2030. године. Према пројекцијама становништва број домаћинства би после 1991. године имао тенденцију раста, па би до краја планског периода број домаћинства Града Бања Луке износио 80.054, што је за 21.334 више него 1991. године. Претпоставка је да ће просјечан број чланова домаћинства остати на садашњем нивоу, тј. 3,1 члан по домаћинству, с тим што просјечна величина домаћинства у урбаним срединама може бити испод три члана. У сваком случају број домаћинства се благо повећава, а уколико се интензивирају развојни импулси може се очекивати и већи број од претходно наведених. И даље ће бити доминантна четворочлана, трочлана и двочлана домаћинства.

До краја планског периода, односно 2030. год. број станова на подручју Града Бања Лука, би задржао тенденцију раста, па би у 2030. год. број станова износио 91.908, од тога у градском насељу 70.761 стан.

Процјена броја станова и домаћинства до 2030. године

	Град Бања Лука			Градско насеље			Остала насеља		
	2011	2021	2030	2011	2021	2030	2011	2021	2030
становници	227.603	238.398	249.706	179.349	187.062	195.438	48.254	51.336	54.268
станови	83.789	87.754	91.908	64.937	67.729	70.761	18.852	20.056	21.147
домаћинства	73.258	76.432	80.054	58.043	60.368	62.640	15.215	16.064	17.414
стамбени суфицит (дефицит)	10.531	11.322	11.854	6.686	7.361	8.121	3.637	3.992	4.028

Однос броја станова и домаћинства је најједноставнији индикатор стамбеног дефицита или суфицита. Тренутна ситуација у погледу стамбеног фонда, за 2011. годину читава стамбени суфицит, који у односу на процјену броја домаћинства за исту годину, износи 10.531. У случају да се овај тренд стамбене изградње настави и у наредном периоду, сматра се да ће до краја планског периода, односно до 2030. године, стамбени суфицит достићи пораст до 11.854.

Процјена стамбеног суфицита, односно дефицита Града Бања Лука за 1981, 1991, 2011, 2021 и 2030. годину.

	1981. година	1991. година	2011. година	2021. година	2030. година
Град Бања Лука	-3.417	3.079	10.531	11.322	11.854
Градско насеље	-2.507	537	6.686	7.361	8.121
Остала насеља	-910	2.542	3.637	3.992	4.028

Битно је напоменути да се суфицит јавља као посљедица појава као што су напуштање станова у руралним подручјима, емигрирања становништва у иностранство, миграција услјед протеклог рата и др. Стога се појављује већи број станова чији власници трајно бораве у другим градским насељима, градовима БиХ или иностранству, а стамбене јединице у насељима Бањалуке користе повремено или их уопште не користе. Актуелна је и појава више станова у власништву једног домаћинства, који се издају или представљају вид дугорочних улагања и штедње.

Када се говори о суфициту станова битно је раздвојити квалитативне и квантитативне карактеристике стамбеног фонда. У овом смислу више података ће се добити након обраде података статистичког пописа. Теренским увидом се већ може уочити заступљеност значајног броја старијих станова, незавршених и лоше одржаваних, и уопште оних који не одговарају савременим стандардима становања, нарочито по питању функционалне организације, опремљености инсталацијама и енергетске ефикасности.

На основу свега наведеног јасно је да ће у планском периоду и поред наведеног суфицита бити актуелна потражња станова, те да је неопходно обезбиједити реконструкцију постојећих али и планирање нових стамбених зона, нарочито у ужем урбаном подручју.

Пројекција просторног развоја функције становања и дјелатности стамбене изградње, заснована је на одређивању да се:

- Унаприједи систем одржавања постојећег стамбеног фонда кроз унапријеђење законске регулативе и едукације свих учесника у том процесу;
- Интензивнија изградња станова усмјери на зацртане основне правце просторног развоја, а у складу са прихваћеном дистрибуцијом очекиваног броја становника 2031. године упростору;
- Потребне површине грађевинског земљишта утврде на основу просторних могућности, при чему треба уважавати природне карактеристике појединих локалитета и простора у цјелини, елементе заштите, очувања околине, потребе других дјелатности за простором као и могућности рационалног опремања овог земљишта саобраћајним површинама, те комуналном инфраструктуром;
- Што рационалније искористе површине грађевинског земљишта које је већ ангажовано за потребе становања и стамбене изградње;
- На подручју Града основу за развој функције становања чине активности на санацији, реконструкцији и ревитализацији највећег броја постојећих насеља, те подизања квалитета грађевинског фонда, како у погледу опремљености, просторног стандарда, замјене безусловних стамбених јединица те станова из нужде, тако и у погледу побољшања термичких, звучних и других карактеристика.

Једна од најзначајнијих државних политика је стамбена политика, она има јасне посљедице на развој једног простора и његових компоненти (природна, социо-економска, техничка компонента). Нажалост Босна и Херцеговина па ни Република Српска немају званичну стамбену политику. Тај недостатак има негативне посљедице на бројне области друштвеног живота и простор у цјелини. Стамбена област је готово потпуно препуштена механизмима слободног тржишта.

Један од основних циљева плана је утврђивање нове стамбене политике која представља хитну потребу не само за Град Бања Луку, већ и Републику Српску у цјелини. Нова стамбена политика мора имати и одређено социјално усмјерење, јер значајан дио становништва преко тржишних услова не може ријешити своје стамбено питање.

Приоритет у рјешавању стамбеног питања требале би имати сљедеће циљне групе:

- Млади, квалификовани и радно способни грађани који заснивају сопствену породицу и настоје да се осамостале од родитеља;
- Породице са малом дјецом;
- Стручњаци за које треба обезбједити намјенске станове;
- Избјегличка популација;
- Породице погинулих и несталих припадника оружаних снага Републике Српске и ратних инвалида;
- Повратничка популација.

Начин рјешавања стамбеног питања су субвенције ентитетских и локалних власти и то у сљедећим сегментима:

- Повољни хипотекарни кредити за изградњу или куповину стана;
- Понуда парцела и локација различитог нивоа опремљености и стандарда становања;
- Подстицање приватне изградње станова за закуп са контролисаном закупнином;
- Регулисања дугорочног закупа;

- Давање субвенције за станове закупљене на тржишту.

У складу са новим тенденцијама у планирању градова треба да се тежи моделу испреплетених функција у простору, без стриктног зонирања и раздвајања функција становања и рада. Оптимални просторни модел треба да омогући добру повезаност између зона становања, рада и рекреације, тако да се ове функције максимално надопуњују, уз потребу умањења свих потенцијалних конфликта у простору, правилном просторном и функционалном дистрибуцијом ових садржаја.

Г.ІІІ. ПРИВРЕДА

Привредни развој града Бања Лука треба базирати на интензивном развоју дјелатности које су способне за конкурентски наступ на домаћем и иностраном тржишту као што су индустрија, пољопривреда и туризам. Развој ових дјелатности као и других за које постоје потенцијали на предметном подручју проводиће се мјерама које ће на директан или индиректан начин довести до реализације горе наведених оперативних привредних циљева. Планским мјерама и активностима и у складу са расположивим потенцијалима и капацитетима тежиће се унапређењу свих друштвено-економских система, у циљу унапређења раста и развоја уз оптимално коришћење ресурса који стварају нову вриједност, омогућавања високе продуктивности, веће еластичности економије, ефикасности и стварања профита, уз поштовање свих мјера заштите животне средине.

У циљу остваривања овог планског концепта неопходна је подршка у смислу обезбјеђења саобраћајне и инфраструктурне опремљености цијелог подручја Града (нарочито његовог руралног дијела), мултифункционално повезивање урбаних и руралних дијелова, планског уређења и контролисане изградње простора, одрживог коришћења природних добара и финансијске помоћи уже и шире друштвене заједнице за просторни развој предметног подручја (намјенски државни и други фондови, подстицање развоја малих самосталних предузетника и предузетништва, инфраструктуре, подстицати инвестиције и др.).

Темељ привредног развоја града Бања Лука је млада образована структура становништва, као и развој технологије који је пресудан за економски развој и знања у свим дјелатностима.

У наставку су дате мјере којима се, на градском и републичком нивоу, може утицати на развој привредних дјелатности Града, посебно у његовим руралним подручјима која се могу окарактерисати као недовољно развијена:

- Стимулисати привредне активности и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета у руралним дијеловима Града;
- Подржати пројекте диверсификације непољопривредних и пољопривредних активности на селу (прерада на газдинству, директна продаја, брендирање, туризам, израда сувенира и сл.);
- Сачинити програм урбанизације већих руралних насеља, око којих гравитирају мање развијена и насељена подручја, кроз стимулативне мјере развоја органске пољопривредне производње путем оснивања кластера, развој производних ланаца и тржишта органске пољопривредне производње;
- Ревитализовати запуштене пољопривредне посједе;
- Унаприједити мрежу подршке предузетништву (отклонити инфраструктурне и административне препреке за предузетништва);
- Подржати развој руралних подручја капиталним улагањима (јачање јавног и приватног партнерства);
- Подржати запошљавање жена које живе у руралним подручјима – Унаприједити положај жена на селу;

- Промовисати узгајање култура које су погодне за одређено подручје града, пружање савјетодавне подршке код организоване производње и промоција улагања у прерађивачке капацитете;
- Стимулисати запошљавање и останак младих у руралним подручјима;
- Побољшати доступност јавних услуга сеоском становништву;
- Израдити стимулативне мјере за покретање производних погона у ванурбаним дијеловима града, нпр. инфраструктура, концесије, ослобађање плаћања такси, приступачне некретнине, олакшани процеси добијања потребних дозвола итд;
- Обезбиједити подршку инвестицијама у модернизацију постојећих и изградњу нових капацитета за производњу, прераду и маркетинг пољопривредних производа;
- Подржати активности у циљу измијене и допуне пореских закона којима би се оствариле повластице за покретање производних активности у руралним подручјима;
- Директно и индиректно стимулисати изградњу и покретање производних погона у руралним подручјима;
- Стимулисати развој етно-туризма на подручју долине Врбаса, Мањаче и Поткозарја;
- Тежити уравнотежењу развоја урбаног и руралних дијелова Града путем изградње низа садржаја као што су вртићи, спортски терени али и инфраструктура (изградња нових и осавремењавање постојећих путева, улична расвјета, водоводна, канализациона и електро мрежа и сл.);
- Израдити средњерочне планове развоја мјесних заједница, са посебним акцентом на развој привредних капацитета.

Г.ІІІ.1. Пољопривреда

Приступ интегралном руралном развоју треба да омогући бржи развој укупне пољопривредне производње, туристичке понуде и заштите животне средине кроз доношење мјера економске политике којима ће се подстицати брже активирање природних и људских ресурса.

Пољопривредна земљишта на подручју Бања Луке пружају могућност за развој интензивне и полуинтензивне пољопривредне производње (ратарство, воћарство и повртларство) зависно од бонитета земљишта, као и за развој сточарства, а поред тога пружају се и могућности за развој сеоског-еко туризма.

Један од кључних фактора развоја пољопривреде овог подручја јесте производња здраве хране и пића што јој омогућава здрава природна средина, као и развој разних форми туристичког ангажовања.

Коришћење и заштита пољопривредног земљишта заснива се на одрживом управљању које обезбјеђује добру еколошко природну структуру тла, намјенску употребу према условима природе и терена, као и санацију лоших деградираних површина у функцији пољопривреде (борба против ерозије и клизишта). Побољшање ефикасности и продуктивности примарног сектора мора бити праћено напором у развоју професионалних и техничких вјештина радне снаге кроз едукацију и стручну преквалификацију и стварање и јачање специјализованих берзи, осигуравајућих завода, банака и кредитних институција као и гарантног фонда.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја пољопривреде су:

- Стварање услова за интензивну пољопривредну производњу, повећање обима производње, у циљу постизања нивоа економске оправданости а у складу са бонитетним својствима;
- Формирање аграрног фонда који би подржао активности у вези са развојем пољопривреде;
- Повећање доприноса сточног фонда у складу са природним условима и потенцијалима,
- Органска пољопривредна производња као приоритет;
- Развој система наводњавања пољопривредног земљишта;
- Заустављање тенденције стихијског заузимања плодног земљишта у непољопривредне сврхе;
- Заустављање процеса депопулације сеоских насеља у циљу обнове људског фактора на селу;
- Коришћење структурних мјера аграрне политике;
- Пореске олакшице и ослобађања, гарантоване откупне цијене, субвенције, премије;
- Инвестициони кредити;
- Придобијање стратешких партнера, донатора и других инвеститора;
- Омогућити редовну анализу земљишта и у складу са тим вршити адекватну надокнаду потребних материја (управљање квалитетом земљишта);
- Спречавање контаминације земљишта (нафта и нафтни деривати, тешки метали, пестициди, нитрати, органски спојеви);
- Подизање нивоа техничке опремљености и увођење агротехничких мјера у циљу повећања продуктивности (повећати плодност земљишта адекватном обрадом);
- Заустављање нерационалног ширења урбаног грађевинског подручја и рационални приступ greenfield инвестицијама;
- Производња здраве хране и брендираних пољопривредних производа;
- Урбанизација сеоског простора;
- Мјере санкционисања бесправне изградње;
- Заштита од поплава.

Организационе мјере или инструменти који су неопходни за развој пољопривреде су:

- Системски извршити синхронизацију развоја пољопривреде и прехранбене индустрије;
- Јачање веза пољопривреде и комплементарних дјелатности (туризам, угоститељство и сл.);
- Неконтролисану конверзију пољопривредног земљишта у друге врсте земљишта треба свести на најмању могућу мјеру;
- Успостављање система заштите најквалитетнијих пољопривредних површина, како у долинама ријека тако и на другим подручјима, од непланске и нелегалне градње и развоја насеља, развоја крупне привредне и посебно саобраћајне инфраструктуре,
- Унапређење законске регулативе у области пољопривредне и прехранбене индустрије;
- Побољшање везе пољопривредне производње и финансијских институција;
- Подршка успостављању и управљању пољопривредним газдинствима;;
- Оснивање специјалистичких задруга и пољопривредних удружења, како би се обезбиједио заједнички наступ на тржишту пољопривредних субјеката са овог простора;
- Образовање пољопривредних произвођача;

- Унапређење технологије пољопривредне производње;
- Успостављање Центра за сертификацију пољопривредних производа;
- Стварање услова за прилагођавање пољопривреде и пољопривредних произвођача условима ЕУ;
- Успостављање институционалног система на нивоу Града које се баве пољопривредним земљиштем и земљишном политиком.

Г.ІІІ.2. Шумарство

Подручје града Бања Лука располаже са значајним шумским површинама. Шуме и шумско земљиште треба да остваре у складу са својим ресурсима заштитну, културно-социјалну и производну функцију, а ваншумско зеленило превасходно заштитну функцију.

Предложеним мјерама омогућиће се развој шумарства уз рационално коришћење постојећих ресурса, повећање економске функције, развој поливалентних функција шуме, развоја сеоског, еко и ловног туризма, прикупљање љековитог биља и шумских плодова, развој спорта и рекреације те коришћења биомасе за производњу енергије.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја шумарства су:

- Унапређење стања шума (превођењем изданаčkih шума у високе, мелиорацијом деградираних шума у високопродуктивне састојине, мелиорацијом изданаčkih шума лошег квалитета, реконструкцијом некавалитетних деградираних високих шума у квалитетније и интензивном негом и заштитом постојећих шума у свим фазама развоја)
- Унапређење функција постојећих шума и селективно пошумљавање;
- Рационално коришћење дрвета као сировине у прерађивачке сврхе;
- Шумско земљиште користити у складу са његовим биолошким карактеристикама;
- Успоставити функционалан систем правилног коришћења, адекватне заштите и управљања шумама и шумским земљиштем;
- Спречавање бесправне сјече;
- Пошумљавање голети и шумског земљишта,
- Заустављање нерационалног ширења урбаног грађевинског подручја на подручју шумског земљишта и шума;
- Извршити реконструкцију постојећих и изградити нове путеве, како би се повећала отвореност шумских екосистема.

Организационе мјере или инструменти који су неопходни за развој шумарства су:

- Спречавање контаминације земљишта (чврстим отпадом);
- Управљање шумама и успостављање програма заштите шума и развоја туризма и ловства;
- Фаворизовати садњу аутохтоних састојина уз тежњу очувања аутохтоних пејзажа;
- Заштита од пожара.

Г.ІІІ.3. Водопривреда

Када се говори о водоснабдијевању града Бања Луке, долази се до закључка да је дошло до знатног побољшања у квалитативном и квантитативном погледу у односу на претходни период. Предметно подручје располаже са богатством површинских и подземних вода, развијеном

водопривредном инфраструктуром и редовним снабдијевањем водом већег дијела Града. Бања Лука има велике водене потенцијале које у наредном периоду треба адекватно искористити и заштитити од загађења.

Реализацијом овог циља треба да се задовоље захтјеви одрживог развоја, како у садашњости тако и у будућности.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја водопривреде су:

- Смањење процента губитака на водоводној мрежи, путем осавременавања мреже, ефикаснијег одржавања, прецизнијег мјерења и спречавања нелегалне потрошње воде;
- Обезбиједити бољу покривеност сјеверног дијела града и руралних подручја резервоарима и мрежом снабдјевачких водова;
- Повећати наплату потраживања водних услуга,
- Уредити обале и корито ријеке Врбас;
- Зауставити испуштање комуналних и отпадних индустријских вода директно у водотоке;
- Изградња колектора и пречишћивача отпадних вода;
- Обезбиједити покривеност урбаног подручја канализационом мрежом и санирати дотрајале дијелове мреже;
- Повећати капацитете одводње оборинских вода и њихово пречишћавање.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја водопривреде су:

- Успоставити систем контроле, баждарења и замјене водомјера у законском року;
- Програм водоснабдијевања (изграђена и реконструисана водоводна мрежа и колектори за воду);
- Успостављен систем контроле рационалног коришћења воде;
- Развити мјере заштите од поплава;
- Развијати еколошку свијест грађана;
- Израдити план санитарне заштите изворишта;
- Појачати рад комуналне полиције;
- Заштита насеља, индустријских комплекса и пољопривредног земљишта од спољних и унутрашњих вода:

Г.ІІІ.4. **Лов и риболов**

Ловишта у границама Плана имају добре услове за развој ловства, што се првенствено огледа у значајним површинама ловишта, разноликости биљног и животињског свијета и изграђеној ловној инфраструктури. Значајни капацитети водених акумулација и разноврсност воденог свијета пружају могућност за унапређење и развој рибарства, изградњу рибњака и специјализованих (рибљих) угоститељских објеката у функцији развоја туризма.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја лова и риболова су:

- Повећање ловних и риболовних станишта, планско повећање бројности и структуре дивљачи и порибљавање;
- Постизање пуног економског капацитета ловишта и риболовишта;
- Стимулисати прогресивнији развој туристичке понуде Града и њено обogaћивање ловом и риболовом на предметном подручју, путем сарадње свих туристичких актера;

- Изградња ловних и риболовних, техничких, угоститељских и других пратећих објеката у циљу даљег развоја ловства, риболовства и туризма, у подручју ловачких газдинстава и подручних акумулација гдје за то постоје услови.

Г.ІІІ.5. Рударство и Енергетика

Општи циљ развоја рударства и енергетике на подручју Града јесте рационалније коришћење локалних ресурса у складу са принципима одрживог развоја и заштите животне средине. Предложеним мјерама тежиће се стварању могућности за ефикаснију потрошњу енергената примјењујући најбоље праксе из те области.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу рударства и енергетике су:

- Градња нових електрана;
- Повећати степен истражености и искориштавања потенцијала термалних и термоминералних вода;
- Стварање повољних услова за инвестирање и примјене постојећих прописа из ове области;
- Модернизација и реконструкција постојећих објеката и рјешавање термоизолације постојећих објеката,
- Повећање енергетске ефикасности у потрошњи енергије и смањење дистрибутивних губитака;
- Побољшање квалитета и сигурности у напајању Града електричном енергијом, уз поштовање критеријума n-1, при планирању преносне и електродистрибутивне мреже на ужем урбаном подручју, и уз поштовање одредби релевантних техничких прописа које регулишу дозвољене вриједности напона у мрежи и на прикључку потрошача као и остале параметре који се односе на квалитет напајања (фреквенција, садржај виших хармоника и сл);
- Модернизација и смањење губитака у електро-дистрибутивној мрежи уз прелазак кабловске електродистрибутивне мреже у ужем урбаном подручју у погон под напонем 20 kV
- Побољшање стања електродистрибутивне мреже у руралном подручју, односно побољшање квалитета напона који је испод прописаних стандарда;
- Модернизација дистрибутивне мреже у термоенергетици (рјешавање проблема питања власништва над инфраструктуром за пренос топлотне енергије, односно власништво над примарном и секундарном топловодном мрежом.);
- Прелазак на друге облике улазног енергента (гас) и коришћења обновљивих извора енергије;
- Модернизација и реконструкција система даљинског гријања, примјеном енергетски ефикаснијих рјешења;

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја рударства и енергетике су:

- Створити услове за реализацију свих уговорних обавеза концесионара;
- Примјена могућности за убрзано прибављање грађевинских дозвола за објекте електроенергетске инфраструктуре (надземних електроенергетских водова и трансформаторских станица) предвиђених Законом о експропријацији и Законом о просторном уређењу и грађењу, и уз доношење одлука о утврђивању општег интереса;
- Системски рјешавати проблем нелегалног прикључивања бесправно саграђених објеката на нисконапонску мрежу, и при томе рјешавање проблема развоја мреже средњег и ниског напона;
- Развити методе за смањење губитака на мрежи;

- Увођење стандарда и стимулативних мјера за изградњу енергетски ефикаснијих објеката;
- Изградња и стимулативне мјере за изградњу објеката за коришћење обновљивих извора енергије уз примјену постојећих прописа из ове области.

Г.ІІІ.6. Индустија

Данашња позиција индустрије у укупној структури привреде Бања Луке је веома неповољна, јер је њено учешће у запослености и бруто домаћем производу непримјерено ниско и не одговара структури привреде града величине Бања Луке. Узрок томе је што нису испуњена очекивања да ће се, кроз процес приватизације и реструктурисања, сачувати и унаприједити некада водећи индустријски капацитети и програми; напротив, у тим програмима се најтеже налазе заинтересовани страни партнери и инвеститори, а у међувремену је дошло и до технолошког заостајање – многи од њих су се угасили или свели на маргинални ниво.

Града Бања Лука требало би да проводи активности и мјере које ће бити усмјерене на подстицање индиректних, односно хоризонталних мјера индустријске политике, што значи стварање правних, финансијских и информатичких услова за пословања у којима би се развијала предузетничка иницијатива, укључујући и промотивне активности на домаћем и иностраном тржишту.

У новој економији базираној на знању подразумева се оптимално коришћење свих ресурса који стварају вриједност. Између осталог нова економија базира се на отворености, прилагодљивости, потицају иновативног размишљања и примјени савремене технологије, то су елементи које Бања Лука у будућем развоју индустрије треба да има у виду. Свој развој у првим корацима треба да усмјери на мјере које доприносе побољшавању инвестиционе климе, спровођењу политике конкурентности, производње према потребама тржишта и успостављању правне регулативе.

За провођење оваког приступа у развоју индустрије града Бање Луке битни су следећи фактори:

- Локални природни и привредни ресурси;
- Људски ресурси;
- Знање и кадровски ресурси;
- Локални иницијатори и носиоци развоја;
- Социо-културни фактори: традиционални менталитет, предузетничко окружење, пословна култура, спремност на промјене, политичка стабилност.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја индустрије су:

- Убрзање и завршетак процеса индустријског реструктурирања, ревитализације и модернизације постојећих (декомпоновање великих и нефункционалних система, раздвајање основних од споредних дјелатности и др.) и изградња нових производних капацитета;
- Подстицање ширења производног асортимана у смислу развоја нових производа у складу са потребама тржишта;
- Стварање препознатљивог брэнда домаћих производа;
- Побољшање квалитета и дизајна локалних производа у циљу стварања конкурентност индустријских производа на тржишту;
- Развој сектора малих и средњих предузећа који ће бити одржив, конкурентан и окренут извозу;
- Улагање у нове технологије, засноване на знању;
- Развијати и подстицати програме са производима веће бруто додате вриједности;

- Подстицати страна улагања кроз докапитализацију или кроз изградњу нових индустријских погона, посебно кроз изнајмање повољних локација и развој комуналне инфраструктуре;
- Дислоцирати поједине индустријске погоне у неразвијене дијелове Града;
- Стимулисати инвеститоре свим расположивим олакшицама;
- Стимулисати мобилност радне снаге;
- Улагати у развој потребне инфраструктуре;
- Укидати старе производње са застарјелом технологијом;
- Уграђивати еколошку регулативу која је на снази у Европској унији;

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја индустрије су:

- Подстицати и развијати кластере разноврсних дјелатности;
- Подстицати и стимулисати оснивање технолошког парка и програмских инкубатора;
- Образовати кадрове према потребама нових захтјева у производњи;
- Сарадња са ино-партнерима и поштовање робних стандарда, не само због недостатног и скупог капитала него ради унапређења организације и лакшег укључивања у дистрибутивне канале и свјетско тржиште;
- Спријечити укидање појединих производних програма и погона и промјене њихове намјене у непроизводне сврхе (подручје бивше фабрике Инцел);
- Јачање јавног-приватног партнерства;
- Стварање позитивног пословног окружења за индустријска предузећа (увођењем једноставне процедуре за отварање нових предузећа, усавршавањем и дистрибуцијом информација, финансијском подршком у облику start-up кредита, пореске олакшице и олакшице приликом отварања нових радних мјеста, развојем предузетничке културе, развојем и едукацијом кадровског потенцијала);
- У потпуности реализовати програме подршке samozapošljavanju, отварање нових радних мјеста, побољшање радне снаге кроз програме сталног образовања и обуке уз повећање учешћа маргинализованих група, итд;
- (Ре)дефинисање стратешких докумената на основу идеје о *brownfield*-у,
- Уношење идеја о *brownfield*-у у легислативу општина и градова;
- Увођење нових пореских и фискалних инструмената који би поспјешили *brownfield* инвестиције;
- Формирање информативног система о *brownfield* на свим нивоима и
- Развој знања о *brownfield* проблемима и могућностима.

Г.III.7. Грађевинарство

Сектор грађевинарства на подручју Града је добро развијен, већи број привредних субјеката који су регистровани у сектору грађевинарства, а дјелатност ових предузећа је разноврсна: високоградња, нискоградња, хидроградња, изолатерски и инсталатерски радови у грађевинарству, производња грађевинског материјала, инжењеринг и пројектовање.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја грађевинарства су:

- Изградња урбаних садржаја у сеоском подручју;
- Изградња инфраструктуре за спортске и културне садржаје;

- Отклањање постојећих баријера за лица са тешкоћама у кретању, њихово укључивање на тржиште рада.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја грађевинарства су:

- Преиспитивање стандарда у грађевинарству, везаних за кретање особа с тешкоћама у кретању
- Увођење институције градског архитекте (главни градски урбаниста);
- Нови критеријуми и стандарди становања у Бањој Луци (тзв. паметне куће, зграде итд);
- Рационално управљање грађевинским земљиштем.

Г.ІІІ.8. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

Оно што представља основу развоја саобраћаја јесте саобраћајна инфраструктура као и плански развој постојеће и нове инфраструктуре која у великој мјери доприноси рационалном коришћењу простора и мобилности.

Реализацијом ових мјера у планском периоду требао би се обезбиједити такав развој саобраћајне инфраструктуре која неће представљати ограничавајући фактор реализације других постављених циљева, а истовремено ће омогућити подизање квалитета живота у Граду на европски ниво. Чињеница је да улагање у капиталну инфраструктуру представља огроман издатак, али и шансу и основу за бржи развој. Међутим, паралелно са развојем саобраћајне и телекомуникационе инфраструктуре јавља се и потреба квалитетнијег обликовања простора, у функцији хуманог становања грађана и достизања стандарда становања развијених европских земаља. Шире посматрано, изградња наведене инфраструктуре и њене опремљености на подручју цијелог Града посебно у руралним подручјима може довести до заустављања процеса депопулације и укључивања Бање Луке у реализацију популационе политике Републике. Утицај развијености ове инфраструктуре на привредни развој није потребно посебно наглашавати.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја саобраћаја су:

- Изградња нових дионица и реконструкција постојеће путне мреже, путева I и II реда;
- Комплетирање путне мреже (ауто-пут Бања Лука-Купрес, источни транзит);
- Изградња и реконструкција путне мреже у руралним и приградским насељима;
- Одговарајући квалитет јавног превоза, увођењем нових подсистема јавног превоза и побољшање свих параметара квалитета постојећих линија;
- Изградња контејнерског терминала и регионалног Робно-транспортног центра у циљу задовољавања транспортно-дистрибутивно-складишне потребе на локалном и регионалном нивоу;
- Реализација програма развоја ваздушног саобраћаја у сагласности са Републичким програмима;
- Реализација програма развоја жељезничког саобраћаја у сагласности са Републичким програмима;
- Инфраструктурно опремање бицикличких стаза и пјешачке зоне.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја саобраћаја су:

- Програм повећања саобраћајне ефикасности Града;
- Изградња плана ефикасног и економичног јавног градског и приградског превоза путника;
- Студија гаражног и паркинг-простора.

Г.ІІІ.9. Телекомуникације

Реализацијом савремене информативно-технолошке опремљености жели се ријешити једна од кључних уочених слабости за будући развој Града, али и унаприједити постојећи ниво услуга. Овим путем би се омогућило пружање услуга грађанима електронским путем, на једноставнији, бржи и иновативан начин, елиминисала би се непотребна администрација за управљање и вођење документације, обезбиједила готово тренутна расположивост података и информација и сл. У привредном смислу реализацијом ових мјера активно би се утицало и на подизање квалитета и конкурентност домаће економије с усмјерењем на крајњи циљ – стварање услова за побољшање квалитета живота грађана.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја телекомуникација су:

- Обезбиједити телекомуникациону мрежу високог квалитета и поузданости;
- Увођење приступних тачака за бежични интернет;
- Примјена GPS технологије у оквиру градског саобраћаја;
- Увођење нових информационо - технолошких услуга у Граду;
- Изградња модерне приступне кабловске мреже, за обезбјеђење широкопојасних система, развоја јавних, комерцијалних и локалних радио и ТВ програма, уз константно праћење и укључивање нових технологија у складу са свјетским трендовима;
- Повећање броја корисника широко - појасног интернета.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја телекомуникација су:

- Програм унапређења система управљања јавном администрацијом;
- Либерализација телекомуникација што утиче на смањење цијена и побољшавање квалитета услуга а тиме и на повећање броја корисника;
- Пословни инкубатор за информационе и комуникационе технологије;
- Увођење и примјена GIS технологије у оквиру просторног планирања.

Г.ІІІ.10. Трговина и занатство

У складу са правцима развоја терцијарног сектора, посебно трговине, дефинисаним у стратешким документима Републике и Града, као и стратегијом развоја трговине на нивоу Републике, узимајући у обзир потенцијале и проблеме и уважавајући ширу развојну улогу трговине, као општи правац развоја трговине може се говорити о: динамичнијем расту и равномијерном размјештају у функцији политике регионалног развоја и децентрализације као и укупног економског развоја и покретача у развоју комплементарних дјелатности, посебно пољопривредне и индустријске производње и туризма.

Развој трговине на мало треба ускладити са развојем мреже насеља и центара, као и потребама излетничког туризма и рекреативног спорта. Развој трговине на велико подразумијева квалитативно и квантитативно унапређење veleпродајне мреже, прије свега у функцији пољопривреде, производње еколошке хране и индустријске производње.

Развијена трговина као дјелатност доприноси убрзанијем привредном расту, равномјернијем регионалном развоју привреде, ширењу тржишта и усмјеравању савремених токова урбанизације.

Поред трговине и занатство значајно утиче на развој привреде на подручју Града, а динамичан развој производног и услужног занатства управо је у функцији задовољења бројних потреба привреде и становништва. Главно упориште развоја услужног сектора огледа се у унутрашњој интеграцији и интеграцији са регионалним окружењем.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја телекомуникација су:

- Смањити учешће роба иностраног поријекла у трговинском промету;

- Стварање услова за веће укључивање свих актера на тржишту, у циљу развоја домаће производње и домаћих производа, како би у крајњем укупном трговинском промету било што веће учешће производа домаћег поријекла (развој партнерских односа са трговинским ланцима, повећати квалитет домаћег производа, наставити са развојем свијести грађана за куповином домаћих производа);
- Повећање захтијеваних стандарда квалитета домаћих производа који су препрека извозу роба на тржиште Европске уније (смањење индиректне трговинске баријере за извоз роба из Републике Српске);
- Стимулисати развој локалног пословног окружења (планирати финансијска средства за подстицање локалног трговинско – предузетничког сектора, увести мање таксе и повећати едукације о предузетништву);
- Стимулативним мјерама и расположивим олакшицама стимулирати развој занатства у руралним подручјима, гдје ова дјелатност може да има значајну улогу у развоју туристичке и пољопривредне дјелатности.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја трговине су:

- Унаприједити статистичку базу података (недостатак релевантних података који могу послужити квалитетнијим анализама трговинских, али и привредних токова уопште у Републици Српској);
- Развијати предузетничку културу, традицију и свијест;
- Развијати трговинско - предузетнички сектор;
- Програм унапређења политике заштите произвођача и ситних трговаца, који су основ развоја конкуренције и хармонизованог напретка укупне националне економије;
- Програм заштите потрошача;
- Пословни инкубатор за услужне дјелатности;
- Прилагођавање економске политике и регулативе савременим условима привређивања и потребама брзог развоја Града (пословни простор, начин финансирања, пореска политика и сл.);
- Стандардизације квалитета производа и услуга у области занатства и појачане контроле поштовања усвојених стандарда;
- Рјешавање проблема нелојалне конкуренције;
- Усвојити адекватну категоризацију занатских дјелатности.

Г.III.11. Туризам и угоститељство

Развој туризма прати развој инфраструктурне опремљености подручја, те унапређење општег стандарда живљења становништва. Плански развој туризма могуће је проводити једино ако се успостави стабилан однос туризма и околине, што подразумемијева превенцију, заштиту и мониторинг.

На основу анализе стања, идентификованих потенцијала и проблема, приступило се одређивању циљева и мјера и дошло до закључка да окосница даљег развоја представља повезивање и умрежавање са сродним туристичким подручјима (стварање интегралних регионалних туристичких производа, позитиван примјер ТОБЛ – туристички интинерери), туристичким агенцијама и комплетном туристичком привредом, са крајњим циљем да се битно побољша туристичка понуда. У складу са претходно наведеним, посебно ће се водити рачуна о очувању традиционалних аутохтоних вриједности и обичаја, едукацији угоститељских и туристичких радника, повећању смјештајних капацитета, подизању квалитета понуде те интензивирању маркетиншких активности.

Да би се на тржиште изашло са квалитетним туристичким производима, у многим стратешким документима Републике и Града извршене су анализе туристичке тражње, уважавајући при томе релевантне трендове на глобалном туристичком тржишту као и постојећу ресурсну основу. За подручје Бањалуке идентификовани су следећи видови туризма:

- Спортско- авантуристички туризам,
- Културни туризам,
- Религијски туризам,
- Градски одмор,
- Пословни туризам,
- Туризам догађаја,
- Рурални туризам, и
- Здравствени туризам.

Имајући у виду расположиве потенцијале и различита ограничења (финансијска средства, стручни кадар, постојећа инфраструктура итд.), дошло се до закључка да је нереално очекивати да се сви ови производи могу истовремено развијати или успјешно комерцијализовати. На основу тога потребно је приступити развоју оних производа који, уз најмањи напор, могу дати најбоље резултате у што краћем року. Ови производи ће имати функцију покретача развоја осталих производа који захтијевају више улагања.

Планом је предвиђено 15 потенцијалних туристичких центара који су распоређени по читавој територији Града, чији је просторни распоред приказан на карти Туризам и заштита простора. На тим локалитетима превладавају могућности за развој спортско-авантуристичког, манифестационог и вјерског туризма.

Економско-финансијске мјере које је потребно предузети у циљу развоја туризма и угоститељства су:

- Развој рецептивног туризма (довођења иностраних туриста у нашу земљу и задржавање домаћих туриста) и пласирање аранжмана кроз рад туристичких агенција (позитиван примјер Zepter Passport Fly Fishing);
- Изградња хотела високих категорија (за развој конгресног туризма), изградња кампова, обогаћивање постојећих смјештајних капацитета додатним садржајем;
- Повећање инвестиција у туристички сектор кроз израду идејних и изведбених пројеката намјењених извођачима и иницирање олакшица и стимулативних мјера за улагаче;
- Унапређење туристичке инфраструктуре и супраструктуре;
- Унапређење квалитета услуга у туризму и примјена ЕУ стандарда;
- Структурно и квалитативно трансформисање и прилагођавање туристичко-угоститељске понуде промјенљивим захтјевима тражње, у циљу стварања услова за бржи развој домаћег, а посебно иностраног туризма;
- Подстицање предузетништва у туризму (јачање инструмената развоја људских ресурса те трансфера знања, поједностављење прописа за регистрацију и пословање предузећа туристичке привреде и иницирање пореских олакшица за предузетнике почетнике);
- Уређење комплекса Бањ брдо (угоститељски и рекреативни садржаји);
- Ревитализација комплекса тврђаве Кастел;
- Заштита амбијенталних цјелина ужег центра Града;
- Уређење обала Врбаса – авантуристички и риболовни туризам;

- Стварање услова за интегрални развој руралних подручја и њихова интеграција у туристичке токове (кањон Врбаса и плато Мањаче);
- Стварање локалних, регионалних и међудржавних облика партнерства у склопу јавног и приватног сектора и структура цивилног друштва.

Организационе мјере или инструменти потребни у циљу развоја туризма и угоститељства су:

- Подићи ниво сарадње између заинтересованих страна у туризму и увезаност туристичке привреде;
- Подизање свијести кроз едукацију и медијске кампање о значају и могућностима развоја туризма код локалног становништва и доносиоца одлука;
- Додатно усавршавање кадрова у складу са потребама тржишта, реформа постојећег образовног система из области туризма;
- Јачање промотивних активности и медијско експонирање туристичких производа;
- Стварање препознатљивог имиџа Града као туристичке дестинације;
- Развој нових трендова у туризму (комбиновани туризам и остварити интеграцију пољопривреде, угоститељства и туризма).
- Развој информационих технологија у туризму и примјена резервационих система (унапређење информационо-технолошких услуга и развој и примјена резервационих система);
- Унапређење статистичких података и увођење додатних индикатора за праћење развоја туризма;
- Увезивање туристичке понуде кроз регионалне туристичке аранжмане и стварање интегралних регионалних туристичких производа;
- Оснивање туристичких инспекција и јачати мониторинг пословања привредних субјеката у туризму;
- Ускладити коришћење простора са потребама туристичког развоја.

Г.ІІІ.12. Просторна организација привредних капацитета

Просторна организација привредних дјелатности приказана је на картама бр. 7.4. и 7.5. (постојеће стање) и карти бр. XII (стање и план). У поглављу Г.І. дате су, такође, основне смјернице и просторни распоред пословних, предузетничких и туристичких зона, и уопште просторне организације простора.

Основним планским циљевима усмјерава се равномјеран развој територије што подразумева прије свега и равномјеран привредни развој у урбаној и ванурбаној територији. У складу са концентрацијом радне снаге и постојећих привредних капацитета и у планском периоду очекује се доминантан развој привреде унутар урбаног подручја. Ипак планом се предлажу мјере за активирање ванурбаног подручја, нарочито у смислу активирања природних ресурса и квалитетних земљишта.

Пољопривредна производња везана је за комплексе пољопривредног земљишта. Интензивна пољопривредна производња актуелна је прије свега на земљиштима квалитетних бонитетних категорија на којима се могу очекивати бољи приноси и која су издвојена на карти бр. XII. Пољопривредни рејони и земљишта осталих категорија која су интересантна превасходно за развој сточарства приказана су на карти бр. IX

Шумарство је такође везано за шумска земљишта приказана на карти бр. X – Шуме и шумска земљишта док су на карти бр. XII. издвојени комплекси привредних шума односно цјелине у којима се може очекивати интензивније коришћење шума.

Индустрија и производне дјелатности планира се у предузетничким зонама, технолошком бизнис парку али и урбаним и грађевинским подручјима, и на свим другим локацијама које се документацијом нижег реда буду анализирале као погодне за реализацију производних дјелатности. Детаљније образложење дистрибуције пословних и производних дјелатности објашњено је у поглављу Г.І.4.

Грађевинарство је у постојећем стању развијено у ужем урбаном подручју, гдје ће се и даље развијати у смислу близине комплекса у изградњи, а планом се предвиђа развој и у ширем урбаном подручју.

Рударство је везано за експлоатациона и истражна поља назначена на карти бр. XII. и детаљније обрађена на карти бр. 3.7.

Енергетика ће у планском периоду бити заступљена у урбаном подручју, односно у близини највећег броја потрошача (планирана термоелектрана-топлана, високонапонска постројења и далеководи) а локације хидроелектрана везане су за водотоке ријека Врбас и Врбања и прецизираће се изразом одговарајуће документације нижег реда.

Водопривреда је везана за водотоке ријека Врбас и Врбања, а у планском року посебно ће бити актуелни пројекти водоснабдијевања и канализација и пречишћавања отпадних вода.

Саобраћај као привредна грана има претпоставку развоја услјед планирања коридора од регионалног и међународног значаја, те се може очекивати већи промет путника и робе. Већи промет може се очекивати и као посљедица планираног развоја привреде и туризма. Планирани саобраћајни капацитети вежу се превасходно за саобраћајну инфраструктуру и путничке и робно-транспортне терминале.

Трговина се планира у највећем дијелу у урбаном подручју али и у планираним пословним зонама, те свим урбаним и грађевинским подручјима.

Туризам и угоститељство планирано је широм подручја обухваћеног просторним планом према видовима туризма и у складу са природним и створеним потенцијалима. Детаљније образложење просторног размјештаја објашњено је у поглављу Г.І.5.

Информационе и телекомуникационе технологије вежу се превасходно за уже урбано подручје, као највећи конзумент и највећу концентрацију радне снаге. Инфраструктура ових дјелатности појављује се и у ванурбаном простору, на изолованим локацијама (антене и станице мобилне телефоније) и у коридорима инфраструктурних система.

Г.IV. НЕПРИВРЕДА (ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ)

Развој непривреде (друштвених дјелатности) планира се кроз јачање система и мреже насеља и хијерархију центара примјеном критеријума за развој и доступност сљедећих функција: образовање, здравство, социјална заштита, култура, спорт и физичка култура, управа. Мрежа објеката друштвених дјелатности прати централитет насеља, планиране урбане зоне, дефинисана је у складу са постављеним циљевима у овој области, очекиваним демографским трендовима и развојним могућностима Града Бања Лука.

Нарочиту пажњу потребно је посветити одржавању и унапређењу мреже друштвених дјелатности у ванурбаном подручју, нарочито оних оријентисаних ка дјечи и омладини, као један од предуслова демографског опоравка ванурбаног подручја.

У складу са основном концепцијом развоја града као административног центра и функционалног урбаног подручја од међународног значаја планирано је додатно унапређење свих јавних служби, нарочито културних и научних капацитета.

У планском периоду неопходно је квалитетно унапређење друштвених дјелатности, као један од услова тог процеса је потреба за објектима друштвених дјелатности. У планерској пракси дефинисани су плански просторни нормативи за сваку друштвену дјелатност посебно и с обзиром на њих у планском периоду потребно је прије свега реконструисати постојеће објекте па по потреби изградити нове чиме би се наведени просторни нормативи задовољили.

Све планиране изградње, санације или реконструкције објеката друштвених дјелатности на подручју Града Бања Луке потребно је ускладити са актуелним „Законом о енергетској ефикасности“ (Сл.гл. РС 59/13).

Г.IV.1. Образовање

На основу броја рођених и процјене броја становника за плански период на територији Града Бања Лука потребно је отворити установе предшколског образовања:

- У ванурбаном подручју:
 - о Бистрица,
 - о Борковићи,
 - о Бронзани Мајдан,
 - о Поткозарје,
 - о Кола,
 - о Крупа на Врбасу,
 - о Пискавица,
 - о Драгочај,
- У урбаном подручју:
 - о Шарговац,
 - о На простору К.О. Залужани,
 - о На простору К.О. Куљани,
 - о Дракулић,
 - о Дебељаци,
 - о Бања Лука.

Адаптација једне или више просторија у објекту основних школа представља могућност да се задовоље потребе за вртићима са минималним улагањем средстава. Тако се оставља могућност да се због неподвижених догађаја, намјена тих просторија промјени.

Установа предшколског образовања у ванурбаном подручју се планира у виду новог објекта или адаптације постојећих просторија у склопу основних школа, површине до 200 m² које би задовољиле потребе једне или двије вртичке групе.

Преглед постојећих вртића при ЈУ Центра за предшколско васпитање и образовање са планом за побољшање на подручју Града Бања Лука

Редни број	Вртић	Број радних просторија	Број група	Број дјеце	Површина објекта (m ²)	Површина отвореног простора (m ²)	План
1.	Невен	7	11	227	490	499	Санација (замјена столарије)
2.	Плави чуперак	6	9	197	468	451	Санација (реконструкција крова)
3.	Лептирић	2	2	48	128	-	Нема вањског простора
4.	Наташа	3	4	91	155	297	Потребно обновити вањске реквизите
5.	Наша дјеца	8	11	219	317	505	Потпуна реконструкција и санација
6.	Сунце	2	2	43	157	-	Редовно одржавање
7.	Бамби	4	7	154	254	293	Реконструисати и санирати кров
8.	Лана	2	3	46	209	-	Редовно одржавање
9.	Јежева кућица	2	2	40	121	800	Изградити нови објекат
10.	Колибри	5	7	134	288	938	Довршити и извршити адаптацију објекта
11.	Први кораци	2	3	43	196	-	Редовно одржавање
12.	Радост	7	9	217	463	335	Монтажни објекат
13.	Срећно дјетињство	2	3	34	130	-	Санација (лоша изолација објекта)
14.	Пчелица	2	2	41	173	-	Редовно одржавање
15.	Буба Мара	6	9	140	300	293	Редовно одржавање
16.	Тијана	2	2	48	183	-	Редовно одржавање
17.	Пинокио	2	2	44	128	-	Редовно одржавање
18.	Марија Мажар	6	4	91	320	692	Санација (замјена столарије)
19.	Дора	7	7	150	686	-	Вртић у саставу ОШ "Свети Сава"
20.	Луна	2	3	43	203	-	Редовно одржавање
УКУПНО:		79	102	2.050	5.369	5.103	

Извор– Јавна установа Центар за предшколско васпитање и образовање Бања Лука

У насељу Бања Лука је веома изражена потреба за вртићима које тренутно похађа 2.156 дијете, а по процјенама на подручју Града Бања Лука до краја планског периода постојаће укупно 13.658 дјеце вртићке доби (од 6 мјесеци до поласка у школу). Тренутно у постојећим вртићима свако дијете располаже са 2,77 m² затвореног простора и са 3 m² дворишта.

На основу Правилника о педагошким стандардима и нормативима за област предшколског васпитања и образовања као и на основу Закона о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 119/08) у вртићима се формирају двије групе и то:

- Јасличка група величине од 5 до 15 дјеце, оптимално 10, а подразумијева дјецу од 6 мјесеци до 3 године старости;
- Вртићка група величине од 14 до 28 дјеце, оптимално 21, а подразумијевају дјецу од 3 године старости до поласка у школу.

Оптимална величина објекта вртића је смјештај за 50 до 100 дјеце, односно четири васпитне групе, а свако дијете би требало да располаже са најмање 5 m² простора, рачунајући простор који заузимају фиксирани кревети и ормари.

По горе наведеном правилнику сваки вртић треба да располаже одговарајуће опремљеним, ограђеним и из објекта директно повезаним вањским простором којег би дјеца, безбједно и независно од одраслих, користила.

Са обзиром на ове смјернице, као и на планске нормативе из ове области, до краја планског периода појавиће се дефицит на подручју Града Бања Лука од 27.434 m² вртићког простора. Од укупне површине од 27.434 m² потребног вртићког простора, у ванурбаном простору планира се изградња 2.683 m².

У планском периоду на урбаном подручју Града Бања Лука потребно је обезбиједити површину од 24.751 m² на којој ће бити смјештени објекти предшколског образовања и васпитања. Највећи недостаци вртића у Граду Бања Лука су видљиви у градским насељима: Кочићев Вијенац, Борик, Центар, Старчевица, Петрићевац и Лазарево тако да овим просторима треба дати приоритет у збрињавању дјеце.

Управна зграда Јавне установе Центар за предшколско васпитање и образовање Бања Лука се налази у неадекватном монтажном објекту у ужем центру града. Планирана је изградња новог објекта и једног вртића у склопу са двориштем адекватним за потребе вртића.

Анализа тренутног стања, указује да правац развоја у овом сектору, треба да иде у сљедећем смјеру:

- отварање вртића у подручјима гдје их нема, а гдје се према анализи добне структуре структуре становништва, уочава потреба за истим;
- водити рачуна о дјечи са посебним потребама;
- реконструкција постојећих објеката који се налазе у лошем стању; проширење капацитета постојећих вртића, уколико за то постоји потреба;
- водити рачуна о квалитету одгоја и образовања.

Г.IV.1.1. Основно образовање

Планско опредјељење у области основног образовања је реструктурирање досадашње двосмјенске организације наставе у једносмјенску организацију наставе. За тај процес је потребно реконструисати велики број постојећих основних школа, као и изградити сасвим нове објекте, јер су постојеће пројектоване за рад у двије смјене. Процес преласка на једносмјенски рад у планском периоду огледа се у двије фазе.

У првој фази планира се, у двосмјенској организацији наставе, да се све школе доведу у оптималне просторне параметре.

У оквиру остварења овог циља планирана је изградња нове основне школе у насељу Ада те проширење објекта подручних школа у насељеном мјесту Пријечани и подручне школе у насељеном мјесту Павловац. Након изградње нове основне школе потребно је извршити реорганизацију уписних подручја основних школа, како би се околне основне школе растеретиле, а нови школски простор ставио у употребу.

У другој фази процеса трансформације двосмјенске организације наставе у једносмјенску потребно је реконструисати, проширити поједине објекте као и направити нове, с тим би се остварила потребна инфраструктура која би могла да задовољи основне просторне нормативе из области образовања. У табели су приказане основне и подручне школе са недостатком простора у планском периоду приликом једносмјенске организације наставе.

Преглед просторне оптерећености основних школа на подручју Града

Редни број	Насељено мјесто	Назив школе	Површина школског објекта (m ²)	Број ученика	Површина по ученику (једносмјенски рад)
1.	Бања Лука	Алекса Шантић	2.542	571	4,45
	Дракулић	ПО Дракулић	187	38	4,92
	УКУПНО		2.729	609	4,48
2.	Бања Лука	Борисав Станковић	6.165	745	8,28
	Бања Лука	ПО Ортопедија	46	11	4,18
	УКУПНО		6.211	756	8,22
3.	Бања Лука	Бранислав Нушић	1.756,70	213	8,25
	Кола	ПО Доња Кола	202,9	27	7,51
	Рекавице	ПО Рекавице	245,6	7	35,09
	УКУПНО		2.205,20	247	8,93
4.	Бања Лука	Бранко Радичевић	3.402,40	1.362	2,50
	УКУПНО		3.402,40	1.362	2,50
5.	Бања Лука	Бранко Ћопић	2.548,08	732	3,48
	УКУПНО		2.548,08	732	3,48
6.	Крупа на Врбасу	Војислав Илић	2.529	148	17,09
	Бочац	ПО Бочац	1.709,50	100	17,10
	Крупа на	ПО Леденице	260	7	37,14

	Врбасу				
	Бочац	ПО Шумњаци	253,5	14	18,11
	Агино Село	ПО Агино Село	197,5	5	39,50
	Крмине	ПО Крмине	195,5	14	13,96
	УКУПНО		5.145	288	17,86
7.	Бања Лука	Вук Стефановић Караџић	5.400	590	9,15
	Бања Лука	ПО Чесма	337	133	2,53
	УКУПНО		5.737	723	7,93
8.	Бања Лука	Георгиј Стојков Раковски	4.553	746	6,10
	УКУПНО		4.553	746	6,10
9.	Драгочај	Десанка Максимовић	2.482	498	4,98
	УКУПНО		2.482	498	4,98
10.	Бања Лука	Доситеј Обрадовић	2.670	477	5,60
	УКУПНО		2.670	477	5,60
11.	Шарговац	Ђура Јакшић	1.894,50	496	3,82
	УКУПНО		1.894,50	496	3,82
12.	Бања Лука	Змај Јова Јовановић	3.102	500	6,20
	УКУПНО		3102	500	6,20
13.	Бања Лука	Иван Горан Ковачић	3.301,52	616	5,36
	УКУПНО		3.301,52	616	5,36
14.	Бања Лука	Иво Андрић	3.194	1.036	3,08
	УКУПНО		3.194	1.036	3,08
15.	Залужани	Јован Дучић	1.349,90	423	3,19
	Куљани	ПО Куљани	3.154	381	8,28
	Пријечани	ПО Пријечани	168,48	61	2,76
	УКУПНО		4.672,38	865	5,40
16.	Бања Лука	Јован Цвијић	2.928,79	565	5,18
	УКУПНО		2.928,79	565	5,18
17.	Јагаре	Милан Ракић	2.047,30	152	13,47
	Бања Лука	ПО Новоселија	2.145,40	100	21,45
	Љубачево	ПО Љубачево	221,3	16	13,83
	УКУПНО		4.414	268	16,47
18.	Бања Лука	Милош Црњански	2.605	732	3,56
	Мотике	ПО Мотике	332	36	9,22
	УКУПНО		2.937	768	3,82

19.	Поткозарје	Милутин Бојић	1.866	161	11,59
	Мишин Хан	ПО Мишин Хан	1.476	129	11,44
	Верићи	ПО Верићи	233	36	6,47
	УКУПНО		3.575	326	10,97
20.	Бистрица	Мирослав Антић	1.916	102	18,78
	Голеша	ПО Перван	1.608	114	14,11
	Борковићи	ПО Борковићи	1.154	49	23,55
	УКУПНО		4.678	265	17,65
21.	Бронзани Мајдан	Младен Стојановић	1.717	258	6,66
	Бронзани Мајдан	ПО Мелина	104	15	6,93
	Стратинска	ПО Стратинска	80	9	8,89
	Кмећани	ПО Кмећани	124	10	12,40
	УКУПНО		2.025	292	6,93
22.	Бања Лука	Музичка школа "Владо Милошевић"			
23.	Кола	Петар Кочић	1.282	130	9,86
	Стричићи	ПО Стричићи	1.365	73	18,70
	Павићи	ПО Павићи	142	19	7,47
	Кола	ПО Конатари	130	9	14,44
	УКУПНО		2.919	231	12,64
24.	Бања Лука	Петар Петровић Његош	3.254	812	4,01
	УКУПНО		3.254	812	4,01
25.	Пискавица	Свети Ћирило и Методије	2.019,77	168	12,02
	Пискавица	ПО Горња Пискавица	108,19	19	5,69
	Пискавица	ПО Радосавска	226,59	6	37,77
	УКУПНО		2.354,55	193	12,20
26.	Бања Лука	Свети Сава	4.470,99	1.210	3,70
	Бања Лука	ПО Павловац	256	116	2,21
	УКУПНО		4.726,99	1.326	3,56
27.	Бања Лука	Станко Ракита	2.548	478	5,33
	Дебељаци	ПО Дебељаци	305	86	3,55
	УКУПНО		2.853	564	5,06
28.	Бања Лука	Центар за о. и в. и рехаб. с. и г.	2.635	40	65,88

	УКУПНО		2.635	40	65,88
29.	Бања Лука	Центар "Заштити ме"	3.700	141	26,24
	УКУПНО		3.700	141	26,24
УКУПНО			93.545,89	14.403	6,49
Оптимално					6 m²

У табели су посебно издвојене основне и подручне школе са недостатком простора за једносмјенски рад. Највећи недостатак простора као што је и очекивано је у урбаном подручју Града, гдје се посебно истичу основне школе: „Ђура Јакшић“, „Иво Андрић“, „Милош Црњански“, „Свети Сава“ и „Бранко Ћопић“ која је обухваћена првом фазом процеса. Планом је предвиђено отварање нових основних школа у урбаном подручју града и то у насељима: Алеја Центар, Старчевица, Лауш, Паприковац, Петрићевац, Шарговац. Нова подручна одјељења планом су предвиђена у насељеном мјесту Драгочај при ОШ Десанка Максимовић, у насељу Побрђе при ОШ Јован Цвијић. Остале школе са тренутно мањком простора потребно је реконструисати и проширити, такође планом је предвиђено редовно одржавање свих школа на подручју обухвата плана. Посебну пажњу, приликом реконструкције, треба обратити на подручне школе у насељеним мјестима Дракулић и Дебелаци као и у насељима Ортопедија и Чесма, која је обухваћена и првом фазом процеса.

Приликом изградње сваке нове школе потребно је пратити и анализирати стање и уписна подручја како би се максимално искористила сва образовна инфраструктура, као и идентификовала следећа проблемска подручја на основу које бих се планирао следећи корак у побољшању квалитета образовних услуга. При томе ће се најлакше и најквалитетније створити најодрживији модел једносмјенске организације наставе.

Нове основне школе које су предвиђене планом потребно је планирати на слободним просторима у оквиру припадајућих насељених мјеста.

Г.IV.1.2. Средњошколско образовање

Анализом стања утврђено је да за остваривање потреба из домена средњег образовања неопходно у Граду изградити следеће објекте:

- Нову школу са фискултурном салом за Угоститељско-трговинско-туристичку школу на постојећој локацији у насељу Обилићево;
- Медицинску школу као и Медицински факултет уз болнички комплекс на Паприковцу;
- За потребе наставе у оквиру Грађевинске и Школе ученика у привреди, саградити објекте у складу са расположивим могућностима Града.

Поред ових школских објеката планира се и изградња нове Гимназије, јер је анализа показала тежњу ка повећању ученика у овој образовној установи.

Просторни смјештај осталих нових средњих школа потребно је планирати на слободним просторима или искористити напуштене индустријске комплексе (Brownfield локације) у урбаном дијелу Града. Детаљне локације нових објеката одредиће се плановима нижег реда.

Све активности које се планирају реализовати у овом домену, потребно је да се усагласе са:

- очекиваном популацијом, узраста од 15 до 19 година;
- планираном потражњом на тржишту, у вези формирања заната и профила у средњим школама.

Г.IV.1.3. Високо образовање

Будуће објекте факултета Универзитета у Бањој Луци потребно је планирати на следећим локацијама:

- примарно, на локацијама унутар Студентског града „Никола Тесла“ у урбаном подручју града;
- по потреби, у ванурбаном подручју-секундарним центрима. Овдје се првенствено мисли на мање помоћне објекте, на локацијама погодним за извођење теренских настава.

Планом је предвиђено, поред санације и побољшања стандарда у постојећим студентским павиљонима, изградња и три нова студентска павиљона за смјештај студената.

Поред наведених објеката, у оквиру Студентског града планира се и изградња Студентског културног центра (СКЦ) као и Студентске задруге (службе за запошљавање студената у оквиру Студентског града).

За будуће објекте факултета осталих Универзитета планом су предвиђене локације напуштених индустријских комплекса (Brownfield локације).

Г.IV.2. Здравство

Један од основних показатеља развијености неког простора је број љекара на 1.000 становника. У случају Града Бања Лука то је тешко одредити због саме организације здравственог система на подручју Града као и због његовог значаја за окружење и цијелу Републику уопште.

Број запослених љекара у Дому здравља, који пружа примарну здравствену заштиту становницима Града је 239, а укупан број регистрованих грађана укључујући дјецу до 6 година и неосигуране грађане је 193.125. Из наведених података добијамо да на територији Града на 1.000 становника постоји 1,24 љекара који пружају примарну здравствену заштиту становницима.

Секундарни и терцијарни ниво здравствене заштите је организован на нивоу Клиничког центра Бања Лука у коме је запослено 493 љекара. Уколико се претпостави да љекари Клиничког центра Бања Лука пружају секундарну и терцијарну здравствену заштиту само становницима Града Бања Луке добије се податак од 3,8 љекара на 1.000 становника, док је просјек у ЕУ 3,3 љекара на 1.000 становника. Међутим, Клинички центар Бања Лука пружа секундарну и терцијарну здравствену заштиту на скоро цијелој територији Републике Српске, што значи да 493 љекара Клиничког центра Бања Лука пружају здравствену заштиту становницима цијеле Републике, а не само становницима подручја Града Бања Лука.

Оснивање приватних установа, уз државне, свакако би требало да допринесе већем значају Бања Луке у здравственом систему Републике Српске.

Значај приватног сектора лежи у чињеници, да умногоме допуњују дијагностички третман болесника. Сходно томе, потребно је радити на увођењу и примјени стандарда квалитета здравствене заштите, као и на јачању партнерства на релацији државни-приватни здравствени сектор.

Завод за физикалну медицину и рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ Траписти

За Завод за физикалну медицину и рехабилитацију Др Мирослав Зотовић планирано је проширење капацитета и то на новој локацији у близини базена „Српске Топлице“.

Г.IV.2.1. Клинички центар Бања Лука

У планском периоду планира се обједињавање Клиничког центра на једној локацији:

- Локација у насељу Паприковац – задовољава постојеће просторне и планерске стандарде,
- Локација Психијатрија – комплетно пресељење планирано је у нови објект на постојећу локацију у насељу Паприковац,
- Локација Хирургија – реконструкцијом Клиничког центра планирано је комплетно пресељење на постојећу локацију у насељу Паприковац.

Г.IV.2.2. Дом здравља

Јавна здравствена установа Дом здравља Бања Лука пружа примарну здравствену заштиту становницима Града Бања Лука. У планском периоду планирана је санација и реконструкција дотрајалих, као и изградња нових објеката амбуланти Дома здравља.

Табела 10. Преглед постојећих амбуланти са планом за побољшање на територији Града Бања Лука

Ред. број	Насељено мјесто	Мјесна заједница	Број амбуланти	План
1.	Бања Лука	Петрићевац (са лабораторијом)	2	Планирана изградња објекта
2.	Бања Лука	Паприковац	1	Планирана изградња објекта
3.	Бања Лука	Ада	1	Планирана изградња објекта
4.	Дракулић	Дракулић	1	Планирана изградња новог објекта
5.	-	Сарачица	2	Планирана изградња новог објекта
6.	Шарговац	Шарговац	1	Планирана изградња објекта
7.	Бања Лука	Чесма	1	Планирана изградња објекта
8.	Пријечани	Пријечани	1	Планирана изградња новог објекта 2014. године
9.	Куљани	Куљани	1	Планирана је изградња објекта
10.	Бочац	Бочац	1	Планирана је изградња објекта
11.	Агино Село	Агино Село		Планирана је изградња објекта
12.	Борковићи	Борковићи	1	Планирана је изградња објекта
13.	Бистрица	Бистрица	1	Планирана је изградња новог објекта 2014. године
14.	Верићи (са лабораторијом)	Верићи	1	Планирана санација
15.	Доња Кола	Доња Кола	1	Планирана изградња новог објекта 2014. године
16.	Драгочај	Драгочај	2	Планирана санација

Извор– Министарство здравља и социјалне заштите Владе Републике Српске.

У табели су приказане амбуланте које су планиране за санацију, реконструкцију и изградњу у планском периоду. Са новоизграђеним, реконструисаним и санираним амбулантама добили би просторно равномјеран распоред објеката примарне здравствене заштите на подручју Града.

Планирано је да се у насељеним мјестима Бронзани Мајдан, Кола и Стричићи уведу мобилни тимови породичне медицине који би као такви опслуживали већи простор.

Г.ІV.3. Култура

Планирана је санација и реконструкција објеката културе у свим центрима заједница села, са садржајима који би задовољили основне потребе становништва, укључујући потребе локалних удружења. Тако да би планирани објекат имао мултифункционални значај за локално становништво.

Друштвени домови у сеоским срединама стварају предуслове за децентрализацију културе, имплементацију свих културних, едукативних и других иницијатива грађана. На територији Града Бања Лука постоји тринаест објеката домова културе у: Бронзаном Мајдану, Верићима, Зеленом виру, Дебељацима, Драгочају, Колима, Љубачеву, Мишином Хану, Пискавици, Поткозарју, Пријаковцима и Радосавској.

У планском периоду планира се реконструкција и санација друштвених домова у насељеним мјестима: Бронзани Мајдан, Верићи, Дебељаци, Кола, Пискавица, Пријаковци, Радосавској, Драгочају као и у насељу Мишин Хан. Док је у насељеном мјесту Залужанима планирана санација и рјешавање проблема са влагом у самом објекту, а у насељу Зелени Вир планиран је довршетак објекта друштвеног дома.

Такође, планира се изградња нових друштвених домова у насељеним мјестима: Крупа на Врбасу, Голेशи, Стричићи и Бистрици.

Планира се реконструкција и санација тврђаве Кастел као и даље развијање њених туристичко-културних потенцијала с циљем трансформације културе из непрофитне у профитну друштвену грану.

У планском периоду се мора планирати и редовно одржавање и санација свих објеката културе. Један од значајнијих објеката коме је потребна санација је објекат ЈУ „Бански Двор – Културни центар“ који је у планском периоду потребно реновирати.

На простору који у постојећем стању заузима Градски стадион планира се изградња новог објекта Скупштине Републике Српске као и нове концертне дворане. Планирана концертна дворана треба бити изграђена по узору на сличне објекте који постоје у већим европским градовима. Архитектонски израз и обликовни елементи планиране дворане морају бити осмишљени према најактуелнијим стандардима савремене архитектуре, али тако да својом појавом не нарушавају постојећи амбијент, односно већ изграђени простор и његову препознатљивост. Планирани капацитет дворане, по узору на сличне објекте који постоје у већим европским градовима и планским нормативима, је 1500-2000 мјеста.

У Студентском центру планира се покретање Студентског културног центра (СКЦ), у оквиру којег би били културни садржаји студената, прије свега то се односи на представе, биоскоп, концерте, изложбе и друге садржаје, с циљем са СКЦ буде једно од значајнијих мјеста што се тиче културе у Бања Луци. Објекат у коме је смјештено Студентско позориште, при ЦЕДУБАЛУ, је у лошем стању и планирана је санација истог.

Остали садржаји културе се могу планирати у складу са потребама и по захтјевима локалне самоуправе или приватних инвеститора, а њихове локације ће се одредити документима просторног уређења нижег реда. Сprovedбеним документима постоји већи број локација предвиђених за јавну намјену без прецизнијег одређивања које могу бити предмет реализације садржаја културе, нарочито оних на нивоу стамбених насеља.

Музеј савремене умјетности Републике Српске

Музеј савремене умјетности Републике Српске се налази у самом центру насељеног мјеста Бања Лука, у адаптираном објекту Аустроугарске Жељезничке станице изграђене 1891. године.

У новембру мјесецу 2007. године Комисија за очување националних споменика Босне и Херцеговине додијелила је Музеју савремене умјетности Републике Српске статус националног историјског споменика Босне и Херцеговине.

Како је Стара жељезничка станица својевремено имала и перон, неопходно је реконструисати њен некадашњи изглед, имајући у виду да архитектонском интерполацијом овај поступак омогућава да Музеј обезбиједи нови излагачки простор и прошири просторни капацитет за рад.

Музеј Републике Српске

Планирана је изградња новог објекта у којем ће бити смјештен Музеј Републике Српске као једна од најзначајнијих културних институција Републике Српске. У оквиру новог објекта треба предвидјети посебан дио објекта за Центар за конзервацију и рестаурацију, који би био надлежан за те послове на територији Републике Српске.

Г.IV.4. Наука

У Граду Бањој Луци дјелује 11 научно-истраживачких институција и све имају проблеме са финансирањем. Издвајања Републике Српске за науку су симболична и крећу се испод 0,1% БДП РС. У планском периоду се предвиђа повећање Републичких издвајања за науку и тако приближавање стандардима ЕУ из ове области.

Све институције се налазе у неадекватним објектима и технички су лоше опремљене. У планском периоду се планира пресељавање научно-истраживачких институција на локације које су прикладније потребама сваке институције појединачно. Нове локације требале би бити везане за локације развоја високошколских комплекса, привреде (нпр. у склопу планираног Технолошког бизнис парка) или ако то није могуће измјестити их на напуштене индустријске и друге комплексе - *Brownfield* локације.

Нестабилни извори финансирања, неповољни објекти самих институција и неадекватна техничка опремљеност су узроци да се веома тешко одржава и постојећа кадровска структура, која једва да задовољава критеријуме за регистрацију ових институција за научно-истраживачки рад.

Г.IV.5. Социјално старање

Јавна установа Дом пензионера која је смјештена на десној обали Врбаса, у непосредној близини ријеке, у насељу Обилићево, а располаже са 150 до 250 кревета у зависности од распореда кревета у собама. ЈУСЗ социјално геријатријски центар у насељу Паприковац располаже са сса 300 кревета, а планира се проширење са додатних 46 кревета. Социјални центар Каритаса бискупије бањалучке „Иван Павао II“ у дому за старије особе располаже са капацитетом од сса 65 кревета. На подручју града функционише и неколико приватних установа овог типа мањег капацитета.

Узимајући у обзир планске нормативе потребно је планирати смјештај за око 1.800 становника ове категорије у планском периоду, што значи да је, поред наведених капацитета потребно додатно обезбиједити сса 1.000 кревета.

Нове домове за збрињавање старијих лица потребно је изградити на локацијама које испуњавају све услове за несметано борављење корисника домова. Тежити планирању разноврсне понуде у погледу избора локације и стандарда смјештаја и услуга. У овом смислу треба обезбиједити адекватне капацитете у централним градским подручјима, на периферији, изоловано у природи, у оквиру сеоских насеља итд. Планска препорука је да се у ужем урбаном подручју планира сса 300 кревета, у ширем урбаном подручју 400 кревета и у ванурбаном подручју 400 кревета. На основу расположивих података није могуће дефинисати распоред оваквих установа прецизно по насељима. Прецизне локације одредиће се документацијом нижег реда, у складу са потребама и фазношћу реализације.

Г.IV.6. Спорт и рекреација

Г.IV.6.1. Затворени спортски објекти

На подручју Града постоји укупно 39 затворених спортских објеката који су генерално у лошем стању. Већина тих објеката су физкултурне сале основних и средњих школа. Већина споменутих физкултурних сала су малих димензија и не задовољавају потребе свих дворанских спортова. Све физкултурне сале у планском периоду потребно је реновирати и санирати, а гдје се у зависности од саме конструкције физкултурних сала појави могућност и проширити их. Такође у случају финансијске неоправданости реконструкције физкултурне сале изградити потпуно нови објекат.

Планира се изградња националног спортског центра на „Бањалучком пољу“ (на локацији бившег војног полигона који је био у саставу Касарне „Врбас“ тј. данашњег Студентског града Универзитета у Бањој Луци). У склопу спортског центра налазио би се нови фудбалски стадион са помоћним теренима, као и тениски терени и сви остали пратећи објекти.

У планском периоду планира се и изградња нове спортске дворане.

Г.IV.6.2. Отворени спортски објекти

На подручју Града постоји знатан број спортско-рекреативних игралишта, али су она углавном слабо опремљена или не испуњавају све услове потребне за спортове за које их становништво користи. У планском периоду потребно је опремити постојећа игралишта, рекреативне површине, потребним садржајима, као и по потреби проширити и оспособити за спорт којим се гравитирајуће становништво рекреативно и бави. Поред сређивања постојећих потребно је и изградити и нове површине ове намјене у виду: теретана у природи, трим стаза у природи, пењачких стијена, бициклистичких стаза и друго. Планом је предвиђена у планском периоду и реконструкција парка „Младен Стојановић“ у насељеном мјесту Бања Лука.

У планском периоду планирана је изградња, на локалитету у Раковачким барама, спортско-рекреативна површина која би допринијела развоју спорта на подручју Града. Локалитет је ван ужег урбаног центра, па с обзиром на то потребно је обезбиједити превоз за рекреативце као и сам локалитет опремити садржајима потребним за задовољавање широког спектра рекреативни дисциплина. Поред овог планом се предвиђа редовно одржавање излетишта Бањ брдо као и уређење мање рекреативне површине око планинарског дома Шибови те уређење зимске спортско рекреативне површине изнад насеља Старчевица. Поред ових локалитета на простору Града постоје бројни потенцијални локалитети излетишно-рекреативног карактера као што су нпр. извор Сутурлије, Траписке шуме, локалитети на Пониру итд. који захтијевају уређење.

У планском периоду планира се уређење обала Врбаса те санација и проширење Градске плаже код Зеленог моста, као и даље унапређење спортова на ријеци Врбас. Локалитет у насељеном мјесту Јагаре (меандар Врбаса у насељу Карановци) планирано је преуређење у рекреативну површину са језером, шеталиштима и спортско-рекреативним садржајима.

Планирано је све фудбалске стадионе у обухвату плана уредити и прилагодити основним потребама клубова.

Г.IV.7. Управа и сличне дјелатности

У области управе нове објекте републичке и државне управе је потребно оријентисати у ужем урбаном подручју, док ће се у ванурбаном подручју попунити недостатак дјелатности у секундарним центрима, центрима заједнице села и локалним центрима.

Планом је предвиђена изградња новог објекта Скупштине Владе Републике Српске на локацији Градског стадиона.

Објекте конзуларних представништава потребно је планирати на слободним површинама у ужем урбаном дијелу Града или ако су упитању конзуларне канцеларије у склопу административно-пословних објеката.

Планира се отварање новог шалтера поште у насељеном мјесту Бистрици, потребан простор за шалтер поште бих се могао обезбиједити у планираном друштвеном дому.

Нове канцеларије мјесних заједница у ванурбаним подручју могуће је смјестити у новим објектима или слободним просторијама, планираних или постојећих, друштвених домова.

Планирано је и проширење капацитета постојећег објекта архива у виду изградња архивског депоа. Поступак изградње је већ покренут.

Ватрогасне службе Града Бања Лука

У 2012. години је започета изградња новог ватрогасног дома на локацији Дервиши са циљем смањења времена интервенисања јединице. Дом би требао да буде стављен у функцију 2013. године тако да ће се постојећа јединица подијелити на две локације. Дом је површине око 1.500 m² на око 3.000 m² плаца. Објекат је П+2 са торњем висине 20 метара за обуку ватрогасаца. У приземљу објекта је 5 гаража за возила.

Г.IV.8. Вјерски објекти

На подручју обухвата плана постоје вјерски објекти различитих конфесија од којих преовлађују објекти православне, католичке и исламске вјероисповијести.

У планском периоду на подручју обухвата плана планира се да ће се објекти католичке и исламске конфесије реновирати, санирати и да ће доћи углавном до поновне изградње оних објеката који су порушени у грађанском рату 90-тих.

Исламски вјерски објекти који се планирају су:

- Изградња медресе – исламског центра, гимназије у насељу Кочићев Вијенац;
- Изградња (реконструкција) порушене џамије у Кулмахали, Ул. В. С. Степановића;
- Изградња обданишта у насељу Обилићево;
- Реконструкција два порушена турбета у харему Мустајпашине џамије у насељу Новоселија.

Католички вјерски објекти (*Caritas* - Бискупије Бања Лука) који се планирају су:

- Уз постојећу вилу у Ул. Краља Петра I Карађорђевића 123 потребно је изградити дворишну зграду;
- Уз постојећи комплекс од 5 зграда у насељу Петрићевац (Старачки дом и интернат за школску дјецу), потребна је изградња низа зграда за социјалне пројекте *Caritas-a* (дјечији вртић, дом за хендикепиране особе, социјални станови, дневни боравак за старе особе, пучка кухиња, парк и шеталиште за Дом пензионера и др.).
- У насељу Лазарево у Ул. Змај Огњеног Вука, мањи стамбени комплекс (3-4 куће са двориштем и малим вртом);
- У насељу Новаковићи изградња два складишта.

Православни вјерски објекти су најзаступљенији на подручју обухвата плана, а организовани су по Црквеним општинама. У наредној табели је приједлог Православних црквених општина за изградњу нових вјерских објеката на подручју обухвата плана, према постојећим потребама:

Редни број	Црквена општина	Планирани вјерски објекти
1.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПИСКАВИЦА	Изградња парохијске сале у Пискавици, код храма Свете Тројице.
2.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ТОПЛИЦЕ – БАЊА ЛУКА	Изградња: -Парохијског дома у порти Успења Пресвете Богородице, насеље Кочићев Вијенац; -Пратећи објекат са салом и

		канцеларијом у порти храма Успења Пресвете Богородице, насеље Кочићев Вијенац; - Пратећи објект са салом у порти филијалног храма Вознесења Господњег, насеље Буквалек; -Храм у Улици Соколовац, парохија трећа топличка, насеље Српске Топлице; -Храм у насељу Буквалек, Дуга раван; -Капела на Баралића гробљу, насеље Буквалек.
3.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПАПРИКОВАЧКА	-Завршетак обнове и изградње у Другом свјетском рату порушеног храма св. Георгија, насеље Паприковац; -Изградња филијалног храма у Ул. Др Јована Рашковића, у кругу КЦ Бања Лука, насеље Паприковац.
4.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БРОНЗАНИ МАЈДАН	Изградња: -Парохијски дом са салом у насељеном мјесту Бронзани Мајдан; -Сала за народ код цркве св. Тројице у насељеном мјесту Стратинска; -Сала за народ код цркве у насељеном мјесту Мелина.
5.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У МОТИКАМА	Изградња парохијског дома на парцели Округлица, гдје је већ у изградњи парохијски храм, насељено мјесто Мотике.
6.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У РЕКАВИЦАМА	-
7.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПОТКОЗАРЈЕ	Изградња капеле на гробљу „Дурале“ за потребе села Радињача, насељено мјесто Поткозарје.
8.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У БИСТРИЦИ БАЊАЛУЧКОЈ	Изградња: -Црква Јошикова вода (храм код школе), насељено мјесто Бистрица; -Црква у Јанковићима, насељено мјесто Бистрица; -Црква у Чокорским пољима, насељено мјесто Бистрица; -Црква у Мотикама (Баре-Павловац), насељено мјесто Бистрица.
9.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ДРАКУЛИЋ	Проширење парохијског дома у насељеном мјесту Дракулић.
10.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БОГОЈАВЉЕНСКИ ХРАМ	Изградња: -Парохијског дома са салом у дворишту храма, насељено мјесто Бања Лука; -Изградња припрате храма, насељено мјесто Бања Лука.
11.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЈАВОРАНИ	-
12.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА	-

	ПАРОХИЈА ЈЕЛИЋКА – БАЊА ЛУКА	
13.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛУСИЋИ	Изградња филијалног храма у насељеном мјесту Павићи.
14.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПЕРВАНСКА	Изградња филијалног храма у селу Д. Борковићи, насељено мјесто Борковићи.
15.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ДРАГОЧАЈ	-
16.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПРИЈЕЧАНСКА	Изградња парохијског дома са салом поред храма посвећеном св. Василију Острошком који је у изградњи, насељено мјесто Пријечани.
17.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КУЉАНИ	Изградња капеле на гробљу „Света Петка“, насељено мјесто Куљани.
18.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ВРБАЊА	Изградња: -Храма у насељу Зелени Вир, насељено мјесто Бања Лука; -Пратећих садржаја код парохијског храма (парохијски дом, салом за народ, канцеларијским простором, санитарним чвором), насељено мјесто Бања Лука.
19.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КАРАНОВАЦ	Изградња пратећих садржаја на планираном новом гробљу у насељу Карановац.
20.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КОЛА	Изградња новог храма у ужем центру насељеног мјеста Кола.
21.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ТРН – БАЊА ЛУКА	Изградња парохијског дома у насељу Залужани, Ул. Српских бранилаца бб, насељено мјесто Куљани.
22.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БОЧАЦ	-
23.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ОБИЛИЋЕВО	Изградња парохијског дома у дворишту храма, насеље Обилићево.
24.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЧЕСМА	Изградња парохијског дома и салом за народ, насеље Чесма.
25.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПЕТРИЋЕВАЧКА	-
26.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛАЗАРЕВО	Изградња два храма: на подручју насеља Лазарево и на подручју насеља Новаковићи.
27.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА РЕБРОВАЧКА	Изградња: -Парохијски храм и дом у насељу Ада; -Храм у насељу Нови Борик.
28.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БАЊАЛУЧКА	Изградња: -Храм са пратећим објектима у насељу Алеја Центар; -Храм са пратећим објектима у насељу Борик.
29.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛАУШ	Изградња: -Храм и црквена сала у насељу Побрђе; -Гробљанска капела на гробљу Чифлук-Ченића; -Парохијски дом са салом за народ у

		склопу храма св.ап. и јеванђ. Јован Богослов.
30.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БИСТРИЦА	-
31.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИР КРУПА НА ВРБАСУ	Изградња мањег црквеног објекта у засеку Рацуне, насељено мјесто Крупа на Врбасу.
32.	СРПСКИ ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИР ГОМИОНИЦА	-

Извор: Српске православне црквене општине на подручју обухвата плана.

Поред наведеног, а на основу сугестије и планова Епархијског управног одбора Епархије Бањалучке планира се изградња храмова са пратећим садржајима у насељима: Туњице, Раковачке баре, Петрићевац (Жуте зграде) и у склопу Студентског града Универзитета у Бањалуци.

Г.IV.9. Комуналне дјелатности

Г.IV.9.1. Пијаце

Потребно је сваки простор на подручју Града који се користи у ове сврхе уредити, како саму пијацу по стандардима и правилима која су прописана за ту област, тако и сав простор на коме се у одређеним временским интервалима и организују.

Потребно је нагласити да у складу са савременим пословањима класичне тржнице губе на значају и да њихову улогу преузимају тржни центри. С обзиром на наведено и планске пројекције, у планском периоду предвиђа се уређење постојећих капацитета без обавезе предвиђања нових локација.

Локације сточних пијаца су могуће у ванурбаним и приградским подручјима, уз строго поштовање Закона о заштити животне средине при обављању дјелатности. Узимајући у обзир распоред гравитационих сточарских подручја, постојеће трендове и основне транзитно-трговачке правце предлажу се следеће локације у насељеним мјестима: Рамићи, Шарговац, Дебељаци и Стричићи. Локације сточних пијаца морају бити детаљније конципирани и разрађени урбанистичком документацијом нижег реда.

Г.IV.9.2. Гробља

У Граду Бања Лука евидентирано је око 488 постојећих гробаља укупне површине 17.400 ha укључујући и ново градско гробље које је изграђено у насељу Врбања.

Процјена броја умрлих на подручју Града Бања Лука

Временски период	2011	2012-2021	2022-2030
Број становника на територији Града	227.603	238.398	249.706
Број умрлих на територији Града (процијењена стопа морталитета је 7,5 промила)	1.707	17.879	16.855

Укупан број умрлих на подручју Града за плански период процијењује се на 36.441, што представља број потребних парцела за укуп умрлих. Узевши у обзир попуњеност гробаља, стављање у употребу нових гробаља у насељу Врбања и насељеном мјесту Куљани као и планирано проширење „Новог гробља“ све потребе у планском периоду су бројчано задовољене.

Ново гробље у насељеном мјесту Куљани располаже са укупно 4.500 парцела за укупно умрлих, док ново гробље у насељу Врбањи омогућава 27.440 укова. Поред овог у осталим постојећим гробљима наставиће се сахрањивање око 20 % од укупног броја умрлих.

Проблем се јавља у томе што је просторни размјештај тј. локација гробаља које би требало да буду примарна у сахрањивању у планском периоду концентрисана на само три локације. У складу са приједлозима СПЦ, на основу гробаља која су у њиховом посједу и њиховом просторном размјештају у планском периоду потребно је отворити још три мања нова гробаља као и одређени број проширити. Тек тада би се у потпуности задовољиле потребе становништва. Динамика отварања и проширења гробаља највише ће зависити од могућности обезбјеђивања адекватне површине (плаца). Одређени број планираних гробаља има обезбјеђене површине док је за један број потребно обезбиједити потребан простор.

Приједлог Православних црквених општина на подручју обухвата плана за проширења, отварања нових и стављања ван употребе гробаља у посједу СПЦ

Редни број	Црквена општина	План - гробља
1.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПИСКАВИЦА	Проширење: „Зрнића гробље“, попуњено 90%, насељено мјесто Пискавица. Гробља ван употребе: „Шумарско“ гробље и „Шерића“ (старо) гробље, насељено мјесто Пискавица.
2.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ТОПЛИЦЕ	-
3.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПАПРИКОВАЧКА	Отварање новог гробља на локалитету на потезу Ул. Мајевачке и Љевчанске у ненасељеном дијелу што би задовољило потребе ПЦО Петрићевачке и ПЦО Паприковачке, насељено мјесто Бања Лука.
4.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БРОНЗАНИ МАЈДАН	Проширење: гробаља у насељеним мјестима: Бронзаном Мајдану, Мелини и Обровцу.
5.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У МОТИКАМА	Проширење: гробље „Стана и Слике“, насељено мјесто Бања Лука.
6.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У РЕКАВИЦАМА	-
7.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПОТКОЗАРЈЕ	Проширење: гробље „Каралићи“, „Ново гробље Мишин Хан“, насељено мјесто Поткозарје. Активирати запустјело гробље „Дурале“.
8.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА У БИСТРИЦИ БАЊАЛУЧКОЈ	Проширење: гробље Бистрица Бл., гробље „Бранковачко гробље“, насељено мјесто Бистрица.
9.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ДРАКУЛИЋ	Проширење: гробље „Огњене Марије“, гробље „св.кн. Лазара“, гробље „Голо Брдо“, насељено мјесто Дракулић.
10.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БОГОЈАВЉЕНСКИ ХРАМ	-
11.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЈАВОРАНИ	-
12.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ПАРОХИЈА ЈЕЛИЋКА – БАЊА ЛУКА	Проширење гробаља у насељима Градина, Нишевићи и Радосавска.-

13.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛУСИЋИ	-
14.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПЕРВАНСКА	Проширење мјесног гробља „Милојевићи“ у насељеном мјесту Борковићи.
15.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ДРАГОЧАЈ	Отварање новог гробља у насељеном мјесту Драгочај.
16.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПРИЈЕЧАНСКА	Проширење постојећег гробља у насељеном мјесту Пријечани.
17.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КУЉАНИ	-
18.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ВРБАЊА	-
19.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КАРАНОВАЦ	Отварање новог гробља у насељу Карановац.
20.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА КОЛА	-
21.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ТРН – БАЊА ЛУКА	-
22.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БОЧАЦ	-
23.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ОБИЛИЋЕВО	-
24.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЧЕСМА	Проширење гробља „Миловановић“ у насељу Чесма.
25.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ПЕТРИЋЕВАЧКА	Отварање новог гробља на локалитету на потезу Ул. Мајевачке и Љевчанске у ненасељеном дијелу што би задовољило потребе ПЦО Петрићевачке и ПЦО Паприковачке, насељено мјесто Бања Лука.
26.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛАЗАРЕВО	Проширење гробља, насеље Лазарево.
27.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА РЕБРОВАЧКА	Проширење гробља „Сјенице“ на већ постојећем земљишту у власништву СПЦО Ребровац, насељено мјесто Бања Лука.
28.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БАЊАЛУЧКА	-
29.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЛАУШ	Проширење гробља „Чефлук-Ченића“, насељено мјесто Бања Лука.
30.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВЕНА ОПШТИНА БИСТРИЦА	-
31.	СРПСКА ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИР КРУПА НА ВРБАСУ	-
32.	СРПСКИ ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИР ГОМИОНИЦА	-

Извор: Српске православне црквене општине на подручју обухвата плана.

У циљу свеобухватног нормативног регулисања погребне дјелатности донијета је неопходна законска регулатива („Закон о гробљима и погребној дјелатности“, Сл. гл. РС 31/13) за организовано и ефикасно извршавање обавеза локалне заједнице у обављању погребне дјелатности као комуналне дјелатности.

Садашње локације активних гробља планирано је у потпуности уредити изградњом и санацијом недостајућих саобраћајних површина и пјешачких стаза и осталих неопходних садржаја инфраструктуре и комуналног уређења (чесме, контејнери за отпад и др.).

Приликом оснивањем новог гробља његова локација треба да задовољи следеће услове:

- Гробље треба имати адекватан колски прилаз
- Треба бити позиционирано на доступној удаљености од гушће изграђених насеља, али је пожељно да је на минималном растојању од 200 м од стамбених објеката и зона планираних за реализацију стамбених објеката
- Треба имати пратећу инфраструктуру и садржаје прописане релевентним прописима

Г.V. ИНФРАСТРУКТУРА

Г.V.1. САОБРАЋАЈ

Г.V.1.1. Друмски саобраћај

Концепт развоја друмског саобраћајног система, произишао је из анализе постојећег стања путне и уличне мреже, анализе оптерећења саобраћајне мреже, претходне просторно-планске документације, планираног обима саобраћаја, дефинисаних општих, посебних и оперативних циљева.

Мрежа примарних путних праваца планирана је у складу са основним потенцијалима развоја, а чине је аутопутеви, магистрални, регионални и локални путеви и главне градске саобраћајнице.

Од геодетских подлога на којима је вршено планирање саобраћајне инфраструктуре најзаступљеније су карте размјере 1:50.000 и 1:10.000, на којима је извршена дигитализација вертикалне представе и интерполација изохипси за потребе планирања аутопута Приједор-Бањалука, као и Источне и Западне обилазнице.

Планирана су два аутопута и то аутопут Бања Лука-Гламоч и Бања Лука – Приједор.

Траса Аутопута Бања Лука – Гламоч, предвиђена је у "Идејном рјешењу за изградњу аутопута Бања Лука – Млиништа- Гламоч" урађеном 2012. год. и као таква задржана овим документом. Траса је предвиђена западним дијелом субурбаног подручја, а на траси су предвиђене четири петље и то у урбаном дијелу три (Бања Лука – сјевер, Бања Лука – центар и Бања Лука – југ на међусобном растојању око 4км) и чвор Крупа на Врбасу, у ванурбаном дијелу на којем се такође, подручје Мањаче и Стричића повезује на аутопут. Дужина дионице овог аутопута на територији града Бањалука износи око 36,75 км.

Траса аутопута Бања Лука- Приједор, дефинисана Просторним планом Републике Српске до 2015, предвиђена је да се повеже са аутопутем Бања Лука-Добој на петљу у Маховљанима. Узимајући у обзир стање изграђености на наведеној траси као и изведену конструкцију Маховљанске петље, ова траса није реална, те је за потребе израде овог документа извршена анализа и предложена нова траса аутопута, која би се укључила на аутопут Бања Лука-Гламоч у насељу Куљани и којом се знатно смањује број објеката које је потребно експроприсати. Дужина дионице овог аутопута на територији града Бањалука износи око 22,2 км и приказана је на графичком прилогу плана саобраћаја пуном линијом, а траса која у сјеверозападном дијелу има дионицу приказану цртканом линијом је алтернативна траса дужине 21 км .

За путеве и друге објекте линијске инфраструктуре, који у вријеме израде плана нису изграђени планом се одређује довољан простор (коридор) за њихову изградњу. Коридор не обухвата заштитне појасеве који се утврђују у складу са важећим Законом о јавним путевима.

Коридор за изградњу аутопута Бања Лука – Млиништа дефинише се у ширини од 100 м (по 50 м обострано од осовине) постојећим изграђеним зонама, а 200 м (по 100 м обострано од осовине) ван изграђених зона. Обзиром на попречни профил аутопута и потребна испитивања и разраду трасе потребно је дефинисати чувани коридор за аутопут Бања Лука - Приједор у ширини од 200 м (одн. по 100 м обострано од осовине).

Магистрални путеви у ванурбаном подручју се задржавају на постојећим трасама, док ће се на подручју урбаног дијела измјестити на планиране ободне саобраћајнице .

Овим документом планирана је изградња друмске обилазне путање око Бања Луке, коју чине новопланиране обилазнице (Источна и Западна обилазница) и дионице постојећих магистралних путева.

Обилазну путању сачињавају:

1. „Западна обилазница“ – је новопланирана саобраћајница која се у Рамићима одваја од постојеће трасе магистралног пута М4, идући ка југу, планирана је западним дијелом урбаног подручја кроз Мотике и Павловац, пролази испод аутопута Бања Лука – Гламоч и

- спаја се са магистралним путем М16 у насељу Трла-Мочила, на мјесту спајања „Западног“ и „Источног транзита“. Дужина западне обилазнице је 16,3 км.
2. Обилазна путања даље наставља ка југу, постојећом трасом магистралног пута М16 до новопланираног моста преко ријеке Врбас у Карановцу. Дужина ове дионице је 10,10 км, и она је предвиђена за реконструкцију.
 3. Источна обилазница је новопланирана саобраћајница, креће од моста у Карановцу, идући ка сјеверу пролази кроз насеља Бастаси, Понир и Дебељаци, прелази преко пруге и мостом преко Врбање и спаја се на магистрални пут М4 у Врбањи. Дужина источне обилазнице је 15,695 км.
 4. Наредна дионица обилазне путање је траса постојећег магистралног пута М4 у дужини од 700 м, која је предвиђена за реконструкцију (од споја источне обилазнице на магистрални пут до локације код Новог гробља у Врбањи одакле почиње измјештена траса М4).
 5. Даље, обилазна путања иде измјештеним дијелом магистралног пута М4 од локалитета Новог гробља у Врбањи, кроз насеља Чесма, Мађир и Пријечани, прелази ријеку Врбас новим мостом и жељезничку пругу, до споја са "Старом Градишком цестом". Дужина измјештене трасе М4 је 8,82 км.
 6. Обилазна путања затим наставља постојећом трасом магистралног пута М4 до Рамића, до почетне тачке западне обилазнице чиме се затвара "саобраћајни прстен око града". Ова дионица је дужине 5,95 км и потребно ју је реконструисати.

Овим концептом ствара се могућност обилазног транзитног саобраћаја, без уласка у урбано подручје Бањалуке, чиме долази до знатног растерећења града; скраћења времена путовања, повећања брзине као и повећања безбједности учесника у саобраћају.

Обилазна путања омогућава укрштања са локалном мрежом и градским саобраћајницама, те осим транзитне има и функцију повезивања појединих насеља и међусобно и са урбаним дијелом града. Елементи пројектне геометрије су такви да омогуће брзине од 70 км/х, односно попречни профил је са коловозом од мин. двије саобраћајне траке укупне ширине 7,10 м – на правцу, увећано за потребне ширине и елементе у попречном профили који зависе од геометрије трасе, па се ради попречног профила и потребних испитивања и разраде трасе дефинише потребан коридор источне и западне обилазнице у ширини од 100 м (по 50 м обострано од осовине) у зонама гдје нема спроведбеног документа просторног уређења, а у зонама гдје постоје спроведбени документи у истима се дефинишу односи трасе обилазнице и ивичних садржаја у складу са параметрима урбанистичке регулације.

Постојећи регионални путеви се задржавају на постојећим трасама, осим измјештања пута Р405 из Карађорђевог улице и доградња регионалног пута Р405а.

Регионални пут Р405 се измјешта а траса новопланираног измјештеног пута почиње од споја улице Милутина Миланковића и Крајишких бригада ("Западни транзит"), даље преко насеља Дракулић и Мотике и у Бистрици се враћа на постојећу трасу регионалног пута. Дужина ове трасе је 12 км. Постојећа траса регионалног пута – Карађорђевог улица прелази у ранг примарне градске саобраћајнице и потребно је извршити реконструкцију и доградњу исте, у смислу проширења раскрсница, увођења пјешачких и бициклистичких стаза и других елемената како би се задовољили сви критеријуми потребни за примарну мрежу.

Планирани регионални пут Р405а је на траси постојећег локалног пута Стари Мајдан-Кола-Леденице – Крупа на Врбасу. Овај пут заједно са дионицом локалног пута Тисовац-Крмине Крупа омогућава директну саобраћајну везу општине Кнежево преко платоа Мањаче са општином Приједор.

Локални путеви првог реда повезују сва насеља са градским подручјем, а преко магистралних и регионалних путева са центром града и ширим окружењем, те се задржавају у постојећим трасама, али их је потребно проширити и модернизовати у складу са потребама и могућностима. Локални путеви првог реда који су предвиђени овим документом су Бронзани Мајдан – Кмењани – Вилуси – Павићи; веза овог пута са планираним регионалним путем Р405а; веза регионалног пута Р 411 и магистралног пута М 16 у Рекавицама (Горње Рекавице – Црква Рајковац – Доње Рекавице) и веза магистралног пута М 16 и локалног пута Бочац-Агино Село-Крмине у зони Гашића Врела.

Локални путеви другог и трећег реда и некатегорисани путеви повезују насеља међусобно без преклапања са примарном путном мрежом и не третирају се документацијом овог нивоа разраде, те се могу планирати, уколико се укаже потреба, документацијом нижег ранга.

Примарна мрежа саобраћајница на територији града се задржава, а планирано је њено проширење и доградња недостајућих елемената, чиме се остварује већи ниво услуге, односно боља проточност и већи капацитет саобраћаја у граду.

Г.V.1.2. Жељезнички саобраћај

У области жељезничке инфраструктуре планирана је реконструкција и модернизација постојеће магистралне пруге нормалног колосјека Приједор - Бања Лука – Добој и изградња пруге Бања Лука – Градишка (односно задржавање планираног триангла у Залужанима). Такође, овим документом је планирано рјешавање колизионих тачака пут-пруга, односно изградња денивелисаних пружних прелаза, гдје за то постоје технички и други разлози и услови, а обавезно на укрштању са примарном саобраћајном мрежом. На укрштању са локаном путном мрежом и улицама у граду, пружне прелазе потребно је урадити на прописаној удаљености и у складу са "Студијом третирања путних прелаза преко жељезничке пруге на подручју града Бањалуке", јун, 2007.

Постојеће путничке и теретне станице потребно је унаприједити према захтјевима корисника.

Како је просторним планом града Бањалука преузета траса жељезничке пруге Бањалука – Градишка за коју се дуги низ година штити простор - коридор дефинисан у спроведбеним урбанистичким документима важећим за то подручје, то се у текстуалном дијелу овог Плана прописује обавеза поштовања пружног и заштитног пружног појаса у складу са важећим Законом о жељезницама Републике Српске и у складу са важећим Законом о уређењу простора и грађењу.

Г.V.1.3. Терминали и јавни превоз

Терминали јавног превоза (главна аутобуска и жељезничка станица, терминал приградског превоза, аеродром), како се налазе уз главне саобраћајнице, те су лако доступне корисницима, планским рјешењем се задржавају на постојећим локацијама, али их је потребно реконструисати у складу са савременим захтјевима корисника.

Претходном просторно планском документацијом дефинисан је простор је изградњу робно-транспортног центра, који се и овим документом задржава на планској локацији поред главне жељезничке станице, при чему се морају задовољити сви савремени захтјеви. У оквиру робно-транспортног центра потребно је обезбиједити функционалан простор за утовар, истовар, претовар, складиштење, дистрибуцију робе; савремене приступне путеве, паркиралишта и др. Осим главног робно-транспортног центра, на територији града потребно је, у складу са потребама, отворити и нове робне терминале мањег обима.

Друмски саобраћај

У постојећем стању, остварена је добра покривеност градског подручја са линијама јавног градског и приградског саобраћаја, као и добра повезаност града са другим општинама. Квалитет саобраћајне повезаности на територији града Бања Луке, оствариће се планираним мјерама које се односе на проширење саобраћајница и обавезну изградњу издвојених ниша за аутобусе; увођење савремених информационих система, који би утицали на позитиван тренд развоја мреже линија, редова вожње и повећања нивоа услуге; затим давање приоритета возилима јавног превоза како би се омогућило ефикасно функционисање саобраћаја, што би у великој мјери повећало квалитет услуга превоза.

Жељезнички саобраћај

Жељезнички саобраћај је базиран на постојећој траси, а могућности побољшања јавног саобраћаја односи се на реконструкцију и модернизацију постојеће пруге и путничких станица, као и веће укључење жељезнице у јавни приградски превоз путника увођењем нових превозних средстава и новог реда вожње, чиме се постиже брз, ефикасан и квалитетан превоз путника овим видом саобраћаја. Унапређење жељезничког теретног саобраћаја је потребно остварити реконструкцијом и осавременавањем претоварних терминала.

Г.V.1.4. Бициклистички саобраћај

Бициклистички саобраћај у Бањалуци потребно је подићи на виши ново увођењем бицикла као превозног средства, као и у рекреативне и туристичке сврхе, како у урбаном, тако и у ванурбаним дијеловима града.

У урбаном дијелу, планиране су бициклистичке стазе у континуитету да повежу све градске цјелине, природна и културно-историјска добра града. Овакав концепт постиже се реконструкцијом оштећених бициклистичких стаза, изградњом нових у профилима саобраћајница, посебно издвојених стаза или комбинованих са другим елементима профила и као такве их је потребно прописно обиљежити. За потпун развој бициклизма у урбаном дијелу града, потребно је изградити просторе за паркирање и изнајмљивање бицикала, а посебно обратити пажњу на дијелове града, објекте и садржаје који привлаче велики број корисника.

Рекреативни бициклизам предвиђен је изградњом бициклистичких стаза у долини ријеке Врбас (од Карановца до Шушњара), као и долинама Швракаве, Сутурлије и Крупе, у складу са конфигурацијом терена.

Такође, предвиђене су бициклистичке стазе које повезују стазе уз Врбас са Бањ Брдом са једне стране и Крупом са друге стране ријеке; затим на платоу Мањаче, које ће се повезати са једне стране са Крупом на Врбасу, а са друге стране са градом. Како на овим подручјима, постоји низ изведених стаза, није потребна градња нових бициклистичких стаза, него је постојеће стазе потребно адекватно означити вертикалном сигнализацијом, а у сврху рекреативног и туристичког туризма.

Посебан акценат треба дати развоју бицикличног саобраћаја кроз израду спроведбених планова.

Г.V.2. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Г.V.2.1. Снабдијевање водом

Основна концепција снабдијевања водом досадашње планске документације базира се на проширењу постојећег регионалног водоводног система Бања Лука – Лакташи – Челинац. Овом документацијом планира се изградња изворишта Лијевче поље. Ово извориште је у свим досадашњим планским документима, од 1975. године, третирано као рјешење за алтернативно и двосмјерно снабдијевање Града водом. Планом развоја водоводног система Бањалуке, предвиђено је да се ово извориште размотри као друга етапа II фазе фабрике воде (капацитета 400l/s). Међутим, тренутно су планови Општине Челинац и Лакташи усмјерени ка изналажењу сопствених извора водоснабдијевања, па према томе није реално очекивати да се планирани систем водовода Града Бања Лука који има регионални карактер развија у том смјеру.

Прописане мјере заштите изворишта Новоселија у досадашњем периоду нису проведене. У протеклом периоду, дошло је до још веће деградације ријеке Врбас на читавом сливном подручју. У зонама санитарне заштите изворишта налазе се објекти које је потребно уклонити да би се задовољио потребан ниво очувања квалитета воде која се захвата у сврху водоснабдијевања Града. Рјешавање овог питања је примарни циљ у наредном планском периоду.

Хидрогеолошки склоп стијена је такав да омогућава акумулирање подземних вода које би се могле експлоатисати за потребе водоснабдијевања. Проведеним истраживањима дефинисана су подручја перспективна за даља хидрогеолошка истраживања. Резерве подземних вода као и квалитет биће потврђени након изведених детаљних истраживања.

У сврху смањења губитака у мрежи и рационалнијег управљања истом, потребно је извршити реконструкцију примарних и секундарних цјевовода. Поред тога, неопходно је вршити проширење мреже, као и изградњу нових резервоарских простора и пумпних станица. Поред тога, планира се формирање треће и четврте висинске зоне. Формирање треће висинске зоне водоснабдијевања је започето 2006. године, изградњом водоторња Дракулић и резервоара Пријаковци.

Према тренутном стању, око 84,5 % конзумног подручја снабдијева се у првој висинској зони, а око 15 % у другој зони. Трећа висинска зона је у фази формирања, те је број потрошача у овој зони незнатан. Исто се односи и на четврту зону.

Рјешавање квалитетног и организованог водоснабдијевања руралних дијелова територије града Бањалука је у току. Планирана је изградња неколико система којима ће се овај проблем ријешити.

Просторним планом Бањалуке до 2005. године планирана је изградња акумулације „Обровац“ на ријеци Гомјеници, у сврху водоснабдијевања, као и наводњавања и одбране од поплава. Просторним планом Републике Српске до 2015. године, ријека Гомјеница је предложена за стављање под заштиту у категорији „заштићени природни пејзаж“. Иако то није ограничавајућа категорија, овим Планом се не планира изградња ове акумулације у сврху водоснабдијевања, пошто ће се тај проблем ријешити изградњом система „Црно врело“. Међутим, оставља се могућност изградње мање акумулације или низа мањих акумулација, које би служиле за наводњавање околних пољопривредних површина.

Насеље Верићи се тренутно снабдијева водом са градског система, путем градског дистрибутивног цјевовода. У првом дијелу наредног планског периода, планира се изградња система Туњице (I, II и III висинска зона), након чега би се подручје Верића снабдијевало са овог система.

Изградња овог система намеће као приоритет у сврху квалитетног снабдијевања водом насеља Шарговац, Дракулић, Рамићи, Куљани, те ширење водоводног система према Поткозарју. Такође, планира се ширење водовода према Карановцу (гдје, поред дистрибутивне мреже, треба изградити одговарајући резервоарски простор - резервоар Карановац запремине 500 m³). Ширење насеља према „вишим зонама“ намеће потребу изградње резервоара треће висинске зоне: више зоне Старчевице, Шибова и Паприковца. На приложеној шеми водоводног система се даје диспозиција постојећих и планираних главних (примарних) цјевовода и резервоара (према плану дугорочног развоја регионалног водовода „Бањалука“ за период 2006 - 2020. године).

Усвојеним концептом снабдијевања сеоских (руралних) подручја на територији Града Бања Лука, предвиђено је да се ова цјелокупна територија покрије са 5 водоводних система:

- Градски водоводни систем са изворишта Новоселија: Осим урбаног градског подручја, снабдијевају се водом насеља Пријаковци, Мишин Хан, Поткозарје, Верићи, дио насеља Пискавица.
- Водоводни систем Бочац: Снабдијева се водом насеље Бочац
- Водоводни систем Гашића врела: Покрива насеља Крмине, Агино село, Љубачево, Крупа на Врбасу, Леденице, дио насеља Рекавице (треба да се изгради за насеље Рацуне), као и насеље Јаворани у општини Кнежево и насеље Мемичи у општини Челинац.
- Водоводни систем Бањица: Снабдијевају се насеља платоа Мањаче на територији Града Бања Лука (Вулини, Стричићи, Павићи, Кола, Конатари и Зеленци, Доња Кола, дио насеља Рекавице).
- Водоводни систем Црно врело: На територији Града Бања Лука снабдијеваће се насеља Суботица, Перван, Голеша, Борковићи, Бистрица, дио насеља Пискавица, Радосавска, Славићка, Мелина, Бронзани Мајдан, Кмећани, Обровац и Стратинска.

Водоводни системи који су предвиђени за снабдијевање цјелокупне територије руралног дијела Града Бања Лука су испројектовани са постројењима за третман воде за пиће и телеметријом.

Дугорочни циљеви унапређења водоснабдијевања у овим срединама су: осигурање непрекидног снабдијевања водом свих становника уз смањење губитака у систему, одржавање и унапређење

квалитета воде и увођење даљинског надзора и контроле управљања системима. Основне активности на путу до остварења ових циљева су:

- Санација и реконструкција постојеће водоводне мреже и објеката (наставак документовања мреже, прибављање техничке документације за извориште „Гашића врело“, санација резервоара у Г. Бистрици, прикључење водовода Жрвања на градски водовод и др.);
- Проширење резервоарског простора на Старчевици, доградња пумпе и формирање III висинске зоне водоснабдијевања у овом насељу;
- Изградња резервоарског простора за потребе водоснабдијевања насеља Весели Бријег (око 10.000 m³);
- Проширење резервоарског простора Кочићев Вијенац I (додатних 3.000 m³) и изградња новог резервоара Кочићев Вијенац II (10.000 m³);
- Проширење резервоарског простора Паприковац II (додатних 1.000 m³) и формирање III висинске зоне водоснабдијевања у овом насељу;
- Проширење резервоарског простора Граб и формирање III висинске зоне водоснабдијевања;
- Проширење водоводне мреже и формирање II, III и IV висинске зоне водоснабдијевања у насељима Чесма и Мађир. Планирана изградња резервоарског простора (за II зону 1.000m³, за III зону 500m³, за IV зону 500m³) и потребних пумпних станица, као и проширење постојеће и изградња нове мреже;
- Планирање, пројектовање и израда нових водоводних система (израда мастер плана водоснабдијевања руралног дијела Бање Луке, завршетак изградње система „Бањица“, пројектовање и изградња подсистема Рекавице, Доња Кола, Вулини и Кола, пројектовање и изградња подсистема Рацине у склопу регионалног водоводног система „Гашића Врело“, пројектовање и изградња подсистема Голеша, Бистрица, Пискавица, Борковићи и Бронзани Мајдан, у склопу регионалног система „Црно Врело“);
- Смањење губитака у водоводној мрежи;
- Успостављање зона санитарне заштите;
- Наставак третмана и сталне контроле квалитета воде (база података и праћење квалитета воде, пуштање у рад филет станица „Гашића врело“, „Бањица“ и „Црно врело“);
- Пројектовање и изградња телеметријских система (завршетак радова на системима „Гашића врело“, „Бањица“ и „Црно врело“);
- Увођење даљинског читавања потрошње;
- Увођење и имплементација геодетског информационог система – GIS.

Потребне количине воде:

У Просторном плану Бањалуке из 1986. године дата је специфична потрошња воде по становнику од 650l/st/dan (ова специфична потрошња укључује потрошњу становништва и потрошњу индустрије). Сматрамо да је ова вриједност била нереално висока, чак и у вријеме израде Просторног плана. У новије вријеме примјетне су тенденције смањења специфичне потрошње воде по становнику. Према европским нормама укупна специфична потрошња у развијеним градовима треба да буде у границама 320 до 400 l/st/dan (извор: Mutschmann i Stimmelmayer), од чега је око 140 l/st/dan потрошња у домаћинствима, а остатак је индустријска и комунална потрошња. Ове количине односе се на градове са развијеном комуналном инфраструктуром, добро расподијељеном потрошњом и малим губицима у водоводној мрежи. У наредној табели приказане су вриједности потрошње воде у Бањалуци за 2006. и 2011. годину.

Потрошња воде и губици у Бањалуци 2006. и 2011. године

Ред. бр.	ОПИС		2006	2011
		ј.м.	Кол.	Кол.
1	Производња воде	м3	28.314.046	28.931.041
1.1	Гравитациони систем	м3	644.504	478.661
1.2	Бунарски систем	м3	10.268.923	8.542.302
1.3	Фабрика воде	м3	17.400.619	19.910.078
2	Потрошња воде	м3	17.079.868	16.701.060
2.1	Грађани	м3	12.858.003	12.482.774
2.2	Привреда, установе и занатство	м3	3.620.499	2.193.600
2.3	Друге општине	м3	601.366	688.042
3	Необрачуната вода	м3	11.234.178	12.229.981
3.1	Губици	%	39.68	42.27
4	Број становника		180.500	205.000
	Специфична потрошња			
4.1	Грађани	l/st/dan	204.29	176.02
4.2	Привреда, установе и занатство	l/st/dan	54.95	29.32
4.3	Губици	l/st/dan	170.52	163.45

Према подацима из предузећа "Водовод" а.д. Бања Лука, специфична потрошња воде по становнику (заједно са губицима) за 2006. годину износила је око 430 l/st/dan, а за 2011. годину око 370 l/st/dan, што је у сагласности са европским вриједностима. Из табела се види да је удио губитака у укупној потрошњи изузетно велики (око 40%), док је индустријска потрошња воде по становнику мала.

Обзиром да су у току 2012. године отпочели радови на санацији водоводног система града Бањалуке, очекује се да ће се проценат губитака воде у планском периоду смањивати. У истом периоду планира се повећање потрошње воде за потребе индустријске производње, тако да се очекује да ће се укупна потрошња воде кретати у данашњим границама (од 350 до 450 l/st/dan).

Узимајући у обзир чињеницу да је испорука обрађене питке воде за индустријске потребе нерационална са становишта цијене коју потрошач мора да плати као и дугова који временом настају а који не ријетко падају на терет даваоца услуга, те чињенице да се у планском периоду овог документа предвиђа повећање потрошње воде за потребе индустријске производње, потребно је да се у будућности иде ка успостављању новог концепта коришћења питке воде. То значи да би се требало тежити ка томе да индустријски потрошачи своје потребе за технолошком водом подмире изналажењем других извора водоснабдијевања (сопствени захвати из водотока, бушење бунара и сл.)

Г.V.2.2. Канализација

Канализациони систем на територији Града треба да обезбиједи одводњу употребљених вода, уз заштиту водотока у складу са прописаном категоризацијом. Систем одводње треба да буде сепаратни, то јест да се посебно одводе оборинске воде у реципијент појединих хидролошких подручја, а фекалне и индустријске воде засебно, до главног колектора, односно на централни градски уређај за пречишћавање отпадних вода, са увођењем претходног пречишћавања индустријских отпадних вода.

Концепт одводње оборинских и фекалних вода, катастар загађивача и фазност изградње градског канализационог система обрађени су у „Генералном пројекту канализационог система града Бања Лука“, који је израђен 2011. године и усвојен као главни развојни документ за канализациону инфраструктуру града Бање Луке.

На територији руралног подручја града Бања Лука не постоје изграђени канализациони системи. У наредном планском периоду планира се изградња појединачних канализационих система за прикупљање отпадних вода, у већим насељеним мјестима (Поткозарје, Бронзани Мајдан, Кола). Све отпадне и индустријске воде једног оваквог система морају се одвести на постројење за пречишћавање, а тек након третмана могу се испустити у реципијент. Оборинске воде могу се испустити на околни терен, с обзиром да не постоје веће непропусне површине на којима би се задржавале велике количине воде.

Приоритет се даје изградњи постројења за пречишћавање системима који могу директно да угрозе изворе питке воде и водозахвате.

Потребно је размотрити могућности коришћења оборинских вода у функцији технолошке воде, воде за наводњавање, чишћење и све остале активности за које се тренутно користи вода из водоводних система.

Г.V.2.2.1. Канализација употребљених вода

Према Главном канализационом пројекту, усвојено рјешење за одводњу отпадних вода је Централизован канализациони систем.

- Централни систем који обухвата градско урбано подручје и има централно постројење за пречишћавање отпадних вода. Поред тога, саставни дио система чине и један главни градски колектор и 17 пумпних станица;
- Канализациони слив Чесма, који због конфигурације терена не може да се повеже са централним градским системом. Овај систем има сопствено постројење за пречишћавање отпадних вода.

Окосницу система чини главни фекални колектор који прикупља отпадне воде са читавог подручја ГУП Бања Лука и одводи их на постројење за пречишћавање отпадних вода ППОВ „Делибашино село“. На Постројењу се врши коначан третман отпадне воде и тако пречишћена вода се упушта у реципијент, ријеку Врбас. Предвиђен је такође сифонски пролаз испод ријеке Врбас са главном пумпном станицом на десној обали ријеке Врбас која уједно има функцију пумпне станице Постројења.

Г.V.2.2.2. Постројење за пречишћавање отпадних вода

Локација ППОВ „Делибашино село“ се налази на десној обали ријеке Врбас низводно од манастира „Траписти“. Укупна потребна површина локације је 10 ха, а расположива површина посматране локације је 11 ха. Локација се налази непосредно низводно од Бањалучке пиваре. Кота 100-годишње воде ријеке Врбас на профилу локације ППУВ износи 146.82 м.н.м, па је потребна кота локације 148.00 м.н.м. Локација Делибашино Село је једина расположива локација за изградњу централног градског постројења за пречишћавање употребљених вода, па је ову локацију потребно одмах резервисати за изградњу ППУВ.

Главним канализационим пројектом дата је фазност изградње фекалне канализације Града, као и програм улагања финансијских средстава. Изградња ће се вршити у 3 фазе. Према овим фазама, приоритет је изградња главног градског колектора до постројења за пречишћавање, затим изградња постројења, а након тога изградња осталих главних секундарних колектора и раздвајање мјешовитог канализационог система.

Г.V.2.2.3. Оборинска канализација

Према Главном канализационом пројекту дефинисани су стратешки циљеви развоја Града са становишта ове области.

Све оборинске воде са територије Града треба прикупити и одвести до реципијента, ријеке Врбас. На мјестима гдје су изражена већа загађења (паркинзи за теретна возила, платои бензинских пумпи, саобраћајнице са великим интензитетом саобраћаја и сл.) оборинске воде је неопходно „третирати“ на одговарајућим сепараторима, а прије прикључења на главне одводне колекторе. Степен пречишћавања отпадних вода условљен је захтијеваним квалитетом воде Врбаса. На подручју Града квалитет треба да задовољава III и II класу, а низводно од Града III класу квалитета.

Г.V.3. ЕНЕРГЕТИКА

Г.V.3.1. Електроенергетска инфраструктура

Електроенергетска инфраструктура на цјелокупном подручју просторног плана Бањалука треба да омогући оптимално рјешење за довољно, сигурно, квалитетно и економично снабдијевање електричном енергијом постојећих и планираних потрошача. При томе, неопходно је оцијенити „домете“ програма за рационалну употребу и повећање ефикасности коришћења енергије у свим секторима потрошње енергије, са освртом на заштиту животне средине. Развој електроенергетске преносне мреже мора да прати растуће потребе за електричном енергијом у Босни и Херцеговини - Републици Српској. Као основ за дугорочан план развоја користи се Елаборат – *Анализа постојећег стања и план развоја преносне мреже на подручју Града Бања Лука* (ЕЛЕКТРОПРЕНОС БИХ Оперативно подручје Бања Лука – април 2013. год.). Пораст вршне снаге на разматраном конзуму пратиће повећање инсталисане снаге и одговарајућа градња и реконструкција трафостаница напонског нивоа 110 kV, градња и реконструкција водова напонског нивоа 400 kV и 110 kV, као и изградња и реконструкција дистрибутивне мреже.

На бази процјене раста вршног оптерећења по трафостаницама лоцираним у обухвату просторног плана Града потребно је планирати следеће:

- изградња ТС Бања Лука 9 – изградња објекта је предвиђена за изградњу у Плану инвестиција Електропреноса БиХ и има статус инвестиције у току. Имовинско – правни односи су дјелимично ријешени, а проблем представља њихово рјешавање за прикључни далековод. Као посљедица изградње ТС Бања Лука 9 доћи ће до растерећења трансформаторских станица Бања Лука 1, 2 и 3 и укидања далековода 35 kV Ситари или његовог преласка у погон под напоном 20 kV;
- замјена трансформатора 20 MVA у ТС Бања Лука 3 трансформатором снаге 40 MVA
- Неопходна изградња ТС 110/20/10 kV Бања Лука 10 инсталисане снаге 2x40 MVA на локалитету у близини центра Града са прикључним кабловским водовима називног напона 110 kV из ТС Бања Лука 1 и ТС Бања Лука 2. У графичком прилогу је одређена локација објекта који је означен као БАЊАЛУКА 10А – I фаза са оријентационо датим кабловским трасама, док је за постплански период резервисана површина за још једну трафостаницу (на графичком прилогу означено као БАЊАЛУКА 10Б – постплански период);
У урбаним срединама потребно је планирати тзв. GIS постројења (GasInsulatedSwitchgear - Гасом изолована постројења). Због своје компактности и флексибилности GIS постројења се

могу налазити у централним зонама Града и њиховом употребом се штеди простор и обезбјеђује једноставно одржавање. Оваква постројења су „визуелно неупадљива“ у простору, могу се интегрисати у већ постојеће објекте, мањих су димензија и мање осјетљивости на аерозагађења у односу на класична постројења (објекте). Поред наведеног, њихова најзначајнија предност је та да се лоцирањем (GIS постројења) у близини центра потрошње губици електричне енергије и оперативни трошкови смањују. Једно од могућих техничких рјешења је да се оваква постројења изводе као постројења која су у потпуности смјештена у објекат површине основе 10x32m и висине 17 m. Такође, објекти у којима смјештена GIS постројења, могу се визуелно обликовати и прилагођавати околном простору. Сви елементи GIS постројења морају бити урађени у складу са сљедећим законима и правилницима:

- Законом о заштити од нејонизујућих зрачења (Службени гласник РС број 02/05);
 - Законом о заштити од пожара (Службени гласник РС број 71/2012);
 - Закон о заштити животне средине (Службени гласник РС број 71/2012);
 - Правилник о заштити од електромагнетских поља до 300GHz (Службени гласник РС број 112/05);
 - Правилник о дозвољеним границама звука и шума (Службени лист СР БиХ број 46/89);
 - Правилник о техничким нормативима за заштиту електроенергетских постројења и уређаја од пожара (Службени гласник РС број 42/13);
 - Правилник о техничким нормативима за израду техничке документације којом морају бити снабђевени системи, опрема и уређаји за откривање пожара и алармирање (Службени гласник РС број 42/13);
 - Правилник о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређене платое за ватрогасна возила у близини објеката код којих је повећан ризик од пожара (Службени гласник РС број 39/13);
 - Правилном 37/2008 о ограничавању емисија електромагнетног зрачења (Службени гласник БиХ број 80/08).
- изградња ТС Бања Лука 11, ТС Бања Лука 12 и ТС Бања Лука 13 са прикључним водоводима.

Постоји могућност да се, услед дужине планског периода, појави "нова потрошња" чија је величина, карактер и локација у овом тренутку непознаница те се дефинисање локација и изградња нових трафостаница мора спровести у складу са важећом регулативом у тренутку јављања потребе за новим трафостаницама, односно електроенергетским објектима.

Потребно је планирати слиједеће активности на 400 kV преносној мрежи:

- изградња далековода 400 kV Бања Лука 6 - Лика (Хрватска). Изградњом наведеног далековода биће омогућено двострано напајање ТС Бања Лука 6 из мреже 400 kV што ће резултирати повећању сигурности напајања подручја обухваћеног просторним планом и шире;
- планирати (оставити могућност) изградње додатних 400 kV водова у зависности од помјерања центара потрошње и у зависности од дефинитивне локације и инсталисане снаге ТЕ-ТО на гас, за коју ће се примијенити техничко рјешење прикључка које ће бити изабрано у складу са *Правилником о прикључку ("Службени гласник БиХ" број 95/08, 79/10 и 60/12)*.

Код водова 110 kV потребно је планирати сљедеће:

- изградња далековода 110 kV Бања Лука 5 - ХЕ Бочац. Изградњом наведеног далековода смањиће се губици у преносној мрежи, побољшати поузданост напајања града као и обезбиједити двострано напајање ТС Бања Лука 5, уз укидање "круте тачке" на далеководу 110 kV ХЕ Бочац – Бања Лука 1. Траса далековода је планирана паралелно са трасом постојећег далековода 2x110 kV ХЕ Бочац - Бања Лука 1;
- након изградње ТС Бања Лука 10 потребно је предвидјети изградњу кабловског вода 110 kV Бања Лука 3 - Бања Лука 10;

- изградња далековаода 2x110 kV од ТС Бања Лука 6 према ТС Бања Лука 3 и планираној ТС Бања Лука 11;
- изградњом ТС Бања Лука 11 потребно је планирати замјену постојећих надземних прикључних водова за ТС Бања Лука 3 као и изградњу кабловских водова 110 kV за прикључак ТС Бања Лука 11;
- изградњу прикључних далековаода 110 kV за ТС Бања Лука 12;
- изградњу прикључних далековаода 110 kV за ТС Бања Лука 13;
- изградњу надземног/кабловског 110 kV далековаода од ТС Бања Лука 6 до ТС Бања Лука 8;
- Просторним планом Републике Српске и Планом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године предвиђена је изградња ТЕ - ТО Бања Лука, инсталисане снаге 150 MW, на локацији бивше енергетике Инцел. Планом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године дефинисан је прикључак ТЕ-ТО Бања Лука на наведеној локацији путем сљедећих кабловских водова 110 kV:
 - ТЕ - ТО Бања Лука - ТС Бања Лука 7, са ДВ 110 kV пољем вањске изведбе у ТС Бања Лука 7;
 - ТЕ - ТО Бања Лука - ТС Бања Лука 2, са ДВ 110 kV пољем вањске изведбе у ТС Бања Лука 2;
 - ТЕ - ТО Бања Лука - ТС Бања Лука 10, са ДВ 110 kV пољем унутрашње (ГИС) изведбе у ТС Бања Лука 10;

Додатним анализама је утврђено да би се изградњом још једног далековаода: ТЕ - ТО Бања Лука - ТС Бања Лука 1, са ДВ 110 kV пољем вањске изведбе у ТС Бања Лука 1, омогућио прикључак ТЕ-ТО Бања Лука на локацији ИНЦЕЛ-а снаге до 250 MW. Разматрана локација омогућава изградњу ТЕ - ТО са аспекта коришћења постојеће инфраструктуре. Трасе наведених 110 kV кабловских водова и далековаода дефинисане су већ у коридорима на графичким прилозима. Начин прикључења ТЕ - ТО на разматраној локацији подразумијева примјену критеријума n-1, као и могућност пласмана произведене електричне енергије путем чворишта Бања Лука 6. Приликом коначног дефинисања прикључка ТЕ-ТО Бања Лука, сви елементи прикључења морају бити урађени у складу са *Правилником о прикључку ("Службени гласник БиХ" број 95/08, 79/10 и 60/12)* где је прописана процедура за прикључак нових објеката, произвођача или купаца на преносну мрежу напонског нивоа 400, 220 и 110kV, прикључак објеката на средњенапонски ниво 35, 20, 10 и 6kV у трафостаницама 110/x kV Електропреноса, као и за постојеће објекте у случају повећања инсталисане снаге, доградње или реконструкције објекта. Такође, приликом избора трасе кабловских водова 110 kV и далековаода поштовати Закон о жељезницама Републике Српске (*Службени гласник РС број 59/08*);

- прикључак других нових корисника преносне мреже, чије прикључење није обрађено у овом поглављу, а захтјеви за прикључење на преносну мрежу се могу појавити у току трајања планског периода такође предвидјети у складу са *Правилником о прикључку ("Службени гласник БиХ" број 95/08, 79/10 и 60/12)*;
- планирати реконструкцију сљедећих 110 kV далековаода:
 - Бања Лука 1 - Бања Лука 6/I;
 - Бања Лука 1 - Бања Лука 6/II;
 - ХЕ Бочац - Бања Лука 1;
 - Бања Лука 6 - Приједор 2;
 - Бања Лука 6 - Сисак.

За приближавање напојних дистрибутивних трафостаница, те средњенапонске мреже потрошачима на поменутом подручју потребно је планирати:

- новоизградњу средњенапонских водова 20 kV ;
- реконструкцију градске (углавном кабловске) мреже потребне ради преузимања функције каблова недовољног капацитета, обезбјеђења сигурног напајања дистрибутивних трафостаница на градским подручјима и равномјерног оптерећења трансформације 110/X kV која напаја дистрибутивну мрежу. Ови планови углавном подразумевају полагање нових 20 kV каблова којима се значајни дијелови мреже преводе на рад под напоном 20 kV.
- Изградња и реконструкција ванградске мреже ради задовољења техничких критеријума (напонске прилике, сигурност напојне трансформације). Поменуте радње се односе на прелазак високооптерећених водова 10 kV на рад под напоном 20 kV, који је обично економски оправдан на рачун смањења губитака.
- смањење губитака у електроенергетским дистрибутивним мрежама;
- реконструкцију и модернизацију постојећих трафостаница, као и евентуалну изградњу одређеног броја нових трафостаница 20/04 kV у зависности од потреба за електричном енергијом, при чему позиције дистрибутивних трафостаница треба дефинисати у складу са центрима потрошње електричне енергије и уз то треба водити рачуна да буде омогућен лак приступ за одржавање и прикључак потрошача. Потребно је планирање увезивања истих у систем даљинског надзора и управљања (SCADA систем);
- Изградња кабловске канализације дуж стратешких праваца биће дефинисана кроз развојне планове надлежне електродистрибуције.
- Дописом број 5127 од 26.11.2013. достављено је „Мишљење на Нацрт Просторног плана града Бањалука“ - ЗП „ЕЛЕКТРОКРАЈИНА“ а.д. Бањалука којим је наведено: „У Граду Бањалука (као и у осталим градовима у региону) СН кабловска мрежа има структурне слабости (требала би бити сачињена од директних међуспојних водова и петљи, а реконструисати дијелове са вишеструким петљама и избјежавати радијална напајања трафостаница). Поред овога највећи дио кабловске мреже чине 10 kV каблови са уљном и папирном изолацијом старији од 30 година. Због горе наведеног би требало да реконструкција и развој СН кабловске мреже у Граду Бањалуци постану развојни приоритет, са свеобухватним приступом - прво би требало поправити структуру мреже, па онда ићи на замјене осталих каблова.“

Хидроенергетска постројења на подручју слива Врбаса планом су прецизирана на следећим локацијама:

Локација	Инсталисана снага (MW)
Делибашино село	2x2,05
Врбања I	2,5
Врбања II	1,7
Врбања III	1,2
Бочац 2	10
Укупно:	19,5

Планом се оставља могућност изградње и додатних хидроелектрана на подручју слива Врбаса на простору Бањалуке, ако се таква обавеза пропише документима вишег реда чије је новелирање у току, уз уважавање укупног утицаја хидроенергетских постројења на простор и интегралног планирања и усаглашавања свих просторних аспеката.

Влада Републике Српске је додијелила концесије за изградњу ХЕ Делибашино село на ријеци Врбас, као и МХЕ Врбања I на ријеци Врбањи. Такође је донијето рјешење о додјели концесије за реализацију ХЕ Бочац 2 на ријеци Врбас (до тренутка финализирања просторног плана уговор о

концесији није потписан). Објекат ХЕ Делибашино село стављен је под заштиту Завода за заштиту културно-историјског наслеђа. Прикључење поменуте хидроелектране као и хидроелектрана на ријеци Врбањи (Врбања I, Врбања II и Врбања III) извести на средњем напону. ХЕ Бочац 2 ће се градити на брани компензационог резервоара ХЕ Бочац, инсталисане снаге 10 MW, а прикључак ријешити са већ постојеће ХЕ Бочац.

Електроенергетска инфраструктура, полазећи од планских показатеља и постојећег стања, својим техничким рјешењима треба да уважи следеће:

- 1) квалитет испоручене електричне енергије;
- 2) поузданост (сигурност) и расположивост;
- 3) економичност.

Поред тога, мора да испуни и следеће захтјеве:

- 1) заштита животне средине;
- 2) једноставност;
- 3) флексибилност, прилагодљивост;
- 4) управљивост;
- 5) компатибилност са постојећом електродистрибутивном мрежом.

Изградња планиране мреже и објекта електроенергетске инфраструктуре реализује се према следећим правилима и условима:

- сви радови на објектима електроенергетске инфраструктуре морају бити у складу са домаћим стандардима, важећим техничким и другим прописима и условима надлежних електродистрибутивних предузећа и изводиће се сагласно условима остале инфраструктуре и правилима Просторног плана,
- у насељима, дуж саобраћајница и пјешачких зона изградити квалитетну вањску расвјету по важећим прописима; избор стубова јавне расвјете и извора свјетлости ускладити са захтјевима пејзажне архитектуре.

Г.V.3.2. Термоенергетска инфраструктура

Г.V.3.2.1. Даљинско гријање

Основни извор топлотне енергије за загријавање просторија у ужем урбаном подручју Града треба остати систем даљинског гријања из градске Топлане. Основни разлози су: изграђена инфраструктура, боље искоришћење горива у односу на алтернативу са много малих ложишта и једноставнија контрола димних гасова и њиховог утицаја на околину. Систем даљинског гријања у Бањалуци има и недостатака које би требало у што краћем времену отклонити а највећи су: дотрајалост цјевоводне мреже, скупо гориво (тешко лож уље - мазут), велики садржај сумпора у гориву који проузрокује загађење ваздуха, воде и земље, недостатак мјерења утроска енергије по потрошачу, неизбалансирана цјевоводна мрежа, те застарјелост мјерне и регулационе опреме у котловници и у топлотним станицама која доводи до лошег вођења система. Због често ниске температуре у становима, лоше укупне економске ситуације и других разлога наплата од потрошача је релативно лоша. Капацитет котловских јединица у топлани је недовољан за прикључење већег броја нових корисника.

Отклањање неких од ових недостатака је започело санацијом дијела цјевоводне мреже, те је замијењен најстарији дио мреже кроз насеље Борик. Да би овај систем могао радити у економским условима битно је све цјевоводе који губе воду замијенити предизолованим цијевима са пратећом арматуром а котлове реконструисати за другу врсту горива, умјесто мазута који има високу цијену.

У контексту унапређења система топлификације града неопходно је изградити још најмање двије градске топлане на повољним локацијама, по једну у сјеверном и јужном дијелу града у односу на центар, како би се могла ширити цијевна мрежа и вршити прикључивање нових корисника. Приједлози локација дефинисани су на графичким прилозима. Прецизније локације и капацитети се могу одредити након израде посебне студије, узимајући у обзир могуће врсте енергената као и друге економске и просторне аспекте. У том смислу ако се документацијом нижег реда дефинишу повољније

алтернативне локације, а које се уклапају у укупну концепцију уређења простора, неће се сматрати да су у супротности са просторним планом.

Умјесто једне или обје наведене топлане могућа је изградње термоелектране-топлане (ТЕ-ТО) на природни гас, а као дио плана изградње двије термоелектране у Републици Српској. Изградњом једног оваквог когенерацијског постројења обезбиједила би се релативно јефтина топлотна енергија за потребе загријавања просторија и потрошне топле воде (ПТВ). Загријавањем ПТВ из система даљинског гријања значајно би се умањила потрошња електричне енергије за ову намјену. ТЕ-ТО на гас има и знатно мањи утицај на околину пошто се при сагоријевању гаса у димним гасовима не појављују сумпорни оксиди, шљака и пепео. Предвиђени капацитет ТЕ-ТО је 450 MW електричне снаге и 250 MW топлотне снаге, што може бити и мање и више, а одговарајуће студије ће показати које ће снаге најбоље задовољити техничке и економске параметре.

Уколико би се у току израде идејног рјешења или идејног пројекта показало да топлотна искористива снага за даљинско гријање из ТЕ-ТО није довољна за потребе Града било би потребно реконструисати Топлану и оставити је за вршно постројење за рад при ниским температурама.

Почетком осамдесетих година прошлог вијека разматрана је изградња термоелектране-топлане на угаљ при чему су анализиране три локације и то у Дебелацима, Врбањи и у кругу тадашње фабрике ИНЦЕЛ. Од изградње ове термоелектране се одустало али су локације размотрене за актуелну изградњу термоелектране на гас. Локације у Дебелацима и Врбањи су у међувремену већим дијелом заузете ширењем насеља. Локација на простору предузећа "Енергетика" а.д. у кругу бивше фабрике ИНЦЕЛ се често помиње као прихватљива за предметну намјену, нарочито с обзиром на близину постојеће топлане и пратеће инфраструктуре, те постојећу инфраструктуру водозавода. Ипак до коначног одређивања неопходно је размотрити и бројне друге аспекте, међу којима су и просторни, противпожарни, противексплозивни, климатски и други аспекти. Избору локације за изградњу ТЕ-ТО неопходно претходи израда одговарајућих студија и све у складу са Просторним планом Републике Српске, Студијом економске оправданости изградње енергетских капацитета на подручју РС и Студије економске оправданости изградње и експлоатације крака гасовода „Јужни ток“ кроз РС.

Као могућа локација намеће се и простор уз планирани технолошки бизнис парк у насељу Рамићи, односно уз планирано постројење и складиште течног нафтног гаса (ТНГ). Наиме, у студији економске оправданости за изградњу система за аутономно снабдијевање ТНГ на територији Града Бањалука¹, предвиђена је локација постројења и складишта ТНГ у Рамићима. На истој локацији предвиђено је постављање главне мјерно регулационе станице природног гаса за Град Бањалуку. Планирана траса магистралног гасовода предвиђена Просторним планом Републике Српске пролази у непосредној близини. Предност ове локације је и близина далеководне мреже (400KV) и трафостанице високог напона (ТС Бањалука б). Дужина трасе цјевовода за довод вреле воде од локације у Рамићима до постојеће цјевоводне мреже даљинског гријања, односно до постојеће локације Топлане била би око 10 километара.

Као и у случају нових топлана на графичким прилозима представљене су двије могуће локације за изградњу ТЕ-ТО, дефинисане на основу расположивих података. Прецизније локације и капацитети одредиће се након израде неопходних студија и друге пратеће документације, односно након дефинисања минимално потребног обима техничких улазних података. У том смислу локација која се буде одредила документацијом нижег реда, а које се уклапа у укупну концепцију уређења простора, неће се сматрати да је у супротности са просторним планом.

Г.V.3.2.2. Локално гријање

Сви објекти породичног становања и сви објекти који нису спојени на систем даљинског гријања или немају могућност спајања до даљњег, користиће топлотну енергију за загријавање просторија из

¹Студија економске оправданости за додјелу концесије за изградњу система за аутономно снабдијевање течним нафтным гасом/тн-ом на територији града Бања Лука, израђена у "ПРОЈЕКТ" а.д. Бањалука 2012. године.

котловница за централно гријање, котлова за етажно гријање или локалним изворима топлоте по просторијама (пећи за ложење, гријалице итд).

Као и до сада најчешће ће се користити дрво, а затим лож уље и електрична енергија. Дрво, поред цијепаног облика, све више ће се користити у облику пелета и сјечке у котловницама за централно гријање. Дрво као енергент је повољан и са становишта чувања околине. Наиме при сагоријевању дрвета ослобођени угљикови оксиди се поново вежу у биљке из којих су и настали при сагоријевању тако да имају занемарив утицај на ефект стаклене баште. Количина пепела и шљаке је занемариво мала и креће се испод 1% утрошене масе при сагоријевању. Дрво је такођер домаћи и обновљив енергент.

За локално и централно гријање, у почетном дијелу планског периода, се очекује највише коришћење дрвета као енергента и то најчешће као цијепано дрво. Повећањем производње пелета и појефтинјења котлова за централно и етажно гријање који користе пелет и сјечку потрошња дрвета у овом облику ће се све више користити уз смањење цијепаног дрвета.

Због очекиване изградње цјевоводне мреже за дистрибуцију и цјевоводне мреже за расподјелу природног гаса, након гасификације Града, очекује се смањење потрошње других фосилних горива и електричне енергије за производњу топлотне енергије, док се очекује и даље коришћење дрвета и друге био масе у котловницама за централно и етажно гријање.

Г.V.3.2.3. Гасификација

У области термоенергетике потребно је истаћи планирану гасификацију територије града Бањалука. До изградње магистралног гасовода природног гаса и прикључења Бањалуке на исти. гасификација Града је предвиђена системом за аутономно снабдијевање течним нафтним гасом. Овај пројект је у корелацији са пројектом прикључења Републике Српске на гасовод „Јужни ток“ на тај начин што ће потрошачи ТНГ у Бањалуци бити и потрошачи природног гаса након почетка испоруке природног гаса из гасовода „Јужни ток“. Залихе ТНГ или ТППГ (течног природног гаса) у резервоарима ће покривати евентуална вршна оптерећења или краће прекиде испоруке природног гаса магистралним гасоводом.

Студијом за аутономно снабдијевање течним нафтним гасом је предвиђена гасификација урбаног подручја са складиштем капацитета 3000 m³ (2x1500 m³) и компресорским системом те пратећим објектима и опремом на локацији у Рамићима. На овој локацији предвиђена је и главна мјерно регулациона станица (ГМРС) за прикључење Бањалуке на природни гас.

Због једноставне расподјеле и вишенамјенског коришћења у домаћинствима (кухање, гријање потрошне топле воде - ПТВ, гријање просторија) те коришћења у привреди овај енергент би могао у другом дијелу планског периода имати значајан удио у укупној потрошњи енергије. Наравно да ће његова потрошња овисити и о цијени гаса и цијени опреме и инсталације за коришћење гаса у домаћинствима, институцијама и привреди.

Довођењем природног гаса у Град и увођењем истог у потрошњу у домаћинствима значајно би умањило потрошњу електричне енергије нарочито за загријавање ПТВ. На потрошњу гаса ће, поред цијене истог, утицати и цијена опреме, инсталација и таксе за прикључење потрошача.

При пројектовању цјевоводне мреже средњег притиска гаса за потребе Града може се указати потреба за постављање посебног цјевовода за евентуалну локацију ТЕ-ТО на локацији бесцаринске зоне (бивши локалитет ИНЦЕЛ). Иста се може пројектовати од ГМРС до ТЕ-ТО трасом између пруге и ријеке Врбас или другом повољном трасом која испуни све законске услове.

Г.V.3.3. Обновљиви извори енергије

Обновљиви извори енергије су извори енергије који су сачувани у природи и обнављају се у цијелости или дјелимично, као што су енергија водотокова, вјетра, био-маса, био-гаса, гаса из постројења за обраду комуналног отпада, пољопривредног гаса, депонијског гаса, геотермална, неакумулисана соларна енергија и друго.

Коришћењем обновљивих извора енергије и ефикасном когенерацијом обезбјеђује се смањење употребе фосилних горива и негативних утицаја на животну средину, као и ефикасно коришћење енергије, подстиче се развој нових технологија, разноликост извора енергије и повећава сигурност снабдијевања, те дугорочно смањује зависност од увоза енергије.

Г.У.3.3.1. Обновљиви извори топлотне енергије

Од обновљивих извора топлотне енергије на располагању Граду Бањалука су сунчева енергија, био маса, енергија топле подземне воде - геотермална енергија и енергија земље, воде и ваздуха која се у одређеној мјери већ користи помоћу топлотних пумпи за гријање и хлађење просторија.

Стимулисањем уградње колектора за коришћење сунчеве енергије за загријавање потрошне топле воде у приватним стамбеним објектима значајно би се умањила потрошња електричне енергије. Ови колектори би се могли уградити на све породичне куће у урбаном и ванурбаном подручју, а то би значајно умањило потрошњу електричне енергије за загријавање потрошне топле воде. Ови колектори би се могли уградити на све породичне куће у урбаном и ванурбаном подручју, а то би значајно умањило потрошњу електричне енергије за загријавање потрошне топле воде. Дио ове енергије могао би се искористити за загријавање просторија у комбинацији са другим изворима енергије кориштених у котловницама. Због релативно високе инвестиционе вриједности потребна је финансијска стимулација у облику смањења пореза, царина и других трошкова за ову врсту опреме као и одобравање повољних кредитних средстава. Ова улагања би се вишеструко вратила у облику смањења потрошње свих врста горива (фосилних и биомасе - углавном дрво) кориштених непосредно или посредно (у приватним котловницама или топланама), а смањила би се емисије чврстих и гасовитих материја у околину чиме се чува природа од загађења. Посебна особина ове енергије је што не производи ни једну врсту гасова који би дјеловали на околину.

Често се заговара коришћење геотермалне енергије као енергије топле подземне воде. Коришћење ове енергије узрокује низ проблема као скупе бушотине, издвајање каменца из воде који се таложи у измјењивачима топлоте или цијевима топлотних пумпи. Сваки систем захтијева изворни и увијек бунар, то јест двије бушотине. Ова енергија је повољна у оним мјестима гдје је релативно плитка у земљи или извире на површину као у Српским Топлицама, Слатини и слично.

Други вид коришћења енергије земље је помоћу топлотних пумпи које користе енергију земље. Могуће је коришћење полагањем цијеви испод површине земље на дубину око 80 центиметара хоризонтално или у дубоке бушотине вертикално. Први начин је могуће изводити на мјестима гдје има довољно слободне површине земље која се може покрити подземним цијевима. Други начин не захтијева заузимање површине, али захтијева бушења дубоких бушотина преко 100 метара. Оба начина коришћења енергије земље захтијевају скупе земљане радове. Други проблем је што топлотне пумпе захтијевају, углавном, електричну енергију за погон. Предност обезбјеђења топлотне енергије за загријавање просторија топлотним пумпама је што троши мање електричне енергије од класичних електрогријалица за исту количину топлотне енергије, односно исти загријавани простор. Помоћу топлотних пумпи се може користити и енергија површинских вода, бунара и ваздуха. Коришћење енергије ваздуха тренутно је најраспрострањенији вид коришћења обновљивих извора енергије за гријање и хлађење просторија.

Због свега реченог потребно је у времену трајања овог плана развијати коришћење топлотне енергије сунца помоћу топлотних колектора, котловнице које ће користити био масу (дрво и дрвни отпад и друге приступачне на овом подручју), те евентуално изградити термоелектрану-топлану на гас као когенерацијски погон за производњу електричне и топлотне енергије.

На подручју Града постоји значајна површина покривена шумама и другим дрвећем (воћњаци, украсно дрвеће и слично) са око 113.550 m³ сјече годишње. Дио ове сјече углавном остаје у природи и труне, а дио заврши на депонијама отпада или се спаљује (подрезивање дрвећа Градских двореда и подрезивање воћа). Дио сјече дрвне масе у износу од око 60.700 m³/години може се искористити као извор топлотне енергије у котловницама стамбених и пословних објеката за ложење у котловима централног гријања или пећима. Из ове дрвне масе могуће је добити око 159 GWh/година топлотне енергије. Ова био маса се може искористити непосредно ложењем или искористити за производњу пелета се заједно са отпадом у индустријској преради дрвета. Котлови за ложење пелета све се више

користе у котловницама због аутоматизованог начина ложења у односу на класично ложење дрвета. Искоришћење дрвне масе производњом пелета смањује се укупни дио отпада коришћењем и оног дијела који се иначе не би искористио за ложење као ситније грање, пиљевина, сјечка и слично.

Г.V.3.3.2. Обновљиви извори електричне енергије

У посљедњих неколико година дошло је до повећаног занимања за производњу електричне енергије из обновљивих извора енергије (смањење емисије CO₂, програми енергетске ефикасности или рационалног коришћења енергије, дерегулација, захтјеви за самоодрживости националних енергетских система...). Утицај на животну средину један је од значајних фактора у разматрању прикључења нових производних објеката на мрежу. Стварају се програми искориштавања обновљивих извора који укључују вјетроелектране, хидроелектране, сунчева енергија (фотонапонски систем за производњу електричне енергије), енергију из отпада те из биомасе, биогаса. Посебан положај обновљивих извора енергије дефинисан је *Законом о обновљивим изворима енергије и ефикасној когенерацији (Службени гласник РС број 39/13)*. Овим законом уређено је планирање и подстицање производње и потрошње енергије из обновљивих извора и у ефикасној когенерацији, технологије за коришћење обновљивих извора енергије, мјере подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и у ефикасној когенерацији и друга питања значајна за ову област. Влада Републике Српске доноси Акциони план Републике Српске за коришћење обновљивих извора енергије, као и да се коришћење обновљивих извора енергије остварују циљеви Републике Српске у области енергетике утврђени *Стратегијом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године* и међународних споразума.

Вјетроелектране

Од свих извора енергије, употреба енергије вјетра данас има једну од највећих стопа раста. Као и остали извори енергије, и енергија вјетра суочава се с различитим изазовима. Као добре стране искориштавања енергије вјетра истичу се висока поузданост рада постројења, нема трошкова за гориво и нема загађивања околине. Лоше стране су високи трошкови изградње и промјењивост брзине вјетра (не може се гарантовати испоручивање енергије обзиром да турбине вјетроелектрана генеришу енергију само када пуше вјетар). Осим ових наведених недостатака треба поменути и сегмент заштите животне средине у виду евентуалне опасности за птице, визуелно нарушавање околине, ротирајуће лопатице турбине изазивају буку. Планом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године на територија Града Бањалука не постоје подаци о локацијама за изградњу вјетроелектрана. Због проблема везаних за регулацију рада система, интеграција већих вјетропаркова у ЕЕС, БиХ је у периоду до 2023. године лимитирана на инсталисану снагу од 350 MW, од чега 110 MW на подручју РС. Од 110 MW на подручју РС 51 MW је вјетроелектрана Трусина, док је преостали капацитет одлуком Владе РС додијељен Електропривреди РС која треба да прецизира локацију. Од потенцијалних локација за вјетроелектране, које испитује ЕРС ни једна није на подручју Града Бања Лука. За домаћинства врло су интересантне мале вјетроелектране снаге до неколико десетина kW. Оне се могу користити као додатни извор енергије. Сходно претходној констатацији и освртом на то да је Центар за развој и унапређење села радио истраживања могућности коришћења снаге вјетра за производњу електричне енергије на подручју Мањаче постоји могућност изградње вјетроелектрана. На поменутом простору постоји изграђена средњенапонска мрежа која би омогућила везивање вјетроелектрана у средњенапонску мрежу. Ради тога средњенапонска електроенергетска мрежа мора бити модернизована како би вјетар у будућности могао постати значајнији извор енергије.

Енергија воде (хидроенергија)

Енергија воде (хидроенергија) је најзначајнији обновљиви извор енергије, а уједно и једини који је економски конкурентан фосилним горивима и нуклеарној енергији. Основне предности су да нема загађења воде, ваздуха и земље, ниски производни трошкови енергије и велика погонска поузданост. Поред набројаних предности постоје и недостаци а то су: високи инвестициони трошкови, зависност о климатским (хидролошким) условима, утицај на животну средину и екосастав. Искористиви хидроенергетски потенцијал слива на подручју Републике Српске износи 1895 GWh или 59,2 % од

укупног искористивог хидроенергетског потенцијала слива ријеке Врбас. У до сада изграђеном хидроенергетском објекту - хидроелектрани Бочац, инсталисане снаге 110 MW, користи се само 307 GWh или 16,2% потенцијала.

Геотермална енергија

Геотермална енергија има бројне предности пред традиционалним изворима енергије базираним на фосилним горивима. Највећа предност геотермалне енергије је то што је чиста и сигурна за околину. Електрична енергија из геотермалних извора може се производити 24 сата на дан. Геотермалне електране имају врло ниске трошкове производње. Захтијевају само енергију за покретање водених пумпи, а ту енергију производи електрана сама за себе. Недостатак исте су скупе бушотине. Ова енергија је повољна у оним мјестима гдје је релативно плитка у земљи или извире на површину као у Српским Топлицама, Слатини и сл.

Сунчева енергија (фотонапонски систем за производњу електричне енергије)

Примјена сунчеве енергије на простору Бањалуке планира се у два смјера - у једном се енергија сунчевих зрака претвара у топлоту, а у другом се сунчева енергија претвара у електричну енергију. Добивање електричне енергије помоћу соларних фотонапонских система је најскупље, иако се у ближој будућности због развоја технологије очекује смањење трошкова. Соларна електрична енергија има снагу цца 170 W/m^2 . Соларна енергија је еколошки чиста, и код производње као и код употребе. Фотонапонски уређаји могу радити дуги низ година, уз врло мало трошкова за њихово одржавање након пуштања у рад. Електричну енергију из соларних система није могуће производити ноћу, као ни у периодима облачног времена. Због тога је за такав систем потребно имати акумулаторе за складиштење резервне енергије или неки други алтернативни извор енергије (нпр. електроенергетску мрежу). Стратегијом развоја енергетике Републике Српске дефинисано је да се средња годишња озраченост водоравне површине на простору Републике Српске креће између $1,25\text{--}1,55 \text{ MWh/m}^2$. Поменутом стратегијом је дефинисано да фотонапонски системи инсталисане снаге 1 kW модулима постављеним под оптималним углом на простору Републике Српске годишње може произвести између 1100 kWh и 1350 kWh електричне енергије. Сљедећом табелом дата је очекивана производња фотонапонског система са модулима окренутим ка југу под нагибом оптималног угла за Град Бањалука (табела преузета из *Плана развоја енергетике Републике Српске до 2030. године*):

Производња фотонапонског система за Град Бањалуку

Бања Лука		
Мјесец	Мјесечно (kWh)	Дневно (kWh)
Јануар	51	1,6
Фебруар	63	2,2
Март	94	3
Април	108	3,6
Мај	123	4
Јуни	122	4,1
Јули	141	4,5
Август	130	4,2
Септембар	113	3,8
Октобар	85	2,7

Новембар	53	1,8
Децембар	42	1,3
Просјечно	94	3,1
Укупно	1125	

Биомаса

Између свих обновљивих изворима енергије, у ближој будућности од биомасе се очекује нарочито значајан допринос. Све релевантне енергетске статистике показују незанемарљив удио биомасе у производњи топлотне и електричне енергије. Стратегијом развоја енергетике Републике Српске до 2030. године наведено је да уз постојеће депоније у Бањалуци и Бијељини као и планиране у Приједору, Зворнику и Добоју до 2030. године је предвиђено да се коришћењем депонијског гаса произведе 22,2 GWh електричне енергије годишње. Прогнозе које се могу извести на основу претходних података до 2030. године је да коришћењем депонијског гаса у Граду Бањалука може да се произведе цца 9 GWh електричне енергије годишње.

Г.V.3.4. Енергетска ефикасност

Енергетска ефикасност је однос између оствареног резултата у услугама, добрима или енергији и за то утрошене енергије.

Основне мјере за побољшање енергетске ефикасности подразумевају провођење активности и радњи које доводе до мјерљивог или проценљивог побољшања енергетске ефикасности објеката, техничких система и производних процеса, односно уштеда енергије које се могу изразити у новцу примјеном енергетски ефикасне технологије и поступака.

Коришћење обновљивих извора енергије за производњу електричне или топлотне енергије сматра се једном од мјера за побољшање енергетске ефикасности у смислу овог закона, ако се електрична или топлотна енергије произведена на овај начин користи у згради или објекту у којем је дјелимично или у потпуности произведена и ако није намијењена за продају.

У складу са Законом о енергетској ефикасности основни циљ је да се примјеном политике и мјера за побољшање енергетске ефикасности у финалној потрошњи оствари одрживи енергетски развој кроз:

- а) смањење негативних утицаја на животну средину,
- б) повећање сигурности снабдијевања енергијом,
- в) задовољење енергетских потреба свих потрошача,
- г) смањење емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште,
- д) подстицање одговорног понашања према енергији,
- ђ) смањење експлоатације фосилних горива,
- е) рационализацију потрошње енергије,
- ж) повећање конкурентности домаће привреде,
- з) елиминисање енергетског сиромаштва и
- и) испуњавање обавеза из међународних уговора, споразума и конвенција.

Закон о енергетској ефикасности нарочито прописује обавезе за јавни сектор који чине корисници средстава републичког буџета, органи јединице локалне самоуправе, јавне установе и јавна предузећа.

Енергетска ефикасност са аспекта термоенергетике

Енергетска ефикасност подразумијева ефикасно коришћење енергије то јест оптималан утрошак енергије за свакодневне потребе у домаћинствима, привреди и индустрији. Пошто се око 40% од укупне потрошње енергије троши у стамбеним, пословним и производним објектима за загријавање и расхлађивање ту су могуће и највеће уштеде. У поменутим објектима углавном се користи топлотна и електрична енергија. Електрична енергија се у највећој количини претвара у топлотну за загријавање просторија, загријавање потрошне топле воде, воде за прање у машинама за веш и посуђе, а мања количина за остале потребе.

На један дио потрошње енергије се може утицати директно на објектима, изолацијом објеката чиме се постиже значајно смањење потрошње топлотне и расхладне енергије за загријавање и расхлађивање. На други дио потрошње се може утицати употребом уређаја са већим степеном искоришћења енергије, а трећи дио смањења потрошње се може постићи рационализацијом коришћења уређаја избегавајући непотребна укључивања уређаја и апарата. Трећим обликом уштеде постиже се најмања уштеда, али не и безначајна.

При производњи енергије могу се постићи уштеде потрошње расположивих енергетских потенцијала опремом која има већи степен искористивости кориштеног облика енергетског потенцијала.

Значајно смањење потрошње електричне и топлотне енергије добијене из конвенционалних извора, може се постићи замјеном дијела ове енергије коришћењем сунчеве енергије претворене у топлотну и електричну енергију на мјесту коришћења.

Уз прорачунску потрошњу топле потрошне воде (ПТВ) по становнику за хигијенске потребе (20-50 литара/особа за стамбене зграде и 5-10 литара/особа за пословне зграде) и уз просјечну потрошњу воде за друге потребе по стану (кухање, прање суђа, прање веша - 100-200 литара по стану и у трајању око 150 дана у години), а уз уобичајено загријавање ПТВ на 50 °C за подручје Града Бањалука потребна је топлотна снага између 15 MW и 20 MW за загријавање ове количине воде. Пошто се данас сва ова вода загријава електричном енергијом коришћењем сунчеве енергије за загријавање ове воде могла би се постићи значајна уштеда утrophка електричне енергије. Међутим за коришћење сунчеве енергије за ове потребе потребно је уложити значајна средства у опрему и замјену дијела инсталација. Економски ефект ове инвестиције би се могао испитати кроз озбиљнију анализу чиме би се показала и евентуална оправданост улагања ових средстава. Због специфичности инсталација воде у објектима анализе би требало урадити за неколико различитих типичних објеката (приватне куће, стамбене зграде, пословне зграде, производни објекти).

За рационалну потрошњу и производњу енергије потребна су средства за улагање у изолацију објеката, набавку опреме за коришћење сунчеве енергије на мјесту потрошње и обучавање корисника енергије кроз разне облике пропаганде. Такођер је потребна одговарајућа законска регулатива на нивоу локалне управе којом би се уредила подручја потрошње која се могу законом уредити као обавезна изолација јавних и осталих објеката, затим финансијски подстицај употребе опреме за коришћење енергије сунца и других обновљивих извора енергије и слично.

Будуће смањење топлотних губитака постојећег стамбеног фонда је најтежи задатак, али и највећи потенцијал за уштеду енергије. Како се постепено доноси прописи из области енергетске ефикасности и припрема обавезно енергетско сертификарање објеката очекује се да ће се у овој области у планском периоду постићи одређени помаци.

Енергетска ефикасност са аспекта електроенергетике

Савремени начин живота нам све више намеће потребу да имамо рационалан приступ у коришћењу свих ресурса. Електрична енергија није изузетак од тог принципа. Сам концепт одрживог развоја је базиран добрим дијелом управо на овој идеји. Мјерама енергетске ефикасности смањује се пораст потрошње електричне енергије. Велики удио електричне енергије која се троши у електричним уређајима у домаћинству (замрзивачи, фрижидери, машине за прање веша, машине за сушење веша, електрични шпорети итд.), указује на чињеницу да се у Републици Српској односно у Граду Бањалуци још увијек користи велики број старих, енергетски мање ефикасних, електричних

уређаја. Висина укупних трошкова у домаћинству директно зависи од потрошње електричне енергије појединих уређаја у домаћинству. Значајне уштеде у потрошњи електричне енергије се могу остварити уколико се потрошачи приликом замјене или куповине нових уређаја одлуче и на куповину нове генерације нешто скупљих уређаја који троше мање електричне енергије. То су сви они уређаји с посебном ознаком енергетске ефикасности, који својим купцима доносе трајно ниже трошкове у домаћинству и смањују укупну потрошњу електричне енергије у цијелој земљи. На освјетљење годишње трошимо око 3% укупне количине електричне енергије потрошене у домаћинству, исто колико и фрижидер. Уштеда увођењем новог расвјетног система са штедним сијалицама, састоји се од неколико елемената: уштеда електричне енергије због смањене потрошње, уштеда на трошковима набаве због дужег вијека трајања сијалице, уштеда електричне енергије због смањења додатног загријавања простора узрокованог расвјетом (уштеда на хлађењу простора), смањење оптерећења напојних водова. Ипак треба напоменути да као и све флуоресцентне цијеви, тако и штедна сијалица садржи живу, која је врло отровна, и због тога су велики проблеми с одлагањем употребљених сијалица, које нису добре за животну средину.

Г.V.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

- Телекомуникациона (емисиони стубови, релеји, репетитори и други уређаји који служе за пренос комуникационог сигнала) инфраструктура

Данашње вријеме доноси са собом значајан пораст захтјева за преносом нових услуга до корисника као што су истовремени пренос говора и података, брзи Интернет, дигитална кабловска телевизија, видео на захтјев и сл.

Да би се прилагодили овим потребама, оператори јавних телефонских мрежа са комутираним услугама морају бити флексибилни тј. мрежа мора да прихвата хибридна рјешења, чији су путеви засновани на технологији која нпр. по једном оптичком каблу преноси податке из различитих извора, различитим битским брзинама и различитим протоколима (WDM). Осим тога, телекомуникациона мрежа треба да има могућност коришћења ISDN (Integrated Services Digital Network). Дигитални приступ обезбјеђује брзо успостављање квалитетне везе, мало грешака у преносу, а сам говорни сигнал је без сметњи и шума. Инсталисањем савремених дигиталних централа стварају се широке могућности у говорној комуникацији, преносу података великом брзином, те преносу звука за аудиофреквенцију, радио и ТВ пренос.

За квалитетно одвијање телекомуникационог саобраћаја на подручју просторног плана, потребно је по могућности изградити квалитетне спојне путеве оптичким кабловским везама, а постојеће телефонске централе замијенити дигиталном, уз сукцесивно повећање капацитета у складу са растом потребног броја прикључака. За домаћинства обезбиједити по један директан телефонски прикључак, као и довољан број прикључака за све привредне кориснике.

У блиској перспективи цјелокупно подручје плана треба да буде покривено бежичном телефонијом (WLL – WirelessLocalLoop).

У сљедећим табелама дат је преглед планираних базних станица мобилних оператора НТ ЕРОNET и ВНTelekom.

Табела 12 – Базне станице мобилног оператора НТ ЕРОNET

РЕДНИ БРОЈ	ПЛАНИРАНЕ ЛОКАЦИЈЕ	Координата X	Координата Y
1.	ЧАЈЕВЕЦ 2	6438145,60	4962607,23
2.	ГЛАС СРПСКЕ	6436121,72	4958085,38
3.	ГРАФОТИСАК	6437703,74	4960788,40

Табела 13 – Базне станице мобилног оператора ВНTelekom

РЕДНИ БРОЈ	ПЛАНИРАНЕ ЛОКАЦИЈЕ	Координата X	Координата Y
1.	ГОРЊИ ШЕХЕР	6433387,957	4956862,431

Изградња мреже и објекта телекомуникационе инфраструктуре врши се у складу са сљедећим правилима и условима:

- Обавезна је изградња усаглашене мреже објекта телекомуникација, уз постизање договора о заједничком коришћењу већ постојећих и будућих објеката;
- Обавезно је, при планирању потенцијалних локација базних станица мобилне телефоније и других видова радиорелејног преноса, извршити претходну анализу инфраструктурне опремљености локација и урадити процјену утицаја објекта на животну средину уз прибављање услова и сагласности од свих надлежних учесника у имплементацији просторног плана - на тај начин ће се смањити и негативни утицаји ових објеката на животну средину, односно на амбијенталне вриједности простора;
- уколико су постојећи телекомуникациони објекти угрожени планираном намјеном простора, исте измјестити на погодно и безбједно мјесто или ефикасно заштитити.

У планском периоду неопходно је пратити технолошки развој од аналогне ка дигиталној HDTV (HighDefinitionTelevision) и интерактивној телевизији. Због тога је неопходно обезбиједити адекватну инфраструктуру. Исто тако потребно је дјеловати у складу са Стратегијом преласка са аналогне телевизије на дигиталну у којој је поред техничких рјешења посебан аспект дат грађанину као крајњем кориснику ових услуга. Развој ове инфраструктуре базира се на три основна система и то:

- земаљски системи;
- сателитски системи;
- кабловски системи.

С обзиром на нове технологије у CaTV мрежама, тј. HFC технологије које захтијевају полагање оптичког кабла до објекта, а коаксијалним каблом се гради само привод до крајњег корисника, потребно је планирати трасе и коридоре при изградњи нове инфраструктуре.

Коначно техничко рјешење у кабловској телевизији је оптика до крајњег корисника (FTTH) која ће омогућити све телекомуникационе сервисе (говор, подаци, слика).

Планирани телекомуникациони садржаји не смију угрозити основну намјену простора и у том смислу морају бити укомпоновани у постојећи природно - еколошки амбијент.

Информациона инфраструктура

Информациону инфраструктуру треба успоставити на принципу отворене мреже за податке (ODN - Open DataNetwork), која омогућава успјешан заједнички рад мрежа које се међусобно повезују.

Отворена мрежа за податке треба да има сљедеће особине:

- **отворена за кориснике** - значи да се не дискриминише било која група корисника, него дозвољавати универзалну повезаност;
- **отворена за пружаоце услуга** - осигурава отворено и приступачно окружење за конкурентске инфраструктурне, сервисне или/и интелектуалне интересе;
- **отворена за промјене** - дозвољава увођење нових услуга за будуће вријеме.

Д. НАМЈЕНА ПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЉИШТА

Д.І. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Д.І.І. Опште смјернице за уређење пољопривредног земљишта

Због значаја пољопривредног земљишта и пољопривреде у цјелини, посебно је неопходно да се мјерама земљишне политике обезбиједи заштита пољопривредног земљишта и његово рационално коришћење. Значај пољопривредног земљишта је од великог значаја јер представља основу пољопривредне производње. На подручју обухвата плана пољопривредно земљиште се углавном користи као оранице, ливаде, воћњаци и култивисано земљиште.

Да би се пољопривредно земљиште заштитило, унаприједило и користило у сврху развоја и унапређења пољопривредне производње неопходно је:

- мјерама земљишне политике обезбиједити заштиту пољопривредног земљишта и његово рационално коришћење, односно да се квалитетније земљиште искључиво користи за пољопривредне сврхе, тј. да се у цјелини користи за производњу хране;
- потребно је пронаћи модел заштите пољопривредног земљишта прве и друге бонитетне категорије као најквалитетнијег земљишта а најмање заступљеног у обухвату плана;
- привођење дијела неплодних и деградираних површина одговарајућој намјени односно, рекултивација запуштеног обрадивог пољопривредног земљишта;
- чување обрадивих површина пољопривредног земљишта и предузимање ефикасних мјера за потребе дугорочног развоја пољопривреде;
- побољшање бонитетне структуре квалитетног пољопривредног земљишта одговарајућим мјерама (агротехничким и хидротехничким);
- оформити посебан фонд за претварање пољопривредног земљишта у непољопривредно земљиште гдје би се средства користила само за поправку постојећег пољопривредног земљишта лошијих бонитетних категорија;
- подстицати програме комасације земљишта;
- компаративним предностима одређеног подручја на основу предвиђених пољопривредних подручја пољопривредно земљиште искористити на најбољи могући начин;
- обезбјеђење организације и рејонизације узгоја појединих култура на основу карте употребне вриједности земљишта;
- стална контрола и смањивање на прописане стандарде хемијских инпута (пестициди, минерална ђубрива);
- обнова и развој задругарства или других облика организовања пољопривредних произвођача;
- специјализација у производњи органске хране као и развој програма за подстицање производње органске хране (сертификација производа);
- доношење развојних програма кроз планове заштите и рационалног коришћења земљишта;
- субвенционирање за развој пољопривредне производње;
- сакупљање, прерада и пласман гљива;
- узгој, сушење, производња и откупне станице љековитог биља у подручјима гдје су повољни природни услови;
- развој органске пољопривредне производње кроз успостављање кластера органске пољопривредне производње (специјализација у производњи органске хране);
- изградња мини хладњача за смјештај и чување производа из плантажних воћњака чиме се отвара могућност континуиране употребе домаћег производа (Поткозарје-Ивањска);

- изградња пластеника, гљиварника за производњу здраве хране (стимулација домаће производње у циљу смањења увоза и повећања учешћа извоза);
- успостављање лактофриза на брдско-планинском подручју (организоване прикупљање млијека од индивидуалних произвођача, повећање учешћа домаћег производа на тржишту-Стричићи, Хан Кола, Бронзани Мајдан, Крупа на Врбасу, Агино Село, Крмине, Боцац, Љубачево);
- изградња погона за прераду млијека-мљекара на подручју Мањаче(Стричићи), полуиндустријска производња аутохтоних млијечних производа од овчијег млијека, стандардизација и сертификација производа;
- изградња репродуктивног центра за овце и козе (Мањача); побољшање производних и репродуктивних особина оваца увођењем нових пасмина оваца и њихов узгој;
- развијање и побољшање генетске основе за сточарску производњу у брдско-планинском подручју као и повећање броја сточара и њихова едукација;
- производња хељде и зоби у брдско-планинском подручју (Мањача) за посебне намјене;
- повећање површина под крмним биљем и повећање производње и приноса ради повећања сточног фонда у брдско-планинском подручју, потреба за производњом квалитетне сточне хране те потребом поправљања квалитета земљишта дјеловањем легуминоза као биолошких мелиоратора;
- производња, припрема и складиштење кабасте крме у брдско-планинском подручју (подручје Мањаче Кола-Лусићи-Борковићи);
- развој мини погона за модерне мале занатске производње (млијечни производи, производи од меса, воћа, вуне и других примарних пољопривредних производа, посебно у брдско-планинском подручју);
- повећање површина под крмним биљем и повећање производње и приноса ради повећања сточног фонда у брдско-планинском подручју, потреба за производњом квалитетне сточне хране те потребом поправљања квалитета земљишта дјеловањем легуминоза као биолошких мелиоратора;
- развијање и побољшање генетске основе за сточарску производњу у брдско-планинском подручју;
- прилагођавање утицајима климатских промјена на пољопривредну производњу могуће је увођењем промјена у пракси начина управљања, промјенама у техничкој опремљености, изборима усјева и пестицида, датума сјетве, усвајање нових пракси обраде земљишта, увођење плодореда;
- информисаност о постојећим и могућим будућим климатским утицајима на пољопривреду, ниво утицаја и потенцијалне мјере прилагођавања промјенама;
- системско праћење и проучавање локалних климатских промјена и периодично вршење анализа процјена и новелирање климатских карата у складу са новим научним сазнањима и методологијама које се интензивно развијају;
- укључити пољопривреду у програме управљања водом;
- планирање и спровођење програма наводњавања као и других програма којима се ублажава несташница воде.
-

Д.1.2. Заштита пољопривредног земљишта

Пољопривредно земљиште у обухвату плана потребно је у максималној мјери заштитити од његовог претварања у непољопривредне сврхе. То се односи на пољопривредно земљиште бонитетних категорија од I до IV а посебно на бонитетне категорије I и II којих у обухвату плана има најмање а по њиховој употребној вриједности су најзначајнија за пољопривредну производњу.

Ова заштита је у складу са Законом о пољопривредном земљишту који штити пољопривредно земљиште од I до IV бонитетне категорије и омогућава стварање бољих услова за његову рационалну

експлоатацију. Промјена намјене пољопривредног земљишта I до IV бонитетне класе у непољопривредне сврхе врши се на основу спроведених докумената просторног уређења и локацијских услова. Уколико није заснована на спроведеним документима просторног уређења забрањена је промјена намјене пољопривредног земљишта I до IV бонитетне класе у непољопривредне сврхе.

Обзиром да је присутан тренд континуалног смањења површина под пољопривредним земљиштем услед интензивног превођења у непољопривредно (грађевинско) земљиште потребно је предузети све мјере како би се исте очувале.

Знатне површине пољопривредног земљишта добрих бонитетних категорија у постојећим документима просторног уређења планирано је за друге, непољопривредне намјене. У ужем урбаном подручју у питању су комплекси пољопривредног земљишта у Пријечанима (поред ријеке Врбас), комплекс у Липовцима, мађирско поље, врбањско поље, поље у Дебељацима, Кумсале, поље у Крупина Врбасу. У овом смислу потребно је размотрити постојећу планску документацију, те уколико за то не постоје друга ограничења или оправдани разлози, кроз ажурирање документације потребно је сачувати комплексе квалитетног земљишта.

У ужем урбаном подручју заступљена су најплоднија и најперспективнија земљишта за пољопривредну производњу, која су ограничен и неповратни ресурс, а која су још увијек очуване и у функцији пољопривредне производње. Налазе се у долинама ријеке Врбаса и Врбање и представљају основу за интензивну ратарску и повртарску пољопривредну производњу. Обзиром да се налазе у алувијуму ријека ова земљишта су веома погодна за наводњавање што је данас један од предуслова за постизање високих приноса и одрживост пољопривредне производње.

Такође, ораничне површине које су најперспективнија земљишта за интензивну производњу хране заслужују и највиши степен заштите од претварања у непољопривредне сврхе.

Обзиром да се налазе у равничарским подручјима урбаног дијела, ова земљишта су највише нападнута изградњом и претварањем у непољопривредно земљиште.

То су углавном површине правилних облика погодних за обраду и одговарајуће величине која је значајна за обављање пољопривредне производње.

Д.1.3. Пољопривреда и климатске промјене

Такође, пољопривредна земљишта заједно са шумским земљиштем, доприносе у укупном билансу зелених површина као једна од значајних мјера за смањење утицаја климатских промјена на животну средину и уопште. Такође, смањењем површина под овим природним ресурсима може доћи до промјене микроклиме у њиховој околини што додатно утиче на климатске промјене уопштено.

С обзиром на очекиване климатске промјене у области пољопривреде потребно је предузети следеће:

- Прољећне усјеве раније садити/сијати, зависно од количине воде доступне за наводњавање;
- Због високих температура и нестације воде прољећни усјеви ће бити угрожени тако да је неопходно наводњавање пољопривредних култура,
- Проширење подручја погодних за узгој воћа и винове лозе на више надморске висине (због изостанка јако хладних зима и каснопрољећних мразева);
- Могућност узгоја медитеранских култура,
- Узгој касних усјева, као што је озима пшеница услед повећања минималне температуре и продужења вегетационог периода;
- Промјене у структури сјетве и увођење плодореда;
- Изградња акумулација и канала за потребе наводњавања,
- Обука пољопривредника о новим технологијама обраде земљишта.

Д.ІІ. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Унапређење стања постојећих шумских површина, затим пошумљавање земљишта лошијих бонитетних категорија у циљу повећања укупне шумовитости Града, те повећање коришћења осталих непроизводних функција шума, представља основни концепт уређења и коришћења шума и шумског земљишта у планском периоду.

Узимајући у обзир реалну чињеницу, да су све шуме на територији Града Бања Лука данас привредне шуме (изузев заштитних, нископризводних шума у кањонима ријека), јасно је да је прије свега потребно обезбиједити трајност прихода у овим шумама (и приватним и државним), а након чега ће бити задовољени интереси власника а самим тим и створени услови за већу заступљеност осталих функција шума (рекреативне, меморијалне, излетничке, и др.), које се овим Планом стављају као императив.

У складу са тим, овим Планом се на цијелој територији Града Бања Лука утврђују четири зоне, које представљају основне оквире за планске поставке коришћења шума и шумског земљишта.

То су:

1. Прва зона - **Градске шуме**, зона блиске рекреације, обухвата све шуме у оквиру урбаног подручја Града
2. Друга зона - **Приградске шуме**, зона дневне рекреације, обухвата све шуме у појасу од 3 км, од ивице урбаног подручја Града, ова зона представља Зелени прстен Града.
3. Трећа зона - **Привредне шуме са израженом рекреативном функцијом**, зона викенд рекреације, обухвата све шуме које се налазе у радијусу од 18 км од центра Града а изван прве и друге зоне.
4. Четврта зона - **Привредне шуме**, зона привредног коришћења шума, обухвата све шуме изван прве три зоне.

При дефинисању горе наведених зона употребљен је Битерлихов метод¹, као и искуства из других већих Градова.

Д.ІІ.1. Градске шуме - прва зона

У оквиру прве зоне су сврстане све шуме које се налазе у оквиру урбаног подручја, и исте имају карактер **градских шума**. Површина прве зоне износи 9.013,60 ха или 7,28% од укупне површине Града. Укупна површина под шумама у овој зони износи 2.462,46 ха или 27% од укупне површине зоне.

У оквиру ових шума није предвиђено примарно привредно коришћење, већ је предвиђена искључиво санитарна сјеча, као и мелиоративни радови у циљу подизања квалитета ових шума. Ове шумске површине представљају ресурсе за формирање паркова.

У ову зону су укључене и парк шуме Старчевица и Траписти, које је потребно уредити у циљу задовољења потреба у смислу одмора, спорта и рекреације, односно потреба које ова категорија зеленила треба да задовољи.

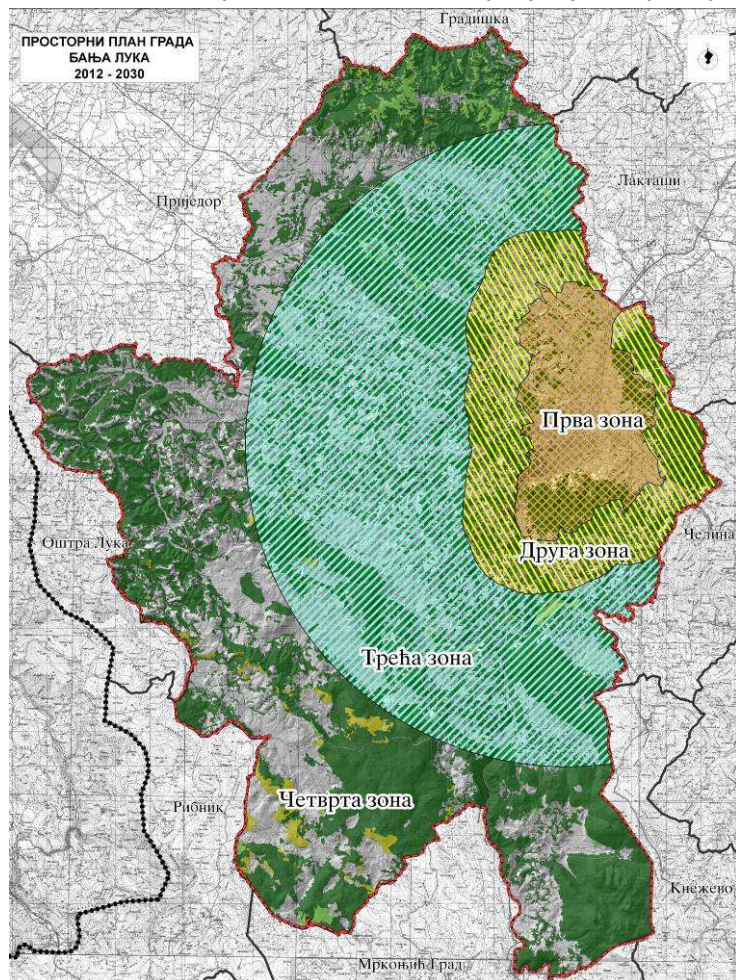
Мјере његе у шумама у првој зони морају бити интензивне, свакогодишње, а све у циљу добијања најоптималније структуре ових састојина.

У овој зони је строго забрањено крчење шума и промјена намјене постојећег шумског земљишта у друге категорије, изузев за потребе изградње објеката који су у функцији коришћења тих шумских површина (објекти за спорт и рекреацију, путеви, паркинг простори, угоститељски објекти, и др.)

¹Рекреативна функција шумских комплекса Бања луке као елемент просторног и урбанистичког планирања - магистраски рад - Љиљана Дошеновић, д.и.п.а. Бања Лука, 2003

Д.II.2. Приградске шуме - друга зона

Друга зона представља **зелени прстен Града**. Површина ове зоне износи 13.112,95 ха или 10,58% од укупне површине Града. Обухвата све постојеће шуме у појасу од 3 км, од ивице урбаног подручја Града. Укупна површина шума у овој зони износи 6.612,86 ха, или 50 % од укупне површине зоне. У овој зони није предвиђено примарно привредно коришћење постојећих шума, већ је искључиво предвиђена санитарна сјеча, као и узгојно-мелиоративни радови у циљу подизања квалитета ових шума. Под тиме се подразумева превођење дијела изданачних шума у високе, затим

постизање оптималне структуре изданачних шума за које се утврди да су оправдане на конкретном локалитету. Као и у првој зони, мјере његе у овим шумама морају бити интензивне, под чиме се подразумева готово свакогодишња интервенција на појединим локацијама, а све у циљу добијања најоптималније структуре ових састојина.

О оквиру ове зоне даје се могућност изградње уређених ванградских паркова, које је потребно увезати са урбаним ткивом зеленим везама (дрворедима, булеварима).

У овој зони је потребно нарочиту пажњу посветити заштити и ревитализацији остатака исконских брдских лужњакових шума, и то доводећи их у изворно стање у смислу структуре врста, као и ревитализацији букових шума на хладнијим изворним стаништима. У процесу ревитализације ових шума, циљ треба да буде формирање зрелих састојина у којој се налазе стабла импозантних димензија, и које су као такве најпривлачније за посјетиоце.

Покрај тога што представљају зелени тампон око Града, шуме у овој зони имају примарну рекреациону функцију, и то као **зона дневне рекреације**. Сходно томе, посебну пажњу је потребно посветити уређењу извора и потока у овим шумама, те формирању пјешачких и бициклистичких стаза, као и изградњи видиковаца, дрвених клупа за одмор и другог мобилијара комплементарног за ове намјене.

Обзиром да ова зона представља субурбано подручје Града, са знатним учешћем изграђених површина, потребно је тежити повећању површина под шумама и то кроз пошумљавање парцела непогодних за градњу.

У овом појасу честа је појава пренамјене шумског земљишта у грађевинско, нарочито у зонама приградских насеља, за потребе парцелисања земљишта и изградње индивидуалних стамбених објеката. Као што је наведено у претходном тексту потребно је максимално очувати постојеће шумске цјелине у овом појасу. Претварање шумског земљишта у грађевинско могуће је извести на основу

претходно урађеног спроведбеног документа просторног уређења или Стручног мишљења са урбанистичко-техничким условима. Битно је напоменути да је приликом израде документације која третира шумско земљиште неопходно извршити теренски увид и стручну експертизу, уз присуство шумарских стручњака, те дати оцјену могућности и услова уређења оваквих цјелина. При томе, нарочито је битно размотрити следеће:

- Величину, облик и локацију шумског комплекса, (шумским комплексима сматрају се по правилу површине веће од 0.16 ха), карактеристике склопа, степен очуваности, потенцијали станишта, итд
- Значај и позицију шумског комплекса у приградској зони
- Присуство ријетких, угрожених и заштићених врста у тим шумама
- Статус заштите шумског комплекса (избјежавати изградњу у заштићеним шумским цјелинама)
- Нарочито избјежавати изградњу већег обима у парк шумама, дефинисаним на карти бр. XIV а – „Природно наслеђе“.

Уколико се спроведбеним документима просторног уређења и стручним мишљењима у шумским комплексима процјени могућност изградње викенд објеката и објеката друге намјене, неопходно је тежити рјешењима којима се максимално чувају шумски комплекси, а нарочито:

- Објекте градити на постојећим пропланцима и необраслим површинама
- Приликом изградње објекта на парцели задржати што више стабала, а крчити само простор за објекат и прилаз до њега
- Обезбиједити заштиту шуме од пожара (заштита кроз адекватну удаљеност отворених и затворених ложишта од границе шуме, обезбјеђење довољне количине воде за гашење пожара, избјегавање материјала који могу изазвати пожар – пластичне и стаклене надстрешнице и елементи фасаде и др.)

Д.ІІ.3. Привредне шуме са рекреативном функцијом - трећа зона

Трећа зона обухвата све шуме у радијусу од 18 километара од центра Града, а изван прве и друге зоне. Ово је **зона привредних шума са израженом рекреативном функцијом**. Са становишта доступности, ове шуме се налазе у **зони викенд рекреације**. Површина ове зоне износи 47.193,04ха или 38,09% од укупне површине Града. Шумовитост ове зоне износи 45 % или 21.473,75 ха.

У ову зону улазе и дијелови очуваних већих шумских комплекса високих шума на Осмачи, Водичком вису, Пискавичкој планини и Поткозарју који се налазе у државном власништву. Остале шуме у овој зони су у приватном власништву и исте су уситњене и углавном изданачког поријекла.

Основна планска поставка уређења и коришћења шума у овој зони се заснива на привредном коришћењу, уз унапређење стања цјелокупног шумског фонда у овој зони, а нарочито изданачких шума, а све у циљу постизања оптималне структуре које ће имати трајност приноса и прихода. Овако формиране шуме, су привлачне за посјетиоце, чиме се отварају могућности за повећање рекреативног коришћења истих.

Такође, у овим шумама је потребно посебну пажњу посветити уређењу извора и потока, те формирању пјешачких и бициклистичких стаза, као и изградњи дрвених клупа за одмор и другог мобилијара комплементарног за ове намјене.

У оквиру ове зоне, потребно је иницирати већу заступљеност коришћења осталих шумских производа (гљиве, љековито и ароматично биље, шумски плодови, и др.), при чему се могу остварити значајни приходи за локално становништво.

Д.ІІ.4. Привредне шуме - четврта зона

Ово је **зона привредних шума**. Укупна површина ове зоне износи 54.572,96 ха или 44,05% од укупне територије Града. Шумовитост ове зоне износи 60 % или 54.572,96 ха.

У ову зону су укључени најзначајнији шумски комплекси у погледу шумарске привреде. То су комплекси државних шума на подручју Чемернице, Тисовца и Мањаче, а затим и привредни шумски комплекси на ширем подручју Бронзаног Мајдана и Шимића.

Газдовање овим шумама треба бити усмјерено на повећању дрвне залихе, прираста и приноса. У погледу приноса, производ мора бити усмјерен ка повећању квалитативе сортиментне стурктуре. Постизање ових циљева се врши кроз правилан избор система газдовања, које је везан за поједине типове шума и које потребно прописати кроз Шумско-привредну основу. Повећању отворености шума у овој зони треба дати примарни циљ, јер се у том случају смањују трошкови експлоатације.

Истовремено, у циљу повећања заступљености шумарске производње у укупном привредном билансу Града, потребно је при пласману трупца предност дати фабрикама са вишим степеном финализације.

Нешумска земљишта лошијих бонитетних категорија (VI,VII,VIII), се овим планом предвиђају за пошумљавање.

Постојеће пољопривредне површине које су обрасле шумском вегетацијом (сукцесија вегетације), а налазе се на стрмијим теренима, затим на земљиштима са плитким солумом, земљиштима подложним ерозији, као и земљиштима на сјеверним експозицијама и уз шумске комплексе, је потребно превести у производне шуме, и то кроз мелиорацију и конверзију у циљу смањења времена природног процеса сукцесије.

Шуме у овој зони представљају одличан потенцијал за развој ловних активности (лов медвједа, дивље свиње, срнеће дивљачи, вука, шумске шљуке, и др.), те је при газдовању истим потребно водити рачуна о развоју ловног туризма. Наравно, овај циљ се постиже кроз међусобну сарадњу корисника шума и ловишта на овом подручју.

Иако су све шуме у овој зони сврстане у категорију привредних шума, исте имају велики потенцијал за развој осталих видова рекреације и туризма (параглајдинг, алпинизам, брдски и планински бициклизам, фотосафари, трек-авантуре, и др.)

У оквиру ове зоне, потребно је иницирати већу заступљеност коришћења осталих шумских производа (гљиве, љековито и ароматично биље, шумски плодови, и др.), при чему се могу остварити значајни приходи за локално становништво.

Д.ІІ.5. Опште смјернице уређења шума на цјелокупном подручју.

Овим Планом се у потпуности задржавају издвојене **Шуме високе заштитне вриједности** у постојећим границама, са могућношћу издвајања нових површина.

У планском периоду је потребно извршити пошумљавање голети подесних за газдовање у укупној површини од 113,96 ха, које се углавном налазе у приватном власништву. Такође, Планом се предвиђа пошумљавање нешумских земљишта лошијих бонитетних категорија (VI,VII,VIII), а затим мелиорација и конверзија земљишта које се налази у процесу сукцесије, а за које се утврди да је најоптималније да се исте преведу у шуме.

Потребно је иницирати удруживање власника приватних шума, те кроз укупљавање посједа и кроз квалитетнију политику газдовања приватним шумама, повећати укупно привређивање из ових природних ресурса.

Обзиром на актуелне климатске промјене, при избору врста за подизање нових шумских насада, као и при избору врста за конверзију постојећих шума, потребно је водити рачуна о еколошким

захтјевима врсте, а предност дати врстама које су отпорније на сушу, те по могућности обезбиједити залијевање истих у најкритичнијим периодима.

Детаљно уређење шума на подручју Града Бања Лука, а у складу са смјерницама датим у овом Плану, је потребно извршити кроз израду Програма уређења шума.

Д.ІІ.6. Ловство

Основна концепција везана за област ловства на територији Града Бања Лука је заснована на максималном унапређењу стања дивљачи и максималном коришћењу свеукупних ловних потенцијала. Под овим се подразумева постицање попуњености капацитета ловишта за све врсте дивљачи, те планско коришћење дивљачи и других ловних услуга (фотосафари, осматрање, ловно-туристичке манифестације, и др.)

У складу са тим, овим планом се предвиђа установљивање спортско-рекреационих ловишта на цијелој територији Града и у складу са важећом законском легислативном изврши додјела на газдовање.

При газдовању ловиштима акценат је потребно дати на узгоју и заштити дивљачи, а затим и на коришћењу расположивих ловних потенцијала. У складу са тим потребно је остварити сталну сарадњу између корисника шума и ловишта, те све активности на газдовању шумама и дивљачи међусобно ускладити.

При изради ловних основа, посебну пажњу је потребно посветити квалитетном бонитирању ловишта и утврђивању реалног бројног стања дивљачи, што треба да представља квалитетну полазну основу за израду пројекција развоја појединих популација дивљачи.

Изградња ловних објеката у ловиштима, затим изношење довољних количина додатне прехране за дивљач, као и стални мониторинг и заштита дивљачи у планском периоду представљају императив. На безводним подручјима (Чемерница, Мањача) потребно је изградити стална појилишта, а све то у циљу спречавања миграција дивљачи и смањења штета над људским добрима.

У циљу повећања свеукупне ловно-туристичке понуде потребно је вршити активности на рентродукцији дивокозе у кањон ријеке Врбас.

Такође, одржавању ловних манифестација је потребно дати већи значај, као и промоцији ловног туризма Града на сајмовима у ширем окружењу.

Д.ІІІ. ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Вода као природно богатство је добро од општег интереса те због тога има специфично и значајно мјесто у држави. Она је незамјењљив природни и еколошки чинилац са различитим утицајима на простор и животну средину. У многим технолошким процесима она је или сировина или посредник у процесима.

Однос према води може да буде мјерило квалитета одрживог развоја неког подручја. Неопходно је проводити максималну рационализацију потрошње воде, вишеструко коришћење воде и квалитетно пречишћавање употребљених вода и њихово враћање у водоток у стању у каквом су и узете. Посебно се истиче примјена смјерница Европске директиве за воде.

У наредном периоду потребно је систематски радити на заштити вода водотока, при чему посебну пажњу треба посветити правилном одвођењу отпадних вода из насељених места и њиховом третману. Заштита водотока подразумева сагледавање цијелог слива, јер једино тако се може доћи до рационалних решења.

О расположивим хидролошким ресурсима (изворишта воде за пиће, површинске и подземне воде итд.) у будућности треба поклањати већу пажњу при њиховом коришћењу (очување водотока у

прописаним категоријама, формирање и спровођење мјера заштите актуелних и потенцијалних будућих изворишта воде за пиће, предузимање потребних мјера санације на подручјима склоним ерозији). Зоне санитарне заштите на многим извориштима нису успостављене, нити се спроводе прописане мјере заштите у пуном обиму.

Имајући у виду квалитет подземних вода те њихово јефтиније и оптималније коришћење у односу на пречишћавање вода ријеке Врбас, потребно је извршити детаљна хидрогеолошка истраживања којим ће се утврдити могућности захватања квалитетних подземних вода које би могле да буду коришћене за водоснабдијевање становништва.

С обзиром на количину падавина степен отицаја са слива може се рећи да је територија града Бањалука богата ресурсом вода. Предметним планом дефинисана су подручја која имају хидрогеолошки потенцијал за даља истраживања у функцији отварања новог изворишта. Уколико и не буде интереса тј. услова за извођење ових радова потребно је ова подручја штити од даљег деградирања да се не би овај потенцијал изгубио.

Д.ІІІ.1. Водно земљиште

Главни циљеви за очување квалитета водног земљишта (површина под водама и заштитних обалних појасева поред водотока) на просторима урбаног подручја Бањалуке, свде се на реализацију низа најзначајнијих активности:

- изградити одговарајући канализациони систем и уређај за третман (пречишћавање) отпадних вода (од насеља и индустрије);
- извршити одговарајуће регулационе радове на подручјима која су изложена плављењу великим водама
- дефинисати појасеве заштите уз водотоке и спроводити прописане мјере заштите према одредбама Закона о уређењу простора, санкционисати нелегалну изградњу на просторима водног земљишта.

Д.ІІІ.2. Уређење обала и корита ријека

Уређења обала и корита градских водотока (Врбаса, Врбање, Сутурлије и осталих) треба вршити по претходно (детаљно) студираној и верификованој планској документацији (Водопривредна основа слива ријеке Врбас на подручју града и Хидролошко - морфолошка анализа вода ријека Врбас и Врбање на подручју града), уважавајући основне водопривредне аспекте: коришћења вода (водоснабдијевање, рекреација, спортске активности, риболов, хидроенергетика), заштита вода (изградња одговарајућих канализационих система и постројења за пречишћавање отпадних вода), заштита од штетног дејства вода (заштита обала и корита од подлокавања и рушења дејством великих вода, предузимања одговарајућих мјера на заштити околног простора од плављења и сл).

Детаљно уређење обала Врбаса се треба вршити према усвојеним идејним рјешењима и усвојеним Регулационим плановима.

Код уређења корита водотока, у будућим активностима максимално задржавати постојеће трасе водотока, без затварања корита.

Д.ІІІ.3. Планирање акумулација и искоришћење хидроенергетског потенцијала

У контексту планирања простора кањона ријеке Врбас актуелна је и изградња акумулација, примарно у контексту искоришћење хидроенергетског потенцијала, али и укупног управљања ријечним сливом (акумулирање довољних количина воде у сливу, обезбјеђења довољног протицаја у низводним подручјима, смањење поплава и бројни други аспекти интегралног управљања водама).

Ова проблематика обрађена је у бројним документима и студијама, а у току је израда Стратегије интегралног управљања водама Републике Српске, те се очекује се и израда Плана управљања сливом ријеке Саве.

Хидроенергетска постројења на подручју слива Врбаса планом су прецизирана на следећим локацијама:

Локација	Инсталисани протицај m^3/sec	Кота нормалног успора м.н.м.
Делибашино село	113,59	148,0
Бочац 2	80,90	219,0
Врбања I	16,20	170,0
Врбања II	16,74	160,0
Врбања III	16,80	155,0

Поред наведених планом се оставља могућност изградње додатних хидроелектрана и извођења акумулација на простору територије Града Бањалуке, ако се таква обавеза пропише документима вишег реда чије је новелирање у току, уз уважавање укупног утицаја хидроенергетских постројења на простор и интегралног планирања и усаглашавања свих просторних аспеката. Просторна рјешења евентуалних хидротехничких објеката дефинисаће се Зонинг планом посебног подручја. (Детаљније образложење проблематике изградње хидроенергетских постројења објашњено је у претходном поглављу Г.1.7).

Д.ІV. ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ

Према важећим прописима градско грађевинско земљиште је изграђено и неизграђено земљиште у градовима и насељима градског карактера, које је одговарајућим документима просторног уређења намијењено за изградњу објеката, односно које је као такво одређено одлуком скупштине јединице локалне самоуправе.

Градско грађевинско земљиште може се одредити као:

- земљиште које је претежно изграђено и чини просторно функционалну цјелину у граду и насељу градског карактера,
- земљиште обухваћено границама урбанистичког плана града, односно насеља градског карактера, као и оно које је предвиђено за проширење града, односно насеља градског карактера,
- земљиште на другим подручјима предвиђеним за стамбену и другу изградњу, као што су приградска насеља или друга већа насеља, рекреационо-туристички центри, подручја предвиђена за изградњу кућа за одмор и опоравак и друге сличне намјене.

Као градско грађевинско земљиште може се одредити само земљиште за које је донесен спроведбени документ просторног уређења или урбанистички план према коме ће се изградња и уређење земљишта извршити најкасније у року од пет година.

На грађевинском земљишту граде се објекти – зграде свих врста, саобраћајни, водопривредни, енергетски и објекти комуналне инфраструктуре, објекти спорта и рекреације, гробља и сл.

Развој стамбених и стамбено пословних зона усмјерава се у планираним урбаним и грађевинским подручјима. У руралним дијеловима развој ових зона усмјерава се уз већ постојеће изграђене цјелине и у централним дијеловима насеља. Развој претежно пословних садржаја усмјерава се у предузетничким зонама и зони намјењеној за реализацију технолошког бизнис парка.

Саобраћајне површине заузимају значајан удио у укупном планираном грађевинском земљишту, а нарочито с обзиром на планирану трасу аутопута, планиране обилазне путеве и реконструкцију постојеће мреже. С обзиром на актуелне трендове изградње у путним појасевима магистралних и регионалних путева овом проблему се мора посветити већа пажња у односу на протекли период. У том смислу уз саобраћајнице овог ранга планирани су заштитни појасеви у ширинама дефинисаним у Закону о путевима. С обзиром на обим овакве изградње и њене посљедице на простор препоручује се израда спроведбених докумената просторног уређења за ове појасеве у свим случајевима када су у оквиру њих исказане иницијативе за изградњом.

Земљиште је јединствени облик природног, економског и друштвеног јавног добра. Природна ограниченост овог добра и потреба за улагањем у његово опремање ради коришћења за разне намјене (у погодном облику), чине га економским добром. Карактер земљишта и повећање његове вриједности као друштвеног добра, одвија се путем друштвених одлука о планирању и инвестирању у његову употребу. Планским предвиђањима намјена земљишта кроз пројекте и програме, мијења се његова вриједност. Због ограничености понуда земљишта и његове вриједности, оно често остаје изван конкретне функције, што указује на јединственост овог ресурса – кроз модусе инвестиција и штедње. У ситуацији кад власници земљишта не могу да реализују очекиване користи од његове употребе, они га чувају ради штедње и будућих инвестиција. На тај начин се директно утиче на понуду земљишта, и индиректно на раст цијена овог добра.

Грађевинско земљиште је ресурс који има двојак карактер: истовремено је производни фактор и фактор потрошње. Као производни фактор, грађевинско земљиште има значајну улогу у производној функцији, посебно у сектору услуга, трговине и неких видова производње. Двојак карактер грађевинског земљишта огледа се у чињеници да неизграђено земљиште (локација), није само себи циљ, већ је његова улога само заједно са објектом (функцијом). Повећањем интензитета коришћења и ефикаснијом намјеном расте и вриједност грађевинског земљишта.

Локациона нееластичност грађевинског земљишта условљава ограничену понуду земљишта / локација. Порастом цијене земљишта подстиче се његова понуда, тј. еластичност понуде. Еластичност понуде грађевинског земљишта постиже се обично на рачун пољопривредног земљишта у ивичним дијеловима града. За урбанистичко планирање важна је функционална сегрегација грађевинског земљишта на стамбено, пословно и производно, а у оквиру ових сегмената и подјела према куповној моћи потенцијалних и стварних корисника грађевинског земљишта. Понекад нема евидентног пораста тражења за грађевинским земљиштем, већ се руше постојећи објекти и граде већи. Неокласична економска теорија производне функције овај процес означава као супституцију земљишта производним фактором – капиталом. Основни фактори тражње за земљиштем (некретнинама), везани су за: повећање економског просперитета, привредно реструктурирање, пораст становништва и куповне моћи, финансијске подстицаје, повољнију пореску политику.

Грађевинско земљиште је значајан природно – развојни ресурс, који подразумијева адекватан систем газдовања да би се улагања у његово уређење ефектуирала уз профит и бар маргиналну ефикасност. Земљиште, као и друга имовина која има одређену економску вриједност, капитализује се стављањем у функцију стварања новог друштвеног производа. Успјешност капитализације земљишта постиже се остваривањем већих вриједности од утрошених средстава у његово активирање. Нажалост, у домаћој пракси, у досадашњем периоду овај принцип капитализације грађевинског земљишта (локација), није остварен из различитих разлога, међу којима издвајамо: слабости постојећег система управљања грађевинским земљиштем (инструмената, административних процедура, нетржишних приступа, одсуства тржишта земљишта и економских принципа, и тд.), недовољна развијеност привредног система, инфраструктуре, неискориштености постојећих

природних и створених потенцијала, сложена друштвено-економска кретања и односи, институционална рјешења и др.

На успјешност капитализације грађевинског земљишта утичу бројни фактори (економски и ванекономски), али у постојећем социоекономском контексту највећу улогу има урбанистичко и просторно планирање, као вид државне интервенције у алокацији и коришћењу земљишта. Питања алокације инвестиција (смештаја урбанистичких садржаја) заснивају се на општој друштвеној прихватљивости рјешења, економској оправданости, просторно-еколошкој прихватљивости, дефинисању развојних циљева и циљева просторне организације, критеријума и услова локације. У процесу алокативних рационализација земљишна рента је веома значајна, јер се преко ње утврђује увећана вредност земљишта, врши прерасподјела ове вредности и реализује алокативна и селективна функција.

Земљишна рента представља специфичан облик дохотка, који се реализује у дјелатностима гдје земљиште представља производни фактор. У основи настанка ренте је земљишна својина. Рента је резултат погодности земљишта или положаја парцеле. За резултат ова рента има екстрадоходак, настао због разлике (нижих) трошкова на тој парцели и продајне цијене. Власник земљишта остварује различите ренте било да земљиште продаје, даје у закуп или му служи за акционарски улог у некој инвестицији. Када се земљиште даје у закуп власник остварује права на диференцијалну ренту, у зависности од опремљености или положаја локације. У случају продаје, цијена грађевинског земљишта је одређена величином ренте, висином каматне стопе, али и потражњом и понудом. Суштина земљишне ренте је да је то економски облик у коме се остварују земљишна својина, при чему сваки облик својине има могућност за њено испољавање. За њено испољавање потребни су тржишни механизми понуде и тражње. У тржишном систему рента представља цијену земљишта која се формира на основу дјеловања понуде и тражње у специфичним условима тржишта земљишта.

У структури тржишне цијене грађевинског земљишта није садржана само његова садашња вриједност, већ и будућа (потенцијална). Разлике између цијене и вриједности грађевинског земљишта доводе до шпекулација на тржишту земљишта, јер се земљиште купује по једној, а на основу планских очекивања, продаје по другој цијени. На то посебно утичу јавне одлуке којима се утврђује будућа намена, тј. погодност и употреба земљишта у будућности. За потребе стамбених локација могућа је супституција земљишта/локације у другим, мање скупим дијеловима града, док су атрактивни локалитети за развој пословних, услужних, производних, прометних функција веома ограниченог волумена и на ограниченом простору.

У систему тржишне привреде, земљиште/локација се третира као један од производних фактора, чије коришћење подразумева повраћај уложеног капитала уз профит. Због тога је неопходно дефинисање категорија економске цијене земљишта и економске ренте. Прва категорија је резултат економских трошкова и обухвата цијену земљишта (као природног елемента), и цијену опремања земљишта инфраструктуром. Друга категорија (економска рента) је екстраприход (екстрапрофит) настао употребом изузетне локације земљишта. Она је детерминисана веома великом тражњом, а реализује се због веома великог обима промета на одређеној атрактивној локацији. Атрактивност земљишта/локације, посебно због ограниченог обима, утиче на повећање вредности и циљне земљишта, знатно изнад економске. Ова цијена није резултат додатних улагања власника или корисника земљишта, већ у претходном периоду кумулираних улагања која подстичу раст вриједности земљишта и на тој бази и повећање ренте. Путем мера и инструмената земљишне политике и планирања простора, локална власт може да утиче на формирање цијене земљишта.

Урбанистичко планирање представља само један од видова државне интервенције на тржишту грађевинског земљишта, путем физичке/просторне регулације процеса тржишне алокације овог ресурса, мјерама: контроле намјене грађевинског земљишта, контроле интензитета коришћења земљишта, контроле величине парцела, забране изградње или реконструкције грађевинских објеката, примјене правила и стандарда изградње грађевинских објеката и др. При томе би урбанистичко планирање требало да има већу флексибилност прилагођавања брзом економском развоју.

У већини земаља тржишне привреде окосницу система управљања градским земљиштем чини доминација приватне својине над грађевинским земљиштем (осим у мањем броју земаља гдје доминира јавна својина).

У будућим стратешким опредјељењима територијалног развоја Града Бањалука, предлаже се формирање:

- предузетничких зона (enterprise zone), као зона либералнијег-поједностављеног планирања.

Формирање ових зона везано је за подстицај развоју предузетништва, јер су оне инструменти за смањење регионалних разлика у нивоу развијености, и лоцирају се у недовољно развијеним подручјима. Предузетничке зоне оснива држава у већим градовима неразвијеног подручја ради подстицаја предузетништва, ублажења урбанистичких услова (које установљава локална власт) и олакшаног добијања грађевинске дозволе. Установљава се подстицајна пореска политика за инвеститоре, тј. дају се одговарајуће олакшице и субвенције у финансирању саобраћајне и комуналне инфраструктуре. Грађевинско земљиште у овим зонама је углавном државно, али може да буде и приватно. Повлашћени режим активности у предузетничкој зони обично је утврђен за десет година. Овај облик државне интервенције користи се у многим високоразвијеним земљама Европе, као инструмент смањивања регионалних разлика, подстицаја иновативне политике и предузетништва.

- зона поједностављеног/олакшаног планирања - овај облик интервенције сличан је претходном; разлика је у томе што ове зоне иницира локална власт и што се у њима предвиђају све намјене коришћења земљишта, такође уз повлашћени режим у десетогодишњем периоду.

Спровођење планских рјешења у коришћењу грађевинског земљишта зависи од:

- потенцијала локалне и домаће економије (привредног реструктурирања и приватизације);
- тржишта грађевинског земљишта (стратификованости понуде и тражње, развоја власништва и некретнина), тј. промена у систему управљања и коришћења грађевинског земљишта, успостављање адекватних институција и регулаторних механизма;
- могућности и присуства улагања;
- потребних промјена (реформи) у политикама и инструментима управљања развојем изван урбанистичког планирања (макроекономској, инвестиционој, кредитној, пореској, развојној, индустријској, политици заштите животне средине, регионалној, земљишној и др.).

У том смислу потребно је установљивање тржишта грађевинског земљишта, регулаторних механизма, инструмената и институција. Нови систем газдовања грађевинским земљиштем требало би да укључи низ нових финансијских инструмената.

Препоруке и перспективе новог урбанистичког планирања са становишта политике грађевинског земљишта

Приватизација и све већа улога приватне својине захтјева трансформацију урбанистичког планирања ради равноправног уважавања и укључивања мноштва различитих приватних и јавних интереса (што до сада није било пракса) у регулисању имовинско-правних односа у планирању и коришћењу градског/грађевинског земљишта. Ову процеси свакако би подстицајно дјеловали на отвореност, јавност, комуникативност, транспарентност урбанистичких планирања, али и на нове односе између приватног, јавног и трећег сектора. Конституисање нових начина рјешавања проблема подразумијева неизбјежну прерасподјелу моћи, елиминисање спекулација (на штету досадашњих кругова моћи). Полазећи од расположивих сазнања о искуствима развијених друштава у земљама тржишне привреде, трансформација урбанистичког планирања требало би да се креће ка регулаторној улози и заштити својинских права и интереса различитих актера (приватне и других облика својине) у коришћењу ресурса (пре свега земљишних, комуналних) и ка стратешком регулисању/каналисању различитих економских, друштвених еколошких аспеката развоја на основи планских пропозиција, метода и оцјена које обезбјеђују социо-економску и еколошку прихватљивост планских одлука. Тржиште новог приступа урбанистичког и просторног планирања чини баланс у

примјени промотивних/проактивних и индикативних елемената у односу на рестриктивне, директивне елементе, на свим нивоима планирања.

Планска одређења у области политике грађевинског земљишта у планском периоду обухватају:

- прилагођавање локалних прописа тржишту грађевинског земљишта;
- израду просторних и урбанистичких планова као државне интервенције у заштити јавног интереса;
- доношење спроведбених докумената просторног уређења као и средњорочних програма за уређење грађевинског земљишта;
- утврђивање потпуног обухвата свих корисника по врстама накнада грађевинског земљишта;
- утврђивање тржишних-економских цијена за све врсте накнада за грађевинско земљиште;
- утврђивање субвенционираних накнада за иновативне и предузетничке пројекте, а у функцији запошљавања;
- обезбјеђење инвестиционих фондова за област реализације развојних програма уређења грађевинског земљишта;
- обезбјеђење институција / агенција за успостављање тржишта грађевинског земљишта;
- обезбјеђење континуираног и потпуног прилива средстава (наплате) од свих врста накнада (првенствено од накнада за коришћење грађевинског земљишта).

Д.У. МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ

Подручје Просторног плана обилује минералним сировинама које се могу рентабилно експлоатисати. Тренутно коришћење минералних ресурса подмирује тренутне потребе али постоји могућност проширења капацитета у циљу привредног развоја Бањалуке.

Подземне воде као обновљиви ресурс омогућава рјешавање водоснабдијевања јефтиније и квалитетније. Имајући у виду да се Бањалука снабдијева водом доминантно из Новоселије која је рањива имајући у виду да се узводно налази више градова и индустрија.

На основу изведеног истраживања за потребе дефинисања стања хидрогеолошке средине дефинисана су подручја перспективна за даља хидрогеолошка истраживања.

Хидрогеолошки склоп стијена, поменутих зона, према својој функцији омогућава акумулирање подземних вода које би се могле експлоатисати за потребе водоснабдијевања. Резерве подземних вода као и квалитет биће потврђени након изведених детаљних истраживања.

Технички грађевински камен се експлоатише на више мјеста и тренутна експлоатација подмирује потребе ове регије.

Геотермална односно хидрогеотермална енергија представља такође минералну сировину која није у довољној мјери истражена. Након спровођења истраживања утврдиће се резерве овог минералног ресурса на основу кога ће се моћи дефинисати конкретна употреба овог ресурса.

Остале минералне сировине требају да буду испитане према Закону о геолошким истраживањима и Закону о Рударству.

Е. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

Е.1. МОРФОЛОШКИ, ГЕОЛОШКИ, ХИДРОГЕОЛОШКИ, ИНЖЕЊЕРСКО-ГЕОЛОШКИ УСЛОВИ СА МЈЕРАМА ЗА ЗАШТИТУ, ОЧУВАЊЕ И АКТИВИРАЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Геолошки ресурс у виду минералних сировина и геолошког потенцијала директно зависи од тржишта које дефинише оправданост експлоатације овог ресурса или истраживања за будућу експлоатацију. Тржиште диктира улагања и развој ове привредне гране. У стању овог плана дат је опис геолошког ресурса. Тренутна ситуација на тржишту је таква да се не очекује експлоатација минералних сировина на подручју града Бањалука изузев грађевинског камена, цигларске глине и геотермалне енергије.

Геотермална енергија представља највећи неискоришћени потенцијал подручја града Бањалуке. Геотермални потенцијал се треба додатно обрађивати кроз релевантну документацију нижег реда гдје би се требало дефинисати да ли постоји могућност искоришћавање геотермалне енергије како оне ниске енталпије тако и средње и високе енталпије). С обзиром на овај значај приликом евалуације геотермалног потенцијала у оквиру израде докумената просторног уређења неопходно је прибављање стручне хидрогеолошке експертизе.

Валоризација терена према геотермалној потенцијалности треба да буде усклађена са другим геолошким потенцијалом.

Овакво вредновање терена представља суштинску ствар којом се доприноси планском рјешењу, појефтинијује градњу, а с тим повећава могућност спровођења планског рјешења.

Хидрогеолошки потенцијал се односи у првом реду директно искоришћавање подземних вода

Подземне воде поред потенцијала за водоснабдијевање пијаћом и техничком водом имају улогу и искоришћавања њихове температуре,

Свако извориште које се налази у људској употреби треба да утврде зоне санитарне заштите.

Поред аспекта искоришћавања и заштите хидрогеолошког ресурса постоји и аспект заштите од негативног утицаја. Подручја која су забарена услед високог нивоа подземних вода требају да буду као таква означена.

Да би се постојећи ресурси на територији града Бања Лука адекватно искористили и заштитили неопходно је следеће:

- Израдити Елаборате о класификацији и категоризацији резерви минералних сировина за које се утврди економска оправданост за експлоатацију;
- За сваки извор и бунар који се користи за људску употребу потребно је урадити Програм санитарне заштите према "Правилнику о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе изворишта, као и водних објеката и вода намјењених људској употреби (Сл. гл. РС 7/03);
- У случају рјешавања водоснабдијевања одређених мјесних заједница или других дијелова територије Града Бањалука на рачун подземних вода, неопходно је да се изводе детаљна хидрогеолошка истраживања а према Пројекту детаљних хидрогеолошких истраживања а у складу са Законом о геолошким истраживањима (Сл. гл. РС 51/04 и 75/10);
- Урадити катастар загађивача подземних вода на територији града Бања Лука;
- Урадити катастар клизишта који представља базу за израду карата хазарда са инжењерскогеолошког аспекта;
- Експлоатација било ког минералног ресурса се мора вршити у складу Законом о рударству, Законом о геолошким истраживањима, Законом о концесијама и другим законским и подзаконским актима који дефинишу ову област;
- Планирање простора и изградња објеката у подручју одобреног експлоатационог поља мора бити уз сагласност са носиоцем експлоатационог права и ресорног министарства

- надлежног за експлоатацију минералних сировина, а који води евиденцију експлоатационих поља (Министарство индустрије, енергетике и рударства);
- Предлаже се наставак истраживања угља, кречњака, подземних вода и других минералних ресурса на територији града Бања Лука. Ова истраживања је неопходно да се раде систематски, а према Пројектима који морају да задовоље све законске обавезе;
 - Минералне ресурсе је потребно користити у складу са принципима "одрживог развоја".

E.II. КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ

E.II.1. Пројекција климатских промјена у глобалним размјерама у 21. вијеку

Нагли пораст свјетског становништва уз вишеструко увећавање индустријских и других људских активности, довели су у току последња два стољећа до повећаног коришћења свих ресурса, а нарочито фосилних горива, и до неконтролисаног, глобалног загађивања ваздуха, вода и земљишта, као основних компоненти природне животне средине, са посљедицом промјене климе, подизања нивоа мора и слабљења озонског омотача.

Резултати бројних научних истраживања су показали да промјене климе у глобалним размјерама имају несагледиве штетне посљедице на укупан привредни развој, здравље становништва и сигурност материјалних добара. У току 20. вијека средња годишња глобална температура ваздуха је повећана за 0,6°C. Сличне промјене климе забиљежене су и на сјеверној хемисфери. У Европи у току 20. вијека, због наглог пораста љетњих температура, просјечна годишња температура ваздуха порасла је за 0,8°C у односу на референтни период 1961-1990. година. Поред промјена у термичком режиму, забиљежене су и промјене у погледу режима падавина. У току 20. вијека регистрована је тенденција пораста падавина у Сјеверној Европи, док је у Јужној Европи, којој припада и Република Српска, забиљежено смањење падавина у просјеку за 13%.

Поред наведених промјена у режиму температуре и падавина, значајне промјене регистроване су и у погледу интензитета и фреквенције климатских екстрема, као што су екстремно високе и ниске температуре, топлотни таласи, олујне непогоде праћене градом, електричним пражњењима, разорним дејством вјетра, поплавама, смањење сњечног покривача и масе снијега, услова погодних за шумске пожаре, клизишта, повећање ерозије и други облици деградације земљишта.

Због угрожености производње хране, енергије, водоснабдијевања, људског здравља и биолошке разноврсности, регион Јужне Европе је сврстан у групу региона свијета који су веома угрожени климатским промјенама. Очекиване климатске промјене ће убудуће у великој мјери детерминисати расположиве природне ресурсе (воду, земљиште, шуме, биодиверзитете) и представљаће озбиљну пријетњу друштвеном и економском развоју свих, а посебно земаља у развоју.

Процјењује се да ће због нарушавања природне равнотеже климатског система, услед поремећаја хемијске структуре атмосфере и њеног енергетског биланса, већ у првој половини 21. вијека доћи до таквих промјена климе које ће имати несагледиве посљедице на цијели екосистем Земље. Према резултатима глобалног модела за симулацију циркулације атмосфере и океана очекује се да ће у периоду 1990-2100. доћи до повећања средње глобалне температуре атмосфере од 1,4 до 5,8°C, са брзином раста од 0,3 до 0,5°C током једне деценије, тј. таквом брзином каква није забиљежена у посљедњих 10.000 година. Промјене климе одразиле би се прије свега у пољопривреди, водним ресурсима, земљишту, а нарочито на природним екосистемима као што су шуме.

У умјереним географским ширинама (30-600) сјеверне хемисфере, којима припада и Република Српска, износ загријевања биће већи од глобалног просјека, и кретаће се од 0,8°C до 1,0°C на сваких 10 година. Најновија истраживања показују да се у јужној Европи до 2030. године може очекивати пораст температуре за око 2°C зими, а љети раст за 2-3°C. Поред тога у овом региону у наведеном периоду, може се очекивати редукција падавина од 15 до 20%, нарочито у топлој половини године, и смањивање влажности земљишта за 15 до 25%. При томе се поред промјене термичког и режима

падавина, очекују и значајније промјене учесталости и интензитета климатских екстрема, као што су суше, олујне непогоде праћене разорним дејством вјетра и поплава, екстремно ниске односно високе температуре ваздуха, сњежне мећаве, лавине, кише кратког трајања и јаког интензитета, затим услови погодни за ширење шумских пожара, као и помјерање климатских зона ка већим надморским висинама за 150-200 м, при промјени температуре од само једног степена.

То би могло довести до озбиљних посљедица у области пољопривреде, водопривреде, коришћења хидроенергетског потенцијала и другим гранама привреде осјетљивим на климатске промјене. Ове промјене би проузроковале даљу деградацију шумских и других екосистема, као и могуће инвазије штетних инсеката, епидемија неких болести и сличне нежељене ефекте.

Е.ИИ.2. Трендови температуре ваздуха

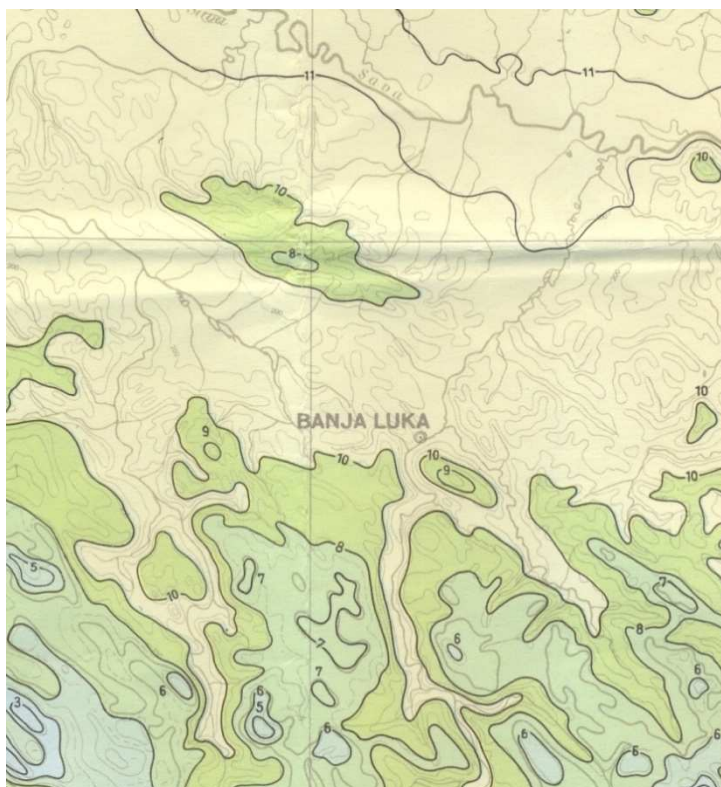
Разматрања за процјену глобалних климатских промјена су рађена на основу резултата глобалних климатских модела са грубом резолуцијом, па могу да се користе за грубе процјене регионалних и локалних промјена климе. Тек коришћењем нових метода моделирања и прогнозирања са фином просторном и временском резолуцијом, које се тренутно развијају за поједине регионе, па и за регион Југоисточне Европе, добиће се могућност прецизније процјене климатских промјена за одређене територије.

У Републици Српској је посљедњих година реализовано неколико изузетно квалитетних пројеката, у којима је извршено прикупљање и обрада историјских климатских података у циљу изучавања климатских карактеристика са приказом регистрованих климатских промјена у 20. вијеку, на локалном ниво, као и оцјене климатских промјена у првој половини 21. вијека.

Најзначајнији од тих пројеката су: Институционални оквир за регионални развој животне средине у сливу ријеке Врбас (INFRARED), Развој кадра локалних институција у еколошки осјетљивим подручјима (LICENSE) и Просторни план Републике Српске до 2015. године. Веома квалитетна обрада ове проблематике је урађена и у Првом националном извјештају Босне и Херцеговине у складу са Оквирном конвенцијом Уједињених нација о климатским промјенама.

Прелиминарне процјене климатских промјена до 2020. године на територији Републике Српске (Просторни план Републике Српске, УЗРС, Бања Лука, 2008.) као и друга климатска истраживања у Босни и Херцеговини, указују на висок степен корелације параметара варијабилности локалне климе са параметрима климатских промјена у Јужној Европи. Истовремено, наведени резултати указују и на изражену просторно-временску промјенљивост основних климатских елемената на територији Републике Српске, са могућим посљедицама на здравље становништва, пољопривреду, шумарство, водопривреду, енергетику, саобраћај, и друге гране привреде осјетљиве на климатске промјене.

У раду на овим пројектима коришћени су расположиви стандардни подаци метеоролошких осматрања на подручју Балканског полуострва за период 1860-2000. године, подаци прикупљени у оквиру прелиминарних истраживања промјена климе Републике Српске до 2020. године спроведених у оквиру израде Етапног плана 1996-2001., Просторног плана Републике Српске, који су допуњени новим подацима осматрања за период 1990-2000. година у мрежи метеоролошких станица Републике Српске. Такође су коришћени и подаци о тренду глобалног загријевања атмосфере и промјенама њеног хемијског састава прикупљени у оквиру Глобалног климатског осматрачког система Свјетске метеоролошке организације.

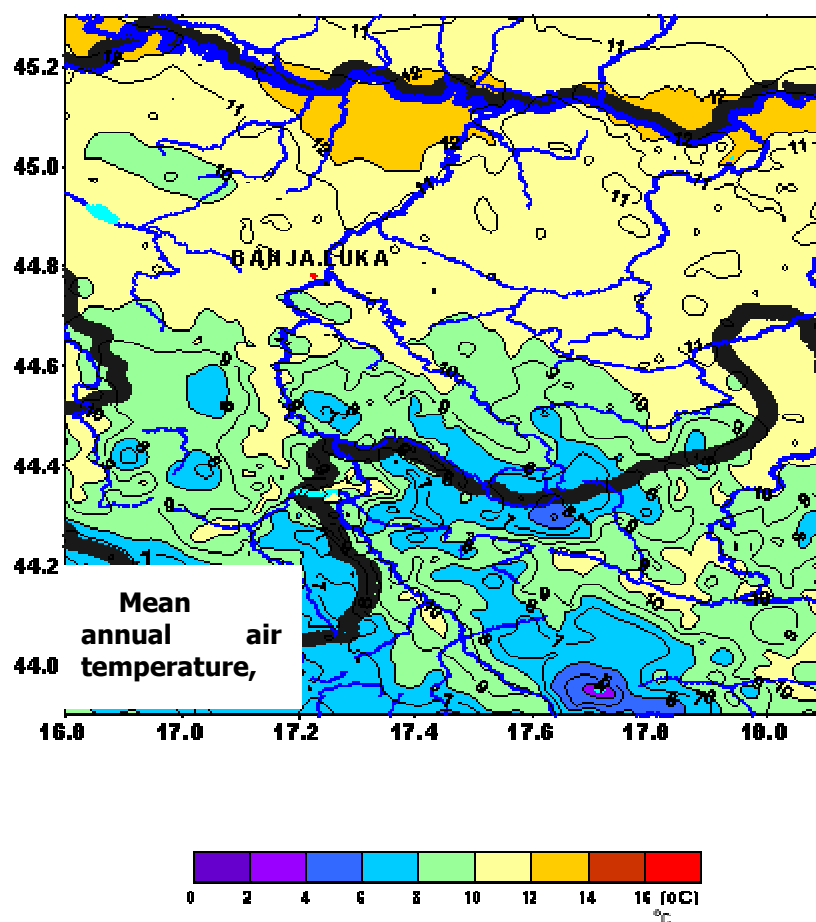

Слика 1 Просторна расподела средње годишње температуре за ширу територију Града Бања Луке, период 1831-1960. година

Праћење тренда промјене температуре ваздуха и падавина, као основних параметара за оцјену могућих локалних промјена климе на територији Републике Српске, вршено је поређењем њихових вриједности и просторне расподеле за два стандардна референтна периода који се користе у климатологији: период 1931-1960. и период 1961-1990. година. За први период коришћени су подаци Атласа климе СФРЈ за период 1931-1960. година, док је анализа просторне расподеле средњих годишњих температура ваздуха и средњих годишњих количина падавина за стандардни 30-годишњи период 1961-1990. година урађена у току реализације наведених пројеката.

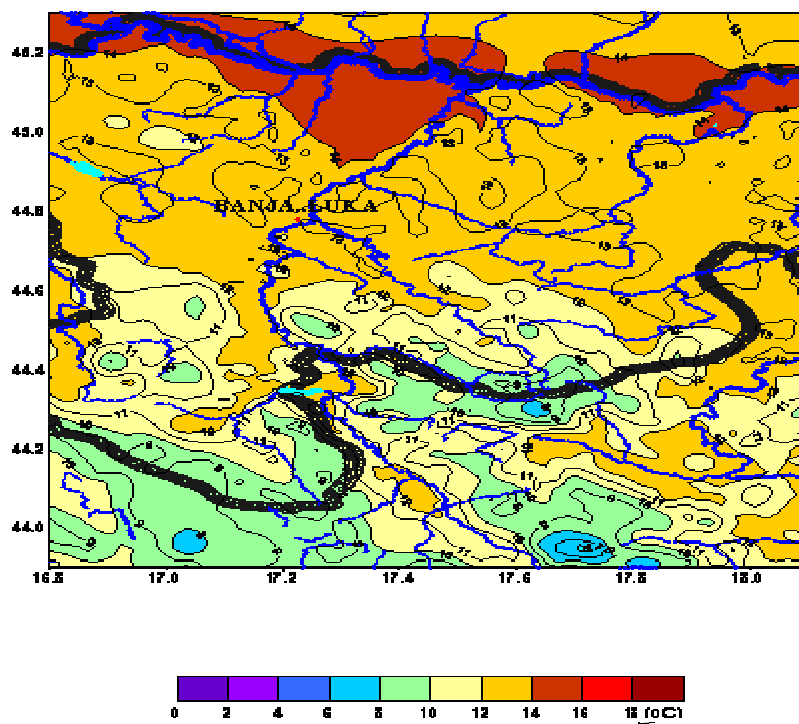
Користећи резултате ових пројеката, расположиве базе климатских података за Републику Српску и шире околно подручје, изведен је тренд регионалних и локалних промјена климе регистрованих у 20. вијеку. На основу резултата проучавања глобалних и регионалних климатских промјена у 21. вијеку, урађена је пројекција могућих локалних промјена климе на територији Републике Српске за период до 2030. године.

Према расположивим историјским климатским подацима, уочава се да је раст температуре ваздуха у 20. вијеку, забиљежен на територији Републике Српске, сличан тренду регистрованом у осталим дијеловима Југоисточне Европе. Иако су због утицаја локалних фактора присутне разлике у брзини промјене температуре ваздуха, генерално се могу издвојити два карактеристична подручја и то: планински предјели изнад 1500 m надморске висине са порастом температуре од 0,8 до 1,0°C и нижи предјели, у које спада и територија Града Бања Луке, са порастом температуре од 0,6 до 0,8°C.

Слика 2 Просторна расподела средње годишње температуре за ширу територију Града Бања Луке, период 1861-1990. година

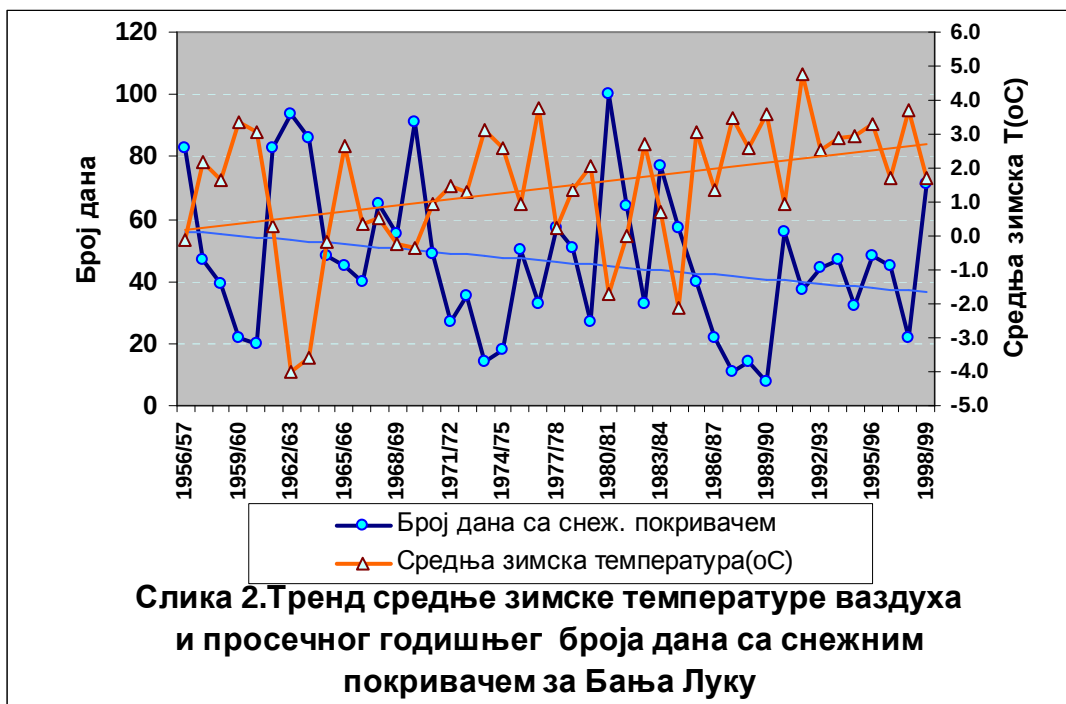
Упоредјујући просторну расподелу температуре ваздуха на територији Града Бања Луке у стандардним референтним климатолошким периодима (1931-1960. и 1961-1990.) са пројектованим вриједностима температуре за период 1991-2030. годину уочава се да се у периоду 1931-1961. године највећи дио територије налазио у температурном опсегу између 10°C и 11°C, у периоду 1961-1990. године у температурном опсегу између 10°C. и 12°C, а пројектоване температуре за период 1991-2030. годину су опсегу између 12°C и 14°C.

Слика 3 Пројекција температура за ширу територију Града Бања Луке, период 1990-2031. година

Љета су у току последњег тридесетогодишњег периода постала сувља и веома топла са просјечним температурама ваздуха од око 20,1°C (у периоду 1951-1980. година, просјечна љетња температура ваздуха у Бањалуци износила је 19,6°C).

Треба истаћи да су глобалне промјене климе узроковане порастом антропогених емисија гасова са ефектом стаклене баште одражавају и у погледу промјена екстремних вриједности, а нарочито апсолутних максималних вриједности температуре ваздуха, уз повећану учестаност и дуже трајање таласа топлог времена у љетњом периоду. Статистичке анализе показују да су у току последњих 10 година прошлог вијека на територији Града Бања Луке превазиђени историјски апсолутни максимуми температуре ваздуха за јануар, фебруар, април, јун, јул, новембар, и децембар, док је у погледу апсолутних минималних температура ваздуха превазиђена само историјска апсолутна максимална вриједност за октобар мјесец.

Слика 4 Тренд средње зимске температуре ваздуха и просечног броја дана са сњежним покривачем за територију Града Бања Луке

Због значајног раста температуре ваздуха у зимском периоду, у умјереним географским ширинама сјеверне хемисфере у другој половини 20. вијека регистровано је смањење броја дана са сњежним покривачем за око 20%, као и смањење укупне масе снијега и површине под сњежним покривачем узрокујући с једне стране ранији и мањи прољећни отицај, а тиме и већи потенцијал за лјетње суше.

Е.ИИ.3. Трендови падавина

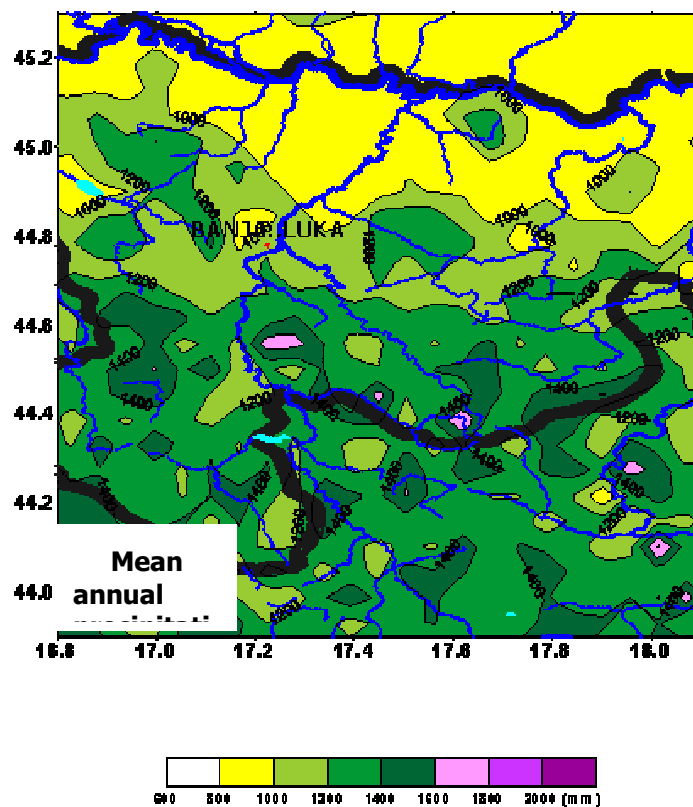
Резултати истраживања падавина у оквиру пројекта "Атлас климе Југославије" (период 1931-1960.), указују да се на највећем дијелу подручја Града Бања Луке у току године у просјеку излучивало од 1000 mm до 1250 mm воденог талога. У периоду у 1961-1990. година просјечна количина падавина изнад већег дијела посматране територије је у интервалу између 1.000 mm и 1.200 mm, при чему сјеверни, равничарски дијелови добијају испод 1.000 mm талога.

У погледу режима падавина, поред изразите просторне промјенљивости, значајне разлике запажају се и у погледу тенденције промјена. Тако је у Посавини забиљежена слабија редукција падавина од 5-10% у току 20. вијека, док се у планинским предјелима централних дијелова Републике који припадају зони у којој се смењују маритимни и континентални плувиометријски режим, јавља слабији пораст падавина за око 5%. У нижим предјелима ове зоне јављају се уобичајене осцилације око просјечних вриједности без израженог тренда.

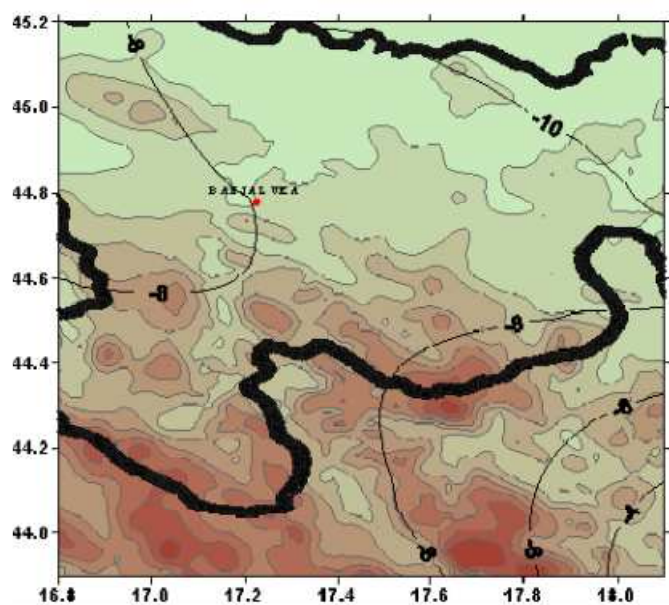

Слика 5 Просторна расподела средње годишње количине падавина за ширу територију Града Бања Луке, период 1831-1960. године

Новија истраживања указују на појаву промјена у сезонској расподели падавина са повећањем интензитета киша кратког трајања, као и на све учесталију појаву суша. Катастрофалне суша 2000. и 2003. године праћене екстремно високим температурама ваздуха, и зима 2000/2001. без сњежног покривача, само су неки од посљедњих случајева у серији климатских екстрема који су регистровани у Републици Српској и читавој Јужној Европи. Њихови основни статистички показатељи представљају јасан сигнал појаве антропогених промјена климе суперпонираних на природне промјене.

Слика 6 Просторна расподела средње годишње количине падавина за ширу територију Града Бања Луке, период 1961-1990. године

Слика 7 Процијењена промјена средњих годишњих количина падавина (y%) за ширу територију Града Бања Луке, период 1991-2030. година

Е.ІІ.4. Прелиминарна процјена температуре ваздуха и падавина до 2030. године

Деценијска промјена просјечне годишње температуре ваздуха на анализираном подручју је позитивна и креће се у интервалу од 0,1 до 1,5°C. До 2030 године регистровано отопљење из посљедње деценије 1990-2000. године би се утростручило. Највећи пораст од 4,5°C имала би висока планинска област са надморском висином преко 1.500 м, док би промене термичког режима у Посавини и Подрињу, као и у западним деловима Републике износили око 1,8°C. За највећи дио територије Града Бања Луке пројектоване температуре за период 1991-2030. годину су у опсегу између 12°C и 14°C.

Очекивано смањење падавина за ширу територију Града Бања Луке и износу испод 10% у први мах не дјелује забрињавајуће. Међутим, треба имати у виду да би и при таквој редукцији падавина дошло до значајног поремећаја у водном билансу са бројним негативним посљедицама (у датом случају би редукција водног биланса износила и до 30%).

Е.ІІ.5. Утицај промјена у простору на локалну климу

При планирању и управљању процесима производње привредних и других објеката и праћењу њиховог утицаја на животну средину, неопходно је узети у обзир не само опште климатске карактеристике, већ и процјене промјена локалне климе као посљедицу глобалних климатских промјена, које у синергетском дејству, са промјенама локалне климе проузроковане утицајима изграђених објеката у знатној мјери могу допринети погоршању квалитета животне средине.

У приземном слоју атмосфере метеоролошки елементи се најчешће понашају униформно. Међутим, промјене у простору чак и мањих размјера (већи грађевински објекти, водене акумулације, промјена рељефа, крчење шума и сл.) могу изазвати поремећаје у метеоролошким пољима. Средња вриједност на тај начин изазваних поремећаја, њихов временски режим и механизми који доводе до споменутих поремећаја обично се у литератури називају микроклимом.

С обзиром на величину (1.239 км²) и географске карактеристике територије Града Бања Луке разматрање промјена локалне климе треба посматрати одвојено за урбано и ванурбано подручје.

Урбано подручје територије Града Бања Луке смјештено је на месту где Врбас излази из кањона, који даље прелази у бањалучку котлину, а затим у равничарски део Лијевче Поља, што га чини наглашено отвореним према сјеверу, па је, нарочито зими, изложено утицају хладних ваздушних маса. На климу урбаног дијела Бања Луке, поред Врбаса и његових притока, знатан утицај имају зелене површине у граду, саобраћајна инфраструктура и, нарочито зими, вјештачки ослобођена топлота из комуналних и других објеката.

С обзиром да се могу очекивати значајне промјене у погледу фреквенције и интензитета јаких пљускова, суша и топлотних таласа који имају значајне негативне посљедице на функционисање градских инфраструктурних система, који су најчешће димензионисани на појаве са десетогодишњим повратним периодом, па је потребно да се благовремено предузимају мјере за спречавање или бар ублажавање тих негативних утицаја. То се може постићи кроз промјене у концепцији урбаног планирања примјеном интегралних рјешења који гарантују већу резистентност према негативним климатским промјенама и вишеструка побољшања перформанси, и могу да се примјењују и при изградњи нових насеља и при ревитализацији постојећих градских цјелина.

Веома је значајно да се прихватити нови концепт пројекта којим се уводи нова филозофија планирања и управљања градским инфраструктурним системима са нагласком на интеракцији градске водне инфраструктуре и система градских зелених површина.

Такође је неопходно да се развију прецизније методе прогнозе просторне и временске расподјеле екстремних појава (на пример јаких пљускова) како би се благовремено предузеле мјере за спречавање или бар ублажавање негативних утицаја.

Изграђени хидроенергетски објекти на Врбасу због велике удаљености и преовлађујућих вјетрова из сјеверног квадранта, за сада, не могу да утичу на климу урбаног дијела територије Града Бања Луке. Међутим, уколико дође до изградње планираних хидроенергетских објеката, њихове акумулације ће чинити једну цјелину дужине преко 40 km и површине око 5.0 km², па ће њихов утицај на промјену локалне климе бити значајнији, и одразиће се и на климу урбаног дијела територије Града Бања Луке.

Ванурбано подручје територије Града Бања Луке углавном је покривено шумским и пољопривредним земљиштем, које је испресијецано ријеком Врбас и његовим притокама са великим хидроенергетским потенцијалом. Шуме, пољопривредно земљиште и хидропотенцијал слива Врбас представљају кључне природне ресурсе територије Града Бања Лука. Међутим, експлоатацијом ових природних ресурса може доћи до промјене микроклиме у њиховој околини, чији интензитет зависи од величине и положаја експлоатисаног објекта.

Поред производње дрвета, као основне функције, шуме имају непроцењив значај у очувању биодиверзитета, заштита земљишта и вода, а посебно неутралисањем CO₂ у заштити климе. Као значајан потрошач CO₂ смањују ефекат стаклене баште, али су веома подложне утицају климатских екстрема (јаки мразеви и топлотни удари, дуготрајне суше, бујице, шумски пожари).

Повећањем коришћења хидропотенцијала ријеке Врбаса изградњом нових акумулација, као и изградњом рибњака и других објеката у којима се акумулира већа количина воде, такође, је праћено промјеном локалне климе.

Промјене микроклиме непосредне околине језера, ријека, канала, рибњака и водених акумулација се манифестују у погледу промјене температуре, падавина, влаге, режима вјетра и појаве магле. Ове промјене су мале и веома ограничених просторних размјера. Карактеристична растојања унутар којих се осјећа овај утицај су неколико десетина метара увис и неколико стотина метара од обале за језера карактеристичне дужине од 1-100 километара. Међутим, овај утицај се не смије занемарити.

Водене акумулације лети апсорбују топлоту и на тај начин приобална подручја имају нижу температуру од шире околине. У току зиме они одају акумулирану топлоту, и на тај начин ублажавају хладноћу. Посљедица тога дејства је ублажавање екстрема (максималних и минималних температура) и амплитуда температуре и до 3°C.

Други утицај водених површина на климу је посљедица повећаног испаравања, односно повећање садржаја влаге у ваздуху. Релативна влажност може порасти и до 10-15%. Повећање влажности има за посљедицу чешћу појаву магле, нарочито у зимској половини године.

Површине акумулације смањују храпавост терена, што може да има за посљедицу појачање брзине вјетра. Код мањих акумулација овај утицај је потпуно занемарљив. Међутим, код већих акумулација, због смањене храпавости и температурне разлике између водене површине и копна може доћи до успостављања локалне смјене вјетрова у току дана: водена површина-копно-водена површина.

Истраживања су показала да водене површине испод 100 km² не могу да утичу на формирање падавина.

У оквиру експлоатације хидроенергетског потенцијала Врбаса за сада се користи само ХЕ Бочац за чије потребе је изграђено акумулационо језеро дужине 17.5 km, максималне дубине од 22m, површином воденог огледала од 2.33 km² и запремином акумулационог простора од 642.9x10⁶ кубних метара воде.

Иако је запремина акумулационог простора хидроелектране Бочац релативно мала, ипак се могу очекивати утицаји на микроклиматске карактеристике непосредне околине, и то првенствено у погледу ублажавања температурних екстрема, повећања влажности ваздуха, и учестаности појаве магли и сумаглице. Међутим, у току експлоатационог периода хидроенергетског система ове промјене у синергетском дејству са глобалним климатским промјенама могу имати знатног утицаја на одређене компоненте животне средине.

Због велике удаљености акумулације (око 50 km) и преовлађујућих вјетрова из сјеверног квадранта наведене промјене микроклиме у околини ХЕ "Бочац" не могу да утичу на климу урбаног дијела територије Града Бања Луке.

Међутим, битно је напоменути да је осим наведеног хидроенергетског система планирана изградња додатних хидроелектрана на низводном дијелу Врбаса.

ХЕ "Крупа" је планирана као проточно постројење. За њену потребу планира се акумулација која почиње узводно од насеља Крупа на Врбасу, дужине 12.85 km и површином 1,427 km² и која се простире практично до акумулације ХЕ "Бочац".

ХЕ "Бања Лука – Ниска" се планира на локацији низводно испод ХЕ "Крупа". За потребе овог хидроенергетског објекта предвиђено је да се узводно од насеља Карановац изгради брана са акумулацијом дугом 13.39km и површином 1,30km². Локација овог објекта практично улази у урбани дио територије Града Бања Луке.

Уколико би се извели планирани хидроенергетски објекти, њихове акумулације ће чинити једну цјелину дужине преко 40 km и површине око 5.0 km², па ће и утицај на промјену локалне климе бити значајнији, који ће се одразити и на климу урбаног дијела територије Града Бања Лука. Међутим, неопходно је узети у обзир да свака промјена климе нема штетан утицај на средину у којој се манифестује. Климатске промјене од водених акумулација имају супротан утицај од глобалних климатских промјена, јер ублажавају екстремне и повећавају садржај воде у ваздуху.

Изградња и експлоатација хидроенергетских објеката захтијева изградњу великог броја инфраструктурних објеката, укључујући и далеководне, доводи до промјене пејзажа, уклањања шумског дрвећа и промјена рељефа земљишта, што, у случају екстремно јаких пљусковитих или дуготрајних падавина, може проузроковати појаву ерозије земљишта, бујичних поплава и других неповољних утицаја на животну средину, па се у складу са важећим законима морају спровести одговарајуће мјере заштите, укључујући и мјере заштите од климатских ризика.

Процијењене промјене основних климатских параметара, температуре ваздуха и падавина за подручје Републике Српске, у периоду до 2030. године, указују на потребу њиховог неопходног уважавања при планирању дугорочног развоја у појединим секторима привреде, заштите животне средине, као и заштите здравља становништва.

Пољопривредна производња може да се прилагоди, уз одређене економске и технолошке предуслове, климатским промјенама одређене брзине и степена. Међутим, могућности за њено прилагођавање нису исте у свим подручјима и гранама пољопривреде. Зато је неопходно да се, упоредо са даљим проучавањем процеса који се одвијају под утицајем климатских промјена (ерозија, закисељавање и салинизација земљишта, смањење садржаја храњивих материја у земљишту итд.), припремају мјере и технике, као и економска и технолошка основа за прилагођавање система измењеним климатским условима (измјене у начину коришћења земљишта, селекција биљних врста и сортимената, унапређење агротехника, итд.).

Кључни проблем је прилагођавање шумских екосистема на климатске промјене које се одвијају великом брзином. Предузимање одговарајућих мјера управљања шумама може у извесној мјери да смањи друштвено-економске посљедице пропадања шума под утицајем климатских промјена. Утврђивање мјера заштите шумских екосистема захтјева детаљна истраживања утицаја регионалних промјена климе на шумске заједнице и анализу друштвено-економских посљедица пропадања шума.

Е.И.6. Оцјена изложености Републике Српске неповољним утицајима климатских промјена и препоруке

С обзиром да је климатски систем планете Земље веома осјетљив како на екстерне (утицај соларних и других космичких чинилаца) тако и на интерне (утицај промене хемијског састава и енергетског биланса атмосфере и других поремећаја у климатском систему) и повратне утицаје, то у савременој науци о клими постоји још увек много непознаница како у погледу времена, тако и у погледу нивоа акумулираних гасова са ефектом стаклене баште који би могао представљати преломну тачку евентуалног почетка иреверзибилних процеса у климатском систему. Из тих разлога неопходно је наставити систематска праћења и проучавања локалних климатских промјена и периодично вршити

реанализу процјена и новелирање климатских карата у складу са новим научним сазнањима и методологијама које се интензивно развијају.

Према резултатима истраживања климе Републике Српске и процјене могућих климатских промјена као посљедице глобалних промјена климе, уочава се да ће у периоду до 2030. године бити настављен тренд раста температуре ваздуха, при чему би брзина раста средње годишње температуре износила у просеку 0,6°C по деценији.

У погледу падавина, промјене су интензивније и подразумевају смањење годишњих количина у већем дијелу Републике у опсегу од 10 до 30% у периоду до 2030. године, и то првенствено у вегетационој сезони.

Када је у питању промјена фреквенције и интензитета климатских екстрема, статистичке анализе показују да се у наредном периоду може очекивати већи пораст горњих екстрема климатских елемената. То у случају падавина и температуре ваздуха значи да би максималне дневне температуре ваздуха све чешће превазилазиле досадашње апсолутне екстреме, уз повећану учестаност и дуже трајање таласа топлог времена у лјетњом периоду, док се код падавина могу очекивати све учесталије непогоде са већим интензитетом киша кратког трајања или пак, већа учесталост олујних непогода праћених грмљавином и орканским вјетровима разорног дејства.

Из наведених разлога неопходно је да се већ при планирању, пројектовању и изградњи инфраструктурних и других објеката узму у обзир и климатски фактори како би се повећала сигурност у случају елементарних непогода и спровеле мјере заштите материјалних добара, здравља становништва и животне средине.

Имајући у виду да климатске промјене већ сада у великој мјери детерминишу расположивост природних ресурса (воде, земљиште, шуме, биодиверзитет), и тиме представљају лимитирајући фактор у борби за остваривање одрживог развоја, неопходно је успоставити систем ране најаве, прогнозе и заштите од атмосферских непогода и климатских екстрема. То подразумијева кадровско оспособљавање Хидрометеоролошке службе, модернизацију хидрометеоролошког информационог система и адекватно укључивање Републике Српске у Свјетски климатски програм и друге релевантне оперативне системе и научно-техничке програме Свјетске метеоролошке организације.

Такође је неопходно успоставити програм истраживања осјетљивости појединих привредних активности на климатске промјене и израдити стратегију адаптације на измјењене климатске услове на територији Републике Српске.

Мјере за ублажавање посљедица климатских промјена на територији Града Бањалука дефинисане су и области пољопривреде, шумарства, хидроенергетике и термоенергетике у дијеловима текста који дефинишу ове области.

У погледу планирања и уређења урбаних подручја основне планске мјере су:

- Планирање шумског прстена око града (шума паркови и паркови природе, концентрични шумски појасеви)
- Више зелених површина у урбаном подручју
- Смањење смога и загађења у граду
- Одрживо коришћење пољопривредног земљишта и намјене пољопривредних површина
- Рјешавање постојећих топлотних острва и избјегавање нових
- Системско рјешавање хидротехничких аспеката
- Боља термичка изолација објеката
- Топлификација градских четврти и ширење топлотних мрежа, повећање искоришћености постојећих капацитета, анализа коришћења и оптимизација режима експлоатације
- Успостављање ефикасног међународног домаћег и транзитног жељезничког саобраћаја чијим би се повећањем пропорцијално смањивао удио друмског саобраћаја
- Реконструкција и осавремењивање саобраћајница

Ж. УНАПРЕЂИВАЊЕ ДЕВАСТИРАНИХ И УГРОЖЕНИХ ЗЕМЉИШТА

За ова земљишта неопходно је изградити детаљна геолошка, пејзажна и друга адекватна истраживања, те документацијом нижег реда предложити могућности санације и укључења у остали простор. Тек након оваквих истраживања којима се могу прецизирати степен загађења тла, носивост и друге карактеристике и могуће је одредити неопходне мјере санације и намјену простора.

У простору обухвата у питању су најчешће напуштене површине експлоатације минералних сировина (каменоломи, позајмишта шљунка и др.), дивље депоније и одлагалишта отпада, напуштени индустријски и пољопривредни комплекси.

3. ЗАШТИТА ПРОСТОРА

3.1. ЗАШТИТА ПРИРОДНОГ И КУЛТУРНОГ НАСЛИЈЕЂА

3.1.1. Природно наслеђе

Основна концепција уређења и коришћења природног наслеђа на територији Града Бања Лука, се заснива на утврђивању постојећих природних добара и њиховој заштити. Одређивање и проглашење подручја заштићеним се врши у складу са Законом о заштити природе. Процес заштите ових добара прије свега подразумијева доношење одговарајућих подзаконских аката, који би били усклађени са принципима IUCN-а и на основу којих би извршило правно проглашење заштите свих објеката природног наслеђа, при чему би биле јасно дефинисане све релевантне одреднице (власништво, управљачи, стручни надзор, режими заштите, права и обавеза власника, и др.).

Полазну основу за издвајање природних добара на територији Града Бања Лука, представља мултимедијална гис база података природних вриједности "GISSPASS" - која је урађена од стране удружења за заштиту дрвећа "Арбор Магна", као и база Републичког завода за заштиту културно историјског и природног наслеђа РС. У овим евиденцијама су садржани сви подаци који се вежу за природно наслеђе Града Бања Лука (али и цијеле Републике Српске), и исти су послужили за састављање новелиране листе природних добара, која се овим Планом предвиђају за заштиту.

Такође, овим Планом се прописује потреба да се за свако природно добро, за које се покрене процедура стављања под правну заштиту, изврши реконгносцирање терена и евидентира стање природног добра уз израду научних и стручних основа за свако добро појединачно, а затим изврши њихова категоризација и одређивање режима заштите.

У складу са горе наведеним, овим Планом је предвиђена заштита природних вриједности на укупној површини од 22.605,84 ha, или 18,24% територије Града Бања Лука, што је у оквиру препоручених вриједности за територију Босне и Херцеговине, и територију Републике Српске које су дефинисане Просторним планом РС до 2015. године и документима Акционог плана за заштиту животне средине Босне и Херцеговине (НЕАП БиХ).

У наредној табели даје се преглед подручја и објеката природе која су овим Планом предвиђена за успостављање заштите у планском периоду. У поменутој табели су наведена и подручја као и објекти природе који су стављени под заштиту, или за које је покренута процедура успостављања заштите.

Табела; Попис подручја и објекта природе планираних за успостављање заштите у планском периоду, као и њихов тренутни статус

Врста заштићеног подручја по IUCN класификацији	IUCN катего-рија	Назив заштићеног подручја	Статус	Површина (ha)
Парк природе	V	Крупа на Врбасу	План	1.702,86
Парк природе	V	Осмача - Тисовац - Чемерница	План	6.011,72
Парк природе	V	Старчевица	План	2.725,89
Парк природе	V	Козара - Поткозарје	План	1.466,00
Парк природе	V	Шибови - Сутурлија	План	2.282,69
Заштићени природни пејзаж	V	Ријека Врбас - Кањон Врбаса - Тјесно	План	1.785,62
Заштићени природни пејзаж	V	Ријеке Гомјеница и Суботица	План	790,86
Заштићени културни пејзаж	V	Водоток и приобаље ријеке Врбас у градском подручју	План	440,93
Заштићени културни пејзаж	V	Стричићи - Добрња	План	3.242,96
Заштићени културни пејзаж	V	Зеленци	План	753,02
Заштићени културни пејзаж	V	Манастир Гомионица са околином	План	143,52
Парк шума	V	Ада на Врбасу	План	2,36
Парк шума	V	Старчевица	План	1.222,99
Парк шума	V	Траписти	План	345,49
Парк шума	V	Шибови	План	64,97
Парк шума	V	Парк-шуме око Бање Луке	План	568,62
Подручје управљања стаништем	IV	Водоток и приобаље ријеке Драгочај	План	40,72
Подручје управљања стаништем	IV	Ријека Црквена (нерегулисани дио водотока и приобаље)	План	28,3
Подручје управљања стаништем	IV	Сјеменска састојина букве "Дракулин бунар"	План	87,72
Подручје управљања стаништем	IV	Сјеменска састојина китњака "Катуниште"	План	20,58
Подручје управљања стаништем	IV	Шуме питомог кестена (<i>Castanea sativa</i>) на територији Града	План	-
Споменик природе	III	Пећина Љубачево	Заштићено	-
Споменик природе	III	Слапови на Крупи на Врбасу	План	7,7
Споменик природе	III	Пећина Мишарица	Покренут поступак за проглашење	-
Споменик природе	III	Налазиште вилине власи Српске Топлице	План	-
Споменик природе	III	Лужњак код цркве у Агином селу	План	-
Споменик природе	III	Прераст Камени мост	План	-
Споменик природе	III	Јама Викторија	План	-
Споменик природе	III	Јама Ограђеница	План	-
Споменик природе	III	Јефтина јама	План	-

Споменик природе	III	Јама Кула	План	-
Споменик природе	III	Врела Крупе	План	-
Споменик природе	III	Слапови Крупе	План	-
Споменик природе	III	Седрено подручје у Новоселији	План	-
Споменик природе	III	Термални извор Српске Топлице	План	-
Споменик природе	III	Кањон Швракаве	План	-
Споменик природе	III	Стрикина пећина	План	-
Споменик природе	III	Кретића бездана (Дамирова јама)	План	-
Споменик природе	III	Пећина Полице	План	-
Споменик природе	III	Пећина Увор	План	-
Споменик природе	III	Јама на Чараповици	План	-
Споменик природе	III	Јама на Кајбаковцу	План	-
Споменик природе	III	Јама Седића бездана	План	-
Споменик природе	III	Пећина испод Дјевојачке косе	План	-
Споменик природе	III	Јама Дворгрлица	План	-
Споменик природе	III	Јама на Таванку	План	-
Споменик природе	III	Јама Вученовића бездана	План	-
Споменик природе	III	Гашића Врела	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	"Универзитетски град"	Заштићено	27,38
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Парк Младен Стојановић	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у касарни Залужани	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у касарни Козара	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у касарни Траписти	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругу Обавјештајно безбједносне агенције ОБА	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади борова у десној Новоселији	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Градски парк Петар Кочић	План	1,09
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Тврђава Кастел са околином	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругу КМЦ - стара болница	План	3,05
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади око психијатријске клинике	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Официрски парк	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругу Чајавец	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Врт др Ђурића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругу фабрике ИНЦЕЛ	План	-

Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Гробље Свети Марко	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Арборетум Траписти	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Божин врт	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Седам борова у Трапистима	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Врт старе Управе Шума	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Врт Боже Радмана	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Партизанско гробље у гробљу Лауш	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругунекадашње фабрике обуће Босна	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у кругу Фабрике дувана	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади око хитне помоћи (ex ВМЦ-а)	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади у насељу Ђуре Ђаковића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Насади борова у Борику	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Зелене површине између Кастела и Црквене	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Младена Стојановића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Краља Петра првог Карађорђевића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Бана Милосављевића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Скендера Куленовића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја у Козарској улици	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Светог Саве	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Цара Лазара	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Милоша Обилића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Јована Дучића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја мајке Југовића	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Цара Душана	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Краља Петра другог Карађорђевића	План	-

Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Царице Милице	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја шведске мукиње у Улици Огњена Прице	План	-
Заштићена подручја за управљање ресурсима	VI	Алеја Књаза Милоша	План	-

Покрај наведених објеката и подручја која су предмет заштите, овим планом се предвиђа и стављање под заштиту појединачних вриједних стабала као и групација, која се налазе на територији Града Бања Лука и која су прецизно наведена у Каталогу највећих стабала РС и дигиталној GIS бази, која је саставни дио овог Плана.

Наиме, сва постојећа вриједна и стара стабла у урбаном подручју Града, је потребно посматрати као својеврсним, трајним културним и традиционалним споменицима, мјерилом односа његових становника према природи уопште, а затим и значајним обиљежјима културе и историје бањалучког подручја. Стога је потребно посветити велику пажњу очувању ових стабала, а која се огледа кроз стручно његовање, уредно лијечење и одржавање у високофункционалном стању.

Такође, овим Планом је предвиђено стављање под заштиту шума високе заштитне вриједности које су установљене на територији Града Бања Лука.

У складу са Уредбом о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске, на подручју Града Бања Лука се овим Планом предвиђа заштита свих врста које се налазе на овој листи.

3.1.2. Културно наслеђе

Да би се градитељско наслеђе на адекватан начин заштитило, потребно је обезбиједити адекватно коришћење и перманентну заштиту најизразитијих материјалних остатака прошлости, мјерама и методама заштите прописаним прије свега од надлежних институција. Осим материјалне и правне заштите културно-историјске објекте, градитељске цјелине и културне пејзаже је неопходно и ревитализовати, тј. давати им нове садржаје и функције, са којим би били укључени у савремене токове и тенденције развоја и живота града.

Општа дјелатност заштите културних добара подразумијева, према Закону о културним добрима Републике Српске ("Службени Гласник Републике Српске", број: 11/95):

- истраживање и евидентирање добара која уживају претходну заштиту,
- предлагање и утврђивање културних добара,
- вођење регистра и документације о културним добрима,
- пружање стручне помоћи на чувању и одржавању културних добара сопственицима и корисницима тих добара,
- старање о коришћењу културних добара у сврхе одређене законом,
- предлагање и праћење спровођења мјера заштите културних добара,
- прикупљање, сређивање, чување, одржавање и коришћење покретних културних добара,
- прикупљање података о несталим и отуђеним културним добрима,
- провођење мјера техничке и физичке заштите културних добара,
- издавање публикација о културним добрима и о резултатима рада на њиховој заштити,
- излагање културних добара, организовање предавања и других пригодних облика културно-образовне дјелатности и
- други послови у области заштите културних добара утврђени овим законом и на основу њега.

У акту о утврђивању сваког појединог културног добра, мјере заштите обухватају:

- ближе услове чувања, одржавања и коришћења,
- техничко-заштитне мјере ради обезбјеђивања културног добра од оштећења, уништења и крађе,
- начин обезбјеђивања коришћења и доступности културног добра јавности,
- ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом,
- ограничења, односно забране извођења одређених грађевинских радова, промјене облика терена и коришћења земљишта у оквиру заштићене околине културног добра, као и промјене његове намјене,
- уклањање грађевинског или другог објекта чије постојање угрожава заштиту или коришћење културног добра.
- Мјере заштите утврђују се и за заштићену околину непокретног културног добра.

Мјере техничке заштите за непокретна културна добра су:

- радови на конзервирању, рестаурирању, реконструкцији, ревитализацији и презентацији културних добара.

Мјере техничке заштите и други радови којима се могу проузроковати промјене облика или изгледа непокретног културног добра или повриједити његова својства, могу се предузимати ако се:

- утврде услови за предузимање мјера техничке заштите и других радова,
- прибави сагласност на пројекат и документацију за извођење ових радова, у складу са законом,
- прибаве потребни услови и одобрења на основу прописа о планирању и уређењу простора и изградње објекта.

Мјере заштите археолошких локалитета:

- забрањује се неовлашћено ископање и истраживање археолошког налазишта
- уколико се при земљаним радовима наиђе на до сада непознато археолошко налазиште извођач је дужан да обустави радове и обавијести надлежну службу заштите (Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, односно подручну јединицу Завода)
- извођач је дужан да предузме мјере заштите како налазиште не би било уништено и оштећено
- трошкове ископавања, истраживања, заштите, чувања, публикација и излагања откривеног добра које ужива претходну заштиту сноси инвеститор објекта.

Мјере заштите споменика културе:

- забрана радова који могу угрозити статичку стабилност споменика културе
- забрана нестручних преправки, доградње, преградње, надградње
- вођење електро и ТТ водова подземним путем
- забрана постављања прикључних кутија, ормара и раскладних уређаја на фасадама
- његовање и редовно одржавање декоративне флоре

- очување изворног изгледа спољашње архитектуре и ентеријера, хоризонталног и вертикалног габарита, облика и нагиба крова, свих конструктивних и декоративних елемената, стилских карактеристика, оригиналних материјала и функционалних карактеристика
- ажурно праћење стања и одржавање конструктивно-статичког система, кровног покривача, свих фасада, ентеријера и исправности инсталација у споменику културе.

Мјере заштите заштићене околине споменика културе:

- забрана градње и постављања трајних или привремених објеката који својом намјеном, волуменом габарита по висини и облику могу угрозити или деградирати споменик културе и његову заштићену околину
- забрана постављања покретних тезги, киоска и других привремених објеката унутар заштићене околине
- забрана радова који могу угрозити статичку безбједност споменика културе
- забрана извођења радова којима се врши промјена облика или намјене терена
- забрана постављања далековода, ваздушних електро и ТТ водова преко заштићених парцела, њихово вођење извршити подземним каналима, уз враћање терена у првобитно стање
- урбанистичко и комунално уређење, хортикултурно опремање, његовање декоративне флоре и редовно одржавање простора заштићене околине у функцији споменика културе.

Мјере техничке заштите за спомен обиљежја:

- трајно чување и одржавање културних добара споменичког и меморијалног карактера
- споменици, спомен бисте и спомен обиљежја морају се адекватно одржавати обновом оштећених натписа, чишћењем споменичких подлога и површина, као и одржавањем зелених површина око споменика
- обнову оштећених и изблиједјелих натписа на спомен плочама на објектима, могу изводити стручна лица квалитетним материјалима и квалификованом радном снагом.

За споменике, које је валоризовао Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа РС, дате су опште мјере заштите за утврђене категорије појединих простора и за појединачне објекте. За сваки појединачни објекат валоризован као културно добро Завод на основу *Закона о културним добрима (Службени гласник Републике Српске 11/95)* прописује мјере заштите и издаје сагласност на пројектну документацију.

Мјере заштите за појединачне споменике дате су у *Условима чувања, одржавања, коришћења културних добара и утврђивање мјера заштите за урбанистички план Града Бања Лука*, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, Бања Лука, октобар, 2007. За културно-историјско наслеђе дефинише се заштита различитог степена у зависности од вриједности, значаја и карактера споменика или градитељских и амбијенталних цјелина.

За Националне споменике се примјењују мјере заштите и рехабилитације утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика установљене у складу са Анексом 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини. Сваки Национални споменик као и добро за које су поднешене петиције биће обновљене у складу са одобрењем за рехабилитацију издатим од надлежног ентитетског министарства.

Према Закону о спровођењу одлука Комисије, члан 3, подразумева се да национални споменици аутоматски уживају највиши степен заштите у закону Републике Српске, а Одлукама Комисије прописане су мјере или зоне заштите за сљедеће националне споменике:

1. Мјесто и остаци градитељске цјелине Арнаудије џамије (Џамије Хасана дефтердара или Дефтердарије џамије)

(Одлука број: 02-6-122/03-2, од 2. јула 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 97/07)

2. Градитељска цјелина - Бање у махали Илиџа у Горњем Шехеру

(Одлука број: 06.1-2-1012/03-15, 26. јануар 2005. Године, "Службени гласник БиХ", број 90/06)

3. Градитељска цјелина Бехрам-бегове (Бехрам-ефендијине) џамије

(Одлука број: 02-6-952/03, 2. јули 2003. Године, "Службени гласник БиХ", број 53/08)

4. Историјско подручје – Црква брвнара посвећена светом Николи у Крупџи на Врбасу

(Одлука број: 02-2.3-73/12-13, 27. март 2012. године):

5. Црква брвнара посвећена Вознесењу Христовом у Колима, градитељска цјелина

(Текст одлуке са образложењем ће бити објављен након објављивања диспозитива одлуке у «Службеном гласнику БиХ».)

6. Црква Самостана траписта – „Марија Звјезда“ (Црква Узнесења Блажене Дјевице Марије) са покретном имовином у Бања Луци

(Одлука број: 06.1-2-1007/03-7, 4. маја 2004. године)

7. Мјесто и остаци градитељске цјелине Џамије на Хисетима (Мехди-бегове џамије)

(Одлука број: 07-6-1071/03-1, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

8. Подручје и остаци градитељске цјелине - Ферхад-пашина џамија (Ферхадија) у Бањалуци, са Ферхад-пашиним турбетом, Турбетом Сафи-кадуне, Турбетом Ферхад-пашиних бајрактара, шадраваном, џамијским харемом, оградним зидовима и порталом

(Одлука број: 08.2-6-533/03-8, 7. мај 2003. Године, "Службени гласник БиХ", број 23/03)

9. Подручје и остаци градитељске цјелине Газанферије (Газанфер-бегове) џамије

(Одлука број: 02-6-740/03-2, 6. маја 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

10. Историјско подручје – мјесто Хаџи Зулфикареве (Тулекове) џамије

(Одлука број: 02-6-960/03, 2. јул 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 53/08)

11. Подручје и остаци градитељске цјелине - Халил-пашино турбе и мезарје

(Одлука, број: 02-6-914/03, 6. мај 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 33/04)

12. Историјско подручје – Харем Грабске (Хаџи Бегзаде) џамије са чесмама на Грабу

(Одлука број: 07-6-1077/03, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

13. Историјско подручје – Харем Хаџи Курд џамије у Лијевој Новоселији

(Одлука број 07-6-978/03-4, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

14. Историјско подручје - Харем Хаџи Омерове (Долачке) џамије

(Одлука број: 02-6-744/03-3, 2. јули 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 53/08)

15. Историјско подручје – Харем Хаџи Османије (Талине) џамије

(Одлука број: 02-6-961/03, 2. јул 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 53/08)

16. Историјско подручје – Харем Јама (Софи Мехмед-пашине) џамије

(Одлука број: 07-6-1078/03, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

17. Историјско подручје - Харем Пећинске (Сефер-бегове) џамије

(Одлука број: 07-6-1079/03, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

18. Историјско подручје - Харем Ступничке (Хаџи Салихије) џамије

(Одлука број: 07-6-1076/03, 6. децембар 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 47/04)

19. Историјска грађевина – Капиџића кућа (родна кућа Насихе Капиџић-Хаџић)

(Одлука број: 07.2-2-118/04-4, 5. септембра 2006. године, "Службени гласник БиХ", број 18/07)

20. Историјска грађевина – кућа Зехре Бахтијаревић

(Одлука број: 06.1-02.3-71/10-24, 26. октобра 2010. године, "Службеном гласнику БиХ", број 77/11)

21. Градитељска цјелина Манастир Гомионица

(Одлука број: 07.2-2-52/04-4, 20. јануар 2006. године, "Службени гласник БиХ", број 88/07)

22. Народно позориште Републике Српске, историјски споменик

(Текст одлуке са образложењем ће бити објављен након објављивања диспозитива одлуке у «Службеном гласнику БиХ»)

23. Историјско подручје – Некропола са стећцима у засеоку Моцоње (у Горњем Шљивну) и Православно гробље на Стражбеници, село Шљивно на Добрињи

(Одлука број: 05.2-2-37/05-3, 7. март 2007. године, „Службени гласник БиХ“, број 75/08)

24. Историјска грађевина – Обитељска кућа Ђумишића

(Одлука број: 06.1-02.3-71/10-4, 10. фебруар 2010. године, "Службени гласник БиХ", број 38/10)

25. Мјесто и остаци градитељске цјелине Поточке (Хаџи Первиз) џамије

(Одлука број: 07-6-1075/03, 6. децембра 2003. године, "Службеном гласнику БиХ", број 47/04)

26. Подручје и остаци историјске грађевине - Сахат-кула

(Одлука број: 08.2-6-791/03, 7. мај 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 32/03)

27. Историјска грађевина – Стара жељезничка станица (Музеј савремене умјетности Републике Српске)

(Одлука број: 06.2-2-275/04-9, 20. новембар 2007. године, „Службени гласник БиХ“, број 53/08)

28. Историјско подручје – Тврђава Кастел

(Одлука број: 05.2-02-45/04-5, 4. мај 2004. године, "Службени гласник БиХ", број 36/05)

29. Историјска грађевина – вила Емериха Паскола

(Одлука број: 07.3-02.3-71/10-25, 26. октобар 2010. године)

30. Историјска грађевина - Шеранића кућа у махали Илића у Горњем Шехеру

(Одлука број: 02-6-913/03, 6. мај 2003. године, "Службени гласник БиХ", број 33/04)

Поред наведених мјера заштите, културно-историјско наслеђе на територији Града Бањалука потребно је афирмисати и у склопу градске туристичке понуде, као једног од сегмената културног туризма у складу са приоритетима који су дефинисани у Стратегији развоја културе Републике Српске 2010-2015, која је израђена у мјесецу новембру 2009. године.

У наведеној стратегији у поглављу ПРИОРИТЕТИ, на страни 15. дефинисан је **Приоритет 3** који се односи на „**Развој културног туризма путем промоције и понуде интегрисања културног и природног материјалног и нематеријалног наслеђа, као и културних манифестација у туристичке сврхе, у менаџмент туристичких дестинација**“ и подразумемијева:

- 1) Иницијативе које се превасходно односе на:
 - израду нацрта културне мапе Републике Српске;
 - развијање партнерских односа са општинама од интереса за овакву врсту пројеката;
 - подршку изградњи и рехабилитацији културног непокретног наслеђа с циљем повећања културног туризма у локалним заједницама које имају такав капацитет;
 - развијање партнерских односа са Министарством за трговину и туризам као и са локалним туристичким организацијама;
 - промоцију културног туризма Републике Српске.
- 2) Спровођење неопходних мјера у контексту:
 - истраживања и мапирања културних дестинација у Републици Српској;
 - потписивања споразума о сарадњи са општинама које посједују капацитети визију за развој културног туризма;
 - израде културно-туристичке мапе и утврђивања финансијских обавеза сваког министарства у овом пољу, у сарадњи са Министарством за туризам;
 - промовисања културних туристичких дестинација у свим промотивним материјалима Републике Српске, као и свим осталим кампањама које се баве промоцијом Републике Српске;
 - реализације низа презентација о културним туристичким дестинацијама у амбасадама, представништвима Републике Српске и БиХ у иностранству ради промоције, презентације и популаризације, гостовања, размјене културних садржаја.

3.II. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Концепт заштите животне средине базира се на политици и начелима одрживог развоја те на принципима интегралног приступа управљања околином.

Да би се обезбиједио адекватан квалитет животне средине у једној урбаној цјелини неопходно је спровести низ конкретних мјера заштите како би се већ постојећи квалитет одржао и у будућности унаприједио или да би се будућа деградација животне средине довела на ниво одрживог развоја. Имајући у виду тренутно стање квалитета животне средине у Граду, без предузимања одређених мјера и инструмената, не могу се очекивати значајнија побољшања и унапређење животне средине.

За пројекте и постројења који се планирају овим Планом, а који су утврђени подзаконским актима донешеним по основу Закона о заштити животне средине, потребно је провести поступке процјене утицаја на животну средину и издавање еколошке дозволе.

За планиране пројекте и постројења који нису обухваћени процјеном утицаја на животну средину, а који сами или с другим пројектима или активностима могу имати битан утицај на еколошки значајно подручје или заштићену природну вриједност, утврђује се њихова прихватљивост за природу у односу на циљеве очувања тог еколошки значајног подручја или заштићене природне вриједности, доношењем стручног мишљења о прихватљивости пројекта у складу са Законом о заштити природе.

3.II.1. Правно-нормативне мјере

- Имплементирати законе за заштиту животне средине који су донешени на нивоу ентитета, те доношење истих на нивоу Града Бања Лука.
- Ојачати, увезивати и изградити капацитете институција надлежних за управљање животном средином на подручју града.
- Обезбиједити да будући објекти који се буду градили на подручју града морају имати сертификат о енергетској ефикасности.
- Побољшати информисаност и едукацију становништва о свим питањима значајним за област заштите животне средине.
- Обезбиједити учешће јавности у доношењу одлука које могу имати утицаја на квалитет животне средине.
- Побољшати спровођење прописа о животној средини у индустрији, увођењем ефективних регулаторних мјера и економских подстицаја.
- Вршити утврђивање утицаја изградње и рада планираних инфраструктурних, привредних и других објеката на животну средину, те дефинисати мјере за спречавање, смањење или ублажавање утицаја кроз израду процјене утицаја на животну средину.

3.II.2. Техничко-технолошке мјере

- Одржавати постојећи мониторинг степена аерозагађења и буке на подручју града.
- Успоставити мониторинг педозагађења, биљног покривача, фауне, хигијенског стања средине, здравственог стања људи, вибрације, електромагнетних зрачења.
- На основу мониторинга који се спроводи извршити избор и увођење индикатора одрживог развоја који су у корелацији са мониторингом. Улога индикатора јесте да покажу функционалност мјера које се спроводе у циљу заштите животне средине.
- Начинити катастар загађивача на подручју Града Бања Лука, гдје ће се објединити подаци о изворима, врсти и количини загађења у све сегменте животне средине.

- Изградити обилазницу око градског подручја у циљу измјештања теретног саобраћаја из центра града
- Ставити у пуну функцију „источни транзит“.
- Развијати, осавременити (модернизовати) и ојачати јавни градски превоз.

3.II.3. Мјере за заштиту квалитета површинских и подземних вода

- Изградити централно постројење за пречишћавање градских комуналних вода.
- Изградити централни градски колектор за прикупљање градских комуналних вода дуж лијеве и десне обале ријеке Врбас од Новоселије до излаза из града.
- Изградити и друге примарне и секундарне колекторе.
- Извршити реконструкцију постојеће и изградити нову канализациону инфраструктуру на подручју урбаних дијелова града, уз задржавање раздјелног (сепаратног) система.
- Увести предtretман индустријских отпадних вода нарочито оних које се изљевају у ријеку Врбас.
- Унаприједити стање квалитета површинских вода, корита ријека и очувати квалитет подземних вода и изворишта.
- Уградња пречистача за отпадне воде из депоније Рамићи.

3.II.4. Мјере за заштиту квалитета ваздуха и смањење нивоа буке

- Повећати број домаћинстава која се грију системом даљинског гријања.
- Извршити реконструкцију градске топлане у смислу повећања капацитета и преласка на еколошки прихватљивије гориво. Циљ је да се успостави поуздан, модеран, ефикасан, еколошки прихватљив и профитабилан систем, у обезбјеђењу функције јавног градског гријања.
- Начинити карту буке.
- Индустријске зоне планирати ван урбаног градског подручја и густо насељених дијелова града.
- Формирати заштитне зелене појасеве између индустријско-пословних зона и зона предвиђених за становање.
- Формирати заштитне зелене појасеве дуж најоптерећенијих саобраћајних коридора.

3.II.5. Мјере за заштиту квалитета земљишта

- Сачувати неизграђеност земљишта (посебно пољопривредног и шумског), а тиме и биолошку разноликост.
- Извршити ремедијација деградираног земљишта на подручју града.
- Сачувати површине обрадивог пољопривредног земљишта дјелотворном заштитом најплоднијег земљишта од преузимања у непољопривредне сврхе.
- Очувати пејсажне вриједности те укупни квалитет животне средине на територији Града.
- Извршити санацију постојећих клизишта.
- Предуприједити настајање ерозије и клизишта.

- Вршити контролу употребе средстава за заштиту биља, са стимулисањем органске производње

3.II.6. Мјере за управљање отпадом

- Претварање регионалне санитарне депоније „Рамићи“ у Регионални центар за управљање отпадом. У склопу регионалног центра, поред депоновања комуналног отпада, предвидјети простор за одлагање инертног и грађевинског отпада, постројење за обраду комуналног отпада, и рециклажно двориште за комунални отпад.
- У сарадњи са ЈП „Чистоћа“ а.д. и ЈП „ДЕП-ОТ“ формирати „зелена острва“ на урбаном подручју града, гдје би грађани могли да изврше раздвајање отпада.
- Ријешити проблем отпада животињског поријекла кроз процес регионализације.
- Ријешити проблем индустријског отпада кроз процес регионализације.
- Повећати број становништва које је обухваћено системом сакупљања и одвоза комуналног отпада.
- Извршити уклањање дивљих депонија и санацију локације гдје су биле дивље депоније.

3.II.7. Мјере за заштиту подручја квалитетне животне средине

- Вршити пошумљавање деградираних површина, заштиту постојећих те изградњу и ревитализација нових паркова са дрворедима у урбаним срединама.
- Очувати стање биодиверзитета на подручју града и повећати учешће заштићених подручја у укупној територији града.

3.III. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, ТЕХНИЧКИХ ОПАСНОСТИ И РАТНИХ ДЕЈСТАВА

Неопходан предуслов за адекватну заштиту је институционална организованост. Она не смије бити спроведена на локалним принципима (елементарне непогоде не познају административне границе), али територијално мора бити организована и дистрибуирана према простору који се штити. Од посебног значаја је успостављање јединственог информационог система о простору као ефикасне мјере и средства за планирање, управљање и усмјеравање конкретних активности у ванредним ситуацијама.

Подручје Просторног плана подложно је, у одређеној мјери, опасностима од елементарних непогода и то од: земљотреса, поплава, клизишта, временских непогода, пожара.

Мјере заштите од елементарних непогода обухватају: превентивне мјере којима се спречава или ублажава њихово дејство; мјере које се предузимају у случају непосредне опасности или када наступе елементарне непогоде; и мјере ублажавања и отклањања непосредних последица и изазваних штета.

Надлежни орган јединице локалне самоуправе доноси План заштите и спасавања од елементарне непогоде и друге несреће на подручју јединица локалне самоуправе.

Цивилна заштита предузима и мјере заштите животне средине у случајевима када надлежни органи нису предузели одговарајуће превентивне и санационе мере и када се процјени да постоји опасност значајног угрожавања животне средине и здравља становништва услијед:

- техничко-технолошких хаварија у индустрији, саобраћају као и других несрећа и катастрофа чије последице могу угрозити околину а нарочито природне ресурсе;
- испуштање токсичних и штетних хемијских и других материја у околину из индустријских постројења, саобраћајних моторних возила и индивидуалних ложишта у домаћинствима, у количинама које узрокују концентрације у води, ваздуху и земљи изнад максимално дозвољених вриједности;
- одлагање комуналног, индустријско-технолошког и другог чврстог и течног отпада;
- дјеловање временских непогода на околину (сњежне падавине, поплаве, суше, клизишта) као и других природних непогода.

3.III.1. Заштита од природних несрећа

3.III.1.1. Заштита од земљотреса и клизишта

Земљотреси

Подручје Просторног плана припада зони са могућим интензитетом удара од $I \geq VII^0 MSK-64$ скале. Основне мјере заштите од земљотреса су:

- техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња);
- избор локације за изградњу;
- континуиран процес просторног и урбанистичког планирања (генерално и детаљно), архитектонског и грађевинског пројектовања и изградње објеката;
- грађење објеката усмјерено у правцу усклађивања са сеизмогеолошким особинама терена, како би се смањио ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а тиме и штете од евентуалног земљотреса.

Заштита људи од последица удара кинетичке енергије у тлу, као и материјалних добара спроводиће се кроз статичке прорачуне, као и путем еластичних веза и преносника. Субјекти одговорни за заштиту од ратних разарања и елементарних непогода, предложене мјере треба детаљно да размотре и разраде у посебном плану заштите од ратних разарања и елементарних непогода.

Клизишта

Основне мјере заштите су:

- Израдити катастар клизишта.
- Успоставити стални мониторинг катастра клизишта и увезивање катастра клизишта у јединствен информациони систем на нивоу Града.
- Неопходно је санирање оних клизишта на којима ће материјална улагања бити оправдана, као и она која угрожавају значајне грађевинске и инфраструктурне објекте.
- Све грађевинске као и све инфраструктурне објекте градити у складу са законским прописима и придржавати се прописаних техничких и других норми код грађења.
- Забранили изградњу стамбених, инфраструктурних и других грађевинских објеката на подручјима која су евидентирана као неповољна за грађење, плавним подручјима, на експлоатационим пољима (површинска експлоатација). Ограничити грађење изнад подземне експлоатације угља и других минералних сировина.
- Изводити санационе радове (дренаже, одвођење површинских и подземних вода) посебно у насељеним мјестима.

3.III.1.2. Заштита од поплава и ерозије

Поплава

Заштита од поплава спроводиће се на два начина:

- Оптималном комбинацијом инвестиционих мера у виду хидрограђевинских радова и објеката којима се штите угрожена подручја. Ову групу мјера обухватају пасивне и активне мјере заштите. Пасивне мјере заштите примењиваће се у облику линијских система као система одбрамбених насипа заједно са њиховим комплетирањем, доградњом, реконструкцијом и редовним одржавањем. Активне мјере заштите примењиваће се коришћењем постојећих или планираних акумулација.
- Примјеном неинвестиционих мјера којима се смањују штете од поплава без инвестирања у грађевинске радове. Ову групу мјера чине превентивне активности којима се без посебних инвестиционих улагања ублажавају посљедице штета. Ту прије свега спада урбанистичко планирање, којим се спречава изградња скупих садржаја у угроженим или неадекватно заштићеним зонама, затим управна регулатива којом се обезбјеђује начин коришћења поплавама угрожених зона по строго утврђеним условима у складу са одговарајућим урбанистичким плановима, затим осавременјивање система прогнозирања и обавјештавања, доношења техничких прописа за грађење у поплавним зонама и ажурирање планова оперативне одбране од поплава. Радове у оквиру уређења корита водотока усмјеравати прије свега у правцу обезбјеђења стабилности корита и функционалности насипа, а затим на уређење водотока за пловидбу и друге намјене, као и на уређење мањих водотока кроз насеље. За локализацију поплава могу се користити и саобраћајнице, што треба имати у виду приликом издавања услова за пројектовање.

Ерозије

Превентивне мјере за спречавање ерозије тла су:

- ограничење или потпуна забрана сјече шума или воћњака,
- забрана крчења шумског дрвећа, грмља и воћака,
- забрана давања одобрења за пашу или пашу одређене врсте стоке,
- ограничење кориштења пашњака прописивањем врсте и броја стоке, времена и начина испаше,
- забрана копања и преоравања ливада, пашњака и необрађених површина настрмим земљиштима и њихово претварање у њиве са једногодишњим културама,

- одређивање начина обраде и искориштавања земљишта,
- одређивање обавезног затрављивања стрмог земљишта,
- забрана вађења земље, пијеска, шљунка и камена на мјестима гдје би сеуслијед тога угрозило или погоршало стање земљишта,
- забрана развођења воде необложеним каналима,
- забрана подизања објеката који би могли да угрозе стабилност земљишта (воденица, ступа, брана, канал за одвођење и довођење воде и сл.),
- забрана производње једногодишњих култура, односно одређивање преоријентације пољопривредне производње на вишегодишње културе (ливаде, дјетелиништа, воћњаке, шуме и сл.),
- забрана одбацивања отпадног материјала из каменолома и рудокопа, материјала добивеног приликом грађења саобраћајница и осталих грађевина, као и остатака од посјечених стабала у бујичне токове.

3.III.1.3. Заштита од временских непогода

Шуме представљају природну препреку и дјелимичну заштиту насеља и објеката од вјетрова. Мјере заштите од удара јачих вјетрова треба да буду прије свега превентивне. Дендролошке мјере састоје се у засађивању високог зеленила које представља баријеру вјетру.

Одбрана од града оствариваће се мрежом противградних објеката као дјелом противградне одбране шире територије.

Систем одбране од штетних посљедица мраза и поледице је неопходно развијати у регионалним и локалним условима. Ово се прије свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система, одржавања саобраћајница, као и рад јавних служби.

Заштита од временских непогода (завејавање, лед, сњегоизвале, вјетроизвале, олуја, бујице праћене одронима и сл.) биће остварена изградњом и уређењем планираних садржаја инфра и супраструктуре, пошумљавањем и затрављивањем голети, предвиђеним водорегулацијама, планским уређењем насеља, саобраћајница и других просторних елемената.

3.III.1.4. Заштита од епидемије заразних болести

Да би се заштитило становништво од појаве епидемије и епизоотије заразних болести које могу угрозити живот и здравље људи, противепидемијске мјере усмјерити у три правца; уништавање, отклањање или онемогућавање извора заразе, прекидање путева и механизма преношења заразе у било којој фази и стварање или повећање отпорности становништва.

Планираним рјешавањем проблема водоснабдијевања, хигијенском изградњом и мрежом здравствене заштите на цијелој територији општине побољшаће се услови живота и смањити могућност појављивања и ширења зараза и епидемија.

3.III.2. Заштита од техничко-технолошких несрећа (удеса)

На основу процјене угрожености, извјештаја о безбиједности и планова заштите од удеса привредних друштава и других правних лица са територије плана надлежни органи и јединице локалне самоуправе, уз неопходну координацију и сарадњу са сусједним јединицама, израдити План заштите од удеса.

3.III.2.1. Заштита од пожара и експлозија

Заштита од пожара регулисана је Законом о заштити од пожара. У складу са овим Законом професионалне ватрогасне јединице оснивају се за подручје општине/Града или за дио тог подручја (територијалне ватрогасне јединице) као и у предузећима и другим правним лицима (предузетне ватрогасне јединице). Територијалне јединице оснивају се одлуком скупштине општине/Града као посебна општинска организација, којом се утврђује и дјелокруг и надлежност јединице.

Заштита и спашавање од пожара обухвата: припрему и спровођење превентивних мјера у свим срединама, објектима, мјестима и просторијама гдје постоји могућност настанка пожара; организовање и припремање снага за гашење пожара; организацију осматрања и обавјештавања о појавама пожара; гашење и локализовање пожара; спашавање људи, материјалних и других добара из објеката и подручја угрожених пожаром.

Добровољне ватрогасне јединице формирају се у ватрогасним друштвима, а могу се формирати и у предузећима и другим правним лицима, државним и другим органима. Професионална и добровољна ватрогасна јединица морају имати најмање 12 ватрогасаца.

У просторним јединицама које су већ изграђене и имају већи степен пожарне опасности бољу противпожарну заштиту је потребно остварити кроз урбану реконструкцију, изградњу, проширење и обиљежавање хидрантске мреже, изградњу прилазних путева, водозахвата и водоцрпних станица, прилагођавање постојећих и изградња базена који би се у рату користили као резервоари за воду и обезбјеђење техничких средстава за спасавање људи са објеката веће спратности.

У смислу уређења простора нарочито су битне слиједеће мјере:

- Планирање мањих просторних цјелина јасно издвојених широким саобраћајним коридорима
- Адекватан распоред и међусобна удаљеност планираних објеката унутар просторних цјелина
- Квалитетна изградња објеката и употреба противпожарних материјала
- Стриктна примјена противпожарних прописа у градњи
- Обезбјеђење противпожарних путева и приступа за противпожарно возило. У овом смислу нарочита пажња се мора посветити избегавању изградње стамбених и пословних објеката непосредно уз границу парцеле што је чест случај услед тежње да се простор парцеле што боље искористи. Неопходно је обезбиједити приступ противпожарном возилу са свих страна објекта а нарочито у пословним, јавним и комплексима вишепородичних стамбених зграда.

У ванурбаним подручјима преовлађује изградња слободностојећих објеката на већим грађевинским парцелама те се ови простори процјењују као мање угрожени од пожара. Пажњу треба посветити организацији дворишта са већим бројем економских и других помоћних објеката гдје се такође морају задовољити противпожарни услови у смислу међусобне удаљености објеката, удаљености од границе парцеле и обезбјеђења противпожарних путева. У ванурбаним подручјима најугроженија подручја од пожара су шумске површине те се требају предузети мјере на изради шумских планова за заштиту од пожара са нарочитим нагласком на изградњу противпожарних путева.

Предузећа и друга правна лица, органи државне управе и други државни органи доносе планове заштите од пожара у складу са законом о заштити од пожара, одлукама и плановима заштите од пожара општине и другим прописима. У плановима заштите од пожара утврђује се нарочито: процјена

угрожености од пожара, организација заштите од пожара, начин употребе ватрогасних јединица, систем обавјештавања, поступак у случају пожара, техничка опрема и средства за гашење пожара, начин снабдијевања водом, путеви, пролази и прилази, садејство са другим ватрогасним јединицама, јединицама Војске Републике Српске, као и друге мјере потребне за успјешно функционисање и унапређивање заштите од пожара и спровођења надзора над извршавањем мјера заштите од пожара.

3.III.2.2. Експанзија и експлозија плинова и опасних материја

Сва предузећа и друга правна лица која у процесу производње, складиштења и превоза користе опасне материје у свом, саставу морају имати стручно оспособљено људство, за руковање опасним материјама. Мора бити обезбијеђен квалитетан надзор процеса рада и досљедно придржавање свих прописаних мјера и техничких норми у раду са опасним материјама.

3.III.2.3. Радиоактивно, биолошко и хемијско загађење

Предузимати све мјере инспекцијског надзора и контроле воде, ваздуха, земљишта и намирница биљног и животињског поријекла.

Инсталирати системе контролних станица за мониторинг квалитета ваздуха и воде у водотоцима.

Преузети све законом предвиђене превентивне и заштитне мјере код рада са радиоактивним изотопима, у институцијама из области здравства, научно-истраживачког рада и школства.

3.III.3. Заштита од осталих несрећа

3.III.3.1. Заштита од неексплодираних убојних средстава и мина

У области заштите од неексплодираних убојних средстава и мина потребно је предузети следеће мјере:

- У координацији са „BiH MAC“-ом до краја временског хоризонта плана потпуно уклонити све сумњиве минске површине
- Израдити планове транспорта експлозивних и запаљивих материја као и планове заштите од удеса.

3.III.3.2. Заштита од ратних дејстава

Уређење подручја Просторног плана за потребе одбране и заштите од ратних разарања засниваће се на важећем Закону о одбрани Босне и Херцеговине и Законом о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама.

Потенцијално најугроженија подручја са аспекта одбране земље и заштите од елементарних непогода представљају простори са великом концентрацијом становништва, привредних и непривредних активности, грађевинског фонда и др.

У складу са утврђивањем степена угрожености насељених мјеста заштитне објекте у насељима планирати у складу са степеном угрожености.

Као посебне планске мјере којима се повећава „отпорност“ простора за потребе одбране земље издвајају се:

- функционално зонирање урбаних простора (радне зоне, становање, индустрија);
- заштита на свим постојећим привредним локалитетима од индустријских удеса и планирање нових привредних капацитета на локацијама ван зона становања;

- обезбјеђивање слободног простора у насељима, који су заштићени од рушевина и пожара и међусобно су повезани са саобраћајницама и водотоковима;
- обезбјеђење алтернативних саобраћајних праваца за евакуацију и спасавање.

Један од основних начина заштите становништва од ратних дејстава представља склањање становништва у различите врсте склоништа.

Склањање људи, материјалних и других добара обухвата планирање и изградњу склоништа и склањање и организацију одржавања и коришћења склоништа ради заштите људи и материјалних добара. Под склоништем се подразумева двонамјенски или посебан објект за заштиту људи и материјалних добара који пружа заштиту од ваздушног надпритиска, пожара и контаминације. Под другим заштитним објектима подразумевају се подрумске и друге просторије у стамбеним и другим објектима прилагођене за склањање људи и материјалних добара, напуштени тунели, пећине и други природни и вјештачки објекти и изграђени закони. У погледу отпорности на дјеловање природних и других несрећа и осигурања заштите људи и материјалних добара склоништа могу бити склоништа основне намјене и склоништа допунске заштите.

Склоништа основне заштите граде се у градским и другим угроженим насељима у новим објектима намјењеним јавној и здравственој служби, образовању дјеце у средњим и високим школама, хотелима, заштити добара културно-историјског наслеђа, јавним комуникацијама, и значајним енергетским и индустријским објектима. Ова склоништа граде инвеститори својим средствима. Склоништа основне заштите требају да имају обим заштите од мин 150 kPa натпритиска и функционално опремљене просторије за боравак до 300 лица.

Под склоништем допунске заштите подразумевају се подрумске и друге просторије у стамбеним и другим објектима прилагођене за склањање људи и материјалних добара, напуштени тунели, пећине и други природни и вјештачки објекти и изграђени закони. Склоништа допунске заштите требају да имају обим заштите од мин 50 kPa натпритиска и функционално опремљене просторије за боравак до 50 лица.

У осталим новим објектима у градовима и насељима у које се убраја индивидуална стамбена изградња, обавезно је ојачавање стубова и прве плоче тако да иста може издржати рушење објекта на њу.

За склањање људи на јавним мјестима користе се јавна склоништа које као инвеститор гради општина. Закони се, у правилу, припремају у ратним условима и изграђују их грађани, привредна друштва и друга правна лица властитим средствима. У случају опасности склоништима мора бити омогућен нормалан прилаз и коришћење оним лицима и материјалним добрима којима је склониште намјењено.

Град може јавна склоништа у миру давати на коришћење грађенима, организацијама, привредним друштвима и другим правним лицима у складу са прописима о закупу пословних просторија под следећим условима:

- да се не врше адаптације које би утицале на промјену њихове основне намјене
- да се не корист у сврхе којим би се погоршали хигијенско-технички услови склоништа
- да се у склоништу не чувају радио-активне материје опасне по живот људи или околине
- да се у случају потребе морају испразнити у року од 24 часа и оспособити за заштиту
- да се коришћењем склоништа не нарушава кућни ред

На подручју Града потребно је донијети дугорочни програм изградње и годишњи план одржавања јавних склоништа односно прилагођавање других заштитних објеката на свом подручју.

При процјени укупних потреба за у склонишном простору полази се од претпоставке да заштиту становништва треба остварити у максимално могућем обиму, односно да сваки становник треба да има обезбјеђену површину од 1 m² нето површине склоништа у зони становања и на радном мјесту. При овоме узима се у обзир да ће дио становништва бити одсутан због ради извршавања задатака из ратног распореда, евакуације или других разлога.

Склоништа требају бити тако распоређена да прате густину и размјештај становништва и радних мјеста те да су лако и брзо приступачна. Склоништа треба да буду доступна у временском периоду

које није дуже од 3 минута односно у радијусу удаљености од око 250 m при чему се вертикална удаљеност рачуна двоструко.

Породична склоништа се планирају према предвиђеном броју чланова домаћинства а најмање за 3 лица. Кућна склоништа и склоништа за стамбене блокове планирају се тако да се на 50 m² бруто површине објекта планира склонишни простор за најмање једног становника. У пословним зонама треба планирати склоништа за најмање двије трећине укупног броја радника у највећој смјени у вријеме рата. Јавна склоништа се планирају према процијењеном броју становника који се могу затећи на јавном мјесту и броју становника за које није обезбијеђено друго склониште.

Кућна и јавна склоништа су објекти средње величине, капацитета до 2 x 300 m² који се граде за један или више стамбених објеката или комбиновано у којем могу да се штите становници из околних објеката, радници који раде у објектима у окружењу као и лица којима су намјењена јавна склоништа. У зависности од концепта уређења просторне цјелине склоништа се могу планирати као независни објекти или у склопу стамбених, јавних и пословних објеката. У односу на површину земљишта, могу се планирати као укопана или полуукопана.

У планираним урбаним подручјима насеља потребно је планирати склоништа основне и допунске заштите као и јавна склоништа. Заштита становништва ван урбаних подручја спроводила би се коришћењем допунских склоништа и дисперзијом становништва на мање угрожена подручја.

Упоредо са склањањем становништва потребно је планирати и заштиту материјалних добара која се не евакуишу, а потребна су за одвијање процеса рада и живот становништва, као и културно-умјетничка добра која треба заштитити од уништења. Склањање материјалних добара треба организовати дисперзивно у урбаним подручјима у склоништима допунске заштите и другим подесним просторијама.

3.III.4. Остале мјере заштите од елементарних непогода

3.III.4.1. Евакуација

Евакуација је мјера цивилне заштите која представља планско, организовано и привремено премјештање становништва и материјалних добара из подручја за која се процјењује да могу бити захваћена природним и другим несрећама на неугрожена или мање угрожена подручја исте, сусједне или друге општине, под условом да другим мјерама цивилне заштите није могуће заштитити људе и материјална добра. Припремање и спровођење евакуације врши штаб цивилне заштите општине.

Планирани полицентричан развој Града, дисперзија стамбених насеља, планиране густине становања и коефицијенти изграђености иду у прилог могућности ефикасне евакуације људи и материјалних добара. Саобраћај и везе као кључни фактори развоја подручја, истовремено су и основни услови за организовање одбране и заштите од ратних разарања. Диференцирана мрежа јавних државних и општинских путева представља важан елемент одбране и заштите од ратних разарања.

3.III.4.2. Збрињавање угрожених и настрадалих

Ради збрињавања угроженог и настрадалог становништва од природних и других несрећа предузимају се хитне активности и мјере за смјештај, исхрану и обезбјеђују други потребни услови за живот угрожених, пострадалих и избјеглих грађана. Власници и корисници објеката и просторија у јавној употреби (домови, школе, хотели и др) који су погодни за смјештај, дужни су примити на привремени смјештај грађане и материјална добра с угрожених подручја.

Планираном организацијом простора предвиђен је полицентричан развој и унапређење мреже јавних институција на простору општине чиме ће се побољшати и услови за евентуално потребно збрињавање угрожених и настрадалих.

И. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, КОРИШЋЕЊА И ГРАЂЕЊА ПРОСТОРА

Основне смјернице и стратешке одредбе за уређење, коришћење и грађење простора дефинисане су по цјелинама у поглављима „Г - Изграђеност и функционисање простора“, „Д - Намјена продуктивних земљишта“, „Е - Природни услови и ресурси“ и „З - Заштита простора“.

У овом поглављу дефинишу се правила која произилазе из специфичности проблематике уређења територије града Бањалука, а која су усклађена са важећим прописима, како из области уређења простора тако и осталих релевантних области које имају импликације на простор (пољопривреда, шумарство, воде, рударство, инфраструктура, привреда, јавне службе, цивилна заштита и бројне друге).

Неопходност дефинисања правила уређења и изградње произилази и из чињенице да ће Просторни план служити и за непосредну израду стручних мишљења и урбанистичко-техничких услова, те бити основа за издавање локацијских услова, те се на овај начин детаљније одређују стратешка опредјељења дефинисана у претходним поглављима.

И.И. Изградња објеката

И.И.1. Опште смјернице за изградњу стамбених, пословних и јавних објеката

- Изградњу објеката неопходно је планирати на земљиштима повољне конфигурације, односно избјежавати стрме и нестабилне терене као и локације које немају повољне услове осунчања, провјетрености и задовољене друге природне услове.
- Изградњу објеката неопходно је планирати на локацијама које задовољавају опште урбанистичко-техничке услове у погледу саобраћајних прилаза, доступности и исплативост инфраструктурних прикључака, услова заштите животне средине и уопште просторних услова за смјештај специфичне намјене у простору, у складу са важећим прописима из области просторног уређења и других релевантних области.
- Приликом одређивања грађевинских парцела за изградњу објеката тежити рјешењима која обезбјеђују што правилнију геометрију парцеле, несметану изградњу и коришћење објеката и изводљивост формирања парцеле у смислу рјешавања имовинско-правних односа. Парцела треба да се максимално прилагоди власничким границама, конфигурацији терена и општим урбанистичко-техничким условима локације. Неопходно је планирати потпуно уређење грађевинских парцела и што већи проценат озелењавања, нарочито у дијелу парцеле који граничи са јавним простором.
- Поставка објеката на грађевинској парцели одређује се грађевинским линијама и габаритима грађевине. Грађевинским линијама утврђују се граничне линије грађевине објекта у односу на садржаје на сусједним грађевинским парцелама или другим сусједним површинама.
- Поставком стамбених, пословних и јавних објеката у оквиру грађевинске парцеле мора се обезбиједити:
 - изградња објеката у складу са основним прописима и урбанистичким правилима у складу са типом насеља, врстом постојеће изградње, конфигурацијом и врстом терена, уличног профила и др.
 - изградња објекта у складу са техничким и технолошким захтјевима и условима,

- могућност редовног коришћења грађевине у складу са намјеном, функцијом и технолошким захтјевима,
 - оптимално и прописно одстојање од границе грађевинске парцеле и од сусједних постојећих или планираних објеката,
 - оптимална оријентација објекта у складу са намјеном и технолошким захтјевима, а посебно оптимална оријентација стамбених простора у функцији обезбјеђивања осунчаности, видика, провјетравања, заштите од падавина, вјетра и сл.
 - усклађеност поставке новог објекта са поставком сусједних објеката, при чему треба тежити формирању уређеног уличног фронта (постизање уједначене, степеноване или на други начин уређене удаљености од регулационе линије, просторних габарита објеката и других елемената уличне регулације)
 - реализација пратећих објеката техничке инфраструктуре, прикључака на комуналне инсталације, изградња ограда, приступних веза и сл.
 - могућност несметаног приступа објекту у циљу редовног коришћења, одржавања и у случају евентуалних хаварија, пожара или сличних опасности,
 - могућности рационалног уређења и коришћења преосталих дијелова грађевинске парцеле.
- У складу са прописима о техничким условима за изградњу и коришћење објеката у појединим дјелатностима, за одређене пословне, односно стамбено-пословне зграде, морају се планирати и посебни услови (противпожарне мјере, мјере заштите на раду, мјере заштите од ратних дејстава, елементарних непогода и техничких инцидената, мјере заштите вода, тла и ваздуха, паркиралишта, колски прилаз економском улазу и др.).
 - Обим дјелатности у објекту треба да је усаглашен са просторним и функционално- техничким условима организације садржаја у објекту, и да се уклапа у капацитете локације – парцеле.
 - Пословни садржаји у постојећим или планираним зонама становања морају бити компатибилни са преовлађујућом стамбеном намјеном зоне у смислу да не угрожавају стандард становања насеља буком, вибрацијама, мирисима или генерисањем прекомјерног саобраћаја.
 - На постојећим објектима може се доградити спрат, поткровна или повучена етажа, али само у случају да се могу испоштовати прописане дистанце од сусједних објеката, ускладити спратност са објектима у окружењу те задовољити потребе за отвореним површинама и паркинг простором.
 - Све доградње објеката морају се ускладити по врсти материјала и начину спољне обраде са објектом који се дограђује како би представљали квалитетну архитектонску цјелину. Приликом доградње објеката неопходно је извести санацију фасаде комплетног објекта при чему је обавезно примјењивати рјешења која постижу енергетску ефикасност зграде у складу са савременим захтјевима.
 - Поткровна етажа постојећих и планираних објеката може се пројектовати и адаптирати као корисна површина објекта у случајевима када се могу задовољити општи урбанистичко-технички услови, адекватне дистанце од сусједних објеката, адекватни инфраструктурни прикључци, потребе за отвореним површинама, паркинг простором, услови стабилности објекта, те други релевантни технички услови, у зависности од намјене објекта. Наведени услови размотриће се и дефинисати детаљним урбанистичко-техничким условима.
 - Замјену или реконструкцију кровишта зграде могуће је одобрити увијек, осим ако би се тиме битно нарушила архитектонска вриједност зграде, или групе зграда, амбијенталне вриједности околине, стабилност објекта, права сусједа на свјетлост и видик или правила о минималним растојањима зграда.

- Ако се реконструкција фасаде, замјена или реконструкција кровишта тражи за зграду која представља јединицу двојне зграде или низа, локацијски услови се издају на основу детаљних урбанистичко-техничких услова који се израђују за цијели низ. Препоручује се извођење радова на свим јединицама истовремено.
- Приликом реконструкције, санације и адаптације постојећих објеката потребно је примјењивати мјере за повећање енергетске ефикасности. Посебно се препоручује следеће:
 - замјена прозора и вањских врата топлотно квалитетнијим (препука коефицијента $U_{1,1-1,8W/m^2K}$)
 - топлотно изоловање цијелог вањског омотача објекта (зидова, подова, крова те површина према негријаним просторима)
 - изградња вјетробрана на улазу у објекат
 - санирање и обнављање димњака
 - изоловање цијеви за топлу воду и бојлер
 - анализирање система гријања и хлађења у објекту и по потреби замијена енергетски ефикаснијим системом те комбиновање са обновљивим изворима енергије.
- Приликом уређења грађевинске парцеле посебно се мора обратити пажња на атрактивно уређење простора према појасу регулације, односно према јавном простору
- У погледу удаљености објеката, уз примјену важећих прописа потребно је размотрити и посебне услове локације у погледу задовољавања стандарда становања (оријентације просторија, осунчања, визура и др.) а што се разматра и прописује урбанистичко-техничким условима.
- Приземља вишепородичних стамбених објеката могу бити намијењена пословним и услужним дјелатностима које су компатибилне становању, а у оквиру већих стамбених комплекса неопходно је у оквиру ових простора предвидјети адекватан број пословних простора за друштвене и јавне дјелатности (испоставе поште, банака, љекарске ординације, амбуланте, удружења грађана, канцеларије мјесних заједница и сл.).
- У оквиру просторне цјелине вишепородичног становања (грађевинске парцеле, блока, низа или комплекса вишепородичних стамбених објеката) неопходно је обезбиједити неопходне пратеће садржаје партерног уређења (дјечија игралишта, пјешачке површине, уређене зелене површине, паркинг просторе, просторе за одлагање отпада, те остале пратеће садржаје у зависности од карактеристичних услова локације).
- Инсталације водовода и топлотне енергије у објектима вишепородичног становања треба пројектовати тако да се омогући постављање мјерних инструмената за мјерење утрошених количина за сваког потрошача.
- Стамбене објекте планирати на адекватним удаљеностима од постојећих индустријских објеката, фарми, пољопривредних комплекса и других објеката са знатним емисијама у смислу угрожавања стандарда становања, односно објеката који имају посебне услове у смислу удаљености од стамбених зона.

И.1.2. Помоћни објекти

- Помоћним и пратећим објектима сматрају се: индивидуалне гараже, котловнице, лџије, кухиње, све врсте остава (укључујући и огријев, баштенски материјал и сл.), надстрешнице и други објекти који служе за редовну употребу главног објекта на парцели
- Помоћне просторије и пратећи садржаји се у правилу граде у саставу главног објекта (стамбеног, стамбено-пословног или пословног) у приземној или подземној етажи, а ако се у саставу главног објекта не могу смјестити неопходне помоћне просторије (због димензија

габарита, разлога сигурности, обликовних или других урбанистичких и техничких разлога) ове просторије граде се у виду засебне помоћне зграде.

- Препоручује се да се постављање помоћних објеката избјегава у дијелу парцеле према појасу регулације, а нарочито у зонама уз магистралне, регионалне и градске саобраћајнице 1. реда. Дозвољена је изградња помоћних објеката у дијелу парцеле иза главног објекта, тако да нису доминантно сагледиви са саобраћајнице у односу на главни објекат.

И.1.3. Привремени објекти

Уколико важећим прописима није другачије дефинисано привремени објекти су:

- Објекти монтажно-демонтажног типа који се лоцирају на грађевинском земљишту које је важећим спроведбеним документом просторног уређења предвиђено за постављање привремених објеката
- Објекти који се лоцирају на грађевинском земљишту које није приведено коначној намјени утврђеној у документу просторног уређења и чија намјена је компатибилна намјени простора на којем се лоцирају
- Објекти који се привремено постављају за потребе градилишта или за организовање сајмова, јавних манифестација, те киосци, телефонске говорнице, љетње баште, рекламни панои, објекти постављени у сврху логоровања, рекреације и слично
- Објекти који се постављају у случају ванредних услова и околности (уклањање или санирање последица елементарних непогода, инцидената већих размјера или ратних дејстава).
- Привремени објекти у поступку легализације

Привремени објекти могу се одобрити на локацијама које нису приведене коначној намјени утврђеној у документу просторног уређења или на локацијама које су важећим спроведбеним плановима предвиђене за постављање привремених објеката.

Услови за постављање привремених објеката прописују се одлуком скупштине Града о уређењу простора и грађевинском земљишту.

Привремене грађевине морају у свему испуњавати минимално техничке услове за дјелатности које се у њима намјеравају обављати.

Привремени објекти морају бити лоцирани тако да ни у којем погледу не ометају пјешачке и саобраћајне токове, не умањују саобраћајну прегледност, не нарушавају изглед простора, не отежавају одржавање и коришћење комуналних грађевина и не ометају коришћење сусједних објеката.

И.1.4. Пословне хале, производни и складишни комплекси

Приликом изградње објеката ове врсте неопходно је:

- Обезбиједити адекватну удаљеност садржаја са неповољним емисијама у простор од постојећих и планираних стамбених цјелина,
- Обезбиједити сву потребну инфраструктуру и мјере заштите животне средине (пречишћавање отпадних вода, заштиту квалитета ваздуха, воде, земљишта и др.)
- Уредити адекватне заштитне зелене појасеве и хортикултурно и квалитетно вањско уређење простора парцела.
- Пословне објекте треба адекватно удаљити од прилазних саобраћајнице и планирати паркирање у улазном простору парцеле

- Око свих објеката треба обезбиједи противпожарни прилаз а у том смислу треба избјегавати изградњу главних и помоћних објеката уз границу парцеле.
- Уколико је неопходно ограђивање пословних цјелина ограде треба изводити као транспарентне и од квалитетних материјала
- У простору парцеле или у оквиру објеката треба планирати простор за одлагање отпада
- Оглашавање треба ријешити постављањем „билборда“, јарбола, „тотема“ и других рекламних паноа у оквиру парцеле објеката али пажњу треба посветити да не угрожавају прегледност саобраћајница и безбједност саобраћаја.
- Пословни објекти у предузетничким зонама се обично изводе као пословне хале чија висина зависи од технолошког процеса који се у њима одвија. Просторни габарити објекта ће се према том одредити у складу са важећим прописима и захтјевима пословног процеса.
- Препоручује се да се административни објекти, припадајуће зелене површине и атрактивнији објекти пословног комплекса оријентишу према саобраћајницама и другим јавним површинама како би допринијели визуелном квалитету урбаног уређења простора јавне регулације.
- Пословне објекте планирати на адекватним удаљеностима од постојећих стамбених зона, зона пољопривредне производње и другим површинама на чије коришћење би могао неповољно утицати пословни процес планираног објекта.

И.1.5. Пољопривредна домаћинства

Приликом изградње нових и реконструкције постојећих пољопривредних домаћинстава неопходно је придржавати се следећих правила:

- Поштовати основну функционалну подјелу на стамбени, економски дио и припадајуће обрадиво земљиште уколико то дозвољавају просторни услови и захтјеви локације.
- Економски објекти у оквиру пољопривредног домаћинства граде се у складу са важећим прописима и просторним условима на конкретној локацији.
- У оквиру пољопривредног газдинства могућа је изградња објеката у функцији културе, туризма и рекреације и других комплементарних намјена, уз неопходну инфраструктурну опремљеност и обезбјеђење санитарних, противпожарних услова и других посебних услова које комплементарна намјена захтијева.
- Приликом одређивања парцела за објекте који припадају пољопривредним домаћинствима поштовати следеће препоруке:
 - Уколико просторни услови и захтјеви дозвољавају груписати планиране објекте на јединственој грађевинској парцели
 - Уколико су економски објекти удаљени, и међусобно одвојени пољопривредним површинама (воћњацима, пластеницима и сл.) сваком објекту планирати посебну парцелу и адекватан приступ.
 - Претварање пољопривредног земљишта бољих бонитетних категорија у грађевинско треба свести на најмању могућу мјеру
 - Грађевинске објекте планирати тако да се не угрози компактност и употребљивост пољопривредног земљишта

И.1.6. Објекти за држање животиња

Приликом изградње објеката за држање животиња неопходно је поштовати опште услове дефинисане релевантним прописима и правилима струке.

Фармом се сматра свако домаћинство, објекат или у случају држања на отвореном, мјесто на коме животиње бораве, узгајају се или држе, капацитета већег од 20 условних грла за копитаре и папкаре, односно 10 условних грла за перад и куниће.

За одређивање локације и капацитета фарми користи се појам „условно грло“ који подразумева животињу или групу истоврсних животиња тежине 500 кг, рачунајући највећу тежину производне категорије. Под интензивном сточарском и перадарском производњом подразумевају се објекти капацитета преко 50 условних грла.

Локације фарми треба да задовоље следеће опште услове:

- Препоручује се да се фарме граде на мање квалитетном пољопривредном земљишту, по могућности изнад V категорије.
- Земљиште за изградњу фарме мора бити оцједито и не смије бити у зони плављења.
- Локација за изградњу фарме својим положајем, капацитетом и еколошким условима не смије да угрожава и да буде угрожена од стамбених и других објеката у ближој и даљој околини. Минимална удаљеност објеката за интензивну сточарску и перадарску производњу од насеља, стамбених зона, спортско-рекреативних и других јавних комплекса зависи од капацитета и врсте стоке. Уколико није дефинисана посебним правилницима из области пољопривреде и сточарства наведене удаљености треба да задовољавају услове из следеће табеле:

Минимална удаљеност	100 m	300 m	500 m	1000 m
Број условних грла	20 до 100 за копитаре и папкаре	до 300	преко 300	преко 500
	10 до 100 за перад и куниће			

- Прилазни путеви фарми морају да буду довољно широки и по могућности изграђени од чврстог материјала са подлогом од шљунка.
- Локација за изградњу фарме мора да буде снабђевена довољном количином воде за пиће из јавног водовода или властитог бунара.
- Локација за изградњу фарме мора имати уредно електроенергетско снабдијевање.
- Удаљеност између двије живинарске фарме мора бити мин 300 m.
- Удаљеност објеката фарме од јавног пута неопходно је ускладити са одредбама релевантних прописа из области саобраћаја.
- Код лоцирања објеката фарми посебно се морају поштовати релевантни прописи о заштити и одржавању зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе водоизворишта, као и водних објеката и вода намјењених људској употреби.

Приликом просторне организације фарме пажњу треба посветити следећем:

- Круг фарме мора да буде довољно простран да одговара капацитету фарме, да садржаји у оквиру њега буду функционално повезани и довољно међусобно удаљени, да имају контролисан улаз и да буду ограђени адекватном оградом.
- Уз фарме треба бити обезбијеђена одговарајућа површина за испашу те оранице за производњу концентратне крме.

- У оквиру фарме мора да постоји оградањено мјесто за одлагање и збрињавање стајског ђубрива, које мора бити удаљено од бунара са пијаћом водом минимално 20 m, а од објекта за узгој животиња 50 m, насупрот правцу главних вјетрова, односно тако да не може загађивати околину
- Отпадне воде морају се сакупљати у водонепропусне испусте и морају се пречистити прије испуштања у природне реципијенте. Фекалне воде се морају сакупљати у непропусне септичке јаме или се испуштати у канализацију.
- Минимална површина под зеленилом (зелени заштитни појас, зеленило комплекса) је 40%, изузев за фарме за узгој и држање живине гдје је минимално учешће зеленила 60%.
- Оријентациони нормативи за димензионисање објекта фарме су следећи:

• Краве музаре (5 ком)	80 m ²
• Тов јунади (20 ком)	100 m ²
• Прасад (5 приплодних крмача)	124 m ²
• 50 товљеника	80 m ²
• Тов 3000 бројлера	750 m ²
• Коке носиље 600 ком	125 m ²
• Помоћни објекти (кош за храну и гаража за машине)	120 m ²
- Парцеле фарми се могу оградањивати транспарентном оградом висине максимално до 2,20 m.

И.1.7. Туристичко-рекреативне цјелине

- Релевантним прописима из области туризма и угоститељства уређују се услови за изградњу и уређење објекта туристичке и угоститељске намјене
- Објекти туристичке и угоститељске намјене који се граде у вриједним и заштићеним природним цјелинама требају бити изграђени од природних материјала (дрво, камен, опека, трска и слама). Приликом изградње оваквих објекта избјежавати материјализација непримјерену природном амбијенту, нарочито коришћење лима, пластике и битуменске хартије као финалне обраде, непримјерених реклама и јарких боја.

Уређењем туристичких садржаја ове врсте не смије се угрожавати природни амбијент при чему се посебно истиче избјегавање преизграђености простора и превелике оптерећености природне цјелине туристичким активностима.

Уколико то остали захтјеви дозвољавају, препорука је мањи објекти ове врсте буду грађени тако да се могу демонтирати и уклонити или премјестити на другу локацију (нпр. брвнаре које се не темеље већ постављају на камена постоља по угледу на традиционалне куће и вајате). На овај начин би се простор евентуално могао привести првобитној намјени односно једноставно рекултивисати у природни амбијент.

- Дјелатност рафтинга обавља се у складу са релевантним прописима, а смјештајне јединице у рафтинг камповима морају задовољити и прописе о разврставању, минималним условима и категоризацији угоститељских и смјештајних објекта. Рафтинг кампови се морају формирати као складне туристичке цјелине уклопљене у природни амбијент. Посебно се напомиње обавеза рјешавања адекватне опремљености инсталацијама, рјешавања одводње отпадних вода и уклањања отпада.
- У туристичким и рекреативним цјелинама дозвољава се камповање и боравак туриста на отвореном. Локације за камповање и излетишта морају бити опремљене надстрешницама, питком водом, одговарајућом опремом за гашење пожара (судови са пијеском и водом), одговарајућим рјешењима одвођења и третмана отпадних вода и морају имати контролисано одлагање отпада.

- Пјешачке и друге рекреативне стазе у шумским комплексима и другим туристичким цјелинама треба да прате правце атрактивних визура, ријечних токова, као и трасе постојећих пољских и шумских путева и стаза. Стазе треба да буду обезбијеђене пратећим садржајима и мобилијаром: таблама са информацијама о стази, одморишта, прихватним склоништима за склањање у случају природних непогода, уређеним просторима за пикнике, корпама за отпатке на локацијама са којих је могућ одвоз отпада, оградама на стазама повећаног ризика и другим пратећим садржајима.
- У туристичким и шумским цјелинама могу се градити планинарски и ловачки домови. Поред основне функције смјештаја планинара, ловаца, истраживачких екипа и осталих корисника те пружања услуге припреме и служења хране и пића морају имати и сервисни карактер (склањање од непогода, преноћишта у нужди и контроле просторних цјелина). Ови објекти морају испуњавати опште минималне услове: ријешено водоснабдијевање, одводњу отпадних вода, снабдијевање електричном енергијом и систем управљања отпадом.

И.І.8. Викенд објекти у туристичким и природним цјелинама

Приликом изградње нових и реконструкције постојећих викенд објеката у туристичким и природним цјелинама неопходно је придржавати се сљедећих правила:

- Парцела викенд објекта мора имати обезбијеђен саобраћајни прилаз,
- Архитектонско обликовање и материјализација објекта треба да буду прилагођени непосредном амбијенту и околном пејзажу,
- При уређењу дворишта користити аутохтоне врсте, у циљу његовања изворног облика пејзажа.
- Посебан услов за изградњу викенд објеката у зонама ван планираних грађевинских подручја је обезбјеђење адекватне опремљености инсталацијама, адекватно рјешавање одвођења отпадних вода и одвоз смећа до најближег мјеста за прикупљање отпада.

И.ІІ. Инфраструктурни објекти и површине

И.ІІ.1. Саобраћај

- При пројектовању путева, жељезница и других објеката потребно је водити рачуна о заштитним појасевима и могућностима градње поред њих, у складу са релевантним прописима о јавним путевима и жељезницама Републике Српске.
- У урбаним цјелинама потребно је водити рачуна о заштитним појасевима у новопланираним зонама, који у зонама индивидуалног становања износи минимално 5 м, а у зонама колективног становања и стамбено пословним зонама минимално 7м.
- Попречни профил аутопута, према Закону о јавним путевима, мора да има двије физички одвојене коловозне траке за супротне смјерове, обостране зауставне траке, денивелисана укрштања, а укључења и искључења саобраћаја на посебно изграђеним прикључним јавним путевима на одговарајућу саобраћајну траку аутопута.
- Попречни профил обилазне путање дефинисати тако да минимална ширина саобраћајне траке износи 3,55 м, а остале елементе попречног профила пројектовати у складу са рангом, брзином, структуром и интензитетом саобраћајног тока.
- Минимална ширина саобраћајне траке на локалним путевима испод које не треба ићи приликом реконструкције локалних путева износи 2,5 м.
- Примарну уличну мрежу димензионисати према подацима добијеним из саобраћајних истраживања која су обухватила анализе о карактеристикама саобраћајног тока са циљем

утврђивања обима и структуре тока и његове временске и просторне расподјеле (анализа оптерећења саобраћајне мреже -сегмент транспортног модела друмске мреже).

- Раскрснице треба предвидјети у складу са захтјевима за функционално и безбједно одвијање саобраћаја, што подразумијева израду укључних и искључних трака, обезбјеђење потребне прегледности, хоризонталну и вертикалну саобраћајну сигнализацију, све у складу са Законом о јавним путевима, Законом о безбједности саобраћаја на путевима и "Смјерницама за пројектовање, грађење, одржавање и надзор на путевима".
- Обавезно кроз спроведбене урбанистичке документе нижег реда, планирати аутопраонице као сталне објекте уз стамбене и сабирне улице, а само аутоматске аутопраоне планирати уз главне градске саобраћајнице које су уједно и дијелови магистралних и регионалних путева и њихових веза.
- Стационарни саобраћај у зони индивидуалног становања рјешавати у склопу парцеле; у зони колективног становања 1-1,1 ПМ/1стану, зависно од процјене планера за конкретно планско подручје, у пословним зонама 1ПМ/60м² бруто површине пословног простора, а за остале садржаје према важећим нормативима.
- Бициклистичке стазе планирати са континуитетом и то: одвојено од коловоза, тамо гдје то ивична изграђеност и конфигурација терена дозвољавају, комбиновати са осталим елементима профила, гдје за то постоје различита ограничења и као самосталне бициклистичке стазе у зонама рекреације (уз ријеку Врбас, у парковима и сл.)
- Пјешачки саобраћај у усвојеном концепту саобраћајница одвојен је од моторног, а ширина пјешачких површина је промјенљива у зависности од ивичне изграђености, интензитета пјешачког саобраћаја и расположивог слободног профила. У већ изграђеним зонама гдје не постоји могућност проширења мин. ширина је 1,5 м. У профилима новопланираних саобраћајница ширина тротоара је мин. 1,80 м, односно у изузетним случајевима мин. 1,20 м што је, уколико се примјени, потребно аргументовати техничким параметрима.
- Аутобуска стајалишта изводити према "Смјерницама за пројектовање, грађење, одржавање и надзор на путевима".

Заштитни појасеви:

Дуж траса планираних и постојећих саобраћајница ради обезбјеђења несметаног функционисања утврђују се заштитни путни појасеви који не улазе у простор коридора, него се дефинишу као простори ван коридора.

Ширина заштитног путног појаса и могућност градње у заштитном путном појасу утврђује се према важећем Закону о путевима.

У вријеме доношења овог Плана донесен је Закон о јавним путевима објављен у Службеном гласнику Републике Српске бр. 89/2013, важећи од 25.10.2013.год., у којем је у чл. 54 прописано:

(1) У заштитном појасу пута није дозвољено да се граде зграде, постављају постројења и уређаји и граде други објекти на одређеној удаљености од тих путева, тако да ширина :

а) заштитног појаса у коме није дозвољено да се граде рудници, каменоломи, кречане и циглане, подижу индустријске зграде, постројења и депоније отпада и смећа, као и слични објекти од аутопута и брзог пута је 60 метара, од магистралног и регионалног пута 40 метара, а од локалног пута 20 метара,

б) заштитног појаса пута у коме није дозвољено да се подижу далеководни стубови, базне станице, стубне трафо станице, као и стубови нисконапонске мреже износи од укрштања са јавним путем за висину стуба истих, а код паралелног вођења најмање 40 метара од аутопута и брзог пута, од магистралног и регионалног пута 20 метара и од локалног пута 10 метара, те код паралелног вођења нисконапонске мреже од магистралног, регионалног и локалног пута најмање висину стуба нисконапонске мреже,

в) заштитног појаса пута у коме није дозвољено да се граде стамбене зграде, пословне, помоћне и сличне зграде, копају бунари, резервоари, септичке јаме и слично од аутопута, брзог пута и магистралног пута је 20 метара, од регионалног пута 10 метара и од локалног пута 5 метара,

д) заштитног појаса пута ван насеља у коме није дозвољено да се постављају рекламне табле и натписи од аутопута је 40 метара, од брзог пута је 12 метара, од магистралног и регионалног пута је 10 метара и од локалног пута 5 метара.

(2) Заштитни појас пута у смислу става 1 овог члана се мјери од спољне ивице путног појаса, а примјењује се и у насељеном мјесту, осим када је постојећом просторно-планском документацијом другачије одређено.

Поред заштитних појасева уз путеве постоје заштитни појасеви и уз жељезничке пруге.

Ширина заштитног пружног појаса и могућност градње у заштитном пружном појасу утврђује се према важећем Закону о жељезницама и на основу сагласности коју, у складу са Законом даје ЈП „Жељезнице Републике Српске“ а.д. Добој.

И.И.2. Електроенергетика

- При радовима на реконструкцији 20 kV-тне мреже, као и изградња нове потребно је градити подземну мрежу, јер се тако може много боље користити простор.
- Уз надземне електроенергетске водове успоставља се заштитни појас. За постојеће и планиране далеководе напонског нивоа 400 kV заштитни појас износи укупно 40 m, напонског нивоа 220 kV заштитни појас износи укупно 30 m, напонског нивоа 110 kV заштитни појас укупно 20 m, напонског нивоа 20 kV заштитни појас износи укупно 9 m. У коридорима планираних далековода не дозвољава се изградња нових грађевина. У овом појасу не могу се градити стамбене и пословне зграде, ни други објекти који би својим постојањем или функционисањем могли штетно утицати на сигурност далековода, као ни изводити други радови који би могли имати такав утицај.
- Земљиште у заштитном појасу може се користити за пољопривредну обраду, ливаде, пашњаке, ниске расаднике, ниске шуме и сл.
- Градња објеката, уређење грађевинских честица и јавних површина могућа је унутар коридора далековода ако су испуњени технички прописи из Правилника о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона 1 kV до 400 kV, уз добијену сагласност надлежног Електропреноса, односно надлежне Електродистрибуције.
- За изградњу објеката ван заштитног појаса, али и у његовој близини, важе одговарајућа правила о сигурносној удаљености и сигурносној висини, хоризонталној сигурносној удаљености, условима укрштања са путевима и другим објектима линијске инфраструктуре и другим сигурносним мјерама.
- Изван дефинисане заштитне зоне далековода морају се провјерити технички услови за високе зграде и складишта запаљивог и експлозивног материјала у складу са прописима из Правилника о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона 1 kV до 400 kV, уз добијену сагласност надлежног Електропреноса.
- Услови сигурносне удаљености грађевина које се граде у коридору 20 kV-тног далековода морају бити испуњени и за стање отклона водова далековода код пуног притиска вјетра (у било ком правцу) при температури +40°C и то: за неприступачне дијелове зграда 3,0 m (кров, димњак и сл.), за приступачне дијелове зграда 4,0 m (тераса, балкон и сл.) У коридору далековода није дозвољена садња растиња чија би висина могла угрозити погонску сигурност далековода.

- Реконструкције објеката преносне мреже вршиће се у границама садашњих локација трафостаница и у оквиру садашњих коридора надземних водова. Мање измјене траса потребне су на далеководу 2x110 kV ХЕ Бочац – Бања Лука 1 и на далеководу 2x110 kV Бања Лука 1 – Бања Лука 6/II за шта је потребно усаглашавање са постојећим Регулационим планом "Дракулић" секција „А“ и „Б“, у склопу дефинисања будуће локације ТС Бања Лука 12.

И.И.3. Хидротехника

- Дуж примарних цјевовода, успоставља се појас ширине по 3,0 м са обе стране осовине цјевовода.
- У заштитном појасу цјевовода не могу се градити грађевине ни други објекти који би могли штетно утицати на сигурност и функцију цјевовода или на квалитет воде у њему, ни изводити други радови који би могли имати такав утицај. Ако се из техничких разлога у заштитном појасу морају постављати канализационе цијеви, или се морају укрштати са цјевоводом, оне се могу постављати само на коти нижој од коте цјевовода, и уз све мјере обезбјеђења за случај оштећења цјевовода или канализационе цијеви.
- Дуж примарних и секундарних канализационих колектора успоставља се заштитни појас ширине 3,0 м са обе стране осовине колектора.
- У заштитном појасу из претходног става не могу се градити грађевине или други објекти који би могли штетно утицати на сигурност и функцију колектора, ни изводити други радови који би могли имати такав утицај.
- Према законској регулативи - Правилнику о третману отпадних вода за подручја градова и насеља гдје нема јавне канализација (Сл.Гл.РС бр. 68 од 2001. год), предвиђају се следећи начини (као привремена односно прелазна рјешења док се не изгради јавна градска канализација и постројење за пречишћавање градских отпадних вода):
 - о тип 1, септик за кориснике до шест чланова: техничке карактеристике дате у прилогу Правилника;
 - о тип 2, сабирна јама (емшерска јама), за кориснике преко шест чланова: техничке карактеристике дате у прилогу правилника;
 - о тип 3, префабриковани септички уређаји: техничке карактеристике ових уређаја даје произвођач у сваком конкретном случају, а власник односно корисник таквог објекта је дужан имати техничку документацију за свој објекат (или заједнички уређај за више објеката). У будућности би се ова проблематика требала спроводити по предметном Правилнику.
- Забрањено је испуштање атмосферске воде на мјестима гдје су изражена већа загађења (паркинзи за теретна возила, платои бензинских пумпи, саобраћајнице са великим интензитетом саобраћаја и сл.) у канале за одвођење атмосферских вода без претходног пречишћавања;

И.ИИ. Пољопривредно земљиште

У оквиру заштитних појасева уз саобраћајнице и инфраструктурне коридоре пољопривредне површине се могу користити према условима које прописују важећи прописи о водама, јавним путевима, жељезницама и остали позитивни прописи и закони, као *legs specialis*, у сваком појединачном случају.

У оквиру зона заштите водоизворишта пољопривредне површине се могу користити према условима које прописују важећи прописи о заштити и коришћењу водоизворишта.

На пољопривредном земљишту могу се лоцирати само грађевине, инсталације и уређаји намијењени за пољопривредну производњу. Изузетно када је то неопходно због значајних друштвених интереса, на пољопривредном земљишту се могу лоцирати и инфраструктурне грађевине које не смањују или незнатно смањују обрадиве површине.

Промјена намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе врши се у складу са спроведбеним документима просторног уређења и издатим локацијским условима.

Ако није заснована на спроведбеним документима просторног уређења забрањена је промјена намјене пољопривредног земљишта I, II, III и IV катастарске, односно бонитетне класе у непољопривредне сврхе. Изузетно, промјена намјене пољопривредног земљишта I, II, III и IV катастарске, односно бонитетне класе може да се врши само на основу расположивих стратешких докумената просторног уређења, стручног мишљења и локацијских услова, само за изградњу објеката: земаљске инфраструктуре (саобраћајне, хидротехничке, енергетске, телекомуникационе и информационе), комуналне инфраструктуре, за изградњу објеката који су у функцији пољопривредне производње, индивидуалних стамбених и помоћних објеката у оквиру пољопривредног газдинства на том подручју и индивидуалних стамбених и помоћних објеката инвеститора, односно лица регистрованих за бављење пољопривредним дјелатностима.

Промјена намјене пољопривредног земљишта V, VI, VII и VIII катастарске, односно бонитетне класе, ако није заснована на документима просторног уређења, дозвољена је на основу стручног мишљења и локацијских услова.

Код лоцирања објеката на пољопривредном земљишту мора се обезбиједити максимално очување вриједних земљишта, њихови производни потенцијали, цјеловитост и повезаност комплекса. У том циљу објекти који нису намијењени пољопривредној производњи а за које се утврди потреба лоцирања на пољопривредном земљишту (стамбени и економски објекти – проширење или нова домаћинства којима је пољопривреда искључиви или претежни извор прихода), лоцирају се првенствено на необрадивим земљиштима, а ако их нема онда на обрадивим, али само на категорији од V – VIII класе.

Затечени објекти у зонама пољопривредног земљишта задржавају се у постојећим хоризонталним и вертикалним габаритима и на њима је могуће извођење искључиво реконструкције и адаптације у смислу текућег одржавања.

II.IV. Шумско земљиште

Одрживо газдовање шумама подразумијева управљање и коришћење шума и шумског земљишта на такав начин и у таквом степену да се очува биодиверзитет и продуктивност, обнављање, виталност и потенцијал шума да се одржи на нивоу којим би се задовољиле одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе и данашњих и будућих генерација, на локалном, али и на националном нивоу, а да се при томе не угрозе и не оштете неки други екосистеми.

Шумска инфраструктура су: објекти, шумски путеви (путеви првенствено намијењени за потребе газдовања и коришћења шума, укључујући другу путну инфраструктуру дуж њихових токова), транспортне влаке и друга инфраструктура која је првенствено намијењена газдовању шумама.

(1) Крчење шума и трајна промјена намјене шумског земљишта може се вршити:

а) када је то предвиђено плановима и програмима газдовања шумама,

б) ако је у складу са законом који уређује област просторног планирања, уз достављање инвестиционо-техничке документације, на основу које је на одређеном земљишту неопходно крчење шума, односно промјена намјене земљишта,

в) на основу акта надлежног органа о утврђивању општег интереса,

г) при изградњи водова (електро, ПТТ и слично) и комуналне инфраструктуре која не служи газдовању шумама,

д) ради изградње објеката за заштиту људи и материјалних добара од елементарних непогода и одбране земље и

ђ) у поступку комасације пољопривредног земљишта и шума.

И.У. Воде и водно земљиште

- Заштитне зоне изворишта питке воде, подлијежу режиму заштите и мјерама који се прописују законом о водама, планом управљања водама и припадајућом подзаконском регулативом, као и на основу тога проистеклим и усаглашеним регулационим плановима или урбанистичким пројектима.
- Заштитна зона око изворишта воде за пиће утврђује се у полупречнику од 50м за сва изворишта за која не постоје утврђене зоне заштите према Правилнику о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите изворишта. У заштитном појасу забрањена је изградња свих грађевинских објеката, извођења других грађевинских радова и депоновање отпадних материјала свих врста, изузев водопривредних објеката и објеката за заштиту вода.
- Заштитне зоне и заштитни појасеви уз природне обале водотока прописане су Законом о водама. У заштитној зони водотока, изворишта и других водних површина (акумулације, вјештачка језера и др.) могу се лоцирати само грађевине и уређаји који служе сврси због које је заштитна зона успостављена, као и грађевине од општег друштвеног интереса за које се може утврдити да неће угрожавати квалитет воде.
- Заштитне зоне уз водотоке ван урбаних подручја која нису покривена спроведбеним документима просторног уређења имају слиједећу ширину:
 1. Уз водотоке Врбаса, Врбање и Сутурлије – 50 м од сваке обале (од линије средњих вода);
 2. Уз водотоке Гомјеница, Крупа и Швракава – 25 м,
 3. Уз остале водотоке - 10 м.
- Спроведбеним документима просторног уређења за поједина приобална подручја ван урбаних подручја може се повећати или смањити ширина заштитне зоне из претходног става, зависно од конкретних услова.
- Ширина заштитних зона водотока у урбаним подручјима дефинише се урбанистичким планом, и може, зависно од конкретних услова, бити већа или мања од ширине ових зона ван урбаних подручја
- Спроведбеним документима просторног уређења за поједина приобална подручја може се дефинисати ширина заштитне зоне водотока, у смислу претходног става, и прије доношења урбанистичког плана.
- Заштитне зоне и заштитни појасеви уз регулисане водотоке прописују се законом о водама и припадајућим подзаконским актима, за потребе приступа и интервенција у водотоку.
- Планом се, уз све нерегулисане и регулисане отворене водотоке (потоци и повремени природни водотоци) утврђује заштитни појас од 5м са сваке стране обале, у којем се не смију планирати нити градити грађевински објекти, осим хидротехничких, нити подизати ограде и живице и садити дрвеће јер је тај појас потребан за несметан прилаз код радова на водотоку.
- У заштитном појасу из претходног става забрањена је свака градња, осим радова који служе сврси због које је заштитна зона успостављена и уз сагласност надлежног предузећа које управља водама, а власницима земљишта дозвољено је коришћење у складу са катастарским плановима.

- На дијеловима водотока који су зацвијевљени не предвиђа се заштитни појас, али се обавезно техничком документацијом мора дефинисати начин одржавања и нормалног функционисања таквог дијела водотока.
- Положај, стационаже и висинске карактеристике објеката на регулисаним водотоцима (пропусти, мостови и сл.), подлијежу режиму заштите и мјерама које се дефинишу законом о водама и припадајућим подзаконским актима.
- На водном добру, као законски дефинисаном подручју (водно земљиште, воде и водни објекти, који због свог нарочитог значаја јесу добра од општег интереса и под посебном су заштитом), не могу се градити грађевине или други објекти који би могли утицати на сигурност и намјенско коришћење овога подручја. На дефинисаном подручју могу се изводити радови у складу са законом о водама и припадајућим подзаконским актима.
- Гдје год је могуће водотоке треба задржати у природном стању, као отворену регулацију уз минималне техничке захвата
- Потребно је предвидјети и обавезно уређење обале Врбаса узводно и низводно од ушћа притока, како би се стабилизovala обала Врбаса у тој зони, а поготово на мјестима гдје је та обала већ захваћена ерозионим процесом.

И.VI. Културно-историјско и природно наслеђе

За активности уређења и интервенција над заштићеним природним и културно-историјским добрима треба затражити детаљне смјернице о начињу очувања и накнадних радова од стране Републичког завода за заштиту културно историјског и природног наслеђа.

Сви радови у оквиру обухвата Просторног плана треба да се извршавају са опрезом у случају потенцијалних археолошких налазишта.

Код било каквог утврђивања културног слоја или археолошког локалитета неопходно је зауставити све радове до доласка стручне екипе Републичког завода за заштиту културно историјског и природног наслеђа.

За доградњу, реконструкцију и ревитализацију индивидуалних објеката профане архитектуре који својим архитектонско-обликовним карактеристикама, конструкцијом, фасадно декоративним елементима и сл. свједоче о стилском периоду у ком су настале и изграђене, треба затражити детаљне смјернице о начињу очувања и накнадних радова од стране Републичког завода за заштиту културно историјског и природног наслеђа, да би се очувао њихов изглед и њихова аутентичност.

К. СМЈЕРНИЦЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

Ради обезбјеђења остваривања циљева и односа у коришћењу, уређењу, изградњи и заштити простора и добара у простору, утврђених Просторним планом Града Бањалука (у даљем тексту: Просторни план или само План, зависно од контекста), овим Смјерницама за спровођење плана (у даљем тексту: Смјернице) уређују се начин, услови, поступак и друга питања од значаја за спровођење Просторног плана.

Просторни план јединице локалне самоуправе (у овом случају Града Бањалука) преузима и детаљније разрађује планска одређења из Стратегије или Просторног плана Републике уз уважавање природних и културно-историјских вриједности подручја јединице локалне самоуправе.

Просторни план је основни развојни документ просторног уређења за изградњу и уређење Града Бањалука.

Просторни план обавезан је за све субјекте. Обавезност Просторног плана односи се на све активности којима се планирају или непосредно одобравају интервенције на простору територије Града Бањалука.

Измјене, допуне или ревизија Просторног плана врше се:

- ако се у току планског периода оцијени да се Просторни план не остварује у битним елементима и односима из разлога који су ван утицаја органа који проводе тај план,
- ако се у току планског периода појаве нове околности, потребе или могућности, које нису биле познате или нису биле узете у обзир код доношења Просторног плана,
- ако се у току планског периода измијени Просторни план Републике Српске или донесу нови прописи из области уређења простора, из којих произилази обавеза или потреба усклађивања Просторног плана,
- ако се у току планског периода донесе план развоја Републике Српске, из којег произилази обавеза или потреба усклађивања Просторног плана.

Ревизију, односно измјену или допуну документа просторног уређења покреће носилац припреме документа. Ревизија се врши у складу са важећим прописима из области просторног уређења. Јединица локалне самоуправе двогодишњим програмом мјера и активности за утврђивање стања и уређење простора процјењује потребе израде нових, односно измјене и допуне постојећих докумената просторног уређења.

Просторни планови подлијежу стручној контроли којом се провјерава усаглашеност са законом и другим прописима донијетим на основу закона, али и оправданост планских рјешења и усклађеност плана са урбанистичким стандардима и нормативима. Обзиром на значај Просторног плана, нужно је разрадити и дефинисати инструменте извјештавања о стању и проблемима просторног развоја, урбанизације, урбанистичког планирања и заштите животне средине, у складу са важећим прописима о уређењу простора и грађењу.

Једна од мјера која би допринијела ефективном спровођењу Просторног плана и контроли његове реализације била би именовање посебних тијела (сталних или ad-hoc), који би као стручни тимови, помагали у дефинисању стратегија и реализацији пројеката и политика урбане реконструкције и регулације као и рјешавању свих лоцираних проблема из домена просторног планирања.

К.1. ОСНОВНЕ СМЈЕРНИЦЕ

Просторни план спроводи се:

- доношењем урбанистичких планова и спроведбених докумената просторног уређења, који се доносе на основу Просторног плана,
- забраном и спречавањем интервенција и других активности у простору које нису у сагласности са Просторним планом,
- посебним режимом контроле дјелатности штетних за животну средину,

- израдом стратегија и студија, доношењем прописа и других мјера из надлежности Града којим се уређују поједина питања урбаног уређења,
- непосредном примјеном – у случајевима када просторни план представља основ за израду стручног мишљења и урбанистичко-техничких услова и за привођење простора планираној намјени, односно ако за одређени простор нису донесени или није прописана обавеза доношења урбанистичког плана и спроведбених докумената просторног уређења (зонинг плана, регулационог плана, урбанистичког пројекта и плана парцелације) .

Основна намјена површина представљена је на карти бр. I и образложена у поглављима „Г“, „Д“ и „Е“. Основна намјена површина детаљније се разрађује кроз наведену документацију за спровођење просторног плана, у складу са детаљнијим сазнањима о просторном обухвату и проблематици за које се документација израђује, поштујући основну концепцију развоја, правила и смјернице дефинисане просторним планом.

Инфраструктурни системи, односно мреже и објекти техничке инфраструктуре детаљније се разрађују на нивоу документације нижег реда а у складу са прописима и сагласностима надлежних институција. Инфраструктурни системи представљени су на картама бр V – VIII и образложени у поглављима Г.V Инфраструктура и И.II Правила грађења – Инфраструктурни објекти и површине.

Када су у графичком дијелу Просторног плана одређени коридори за саобраћајнице или друге објекте линијске инфраструктуре, документацијом нижег реда планираће се њихова изградња у границама тих коридора. Изузетно, ако се идејним рјешењем, као саставним дијелом документације нижег реда, на основу детаљних испитивања на терену, техничких, технолошких или економских разлога, или разлога безбједности, утврди да је неопходно помјерање трасе ван планираног коридора, за такво помјерање неће се сматрати да је у супротности са Просторним планом.

На простору предвиђеном за заштитне зоне и појасеве не граде се објекти и не врше се радови супротно намјени због којег је појас успостављен.

Уређење, коришћење и грађење земљишта мора бити усклађено и са:

- инжењерско геолошким карактеристикама и условима дефинисаним на картама бр 3.4 -3.8. и образложено у поглављу Е.I.

Грађење објеката на подручју означеном као зона са високим ризиком по инжењерско-геолошким карактеристикама (ИГК) треба да буде на основу резултата детаљних геолошких истраживања, а који ће дати податке за адекватну санацију терена изградњом инфраструктуре и спровођењем других посебних мјера. На овакву обавезу упућује специфичност посматрања и санирања терена у оквиру цјелине једне инжењерскогеолошке структуре (нпр. падине, јаруге и др.) а која најчешће заузима шири простор и укључује више грађевинских парцела. Извођењем Детаљних геолошких истраживања прије израде спроведбених докумената просторног уређења дефинисаће се услови за планирање простора односно градњу објеката. Поштујући услове за градњу приликом уређења грађевинских парцела смањиће се укупни трошкови уређења а повећаће се степен сигурности односно предиспонираће се иницирање потенцијалних геолошких процеса. У изради документације у којој постоји обавеза тумачења геолошких карактеристика и геотехничких услова, нарочито зона ризика по инжењерско-геолошким карактеристикама неопходно је обезбиједити учешће/мишљење стручног лица (дипломираног инжењера геологије са положеним стручним испитом).

- условима експлоатације минералних сировина, у складу са важећим прописима из ове области, на утврђеним експлоатациона и истражним пољима приказаним на карти бр 3.7.
- условима коришћења пољопривредног, шумског и водног земљишта представљеног на картама бр 3.7, 4. и 5., те картама бр. IX и X и објашњеног у поглављима „Д“ и „И“
- условима заштите природног и културног наслеђа представљеног на картама бр 7.6 и XIV, табели са прегледом заштићеног културног наслеђа и образложењима из поглавља 3.I.2
- мјерама заштите животне средине дефинисаним у поглављу 3.II. и на карти бр XV.

- мјерама заштите од елементарних непогода, техничких опасности и ратних дејстава дефинисаним у поглављу 3.III.

K.II. СМЈЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА

K.II.1. Опште смјернице за израду докумената просторног уређења

Опште смјернице за припрему, израду и доношење докумената просторног уређења дефинисане су важећим прописима из области просторног уређења.

У поступку израде урбанистичких планова и спроведбених докумената просторног уређења, носилац израде упућује примјену основних смјерница из поглавља „K.I“, правила уређења, коришћења и грађења наведених у поглављу „И“, општих правила парцелације и регулације и других смјерница дефинисаних важећим прописима, и њихову разраду на нивоу детаљности документа просторног уређења.

Носилац израде документа, као верификовано и стручно правно лице, није у обавези придржавати се експлицитних смјерница из претходног става у случајевима:

- када то захтијевају посебни прописи из области планирања, пројектовања, грађења или коришћења грађевина или грађевинског земљишта,
- када за то постоје други оправдани разлози (рационалност и економичност грађења и коришћења грађевина, грађевинског земљишта или других добара, технолошки разлози, разлози одбране и безбједности, разлози заштите од елементарних непогода, техничких инцидената или ратних дејстава, разлози очувања, заштите и унапређења животне средине, специфични захтјеви или потребе уређења локације и сл.),
- у другим оправданим случајевима, горе посебно не поменути.

Одступање од смјерница у смислу из претходног става, треба да буде стручно аргументовано и ограничено на обим који је неопходан да се уваже услови и околности услјед који до одступања долази.

С обзиром на специфичности постојећег и планираног просторног уређења Града Бањалука посебно се напомиње неопходност израде следеће документације:

- Урбанистички план за урбано подручје насеља Бањалука
- Зонинг планови подручја посебне намјене за просторну цјелину „Кањон Врбаса“, паркове природе „Старчевица“, „Сутурлија“, „Крупа на Врбасу“ и заштићени културни пејзаж „Плато Мањаче“
- Зонинг планове или регулационе планове за дијелове урбаног подручја насеља Бањалука, за која претходно није урађен спроведбени документ просторног уређења, за урбана подручја секундарних центара и грађевинска подручја центара заједница села.
- Изузетно, унутар урбаних подручја може се донијети и план парцелације уколико се укаже потреба за изградњом у појединачним цјелинама, а да претходно није урађен регулациони план, односно да његова израда није извјесна у актуелном временском периоду.
- Планове парцелације за путеве и инфраструктуре системе у складу са важећим прописима

За просторне цјелине у ванурбаним подручјима доноси се План парцелације као посебан и самосталан плански документ. Уколико се планира изградња и уређење просторне цјелине веће од 1 ha, или цјелине комплексне намјене и организације, неопходно је претходно урадити одговарајући документ просторног уређења – зонинг план, регулациони план или урбанистички пројекат.

Доношење плана парцелације или другог одговарајућег документа просторног уређења у ванурбаном подручју обавезно је за:

- изградњу садржаја који имају значајне просторне, визуелне, еколошке или друге импликације на земљиште у окружењу комплексе за које је обавезна израда процјене утицаја на животну средину
- реализацију садржаја уз претходну експропријацију земљишта и оних који захтијевају обимно и комплексно рјешавање имовинско-правних односа

Имајући у виду значај планова и виталне интересе који се њима уређују и регулишу, савремене трендове у окружењу и потребу апсолутне транспарентности, неопходно је установити инструменте и створити претпоставке за укључивање јавности у цјелокупни процес израде и доношења докумената просторног уређења као и праћење њиховог спровођења и реализације предвиђених рјешења.

К.И.2. Смјернице за израду урбанистичког плана града Бањалука

Урбанистичким планом детаљније се разрађују одређења из просторног плана јединице локалне самоуправе, а доноси се за урбаном подручје јединице локалне самоуправе односно насеља градског карактера.

Израда урбанистичког плана је обавезна и треба бити приоритетна с обзиром величину урбане структуре града Бањалука, временски период који је протекао од израде претходног урбанистичког плана и трендове интензивне изградње у условима тржишне економије.

Приликом израде урбанистичког плана треба узети у обзир смјернице наведене у поглављима и Г.І.3.2. и Г.ІІ.3.2. и стратешка одређења наведена у поглављу Б.

У току израде урбанистичког плана мора се урадити посебан критички осврт на постојеће спроведбене документе просторног уређења, у смислу да се потребе и концепција урбанистичког плана сагледају на нивоу цјелине града па потом разраде кроз спроведбене документе просторног уређења. Већ анализама на нивоу израде просторног плана уочава се расцјепканост циљева унутар територије, нецјеловитост сагледавања, дисконтинуитет у праћењу поставки претходног урбанистичког плана, али и одступање од демографских и економских трендова. У овом смислу није прихватљиво некритичко преузимање рјешења спроведбених докумената просторног уређења која су изведена прије свега сагледавањем потреба на нивоу мањих дијелова урбаних подручја.

Посебно треба размотрити проблематику усклађености демографских пројекција на нивоу појединачних насеља и цјелине градске структуре те према томе и генералног распореда јавних служби, инфраструктурног опремања и др.

У ужем урбаном подручју потребно је детаљно извршити анализу намјене простора у контексту пољопривредног земљишта које је обухваћено просторно-планском документацијом (регулационим плановима) а која није реализована, односно размотрити оправданост планираних рјешења у складу са актуелним прописима, динамиком реализације и трендовима изградње.

Израдом урбанистичког плана треба разрадити ГИС базу:

- пословних субјеката (са БРГП објеката, бројем запослених и бројем корисника)
- јавних субјеката (са БРГП објеката, бројем запослених и бројем корисника)
- комуналних објеката и уређаја
- културно-историјског и природног наслијеђа

Овим би се стекли услови да се наведени подаци преузимају приликом израде регулационих планова, а да при том постоји генерална концепција распореда и развоја ових служби на нивоу града.

К.ІІ.3. Смјернице за израду спроведбених докумената просторног уређења

Спроведбени документи просторног уређења доносе се у циљу разраде и конкретизације Просторног и Урбанистичког плана до нивоа који обезбјеђује могућност одлучивања о локацијским условима за конкретне интервенције у простору.

Спроведбени документи просторног уређења су:

- зонинг план
- регулациони план
- урбанистички пројекат
- план парцелације

Зонинг план доноси се за просторне цјелине, потцјелине, односно појединачне зоне унутар урбаног подручја и њиме се дефинише основна намјена одређеног простора у виду зона и пописа компатибилних намјена у оквиру њих. По зонама се дефинишу дозвољене намјене, намјене које је неопходно измјестити, минимална и максимална величина парцеле, типови парцелације, општи услови изградње и интерполације нових објеката, интервенција на постојећим објектима, те услови опремања инфраструктуром у мјери довољној да буду основ за издавање локацијских услова, услови уличне регулације, регулационе и грађевинске линије, уређење јавних површина, услови пејзажног уређења и други услови неопходни за издавање локацијских услова.

Регулациони план се доноси за претежно изграђена урбана подручја при чему је нужно детаљно дефинисати услове пројектовања и изградње нових објеката као и реконструкцију постојећих. Регулационим планом дефинишу се и типови регулационих и нивелационих рјешења, детаљни планови парцелације, економска валоризација плана и друге детаљне карактеристике које проистичу из карактера задатог подручја, односно његове изграђености.

Урбанистички пројект доноси се за подручја која се граде као цјелина или су већ у значајној мјери изграђена, за подручја гдје се појавила потреба за формирањем више нових парцела или за изградњом неколико објеката који чине комплекс изградње, као и за подручја која имају посебан културно историјски или природни значај. Основа за израду урбанистичког пројекта је зонинг план или регулациони план. Зонинг планом или регулационим планом се могу одредити просторне цјелине, или њихови дијелови, за које је обавезно доношење урбанистичког пројекта.

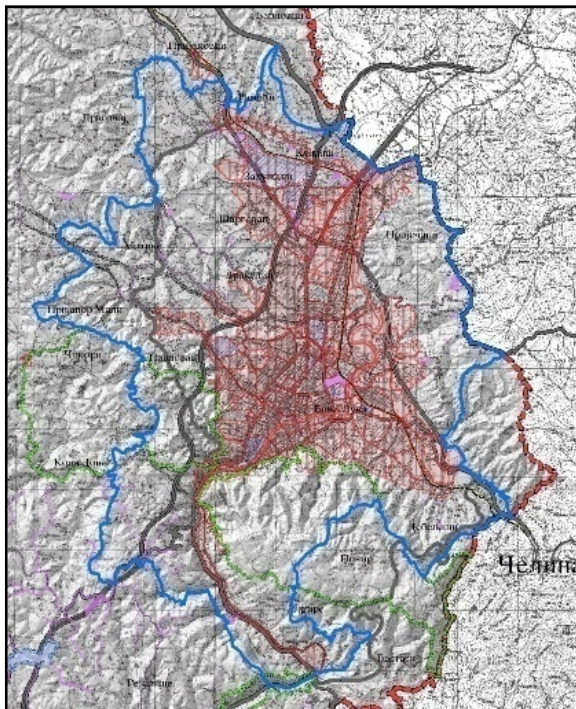
План парцелације доноси се за просторне цјелине за које не постоји обавеза доношења регулационог плана или урбанистичког пројекта и за:

- рубне зоне ширег урбаног подручја (приградска насеља у трансформацији),
- просторе дуж магистралних и регионалних путева и других објеката линијске инфраструктуре.

Простор ужег урбаног подручја скоро у потпуности је покривен спроведбеним документима просторног уређења те ће се уређивати у складу са њима до доношења урбанистичког плана.

Сагледавањем на нивоу урбанистичког плана дефинисаће се потреба ревизије и ажурирања постојећих докумената просторног уређења. До доношења урбанистичког плана израду и ревизију спроведбених докумената просторног уређења израђивати у складу са:

- актуелним статистичким подацима о становништву и стамбеном фонду, те реалне демографске пројекције по насељима
- планирањем грађевинских земљишта, обима његовог опремања и распореда јавних служби у складу са актуелним потребама и реалним демографским пројекцијама по насељима
- концепцијом инфраструктурних система, сагледаних на нивоу цјелине града
- условима заштите продуктивних земљишта, на основу актуелних прописа

Покривеност урбаним подручјима регулационим плановима

Пажњу треба посветити на сљедивост просторно-планске документације те при изради спроведбених докумената просторног уређења, у оквиру активности укључивања јавности (јавна обавјештења, анкете, јавни увид), треба анализирати и заинтересованост власника и инвеститора за реализацију претходно планираних садржаја. Неопходно је тежити максималној заштити постојећих продуктивних земљишта, нарочито шумског и пољопривредног земљишта 1-4. бонитетне категорије, а нарочито у случајевима када не постоји интерес власника и других инвеститора за изградњом у планском периоду.

На основу предложених рјешења и стратешких одређења просторног плана и општих услова уређења, коришћења и грађења простора дефинише се неопходност измјене дијелова регулационих планова због реализације:

- примарне инфраструктуре
- примарних саобраћајница
- термоелектране-топлане
- јавних служби

Како ће се наведени елементи урбане структуре детаљније дефинисати урбанистичким планом истим ће се дати детаљније смјернице за обим и начин измјене постојећих докумената просторног уређења.

К.ІІ.4. Смјернице за израду докумената просторног уређења у контексту заштите пољопривредних површина

Значај пољопривредног земљишта је од велике важности јер представља основу пољопривредне производње. Као природни ресурс је ограничен и неповратан и због тога је потребно његово очување у максималној мјери.

Пољопривредно земљиште у обухвату плана, како у урбаном тако и у ванурбаном подручју, потребно је заштитити од његовог претварања у непољопривредне сврхе. То се односи на пољопривредно земљиште бонитетних категорија од I до IV а посебно на бонитетне категорије I и II којих у обухвату плана има најмање а по њиховој употребној вриједности су назначајнија за пољопривредну производњу. Ова заштита је у складу са Законом о пољопривредном земљишту који штити пољопривредно земљиште од I до IV бонитетне категорије.

Промјена намјене пољопривредног земљишта од I до IV бонитетне класе у непољопривредне сврхе врши се на основу спроведбених докумената просторног уређења и локацијских услова. Уколико није заснована на спроведбеним документима просторног уређења забрањена је промјена намјене.

Промјена намјене зона пољопривредног земљишта у ужем урбаном подручју, које су обухваћене важећим, спроводивим регулационим плановима, односно који су у фази реализације на основу важеће спроведбене документације, спроводиће се у складу са истим што је и дефинисано Законом о пољопривредном земљишту.

У ужем урбаном подручју приликом израде Урбанистичког плана потребно је детаљно извршити анализу намјене простора између осталог и пољопривредног земљишта које је обухваћено просторно-планском документацијом (Регулациони планови) а која није реализована. Детаљна анализа намјене површина има за циљ да се сачува квалитетно пољопривредно земљиште од I до IV бонитетне класе у функцији пољопривредне производње.

У ужем урбаном подручју изградњу усмјерити на земљишта лошијих бонитетних категорија а земљишта бољих бонитетних категорија чувати и планирати за пољопривредну производњу.

Рубна подручја уже урбаног и шире урбаног подручја плана планирати за ширење пољопривредне дјелатности и очување пољопривредног земљишта.

На појединачним локалитетима гдје долази до претварања пољопривредног земљишта у непољопривредно а гдје се појављује неусклађеност бонитетних категорија пољопривредног земљишта, промјену намјене извршити на основу извода из катастра као важећег документа.

Пољопривредно земљиште које се налази у урбаним подручјима секундарних центара (Крупа на Врбасу, Поткозарје, Бронзани Мајдан) заузима површину од око 1.613 ха и заједно са шумским земљиштем чини цјелине које преовлађују у истим јер се налазе ван урбаног подручја плана.

Промјену намјене пољопривредног земљишта у урбаним подручјима секундарних центара вршиће се на основу документације нижег реда а у складу са важећом законском регулативом. Уколико за иста нису донесени документи нижег реда промјена намјене ће се вршити на основу просторног плана и стручног мишљења.

Код промјене намјене пољопривредног земљишта у друге намјене водити рачуна о томе да се максимално очува вриједно пољопривредно земљиште, производни потенцијал и цјеловитост комплекса. Лоцирање објеката првенствено планирати на необрадивим пољопривредним површинама или на земљиштима бонитетних категорија од V – VIII.

К.ІІІ. СМЈЕРНИЦЕ ЗА НЕПОСРЕДНУ ПРИМЈЕНУ ПЛАНА

У складу са важећим прописима просторни план представља основ за израду стручног мишљења и урбанистичко-техничких услова и за привођење простора планираној намјени, уколико за одређени простор нису донесени или није прописана обавеза доношења урбанистичког плана и спроведбених докумената просторног уређења

У поступку израде стручних мишљења и урбанистичко-техничких услова носилац израде упућује примјену основних смјерница из поглавља „К.І“, правила уређења, коришћења и грађења наведених у поглављу „І“, општих правила парцелације и регулације и других смјерница дефинисаних важећим прописима, и њихову разраду на нивоу детаљности стручног мишљења и урбанистичко-техничких услова.

K.IV. ПОСЕБНЕ СМЈЕРНИЦЕ

K.IV.1.1. Смјернице за реализацију плана у области саобраћаја

- Просторним планом дефинише се изградња и реконструкција саобраћајне инфраструктуре (друмске и жељезничке) према приоритетима, сагласно законским одредбама а према утврђеној динамици и пројектној документацији.
- За реализацију аутопута Бања Лука – Гламоч, за који је урађено идејно рјешење, потребно је разрадити просторно-планску спроведбену документацију као и техничку, док је за аутопут Бања Лука-Приједор потребно израдити студијску документацију и генерални пројекат.
- Реализација обилазне путање око Бањалуке, која обухвата дијелове постојећих магистралних путева и новопланиране трасе западне и источне обилазнице, такође захтјева разраду просторне-планске документације. Обилазну путању треба комплетно испројектовати и дефинисати фазе реализације изградње.
- Извршити рехабилитацију постојећих магистралних путева који се задржавају као такви у ванурбаном подручју, а реконструисати трасе магистралних путева у урбаном и субурбаном подручју, које се у овом документу дефинишу као градске магистрале (изградити недостајуће елементе попречног профила) или дијелови обилазне путање.
- За реализацију планираних регионалних путева треба урадити спроведбену просторно-планску и техничку документацију, а постојеће регионалне путеве треба реконструисати.
- Потребно је урадити Студију распореда бензинских станица и опслуженост града погонским горивом.
- Локални путеви првог реда дефинисани су овим документом, док се локални путеви другог и трећег реда као и некатегорисани путеви, уколико постоји потреба за изградњу истих, а складу са законском регулативом, планирају у документима са детаљнијим нивоом разраде.
- Примарну уличну мрежу димензионисати према подацима добијеним из саобраћајних истраживања која су обухватила анализе о карактеристикама саобраћајног тока са циљем утврђивања обима и структуре тока и његове временске и просторне расподјеле (анализа оптерећења саобраћајне мреже-сегмент транспортног модела).
- У складу са резултатима добијеним из анализе оптерећења саобраћајне мреже (сегмента транспортног модела друмског саобраћаја) неопходно је, у циљу растерећења Источног и Западног транзита, у Урбанистичком плану града Бањалука и спроведбеним документима нижег реда планирати континуиране саобраћајнице-паралелнице, и то паралелница Западног транзиту која ће повезати улицу Јована Рашковића (у зони раскрснице од Зеленгорске улице, преко неизграђене планиране дионице на Паприковцу, преко Петрићевца, Дракулића, Шарговца) до магистралног пута М 4 Бањалука Приједор, а паралелница Источном транзиту ће повезати улицу Браће Пиштељић са улицом Пут српских бранилаца у зони раскрснице са улицом Јована Бијелића (тзв. Врбаски Булевар).
- Реконструисати постојеће локалне путеве према приоритетима, у складу са интензитетом саобраћаја, а изградити недостајуће дионице, како би се комплетирао мрежа локалних путева и омогућило боље повезивање локалних центара.
- Европска бициклистичка мрежа је пројекат ECF (European Cyclists' Federation), према којој је предвиђено 12 бициклистичких коридора кроз цијелу Европу, укупне дужине 60 000 км, од чега је већ реализовано 20 000 км, а у које БиХ није укључена, те је потребно покренути иницијативу, у току израде Измјене Просторног плана Републике Српске, да се Република Српска, а самим тим и Бања Лука укључи у Европску бициклистичку мрежу, што

би имало великог значаја за развој туристичких, спортских и осталих активности на територији града и шире.

Активности на реализацији плана и управљању развојем саобраћајног система могу се сврстати у 5 цјелина:

1. Саобраћајно – урбанистичке и развојне активности:
 - Планирање стационарног саобраћаја (локације, услови и сл.),
 - праћење и иновација информационе базе о саобраћају и транспорту,
 - краткорочне мјере побољшања услова саобраћаја,
 - пројектовање типских рјешења елемената саобраћајне инфраструктуре.
2. Активности у регулисању саобраћаја:
 - праћење стања вертикалне и хоризонталне сигнализације и рада свјетлосних сигнала
 - контрола јавних површина (стубићи, јавна расвјета рекламни стубови и др, на тротоарима, киосци у зонама раскрсница и остало),
 - режимске мјере одвијања саобраћаја,
 - разматрање приједлога грађана.
3. Активности везане за локалну путну мрежу:
 - одржавање саобраћајница,
 - контрола стања коловоза и путне опреме,
 - издавање дозвола за рекламне медије.
4. Активности везане за такси превоз:
 - спровођење одлуке о такси превозу,
 - дозволе за рад,
 - полагање испита за дозволу за рад,
 - техничка и естетска контрола возила итд.
5. Активности везане за јавни градски и приградски превоз путника:
 - дефинисање критеријума за увођење нових линија,
 - организација линија и стајалишта,
 - дозволе за приватнике.

Са аспекта жељезничког саобраћаја, потребно је, у складу са "Студијом третирања путних прелаза преко жељезничке пруге на подручју града Бањалуке", јун 2007., предузети потребне активности на реализацији средњорочних и дугорочних рјешења, са посебним приоритетом рјешавања путно пружног укрштања у нивоу на локалитету Залужана, ради повећања проточности саобраћаја на регионалном путу, као повећању безбједности како друмског, тако и жељезничког саобраћаја.

К.IV.1.2. Смјернице за реализацију плана у области хидротехнике

Планови развоја у области хидротехнике и водопривреде изложени су у оквиру поглавља Г.V.II и Д.III.

Приоритети у области хидротехнике су:

- Смањење процента губитака на водоводној мрежи, путем осавремењавања мреже, реконструкције примарних и секундарних цјевовода, ефикаснијег одржавања, прецизнијег

мјерења и спречавања нелегалне потрошње воде, успоставити систем контроле, баждарења и замјене водомјера у законском року;

- Успостављању новог концепта коришћења питке воде, а то значи да би се требало тежити ка томе да индустријски потрошачи своје потребе за технолошком водом подмире изналажењем других извора водоснабдијевања (сопствени захвати из водотока, бушење бунара и сл.);
- Проширење мреже, као и изградња нових резервоарских простора и пумпних станица;
- Формирање треће и четврте висинске зоне, а које је започето 2006. године, изградњом водоторња Дракулић и резервоара Пријаковци;
- Изградња резервоара треће висинске зоне: више зоне Старчевице, Шибова и Паприковаца;
- Изградња система Туњице (I, II и III висинска зона), након чега би се подручје Верића снабдијевало са овог система;
- Изградња резервоарског простора за потребе водоснабдијевања насеља Весели Бријег;
- Проширење резервоарског простора Кочићев Вијенац I и изградња новог резервоара Кочићев Вијенац II;
- Проширење резервоарског простора Паприковац II и Граб;
- Проширење водоводне мреже и формирање II, III и IV висинске зоне водоснабдијевања у насељима Чесма и Мађир;
- Изградња главног градског канализационог колектора и постројења за пречишћавање отпадних вода
- Изградња и проширење примарних и секундарних канализационих колектора, као и обавезна градња постројења за пречишћавање отпадних и употребљених вода,
- Инсистирање да привредни субјекти који су већи загађивачи испројектују и изведу сопствене уређаје за предтретман својих отпадних вода прије упуштања у канализацију;
- Реконструкција дотрајалих дијелова канализационе мреже.
- Усвајање сепаратног система одводње отпадних вода;

У циљу спровођења плана посебно се истиче потреба израде следеће документације:

- Одржавање одговарајућег квалитета воде на извориштима, Програми санитарне заштите воде и Елаборат о квалитету и резервама подземне воде на изворишту (према Правилнику о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе изворишта, као и водних објеката и вода намјењених људској употреби – Сл. Гласник РС 7 / 03);
- наставити документовање мреже, прибављање техничке документације за извориште „Гашића врело“, санацију резервоара у Г. Бистрици, прикључење водовода Жрвања на градски водовод и др.;
- Пројектовање и изградња телеметријских система (завршетак радова на системима „Гашића врело“, „Бањица“ и „Црно врело“);

У складу са актуелним трендовима у току спровођења плана потребно је проводити и следеће мјере:

- Увођење даљинског читавања потрошње воде;
- Увођење и имплементација геодетског информационог система – GIS.
- Наставак третмана и сталне контроле квалитета воде (база података и праћење квалитета воде);

К.IV.1.3. Смјернице за реализацију плана у области електроенергетике

- Код израде регулационих планова потребно је извршити процјену повећања вршне потрошње на преносној мрежи коришћењем одговарајућих фактора једновремености, или преко процјене утршка енергије. У досадашњој пракси је примјеђено да су процјене потреба за инсталисаном снагом преносних капацитета при изради регулационих планова прецијењене.
- За планиране локације трафостаница БАЊАЛУКА 10А и БАЊАЛУКА 10Б, потребно је провести поступак измјене припадајућих регулационих планова.
- За изградњу надземних електроенергетских водова користити могућности за прибављање грађевинске дозволе по скраћеној процедури предвиђене Законом о уређењу простора и грађењу и Законом о експропријацији, уз доношење одлука о проглашењу општег интереса за ове објекте

К.IV.1.4. Смјерница за реализацију плана у области термоенергетике

За провођење овог плана првенствено је потребно редовно инвестиционо и текућег одржавања инсталација и опреме система даљинског гријања. Сљедећи корак је израда планираних студија да се одлучи о градњи нових топлана и/или когенерацијске ТЕ-ТО на гас. Сљедећи корак који је потребно предузети на нивоу локалне управе (Града) је предузимање потребних активности у правцу подстицања кориштења обновљивих извора топлотне енергије као сунчеве енергије, био масе и слично. Ово је битно и за постојеће објекте и за нове објекте.

Активности око израде Студија и доношења одређених смјерница и издвајања средстава за улагање у обновљиве изворе енергије провести у прве двије године након усвајања Плана. Ово је потребно спровести да би се чим прије у пракси реализовало кориштење обновљивих извора енергије. Овдје је могућа јако велика уштеда електричне енергије кад би се потенцирала примјена сунчевих топлотних колектора за загријавање потрошне топле воде (ПТВ) која се сада загријава искључиво електричном енергијом. Процијењена снага за загријавање ПТВ на нивоу Града је између 15 и 25 MW тренутне потребе.

Нови објекти који топлотну енергију буду обезбјеђивали из котлова за централно гријање морају одабрати гориво и опрему такву да испуни све законске услове очувања околине.

К.IV.1.5. Смјернице за уређење и коришћење пољопривредног земљишта

Посебну пажњу треба посветити заштити и контроли квалитета пољопривредног земљишта. Законом о пољопривредном земљишту (Сл. гл. РС 93/06; 86/07; 14/10; 5/12) закон предвиђа да се Основама заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта за територију локалне самоуправе уређује:

- намјена коришћења пољопривредних површина на бази природних и других услова (могућност рејонизације),
- површине које треба уредити ради рационалније пољопривредне производње (мелиорације, комасација и сл.),
- степен ерозије пољопривредног земљишта,
- површине које се наводњавају или се могу наводњавати,

- површине које се штите као станишта дивљих биљних и животињских врста и
- површине којима се не може промијенити намјена, ради очувања природне равнотеже.

За територију Града урађена је Основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта у којој су приказани резултати и предуслови за спречавање процеса деаграризације, деградације земљишног покривача, затим за израду планова, програма и пројеката коришћења, заштите и уређења пољопривредног земљишта. На основу приказаних резултата могу се израђивати годишње средњерочне и дугорочне стратегије управљања земљиштем и стратегије пољопривредне производње.

Такође, за територију Града су урађене и Студије интегралног руралног развоја на подручју сјеверозападног дијела Града Бања Луке, затим Студија интегралног руралног развоја за плато Мањаче и кањона ријеке Врбас те Стратегија руралног развоја Града Бања Лука 2009-2015. год. које су квалитетна основа за уређење, планирање и коришћење пољопривредног земљишта.

K.V. ОСТАЛЕ СМЈЕРНИЦЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

K.V.1. Програми и стратегије за реализацију плана

Под овим инструментом за реализацију плана подразумијева се израда и спровођење различитих стратегија, политика, студија, програма, секторских планова и осталих развојних докумената. Реализација Просторног плана Града Бањалука треба да се реализује кроз израду и спровођење слиједећих инструмената:

- Програм просторног уређења и програм уређења грађевинског земљишта
- Популациона политика
- Стамбена политика Града Бањалука
- Стратегија развоја пољопривреде, шумарства, индустрије, туризма
- Основе уређења пољопривредног земљишта
- Студија енергетских потенцијала
- Програм штедне и рационалног коришћења енергије
- Програм развоја и коришћења алтернативних (обновљивих) извора енергије
- Локални план управљања чврстим отпадом и опасним отпадним материјама
- Планови управљања сливовима ријека Врбаса и Сане
- Програм реформе система коришћења грађевинског земљишта
- Студија гасификације,
- Програм развоја тржишта рада
- Програм промоције предузетништва
- Пројекти допунских дјелатности на селу
- Пројекти обнове пољопривредне механизације
- Пројекти систематске контроле плодности земљишта
- Пројекти истраживања својстава земљишта у циљу подизања ефективне плодности пољопривредних земљишта, која се тренутно користе за пољопривредну производњу, а ниске су плодности (мелиорације земљишта)
- Пројекти калцификације земљишта
- Пројекти сузбијања амброзије
- Пројекти подизања нових засада воћњака
- Пројекти подизања пластеника
- Стратегија развоја неразвијених подручја Града Бања Лука
- Елаборат валоризације природног и културног наслеђа
- Катастар клизишта

K.V.2. Економски инструменти

Основни економско – финансијски инструменти за реализацију плана односно извори финансирања планских рјешења биће:

- буџет Града Бањалука,
- буџет Републике Српске,
- буџет Босне и Херцеговине,
- кредитна средства,
- концесије,
- страни кредити и програми подршке,
- донације,
- приватни капитал,
- јавно-приватна партнерства,
- задужбине и фондације.

K.V.3. Организациони инструменти

Основне организационе инструменте за реализацију плана представљаће разне врсте Градских институција у функцији реализације плана и то:

- Одговарајућа градска служба за управљање грађевинским земљиштем (Градска дирекција, агенција или др.)
- Локална комисија за развој
- Одговарајућа градска служба за стамбену изградњу и унапређење предузетништва у области стамбене изградње (Градска стамбена агенција, комисија или др.)
- Фонд за комуналне дјелатности
- Комисија за заштиту животне средине
- Комисија за популациону политику.

Остали организациони инструменти су:

- Оснивање фондације или клуба донатора за ванбуџетско финансирање мјера популационе политике
- Формирање регистра домаћинстава са имовинским подацима (стање имовине, приходи од имовине).

У провођењу плана значајну улогу ће имати и трансформација односно реформа појединих постојећих институција на ентитетском и локалном нивоу. С обзиром на бројне проблеме у области просторног уређења и недостатак финансијских средстава за њихово потпуно рјешавање у кратком временском периоду посебну пажњу треба посветити јачању невладиног сектора нарочито у областима које доприносе побољшању урбаног стандарда и општих услова живљења.

Неопходно је такође укључивање јавности у цјелокупном процесу израде и доношења просторно-планских докумената као и њиховом спровођењу.

K.V.4. Правни инструменти

Под овим инструментима, уважавајући сву позитивну законску регулативу у Републици Српској и БиХ, нужно је узети у обзир и подзаконска акта, али и интерне одлуке и правне прописе који се доносе у оквиру надлежности Градске управе, као територијалне организације која познаје потребе, могућности и очекивања властите популације, али истовремено има квантум знања неопходан да препознаје законодавна кретања на нивоу државног уређења.

У том смислу за очекивати је реалне поставке и озбиљне иницијативе за измјене, допуне постојећих законских прописа или подзаконских аката, њихово усаглашавање и конзистентност рјешења, или доношење нових законских прописа на свим нивоима, а који би инкорпорирали у својим рјешењима опсервације Града Бањалука, као микро регионалне јединице. Како стоји обавеза да се цјелокупно законодавство Српске унифицира са прописима Европске уније, у периоду који слиједи након усвајања плана, за очекивати је да Скупштина Града покрене иницијативе за изналажење законског/подзаконског оквира којим се омогућава убрзавање и поједностављивање процедуре издавања локацијских услова и одобрења за грађење.

Истовремено, уз идентификацију просторно планских проблема овим Планом на нивоу Града, очито је да ће услиједити ревидовање одлука о:

- грађевинском земљишту
- просторном уређењу
- легализацији бесправно изграђених објеката и
- других прописа којим се ближе уређује конституисање и коришћење права из сегмента просторног и урбанистичког планирања.

K.V.5. Технички инструменти

Развој информативног система о простору је један од најзначајнијих техничких инструмената за праћење просторног развоја и провођење плана а обавезу његовог развоја прописује и Просторни план Републике Српске. Закон о уређењу простора и грађењу предвиђа обавезу успостављања „јединственог информационог система о простору који воде органи управе надлежни за послове уређења простора“. Оваква законска одредба је резултат развоја географских (просторних) информационих система (ГИС) у свијету и њихове примјене у раду локалне администрације, првенствено у раду органа задужених за просторно уређење. Примјена ГИС –а у области просторног и урбанистичког планирања вишеструко је повећала продуктивност и квалитет рада а такође смањила вријеме потребно за обављање различитих активности из домена рада органа задужених за просторно уређење.

За потребе просторног и урбанистичког планирања и заштите животне средине неопходно је приступити систематском раду на увођењу и развоју, међусобно усклађених, просторно (географског) информационог система и информационог система о животној средини. Неопходно је утврдити концепт информационог система о простору најкасније годину дана од дана усвајања плана. Концепцијом развоја информационог система неопходно је утврдити следеће:

- Опсег и квалитет информационих потреба за разне врсте просторних и урбанистичких планова и програма заштите и унапређивања животне средине, према разним нивоима управљања
- Критеријуме за развој служби у оквиру информационог система о простору и животној средини
- Методолошки оквир за комуницирање између служби у оквиру система те за комуницирање са другим информационим системим и мрежама
- Програм за кадровско и техничко опремање информационог система о простору
- Мјере за реализацију приоритетних задатака и активности.

Посебно је неопходно утврдити начин редизајнирања постојећих мрежа података које су просторно, урбанистички и еколошки релевантне (разне евиденције, статистике, регистри, катастри, системи мониторинга итд) ради обезбјеђивања њихове компатибилности према просторним урбанистичким и еколошким критеријумима. У овом смислу неопходно је аутономне и парцијалне мреже података повезати у јединствену цјелину, извршити што потпунију дигитализацију података и њихову аутоматску обраду, свести понављање истих обиљежја на подношљив минимум те употпунити садржаје база података и система индикатора према новим потребама.

У сврху спровођења просторног плана, те израде детаљних просторно-планских докумената неопходно је извршити:

- Формирање информационог центра о простору
- Израда евиденција привредних јединица и служби друштвених дјелатности, укључујући евиденцију стручног кадра и радне снаге
- Евиденцију стамбених јединица
- База података о тржишту рада
- Ажурирање катастра земљишта
- Ажурирање катастра подземних и надземних инсталација
- Формирање земљишних регистара (земљиште у слободном простору, откуп земљишта по основу експропријације, пречег права откупа, цијене земљишта у промету, доходак по парцелама, трошкови опремања земљишта, трошкови грађења објеката, систем пореза, такса доприноса и накнада за коришћење грађевинског земљишта, регистар вриједности парцела и сл).

K.V.6. Формирање информационог система за потребе планирања простора

Према важећим прописима из области просторног уређења експлицитна је обавезност успостављања и одржавања јединственог просторно-информационог система с циљем прикупљања, рационалног коришћења и обраде података од значаја за планирање, уређење, коришћење и заштиту простора, а које имају рачунарску подршку на цијелом простору Републике. За послове успостављања и одржавања овог система задужено је надлежно Министарство. Послове на прикупљању и обради података потребних за формирање јединствене евиденције у сарадњи са правним лицима, другим организацијама и инвеститорима редовно обавља и ажурира орган управе надлежан за послове урбанизма, те их редовно доставља служби за документацију. Ови подаци нарочито обухватају:

- Податке о документима просторног уређења;
- Сателитске снимке подручја Републике и аерофотограметријске снимке;
- Статистичке, картографске, аналитичке и планске податке;
- Податке о инфраструктури;
- Податке о привредним ресурсима;
- Податке о грађевинском земљишту;
- Податке о градитељском и природном наслеђу;
- Податке о бесправној градњи;
- Податке о угроженим подручјима (клизишта, плавна подручја...);
- Податке о угрожавању животне средине;
- Податке о кадровима и установама из области просторног планирања;
- Друге податке.

Орган надлежан за послове урбанизма јединице локалне самоуправе води документацију за праћење стања у простора, као и израду и праћење спровођења докумената просторног уређења, те на основу израђених извјештаја доноси двогодишњи програм мјера и активности за утврђивање стања и уређење простора, којим се процјењује потреба израда нових, односно измјене и допуне постојећих докумената просторног уређења, потреба прибављања података и стручних подлога за њихову израду, као и материјално и техничко унапређивање стручних служби и организација просторног уређења и др.